Øystein Alexander Vangsnes, Anders Holmberg och
Lars-Olof Delsing

Dialektsyntaktiska studier av den nordiska nominalfrasen

Innehåll

Förord v

Inledning 1
Lars-Olof Delsing, Anders Holmberg, Görel Sandström och Øystein Alexander Vangsnes

Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser 11
Lars-Olof Delsing

Perifrastisk genitiv i nordiska dialekter. 65
Lars-Olof Delsing

Vad är det för särskilt med nordsvenska nominalfraser? 85
Anders Holmberg och Görel Sandström

Ett polysyntetiskt drag i svenska dialekter 99
Görel Sandström och Anders Holmberg

'Identifikasjon' og morfologiens rolle i den nordiske nominalfrasen 113
Øystein Alexander Vangsnes

Sakregister 195

Ort- och dialektregister 203

Förord

Denna bok innehåller fem artiklar om dialektsyntax. Dess syfte är dubbelt. Dels vill vi försöka intressera dialektforskare för syntax, dels vill vi försöka intressera syntaxforskare för dialekter. Den första uppsatsen i boken – efter inledningen – är en allmän deskriptiv översikt över den syntaktiska variationen inom nominalfrasen i de nordiska språken. Den ger en någorlunda teorioberoende beskrivning av den variation vi finner. De övriga uppsatserna har den generativa grammatiken som teoretisk utgångspunkt, om än med en viss variation i detaljer.

Denna variation beror för det första på att texterna tillkommit vid olika tidpunkter under 90-talet, och eftersom teorin utvecklas snabbt kan tre års skillnad vara fullt synlig i de teoretiska antagandenas enskildheter. För det andra beror en del skillnader mellan artiklarna på att vi som enskilda forskare kan ha något olika åsikter om vilken som är den bästa beskrivningen eller analysen av ett fenomen. I allt väsentligt delar dock de fem uppsatserna samma teoretiska antaganden och de kan därför förhoppningsvis ge en någorlunda samlad bild av hur man kan gripa sig an syntaktiska egenheter i dialekterna.

Det är vår förhoppning att artiklarna i denna volym kan bidra till kännedom och erkännande av de språkvetenskapliga utmaningar dialektal syntaktisk variation representerar, och vi hoppas volymen inspirerar både dialektologer och syntaxteoretiker till att anta dessa utmaningar.

Tromsø/Durham/Lund den 18. juni 2003

Øystein Alexander Vangsnes Anders Holmberg Lars-Olof Delsing

Inledning

Lars-Olof Delsing, Anders Holmberg, Görel Sandström och Øystein Alexander Vangsnes

1. Om dialekter och språk

I generativ grammatik gör man vanligtvis ingen principiell skillnad mellan dialekter och språk. En dialekt som t.ex. den svenska dialekt som talas i Malax i Österbotten, Finland, är i formellt, grammatiskt hänseende likvärdig med t.ex. standardsvenska (den form av svenska som undervisas i skolan i Sverige och Finland, och används i nyhetsuppläsning i radio och TV osv.).

Annorlunda uttryckt: Standardsvenska kan ses som en dialekt eller variant bland en massa andra, formellt, grammatiskt likvärdiga varianter av svenska. Låt oss för ögonblicket använda ordet *språk* som en beteckning som är neutral med avseende på om det gäller en dialekt eller ett standardspråk.

En synnerligen betydande skillnad mellan malaxspråket och standardsvenskan är att malaxspråket saknar skriftspråk. Standardsvenskan har ett skriftspråk; man kan t.o.m. med viss rätt hävda att standardsvenskan är uteslutande ett skriftspråk. Vidare är malaxspråket ett till stor del obeskrivet språk. De här egenskaperna har malaxspråket gemensamt med flera tusen minoritetsspråk som talas i perifera områden i Afrika, Sydamerika, Fjärran Östern osv. Det betyder att malaxspråket måste studeras i princip på samma sätt som man studerar obeskrivna språk i Afrika, Sydamerika osv., nämligen genom systematisk utfrågning av en eller flera, informanter som har detta språk som modersmål. Det är genom den sortens arbete som det mesta av det empiriska materialet i den här volymen är insamlat.

De nordiska dialekterna kan sägas utgöras av två dialektgrupper. Den första består av de fastlandsskandinaviska språken, danska, svenska och norska, som är inbördes begripliga och delar stora delar av lexikon och gram-

matik. Den andra består av de öskandinaviska språken, isländska och färöiska, som är klart åtskilda, men med viss möda är inbördes begripliga.[1]

De fastlandsskandinaviska dialekterna uppvisar stor variation med avseende på fonologi, och i någon mån även morfologi. I syntaktiskt avseende är de ganska lika så länge man ser till satsens struktur. Några välkända skillnader, som den inbördes ordningen mellan objekt och partikel, och användningen av formellt *der* eller *det,* diskuteras ofta i litteraturen, men i stor utsträckning är det skillnader som främst kan beskrivas som skillnader mellan nationalspråken. Om vi ser till nominalfrasen finner vi däremot en mycket stor dialektal variation, som dessutom skär tvärs över nationsgränserna i många fall.

De öskandinaviska språken skiljer sig från de fastlandsskandinaviska på flera sätt. Då det gäller fonologin är isländskan och färöiska ganska olika; det senare språket uppvisar dessutom avsevärda dialektskillnader. De är däremot morfologiskt likartade i så måtto att de är kasusspråk, även om färöiskan egentligen bara har tre kasus. I syntaktiskt avseende skiljer sig isländskan, och i viss mån även färöiskan från de fastlandsskandinaviska språken, t ex då det gäller bisatsordföljden, objektsplaceringen och subjektsutelämning. Denna variation kan i stort beskrivas som en skillnad mellan nationalspråken, och de har också rönt mycket intresse i den moderna syntaktiska litteraturen (se Holmberg & Platzack 1995, och däri citerad litteratur). Då det gäller nominalfrasens syntax finner vi att isländskan ofta delar drag med norskan och nordsvenskan, medan färöiskan ibland har helt egna konstruktioner, ibland delar drag med de östligare skandinaviska språken.

2. Språk och språkförmåga

Forskning och tänkande omkring språk och dialekter har funnits och finns idag av olika slag och med olika utgångspunkter. Språket eller dialekten kan betraktas ur historiskt perspektiv: vilket ursprung har de ord och konstruktioner som vi använder idag i äldre språkstadier? Nära förknippade härmed är

[1] I traditionell nordisk språkvetenskap delar man ofta upp det nordiska språkområdet i 'öst-' och 'västnordiska' där de svenska och danska dialektområden räknas som östnordiska medan västnordiska omfattar de norska, färöiska och isländska dialekterna. Denna indelning är i allt väsentligt baserat på vissa fonologiska skillnader som uppstod i fornnordiska, såsom t.ex. att a-omljud och u-omljud var mera utbrett i västnordiska och att östnordiska fick monoftongering av diftongerna *ai*, *ey*, *au* (jf. svenskans (och danskans) *sten*, *ö*, *löv* med norskans (och isländskans) *stein*, *øy*, *lauv*). Denna indelning är dock föga ändamålsenlig i synkrona beskrivelser av de nordiska dialekterna, då den inte reflekterar hur de skandinaviska varianterna grupperar sig med tanke på de större grammatiska och lexikala skillnaderna.

frågor som rör förhållandet mellan språk och kultur: vad kan språket berätta för oss om kulturen i det samhälle som använder eller har använt språket, om kulturella skillnader och likheter mellan olika samhällen? Här kommer vi också in på frågor om etnicitet och om språkets betydelse för individens identitetsuppfattning. Åter andra infallsvinklar rör språket som makt- och styrmedel, som konstnärligt uttrycksmedel, som vehikel för människans pågående kunskapsresa in i sig själv och ut i världen.

Dessa är inte de synsätt som vi anlägger i denna bok (vilket förstås inte betyder att vi menar att de är ointressanta). Vi ser på språkets grammatik som en *kognitiv förmåga*, alltså en form av *kunskap*. Språkkunskapen eller språkförmågan är karakteristisk för människan som art, och är unik bland hennes kognitiva förmågor genom sin ytterst intrikata formella struktur. Det är dessutom en kognitiv förmåga som huvudsakligen ligger utanför vårt medvetande. Vi kan inte genom introspektion komma fram till hur vi bär oss åt när vi producerar eller förstår ett yttrande eller en text. Språkbrukare kan inte svara på frågor som *Varför använder du den ordföljden?*, *Varför använder du preposition vid verbet* leta (efter ngt)*, men inte vid verbet* hitta (ngt)*?* Framför allt är vi som språkbrukare dåliga på att tala om varför saker är ogrammatiska, dvs. Varför kan man inte säga: *Jag hjälper till min pappa varje dag*.

Vår kunskap om språket är alltså något som vi, om vi vill veta något om den, måste söka förstå på samma sätt som andra komplexa domäner i naturen, genom hypotesdriven empirisk forskning. I all sådan forskning utgår man medvetet eller omedvetet från en teori om den domän man utforskar. I språkforskning utgår man således från en teori om språket, en språkteori.

En teori om språkkunskap söker svar på fyra centrala frågor:

(i) vilken form har människans omedvetna grammatiska kunskap om sitt eget språk?
(ii) hur tillkommer denna kunskap hos barnet?
(iii) hur används denna kunskap när vi producerar och förstår språkliga yttranden?
(iv) hur förändras denna kunskap från generation till generation?

Fråga (i) är logiskt primär i förhållande till de två andra. Däremot kan iakttagelser om språktillägnande, språkanvändning och språkförändring ge viktiga pusselbitar till svaret på fråga (i).

Ett visst språk eller en viss dialekt utgör utifrån detta perspektiv en viss manifestation av människans universella språkförmåga, och kan därmed ge oss ledtrådar till dess egenskaper. Målet är en teori om den mänskliga *univer-*

sella grammatik (UG); vägen dit är detaljerat studium av enskilda språk, i syfte att beskriva dess talares *inre grammatik* eller *I-grammatik*.[2]

3. Princip- och parameterteori

Medan synen på språkets formella sida som den yttre manifestationen av en kognitiv förmåga, som ingår i barnets biologiska utrustning och som under barnets normala utveckling i interaktion med omgivningen mognar till den vuxnes grammatiska kompetens, är gemensam för större delen av det språkvetenskapliga paradigm som alltsedan 50-talet går under namnet *generativ grammatik*, finns det olika teorier om hur exakt den grammatiska kompetensen skall modelleras. I denna bok håller vi oss mer specifikt till det generativa forskningsprogram som kallas *princip- och parameterprogrammet*.[3]

Den generativa grammatikteorins mål kan alltså sägas vara att beskriva den universella grammatiken, varmed ska förstås de implicita strukturbegrepp, den "kunskap", som barnet föds med och som det använder för att i språklig interaktion med omgivningen komma fram till en grammatik för sitt språk.

Har man en teori om den universella grammatiken, menar man, så har man även en teori om vad som är ett möjligt mänskligt språk, en teori om den rymd inom vilken språk kan variera. Inom det generativa programmet har framförts ett flertal sinsemellan rätt olika teorier om den universella grammatikens form. Princip- och parameterprogrammet (P&P) arbetar efter hypotesen att den universella grammatiken har formen av en uppsättning universella *principer* för språklig struktur, som är gemensamma för alla språk, och en uppsättning *parametrar*, dimensioner längs vilka språk kan variera (variationen omtalas som olika *värden* för någon eller några parametrar). Konkret uttryckt kan man säga att principerna som barnet är fött med talar om hur man får bygga upp fraser och hur led relateras till varandra. Parametrarna är också medfödda men de öppnar för ett val: Barnet lyssnar på sin omgivning för att utröna om objektet ska stå före verbet eller efter, om ordbetoningen är bunden eller rörlig, om det finns subjekt-verb kongruens eller inte, osv.

Parametrarna är på så sätt *öppna principer* som måste ges en närmare specifikation för varje enskild inre grammatik. Inom ett och samma språksamfund kommer variationen i de olika parametrarnas specifikation att vara mini-

---

[2] För begreppet 'inre grammatik', se Platzack (1998), som är en lättfattlig introduktion på svenska till den grammatikmodell som vi tillämpar i denna bok.

[3] Princip- och parameterprogrammet presenterades först i Chomsky (1981). Efter titeln på detta verk gick programmet länge under beteckningen Government-Binding-teori (förkortat GB). För mer om teorins historiska framväxt, se vidare Platzack (1998: kap 1).

mal, men den variation som ändå finns kan identifieras som källan, eller i alla fall som en av källorna, till det som manifesterar sig som dialektal variation.

All systematisk grammatisk variation mellan språk skall enligt P&P kunna föras tillbaka på UG:s parametrar och deras värden. Vissa parametrar kan ha genomgripande effekter på grammatiken; andra mer begränsade. De skillnader som vi brukar benämna dialektala rör oftast (men inte alltid) sådana parametrar som har smärre effekter, ibland benämnda mikroparametrar.

En orsak till att dialektstudier är speciellt intressanta i detta sammanhang är just det faktum att variationen mellan dialekter är begränsad. Det är ett känt faktum att om man vill studera effekterna av en viss variabel i ett komplext system, så är det en fördel om andra variabler kan hållas konstanta. Vid en jämförande undersökning av t.ex. svenska dialekter är de flesta variabler konstanta i och med att dialekterna är lika i de flesta avseenden, och därför kan man relativt lätt se, och studera, effekterna av en viss variabel, eller ett fåtal variabler, dvs., enligt antagande, parametrar i UG.

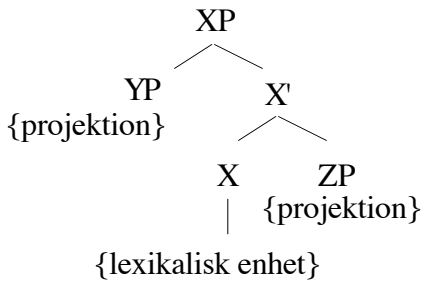
Förutom grammatik skiljer sig förstås språk (och dialekter) åt med avseende på de betydelsebärande enheter de innehåller och dessas fonologiska form och semantiska egenskaper, alltså *lexikon* (allt dock förstås inom de ramar som UG tillåter). Det är kanske denna variation som man oftast tänker på när det gäller dialektvariation, väl också för att ett språksystems ordförråd mer direkt än dess abstrakta syntax speglar det kulturella och historiska sammanhang där det använts. Lexikal variation behandlas dock inte i den här volymen.

4. X'-teori och funktionella kategorier

Till de principer som antas vara universella inom P&P-teori hör de som styr uppbyggnaden av frasstruktur. Man antar att alla fraser är uppbyggda enligt samma generaliserade mönster, det såkallade "X' -schemat" (uttalat "X-bar-schemat"). Enligt *X'-teorin* är varje fras en projektion av ett huvud. Ett huvuds projektionsegenskaper är i stor utsträckning kategorioberoende, så att frasers struktur kan beskrivas på ett uniformt sätt för varje lexikal kategori X.

I den version av X'-teorin som kan betraktas som standardversionen projicerar ett huvud av vilken som helst kategori X i två "steg" en fras: huvudet (som är en "noll-projektion", X^0) projicerar en kategori X' som i sin tur projicerar en kategori X". Den senare är den maximala projektionen av X och är ekvivalent med XP, en X-fras. Strukturen hos XP kan schematiserat framställas som i (1), och denna frasstruktur kan genereras av de två omskrivningsreglarna i (2).

(1)

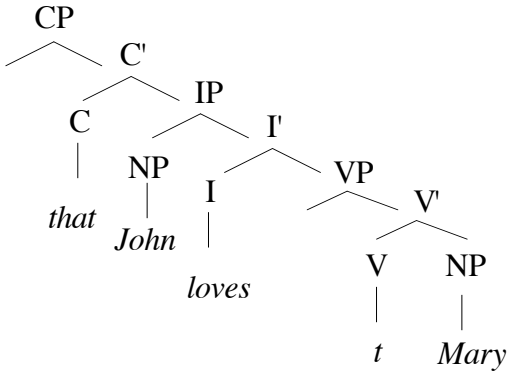
(2) XP —> YP X'
X' —> X ZP

ZP och YP i figuren, som bägge i princip är optionella, omtalas som *komplementet* till X respektive *specificeraren* i XP (Spec-XP). Komplementet identifieras bland annat med klassiska styrda positioner, såsom verbs direkta objekt, eller prepositioners rektion.

Framväxten av X'-teori har skett gradvis. Grundstenen blev på många sätt lagd i och med Chomsky (1970) och teorin vidareutvecklades i Jackendoff (1977). Det skulle föra för långt att återge X'-teorins historia här, men det är viktigt att poängtera att den ursprungliga motivationen för X'-teorien var empirisk. Man observerade regelbundenheter tvärs över olika frastyper såsom paralleller mellan verbs och prepositioners komplement, eller mellan subjektet i en sats och genitivfrasen i en motsvarande nominalisering (t.ex. *Per beskrev universitetet* vs. *Pers beskrivning av universitetet*). På så sätt kom X'-teorin till som ett direkt resultat av det generativa forskningsparadigmets explicita sökande efter generaliseringar och universella principer.

Den empiriska motivationen fanns ursprungligen i samband med de såkallade *lexikala* kategorierna N (nomen), V (verb), A (adjektiv) och P (prepositioner), och till en början antog man att schemat gällde bara för dessa kategorier men inte för *funktionella* kategorier såsom COMP (noden för subjunktioner) och INFL (noden för finit verbmorfologi). Men Chomsky (1986) föreslog att X'-schemat också skulle gälla för funktionella kategorier, och detta förslag blev snabbt antaget inom Princip- och parameterteorin trots det att detta antagande inte gavs någon empirisk motivation, men snarare lades fram som önskvärt ur konceptuell och metodisk synpunkt (se Vangsnes 2000 för en diskussion av detta). Den klassiska strukturen för finita satser såg efter detta ut som i (3) der C motsvarar tidigare COMP och I tidigare INFL (vi exemplifierar med engelska, men strukturen antas vara universell).

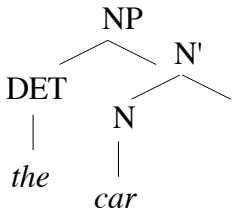
(3)

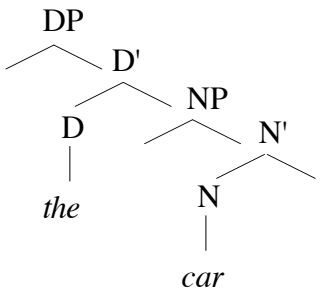
5. Från NP till DP

Efter Chomsky (1986) kom de funktionella kategorierna att spela en allt viktigare roll inom princip- och parameterteori, och ungefär vid samma tid som X'-teorin föreslogs gälla för satsens funktionella kategorier, föreslog Abney (1987)(och före honom Szabolcsi 1983 och Hellan 1986) att nominalfrasens kärna inte är nomenet utan determineraren. Medan en nominalfras som *the car* tidigare analyserats som i (4a), blev den nu enligt Abneys förslag analyserat som i (4b).

(4) a.

b.

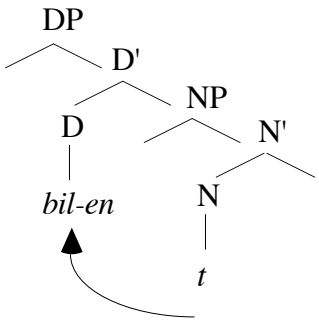

Antagandet om att artikeln och andra determinerare ska ses som huvuden i nominalfrasen är avgörande för alla uppsatserna i denna bok. Artikeln är alltså ett funktionellt huvudord och tar nomenets projektion (NP) som komplement.

Ett särskilt problem för de skandinaviska språken är dock att den bestämda artikeln i många fall inte utgör något enskilt ord, utan finns som ett suffix på nomenet: engelskans *the car* motsvaras ju av *bilen/bilurin/bíllinn* i respektive fastlandsskandinaviska, färöiska och isländska. Allt sedan Delsing (1988) och Taraldsen (1990) har man i huvudsak förenat detta empiriska faktum med Abneys DP-analys på så sätt att bestämdhetssuffixet varit

lokaliserat under D, och att nomenet under derivationens gång flyttat från sin position under N och "smält samman" med artikeln på det sätt som illustreras i (5).

(5)

Men det finns många komplicerande faktorer för denna analys både när det gäller olika konstruktionstyper och när det gäller komparativa data tvärs över de skandinaviska dialekterna, och några av dessa utgör huvudproblemen för artiklarna i denna bok.[4]

6. Till slut

För att återknyta till diskussionen av malaxspråket i avsnitt 1: En ytterligare skillnad mellan malaxspråket och standardsvenska är att malaxspråket är stadd i snabb förändring, och antagligen riskerar att försvinna inom överskådlig framtid, i den mening att de drag som är speciella för just den lokala dialekten kommer att försvinna, och Malax-svenskan kommer att gå upp i en mer generell österbottniskt dialekt. Standardsvenskan genomgår också förändring, men i en helt annan takt; s.k. språkdöd är helt oaktuell när det gäller standardsvenska, men synnerligen aktuell när det gäller lokala dialekter som malaxspråket.

Detta är ytterligare en orsak varför vi anser det vara en angelägen uppgift att studera syntaktiska egenskaper hos skandinaviska dialekter. När dialekter 'dör', dvs. förlorar sina särdrag och smälter ihop med andra dialekter, så försvinner språkliga data, och därmed försvinner potentiellt viktiga, kanske helt avgörande, bitar i det pussel som den mänskliga språkförmågan utgör, för oss

[4] Många av dessa problem påpekades och behandlades i Delsing (1993). Denna doktorsavhandling utgör ett standardverk när det gäller appliceringen av DP-analysen och mer generellt P&P-teorin till den skandinaviska nominalfrasen.

forskare. Vi vill gärna göra en modest insats för att bevara en del av dessa data åt eftervärlden. Om vi dessutom åtminstone i någon mån kan bidra till att höja de lokala dialekternas anseende så är vi mer än nöjda.

Litteratur

Abney, Steven A.: 1987, *The English noun phrase in its sentential aspect*, doktorsavhandling, MIT.

Chomsky, Noam: 1970, 'Remarks on nominalization'. Jacobs, R.A. og Peter S. Rosenbaum (red.): *Readings in English Transformational Grammar*. Ginn & Co, Waltham, 184-221.

Chomsky, Noam: 1981, *Lectures on Government and Binding*. Foris, Dordrecht.

Chomsky, Noam: 1986, *Barriers*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

Delsing, Lars-Olof: 1988, 'The Scandinavian noun phrase', *Working Papers in Scandinavian syntax* 42, 57-79.

Delsing, Lars-Olof: 1993, 'The internal structure of noun phrases in the Scandinavian languages: a comparative study', doktorsavhandling, Lunds universitet.

Hellan, Lars: 1986, 'The headedness of NPs in Norwegian', i Pieter Muysken & Henk van Riemsdijk (red.), *Features and projections*, Foris, Dordrecht, 89-122.

Holmberg, Anders & Christer Plazack: 1995, *The role of inflection in Scandinavian syntax*, Oxford University Press, New York.

Jackendoff, R. 1977: *X'-syntax*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

Platzack, Christer: 1998, *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet: En introduktion till modern generativ grammatik*,, Studentlitteratur, Lund.

Szabolcsi, Anna: 1983, 'The possessor that ran away from home', *The Linguistic Review* 3, 89-102.

Taraldsen, Knut Tarald: 1990, 'D-projections in Norwegian', i Joan Mascaró & Marina Nespor (red.) *Grammar in progress: GLOW essays for Henk van Riemsdijk*, Foris, Dordrecht, 419-431.

Vangsnes, Øystein Alexander: 2000, 'Strukturell reduksjonisme og abstrakt modellering i lingvistikk', *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 18, 55-76.

Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser*

Lars-Olof Delsing

1. Inledning

Denna uppsats är en översikt över den syntaktiska variationen inom nominalfrasen i de nordiska dialekterna. Intresset riktar sig främst mot syntaktiska fenomen inom nominalfrasen som inte enbart är begränsade till enskilda lexem, utan mer allmänt berör grundstrukturen. Den syntaktiska variationen i de nordiska språken är förbluffande stor just inom nominalfrasen.

Två dialektområden är särskilt intressanta då det gäller syntaktiska egenheter inom nominalfrasen. Dels gäller dels ett nordskandinaviskt område, som omfattar norra Sverige, stora delar av Norge och i vissa fall även Island och/eller (norra) Svenskfinland, dels gäller det västra Jylland

Då det gäller det nordskandinaviska området finner vi ett flertal viktiga avvikelser från standardspråken. Några av de viktigare illustreras i (1)-(8) nedan, där nordsvenska (västerbottniska) exempel kontrasteras mot rikssvenska.

		Nordsvenska	*Rikssvenska*
(1)	Propriell artikel	a Karin	Karin
(2)	Utvidgat bruk av slutartikel	laga mat'n	laga mat
(3)	Efterställt possessivpronomen	huset mitt	mitt hus
(4)	Efterställt possessivt egennamn	huset Pers/hans Per	Pers hus
(5)	Efterställt possessivt appellativ	huset jäntan/jäntn	flickans hus
(6)	Sammansättning av adjektiv och substantiv	gammhuse	det gamla huset
(7)	Artikel på självständiga adjektiv	sist'n	den sista
(8)	Postadjektivisk artikel	'n stor 'n bil	en stor bil

* Denna uppsats är en omarbetad och utvidgad version av en uppsats i Nordica Bergensia, Delsing (1996). Ett flertal större tillägg, och en del rättelser och ändringar har gjorts. Tack till Cecilia Falk, Gösta Holm, Anders Holmberg, Christer Platzack och Øystein Alexander Vangsnes för värdefulla kommentarer på tidigare versioner av uppsatsen. Tack också till Kristin Eide, Jógvan í Lon Jacobsen, Hilde Sollid och Anna-Lena Wiklund för informantuppgifter, tips och referenser. Jag ansvarar själv för alla misstag.

De olika konstruktionstyperna kan ha olika utseende i olika nordskandinaviska dialekter. Framför allt finns det stor variation i konstruktion (5), där den efterställda possessorfrasen kan uttryckas med genitiv, dativ, ackusativ, grundform eller prepositionsfras.

Det västjylländska området avviker främst genom de egenheter som illustreras i (9)-(11) nedan, där väst- och sydjyska konstruktioner ställs mot riksdanska.

		Västjyska	*Riksdanska*
(9)	Framförställd bestämd artikel	æ hus, æ bil	huset, bilen
(10)	Semantiskt genussystem:		
	räkningsbara substantiv	en bil…den	en bil…den
	har fælleskøn:	en hus…den	ett hus…det
	icke räkningsbara substantiv	mælk…det	mælk…den
	har neutrum	vand…det	vand…det
(11)	Perifrastisk genitiv	æ pig hend hus	pigens hus

Det västjyska genussystemet är en lexikal/morfologisk företeelse, och den tas alltså inte upp här. Se i stället t ex Nielsen (1959:44ff).

Utöver dessa jyska och nordskandinaviska egenheter finns det givetvis andra avvikelser från rikksspråken. Den norska garpegenitiven behandlas förstås tillsammans med den jylländska perifrastiska genitiven (i (3) ovan). Ett flertal särskilda konstruktioner från andra delar av Skandinavien behandlas också.

Det är ofta svårt att avgöra vad som ska hänföras till syntaxen och vad som är rent lexikala skillnader. Här har jag valt att ta upp de delar av nominalfrasens syntax som jag anser vara de mest centrala. Jag ska först beskriva mitt material och min metod i avsnitt 2. Sedan tar jag upp de olika typer av artiklar som används i nordiska dialekter (avsnitt 3). I avsnitt 4 går jag igenom possessiva konstruktioner och i avsnitt 5 tar jag upp syntaktisk variation som är beroende av adjektivattribut. Uppsatsen avslutas med några mikrokomparativistiska iakttagelser i avsnitt 6.[1]

---

[1] Det finns förstås också annan variation inom nominalfrasen. Framför allt gäller det kvantifierande konstruktioner av typen *en flaska (med) vin* (jfr isl *flaska af víni*) och *en av pojkarna* (jfr isl *einn strákanna, einn af strákunum, einn strákinn*). Dessa konstruktionstyper tas inte upp här. I Delsing (1993, kap 6) går jag igenom de viktigaste skillnaderna mellan svenska och isländska i detta avseende.

2. Material och metod

Dialektgeografiska undersökningar kan i princip utnyttja tre typer av källor: informanter, dialekttexter och redan utförda beskrivningar av enskilda dialekter. För den här undersökningen har jag framför allt utnyttjat de två senare alternativen. En informantundersökning över hela det nordiska området skulle ha blivit alltför tidskrävande. Däremot har jag i enskilda fall sökt utröna hur konstruktioner används genom att fråga dialekttalande informanter.[2]

Den enda översikt som finns över svensk dialektsyntax (Jörgensen 1970) använder enbart tidigare undersökningar av enskilda dialekter. Den har i vissa stycken ett för litet material, och förhåller sig ofta okritisk till detta. Många av konstruktionerna som nämns här tas också upp i Jörgensen, men de får här en mer utförlig beskrivning; framför allt försöker jag beskriva de syntaktiska begränsningarna på konstruktionerna. Dessutom kommer jag att kunna ge en närmare precisering av de geografiska gränserna för dem och sätta in dem i ett allmänt nordiskt perspektiv. Trots sina brister har Jörgensen (1970) varit mig till stor hjälp; den innehåller referenser av en hel del opublicerade uppsatser som jag inte kunnat få tag på; jag återger här en del av dessa referenser.

De dialekttexter jag utnyttjat är samlingar från Sverige, Finland och Norge, (Svenska Landsmål III, Beito 1963) eller regioner (SvLm II.9: "Från södra Sverige", Dahlsten & Ågren 1980: "Övre Norrlands bygdemål") samt en mängd utgivna dialekttexter för enskilda dialekter. Av bilaga 1 framgår i detalj vilka svenska texter jag har excerperat, ordnade efter landskap. Man bör vara medveten om att många av texterna har sina brister. Syntaxen har inte varit det centrala för dialektupptecknarna. I något fall är texterna också "överförda" på dialekt från rikksspråk eller annan dialekt, vilket givetvis skapar risk för interferenser. Man ska därför inte dra några slutsatser av enstaka belägg i texterna.

Det är ont om dialektmonografier som är inriktade på syntax. Då det gäller Sverige finns egentligen bara Levander (1909) om syntaxen i älvdalskan, och för Finland bara Lundström (1939) om nyländskans syntax. För Norges del finner vi några syntaxbeskrivningar av stadsmål (t ex Iversen 1918 och Svendsen 1931) och översikter över specifika konstruktioner (t ex Torp 1990 och Vannebo 1978). Som synes är flera av dem relativt gamla, och vårt vetande om syntax har fördjupats avsevärt sedan de tillkom.

I dialektmonografierna kan man dock hitta syntaktiska upplysningar i de morfologiska avsnitten, och framför allt kan man där indirekt utläsa vissa syntaktiska egenheter. Många gånger är dock uppgifterna knapphändiga. Författ-

[2] För den syntaktiska avgränsningen av flera nordsvenska konstruktioner är informantintervjuer med mina släktingar i Stensele socken i södra Lappland en viktig källa.

arna har skolats i fonetik, morfologi och lexikografi, men är ibland syntaktiskt oerfarna, vilket innebär att viktiga syntaktiska distinktioner ofta förbigås. Det är vanligt att man inte skiljer på lexikala och grammatiska egenheter och att man inte skiljer mellan språkbruk och språkförmåga, något som är självklart för generativa grammatiker (jfr inledningen). Trots att den tidigare litteraturen har brister ger jag talrika referenser, och uppsatsen kan också användas som en litteraturöversikt.

De flesta svenska landskap blir på detta sätt ganska väl täckta. I vissa landskap måste man mer förlita sig på texter än på uppgifter i dialektlitteraturen eller tvärt om, men i stort är situationen tämligen klar. De två främsta undantagen på svenskt område är Gästrikland och Halland, där jag har ont om texter samtidigt som jag saknar goda beskrivningar av syntaktiska fenomen. Då det gäller det svenska (inklusive det finlandssvenska och estlandssvenska) området har jag haft tämligen god tillgång till litteratur och dialekttexter. För det norska språkområdet har jag till största delen använt redan existerande litteratur, men också i viss mån konsulterat dialekttexter. I den mån konstruktionerna även berör isländskt, färöiskt eller danskt område har jag mestadels använt mig av redan publicerad litteratur; någon gång har jag också konsulterat informanter.

Det bör påpekas att merparten av texterna och en stor del av litteraturen är från dialektologins blomstringstid (ca 1880-1930), vilket innebär att den bild jag ger inte nödvändigtvis är dagsaktuell. Syftet med undersökningen är dock inte att ge en sådan uppdaterad beskrivning utan att jämföra utbredningen av ett antal företeelser, för att se vilka som samvarierar. Sådan samvariation kan säga mycket om den underliggande strukturen i konstruktionerna; se avsnitt 6.

Jag ger i uppsatsen en rad dialektexempel från texter eller dialektbeskrivningar. Dessa återges med en mycket grov fonetisk transskription. Till genomgången presenterar jag ett antal kartor. De är avsedda att illustrera den ungefärliga distributionen hos vissa syntaktiska företeelser. På flera ställen är jag dock osäker om den exakta dragningen av gränserna. I några av dem har jag satt in frågetecken, "?", där jag är mycket osäker. På samtliga kartor över Norden är icke-skandinaviskt språkområde markerat med glesa punkter.

3. Artiklar

I detta avsnitt behandlas de fyra typer av artiklar som används till ensamt huvudord i de nordiska dialekterna. Utöver obestämd och bestämd artikel används i de nordiska dialekterna också propriell artikel vid egennamn i ett stort område. I många nordliga dialekter används också suffigerad artikel, där

rikksspråken har naket substantiv. Denna artikel kallar jag "partitiv" artikel. Här behandlas de fyra artiklarna i var sitt avsnitt. Artiklar som är beroende av adjektivattribut behandlas i avsnitt 5.

3.1. *Obestämd artikel*

Inom det nordiska området är den viktigaste variationen med avseende på obestämd artikel att isländskan helt saknar den. Detta innebär att färöiska och de fastlandsskandinaviska språken har *ett hus, en bil* mot isländskans *hús, bill* (se Leijström 1934).

I svenska och färöiska används plural av *en*: *ena/einir* som obestämd artikel i vissa kontexter. Det går att finna motsvarande exempel i vissa norska dialekter (Falk-Torp 1900:74, Christiansen 1953). I Nordsverige används formen *a* (se Marklund 1986:28, Delsing 1993:144). I Sydsverige, Danmark och Norge används normalt plural av *någon.* Det förekommer främst då nominalfrasen används predikativt.[3]

(12)	Det är ena bovar	(svenska)
	Tað eru einir jassar.	(färöiska)
	Däm ä som a toka	(nordsvenska)
	De er noen fjolser	(danska)

Användningen av *ena* i svenskan är ett relativt ungt fenomen. Det är belagt i svenskt skriftspråk först 1806 enligt SAOB. Jag känner inte fenomenets utbredning närmare i dialekterna.

För övrigt har jag inte funnit någon variation med avseende på obestämd artikel, förutom i enskilda lexikaliserade uttryck; se Jörgensen (1970:30).[4]

3.2. *"Partitiv" artikel*

De nordsvenska målen är kända för att använda den suffigerade artikeln i mycket större utsträckning än rikssvenskan och folkmålen i södra Sverige. Det sägs ofta att dessa nordsvenska mål använder bestämd form i stället för obestämd form i många fall. Det är emellertid riktigare att säga att de har en suffigerad artikel där rikssspråken har naket substantiv. Denna suffigerade artikel har i princip samma funktion som den partitiva artikeln på franska, och därför använder jag den termen här (jfr Dahlstedt & Ågren 1980:281). Den används vid icke räkningsbara substantiv och vid pluraler samt vid singularer

---

[3] Om restriktionerna på *ena* i rikssvenska, se Delsing (1993:33ff) och Josefsson (1993).

[4] I dalmålet, åtminstone i Älvdalsmålet (Levander 1909:119), kan obestämda artikeln "ganska ofta" utelämnas. Levanders exempel är dock så fåtaliga att det är svårt att dra slutsatser av dem.

som betecknar obegränsad (eller likgiltig) mängd (se närmare Delsing 1993:40-53). Utöver detta bruk finns också en utvidgad användning av suffigerad artikel i predikativa konstruktioner, som förmodligen ska behandlas separat.[5]

Att de nordsvenska målen har ofattande användning av suffigerad artikel påpekas som en allmän nordlig företeelse i Bergman (1951:200f) och Dahlstedt & Ågren (1980:281ff). Det är också välkänt från Österbotten (Hummelstedt 1934). Hur det förhåller sig med de norska målen är inte helt klart. Litteraturen säger knappast något om att "bestämd form" skulle vara vanligare. Iversen (1918:19) ger några få exempel från Tromsø, men suffigerad artikel verkar inte vara normalformen. Vissa norrmän associerar uttrycken ibland till Trøndelag. I texterna finner jag en del exempel som ser ut som nordsvensk partitiv artikel: *der vi låog å drog garna* (Ytre Vikna, Nord-Trøndelag). Från Sunndal rapporterar Jenstad (1985:247) endast en (lexikal) avvikelse från rikskspråket i detta avseende. En informant från Fosen i Sør-Trøndelag accepterar inte någon av de nordsvenska konstruktionstyperna, utom den predikativa typen: *det är sommaren* (jfr fotnot 5).

Den partitiva artikeln ser ut precis som den suffigerade bestämda artikeln, men de skiljer sig från denna i det att den kan stå i existentialkonstruktioner (se vidare Delsing 1993:51f).

(13) Hä finns vattne däri hinken
Hä väks granän (granarna) överallt

Förkärleken för den suffigerade artikeln i norra Sverige nämns på ett flertal ställen i litteraturen, normalt utan särskilda syntaktiska beskrivningar.

> Norrbotten: Överkalix (Kettunen 1990:5, 19f), Piteå (Dahlstedt 1956-57:27); Västerbotten (Larsson 1929:13f, Lundquist 1967:56): Skellefteå (Marklund 1986:29), Lövånger (Holm 1942:207, Nyblom 1961:40), Lycksele (Jonsson 1962:36), Örträsk (Forss 1984:21), Åsele (Eriksson 1973:211ff), Nordmaling (Söderström 1972:22); Ångermanland: Bjärtrå (Zetterholm 1926:90ff), Härnösand (Bucht 1962:44); Medelpad (Vestlund 1948:20f): Torp (Bogren 1921:140); Jämtland: Alsen (Bergner 1985:6), Ragunda (Amcoff 1992:71); Dalarna: Mora: (Lindén 1975:38), Älvdalen (Levander 1909:95); Värmland: By (Nordlander 1964:38), Östmark (nämns endast för tidsuttryck; Broberg 1936:43); Österbotten (Hummelstedt 1934): Karleby (Hagfors 1891:94), Närpes

[5] Dessa predikativa konstruktioner är dels opersonliga konstruktioner, dels identifierande konstruktioner.

(i)	hä ä sommarn	(det är sommar)
(ii)	de här ä körpen	(det här är en korp / hacka)

(Freudenthal 1987:137); Nyland: Lundström (nämns endast för sjukdomar; 1939:11f); Estland: (Tiberg 1962:98).

I dialekttexterna är det mycket gott om belägg på partitiv artikel i Norrbotten, Västerbotten, Österbotten, Jämtland och Ångermanland. Här är några få exempel.

> Norrbotten: *Nederkalix*: Han hadd silverpollettan å silvertjidjen yvi brysten, *Luleå*: firi ne kom regne; Västerbotten: *Malå*: da däm että [åt] paltn dagen föri, *Örträsk*: hä skull int räkk dill vä matn; Ångermanland: *Tåsjö*: När dä le mot minatta, *Säbrå*: sä sku ja gå dit å tänne ell'n på hele holmlire; Jämtland: *Offerdal*: å di ynger kärän hadd brökrän som nååd långt oppom middjä, *Ragunda*: som ha vure där å huggä vön [veden] om dan; Österbotten: *Lappfjärd*: en arun gang sådd dom rojin i lag [rågen tillsammans], *Närpes*: så att han stött håle i bottnin ov pannun.

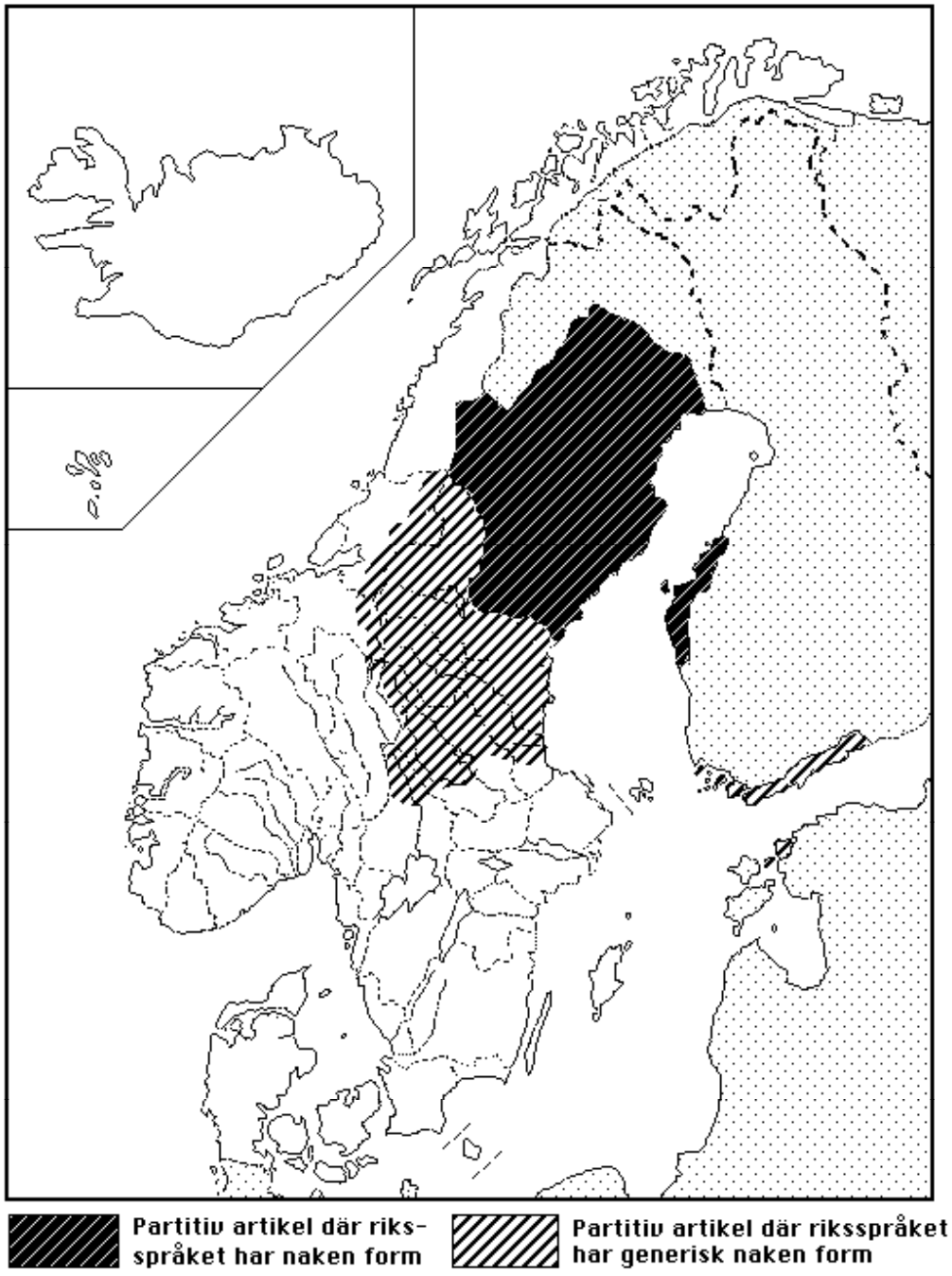
Den partitiva artikeln används framför allt i fall då rikspråket har naket objekt eller rektion. Jag har excerperat samtliga fall som svarar mot nakna substantiv i rikssvenskan i en samling texter från Örträsk i södra Lappland (Forss 1986:43-77). Partitiv artikel är synnerligen vanlig på objekt, rektioner och egentliga subjekt; bara några få substantiv är helt nakna, företrädesvis lånord. Några partikelliknande substantiv har också naken form: *ta fel, knacka hål*, men artikel används ibland (t ex *få livet i ngn*). Likaså finns lexikaliserade rektioner som *till slut, (högt) i kurs.* De enda rektioner som konsekvent har naken form är tidsangivelser av typen *i höst, om påsk* etc. Predikativer är nakna vid personbetecknande subjekt: *han är läkare* (liksom i rikspråken). Däremot används partitiv artikel i uttryck av typen *det är sommaren.* Enligt mina informanter är generiskt subjekt också fullt gångbart: *abbarn e go* (abborre är gott).

Utöver de ovannämnda funktionerna, finner man någon gång partitiv artikel även efter kvantifierande pronomen eller fraser, t ex efter räkneord och oböjda pronomen. Detta nämns dock sällan explicit i litteraturen; det enda omnämnande jag funnit är Hagfors (1891:94) för Gamlakarleby i Österbotten. I dialekttexterna har jag funnit följande belägg.

> Norrbotten: *Överkalix*: mitsi fålke, *Råneå* mitsi bröde, *Luleå*: nå döfolke; Västerbotten: *Norsjö*: myttje historien (pl). *Byske*: na mjöle, *Degerfors*: na fåra (pl), *Örträsk*: två tygpåsana, nå spåra (pl), mycke skuggen (pl). *Vilhelmina*: hunnre rypen (pl), *Åsele*: tri virjen (pl); Ångermanland: *Tåsjö*: myttje kokkelhistorien (pl), *Anundsjö*: myttje snön, *Säbrå*: na tjörkstrecka (pl), *Stigsjö*: na gammnävre; Jämtland: *Lit*:

nå brännvine, n famn mä flasäkåråm [hyvelspånen], Ragunda: gott om fisjtjevattna (pl).

Karta 1. *Partitiv artikel*

Partitiv artikel efter kvantifierande uttryck är alltså väl belagd i Norrbotten, Västerbotten och Ångermanland. Beläggen från Jämtland är från Indalsälvens dalgång. Partitiv artikel tycks vara vanligare där än kring Storsjön och västerut. Konstruktionen tycks helt saknas i Medelpad, Hälsingland och Härjedalen och söderut. Enligt Vestlund (1948:21) är ångermanländska exempel som *na trappstega, na kontrakta* helt omöjliga i Medelpad.

Vestlund (ibid.) nämner också att ångermanländska exempel med existentialkonstruktion, som *hä väks granän*, är omöjliga i Medelpad. Det verkar alltså finnas åtminstone två användningar som saknas i Medelpad som finns i Ångermanland. Reinhammar säger (1973:28) att målen i Härjedalen möjligen använder mindre "bestämd form" än andra norrländska dialekter. I dialekttexterna finner jag artikellösa exempel som helt klart skulle ha haft artikel i t ex Västerbotten. Från Hede har jag t ex antecknat: *ja tjorde renstjött å sjinn* (enligt mina informanter heter det i Stensele: *rentjötte å sjinne*). Huruvida inskränkningar i Härjedalen i detalj är desamma som i Medelpad vet jag inte.

Det är inte helt klart hur skillnaden mellan norra och södra Norrland ska beskrivas. I norr lägger man partitiv artikel till praktiskt taget alla substantiv som är nakna i rikssvenska (utom vissa predikativer). Dessutom använder man den ibland efter (icke kongruensböjd) kvantifierare. I söder däremot är den senare typen omöjlig. Dessutom tycks det också vara så att nominalfrasen måste vara generisk. Därmed utesluts bl a existentialkonstruktioner. På karta 1 föreslår jag tentativa gränser för fenomenens utbredning. Sydgränsen i Gästrikland och västgränsen i Trøndelag är osäkra.

3.3. *Bestämd artikel*

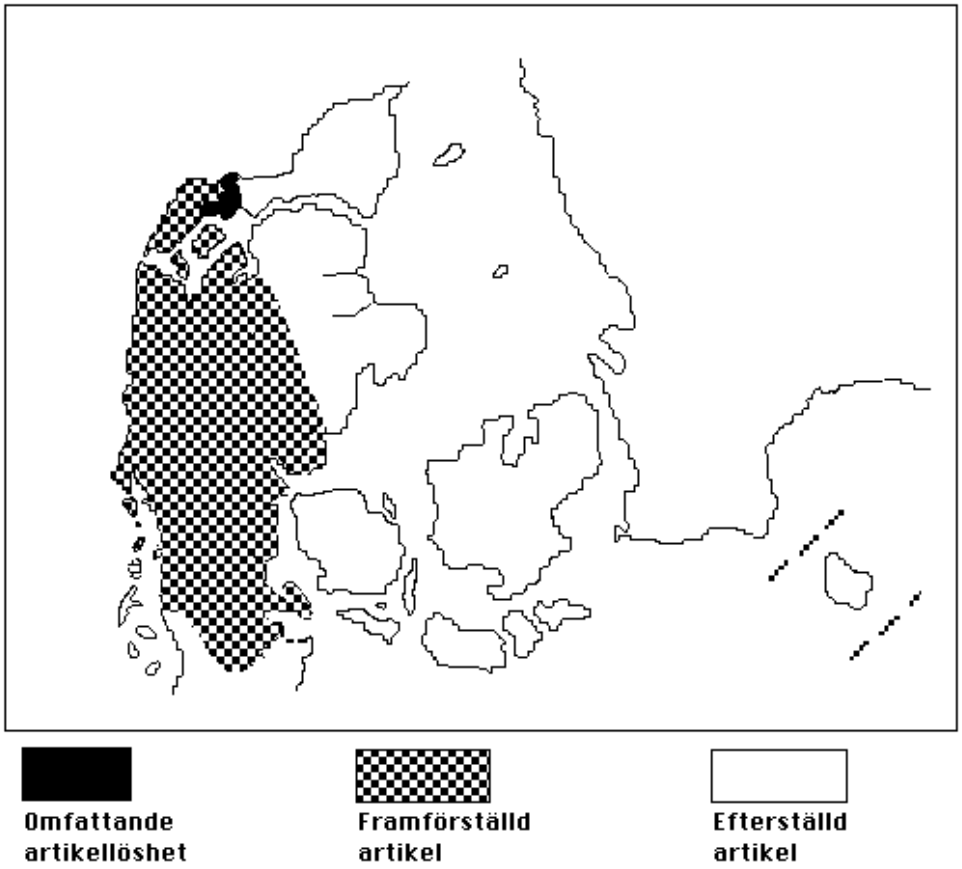
Med bestämd artikel menar jag här artikel som används tillsammans med ett ensamt substantiv, dvs i typfallet den suffigerade bestämda artikeln. Framförställd fristående artikel som betingas av adjektivattribut el dyl behandlas i avsnitt 5.2.

Suffigerad artikel finner vi över hela det nordiska området utom i västra och södra Jylland. Dialektgränsen är väl dokumenterad, se karta 2 (efter Nielsen 1959). Allmänskandinaviskt *huset, bilen* står alltså mot västjyskt *æ hus, æ bil.*

Dessutom finns i norra Jylland (Vester Hanherred, se karta 2), på gränsen mellan efterställd och framförställd bestämd artikel, ett fenomen som innebär att man utelämnar artikeln vid vissa bestämda nominalfraser. Christiansen (1977) menar att det rör sig om nominalfraser med "propriumsfunktion", vilket av artikeln att döma bör tolkas som nominalfraser med "deiktisk

referens". Gränsen mellan framför- och efterställd artikel går rakt igenom det "artikellösa" området, så att artikellöshet vid deiktisk referens i väster kombineras med framförställd och i öster med efterställd artikel.

Karta 2: *Framförställd artikel i danska dialekter*

3.4. Propriell artikel

Propriell artikel används i Nordskandinavien på personnamn. Den kan vara framförställd och fristående: prepropriell artikel eller suffigerad: *postpropriell artikel*.[6] De båda typerna har syntaktiskt komplementär distribution.

Den prepropriella artikeln är ett kännetecken för nordskandinaviska egennamnsfraser. Den fungerar som bestämd artikel till alla förnamn och ibland

[6] Termen prepropriell artikel är hämtad från Eriksson (1973, s 25). Den kallas även prepositiv pleonastisk artikel (Åström 1893 och många andra). Den är dock pleonastisk bara ur rikspråkets synvinkel. Därför använder jag Erikssons term.

även till efternamn. Den används också vid de släktskapsord som normalt kan användas som egennamn.

(13) En Erik ha jifft sä vä a Lisa. (Nordsvenska)
En Bjurström ha affärn.
en farfar, a mor

Artikelns form är identisk med de personliga pronominas betonade eller obetonade former. På Island och i stora delar av Norge används de vanliga personliga pronomina: *hann/hún* eller *han/ho*, medan man i större delen av norra Sverige använder pronominas svagtoniga form: *(e)n* i maskulinum och *a* i femininum. I stora delar av Norge och Sverige är den prepropriella artikeln oböjlig i kasus (jfr Fiva 1987:87), medan den i isländskan och många norska och svenska dativdialekter har kasusböjning.

Den prepropriella artikeln används i alla ställningar där egennamnsfrasen fungerar som argument (subjekt, objekt, rektion etc.). Om den däremot är predikat vid verben *heta* och *kallas*, eller saknar satsdelsfunktion (som vid tilltal) får artikeln inte användas.[7]

(14) en göbb som het (*en) Erik (Nordsvenska)
(*a) Anna! Vars ä du?

På isländska används *hann/hún* optionellt framför personnamn i talspråket. I skrift undviks artikeln däremot.

I större delen av Norge är prepropriell artikel fullt bruklig och nödvändig. Konstruktionen är gängse i Nordnorge (Iversen 1918:19; Fiva 1987:85), men vissa undantag nämns i litteraturen. Bull (1990:165) talar om att artikel kan saknas i "fleirspråkområda i Nord-Noreg" i allmänhet. Mera specifikt nämns att den saknas också i Kiby och Ekkerøy (Elstad 1982:30), Skibotn (Junttila 1988:132). Enligt Hilde Nilsen (personlig korrespondens) är artikeln inte heller obligatorisk i Nordreisas ytterområden; artikeln är dock gängse i centrala Nordreisa. Även från Vadsø rapporteras att den är obligatorisk (Hatlebrekke 1981:18). Den propriella artikeln omnämns i större delen av det övriga Norge.

---

[7] När egennamnet används i identifierande predikativer används dock artikeln. Denna konstruktion saknar genuskongruens och är helt parallell med indefinita predikativa nominalfraser som måste ha obestämd artikel.

De här ä *(n) Erik (Norrländska)
Det här är *(en) kniv/läkare (Rikssvenska)

> Trøndelag: Røros (Reitan 1932:151), Ålen (Reitan 1906:50); Nordmøre: Sunndal: (Jenstad 1985:254); Nordfjord: Gloppen (Fitje 1995:54); Sogn: Aurland (Flom 1944:21); Hordaland: Nordhordaland (Larsen & Stoltz 1912:135), Hardanger (Opedal 1960:11), Buskerud: Hallingdal (Venås 1977:132, 221), Numedal (Bjørset 1901-02:11); Rogaland: Stavanger (Svendsen 1931: s 29).

Den del av Norge som saknar konstruktionen är bl a Vest-Agder (Flekkefjord, Larsen 1970:59). Enligt Torp (1986:119) saknas den på Agder samt i Telemark och Vestfold. Av dialekttexterna från Østfold att döma är artikeln obligatorisk där.

Vad beträffar Sverige nämns konstruktionen för hela Norrland samt Dalarna och norra Värmland av Dahlstedt & Ågren (1980:280f).

> Norrbotten: Överkalix (Olofsson 1968:71, Kettunen 1990:5), Nederkalix (Rutberg 1924:123); Västerbotten: Skellefteå (Marklund 1984:27f), Lycksele (Jonsson 1962:36); Degerfors (Åström 1893:17); Åsele (Eriksson 1973:25); Ångermanland: Nordmaling (Sidenbladh 1867:16); Jämtland: Alsen (Bergner 1985:11), Ragunda (Amcoff 1992:65); Medelpad: Torp (Bogren 1921:140), Njurunda (Stenbom 1915:57); Dalarna: Övre Västerdalarna och Malung (utom Öje) (Levander 1928:152), Värmland: Östmark (Broberg 1936:100), Ny (Ejner 1945:15), Norra Ny (Jonsson 1957:189).

Av dialekttexterna att döma är den prepropriella artikeln obligatorisk i praktiskt taget hela Norrland. I texter från Hälsingland och Gästrikland saknas dock artikeln helt. För Dalarna nämner Levander fenomenet explicit för Västerdalarna, men säger inget om det i Ovan- och Nedansiljan, vilket säkerligen betyder att det saknas (detta bekräftas av textmaterialet). Artikeln tycks också saknas i Dalabergslagsmålet; den nämns inte av Envall (1980), och texterna saknar den. Sydgränsen i Värmland tycks gå någonstans i övre Frykdals härad; texter från Fryksände har enstaka belägg på artikeln, men saknar den normalt. I texter från Färnebo härad saknas den. Enligt Dahlstedt & Ågren (1980) saknas prepropriell artikel i Österbotten. Den nämns heller inte i någon av beskrivningarna av målen i Österbotten.

Därmed kan vi ge en klar beskrivning av konstruktionens utbredning. Konstruktionen saknas i Finland men finns i hela Norrland, utom Hälsingland och Gästrikland. Dessutom finner vi den i Västerdalarna och norra Värmland. I Norge saknas den i Agder och stora delar av Telemark och Vestfold samt i flerspråkiga områden i Troms och Finnmark. Utbredningen visas på karta 3.

Prepropriell artikel brukas olika i olika trakter så tillvida att den normalt bara används till namn på personer som talaren själv känner. Uttryck som *n Jesus* eller *n Elvis* (Presley) är otänkbara i många dialekter. Det är så jag själv känner konstruktionen från Stensele i Västerbotten, och liknande omdömen görs på flera ställen i litteraturen. Jag har dock hört uttryck som *han Elvis* (i Tromsø), och i en av mina texter förekommer *n Jesus* (Nordmaling).[8]

Propriell artikel kan också uttryckas med suffix (postpropriell artikel), såsom i följande exempel.

(15) Peren, Karien/Karia
Lundströmmen
farfarn, mora

Suffigerad artikel på förnamn och efternamn kan nog påträffas om enstaka personer i de flesta mål, dels på speciella personer, dels som smekform, gärna till barn. På svenska finner vi efternamn som *Krusen* (Agneta Horn) och *Rasken* (Vilhelm Moberg) och smekformer som Babben, Lotten, Bengan etc. Det förekommer dock ingen regelmässig användning av efterställd artikel i rikssvenskan på det sätt som gäller för prepropriell artikel i Nordsverige.

I Nordsverige är postpropriell artikel vanlig vid mäns efternamn, men den tycks normalt kunna ersättas med prepropriell artikel.[9] I vissa trakter används den efterställda artikeln snarast som en smekform på förnamn (gärna om barn och djur), t ex i Trøndelag (Larsen & Stoltz 1912:135), medan prepropriell artikel används som normalform.

I några områden används postpropriell artikel mera regelmässigt. Det är standard i Bergen och i flera områden i Sunnhordland (Larsen & Stoltz 1912: 135). Det finns emellertid rapporterat både former med och utan artikel från Sunnhordland (för detaljer, se Torp 1973:131).[10]

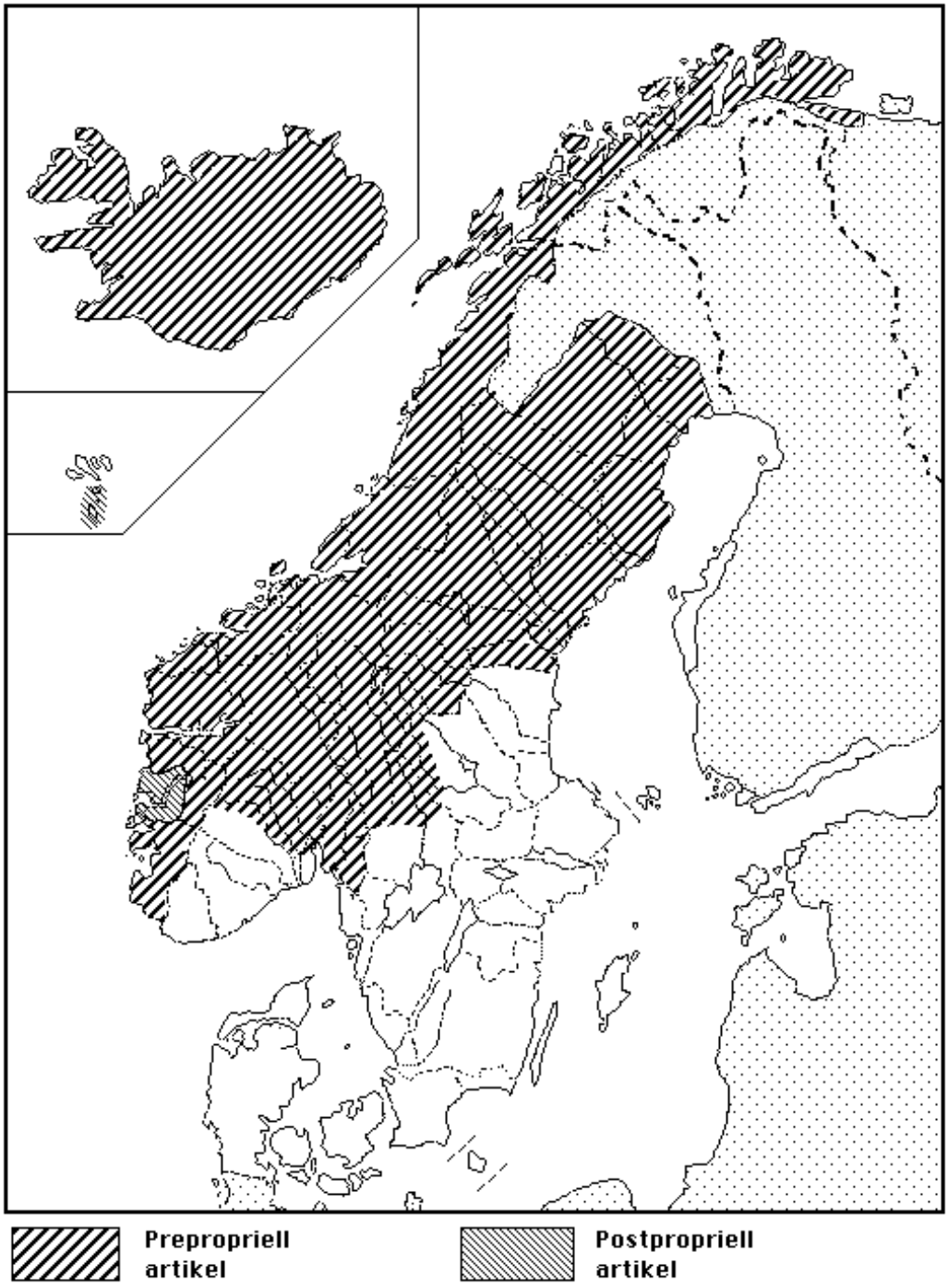
[8] Även rikssvenska kan någon gång ha något som liknar prepropriell artikel: *Har du talat med hon Lisa.* Detta är dock ovanligt och är inte en beteckning för allmän definithet, utan betecknar (åtminstone i min grammatik) snarast att talaren är osäker på om lyssnaren vet vem som avses. Observera också att pronomenet står i subjektsform.

I danskan kan man ibland se att pronomen före egennamn sägs vara nedlåtande eller skämtsamt, så i Christensen 1936.

[9] Den postpropriella artikeln blir osynlig om efternamnet slutar på *-n*: *Björklunn, Norgren.*

[10] I dalmålet finns på personnamn något som liknar en efterställd artikel (Levander 1928:110). Det framgår inte av beskrivningen om den används som den prepropriella artikeln. Av texterna från Orsa att döma är det dock fråga om kasusändelser. I motsats till den prepropriella artikeln används dessa ändelser nämligen på substantiv även i predikativ ställning vid *heta* och *kallas*.

Karta 3: *Propriell artikel*

I färöiska används också postpropriell artikel ibland. Enligt Lockwood (1964:106) ger den efterställda artikeln ett nedsättande intryck. Detta bruk verkar i huvudsak vara av samma sporadiska art som i rikssvenska. Det verkar dock förr i tiden ha varit ett mera reguljärt fenomen med postpropriell artikel på de sydligare öarna (Suðuroy, Sandoy, Skúgvoy och Stóra Dímun). Enligt Weyhe (1996) lever detta bruk delvis kvar, men "skikken er i stærk tilbagegang". Uppenbarligen har den postpropriella artikeln varit mycket vanligare på de sydliga Färöarna än vad den är i dag eller i de andra standardspråken.

4. Possessiva konstruktioner

De nordiska språken har ett flertal sätt att uttrycka possession. Konstruktionerna varierar med possessorns egenskaper, och man måste normalt skilja på pronomen, egennamn och appellativ. Här nedan ges en översikt över de viktigaste possessiva konstruktionerna i de nordiska språken. Först nämns en konstruktion med både possessor och bestämd artikel som inte tycks göra skillnad på de olika possessortyperna. Sedan går jag igenom övriga konstruktioner efter possessortyp (pronomen, egennamn, appellativ).

4.1. *Possessor och artikel*

I de moderna fastlandsskandinaviska språken implicerar possession normalt bestämdhet. Därför utesluter också possessor den bestämda artikeln i rikssprå̊ken. I modern isländska och i äldre språk kan possessor stå till indefinita nominalfraser. I äldre språk och vissa fastlandsskandinaviska dialekter kan possessor förekomma med bestämd artikel. I norrönt var det gängse att använda både possessor och framförställd artikel i definita nominalfraser med attributivt adjektiv (exemplen i (16) är hämtade från Nygaard 1906 §48). Formen utan artikel (och adjektiv i stark eller svag form) finns också.

(16) þitt hitt milda andlit (Barl. 199, 10)
hinir fyrri frændr yðrir (Hkr. 205, 24)
hans ena bjǫrtu frægð (Alex. 45, 12)
hit ýzta skip Ólafs konungs (Hkr. 212, 19)
enn mesta blóma minnar ferðar (Forn. Su□. 79, 49)

Som synes i (16) samförekommer här såväl pronomen som egennamn och appelativer med den första artikeln. Liknande konstruktioner förekommer även i ett flertal dialekter.

I danskt talspråk tycks konstruktionen med possessor och fristående artikel vara allmän.[11] Enligt Hansen (1995:112f) är den "Svagt dialektal, men ikke fremmed for rigsmålet". Den nämns ibland i dialektlitteraturen, t ex i Christensen (1936:88). Jag har inte sett några uppgifter om dess geografiska avgränsning i Danmark. Hansen (ibid) ger exempel med egennamn, appellativ och possessivt pronomen och påpekar att konstruktionen bara finns med adjektiv och bestämd framförställd artikel (possessor + definit nominal, *min bogen*, går alltså inte).

(17) naboens den stribede kat
Pernilles den nye smarte cykel
mine de røde vanter

Den danska konstruktionen förekommer också i Sydvästskåne. Jag har funnit den framförställda artikeln både efter egennamn med s-genitiv och efter possessivt pronomen.

> *Genarp* (Bara hd): Ola Pärs' de stora päreträd, dorras dän västre haven. *Ö Vemmenhög* (Vemmenhögs hd): Sönnes di tvou vesta studana, sin den besta huwan. *Falsterbo* (Skytts hd): Falsterbos de norre dijed.

De dialekttalande sydvästskåningar jag har frågat till råds har inte känt igen konstruktionen. Det förefaller alltså som om den saknas i modern skånska. Konstruktionen får dock anses vara säkert belagd, eftersom den återfunnits i tre härader i uppteckningar av tre olika personer. Det bör kanske påpekas att den fras som följer efter possessorn hela tiden uppför sig som en vanlig definit nominalfras; den har således enkel bestämdhet i danska, men dubbel bestämdhet i skånska (jfr avsnitt 5.2).

Även på Gotland tycks man finna konstruktion med possessor och bestämd artikel. Vangsnes (2000; denna volym, avsnitt 5.1) redovisar exempel hämtade från Ordbok över Laumålet och dialekttexter. Det går uppenbarligen att finna exempel även med icke-pronominell possessor. Till skillnad från fallet i danska och skånska, har gutamålet också fall med possessivpronomen följt av substantiv med enbart suffigerad artikel: *mitt haoure* (mitt håret).

Konstruktionen med artikel förefaller också finnas i hela Nyland. Där kan s-genitiv följas av en fullt utbyggd nominalfras med framförställd artikel (eller demonstrativpronomen) samt adjektivattribut: *Finas te rö märrn*. Även ett possessivt pronomen kan följas av fristående bestämd artikel: *menn te rö*

---

[11] Mikkelsen (1911:195) anser bruket vara ålderdomligt, men det förefaller ha överlevt honom.

märrn. I västra Nyland tycks artikeln ofta strykas eller bytas ut mot demonstrativ; se Lundström (1939: 20f) och Vangsnes (1998; denna volym, avsnitt 4.4). I Österbotten saknas oftast framförställd bestämd artikel (se avsnitt 5.2 nedan), så därför är konstruktionen inte aktuell där.

På östsvenskt område finner vi också possessorer tillsammans med efterställd artikel. I östsvenska mål kan ett appellativ eller egennamn med genitiv-s följas av huvudord i bestämd form: *flickans huset*. Detta tycks finnas i Österbotten (Gamlakarleby; Hagfors 1891:90), i hela Nyland (Lundström 1939:16f): och i Estland (Lagman 1958:21; Tiberg 1962:28). Jag har bara belägg från Österbotten (säkert beroende på det sparsamma textmaterialet från Nyland).

> *Karleby*: sjörås påjtsi, tam prästas stsäldkudo, finilas tsökspigo, *Lappfjärd*: tjelingas stygun, tjelingas filtjenun, rävinas rumpun, hästinas rumpun, varjinas lambe, tjeljinas famnin, varjinas rumpun, *Vörå*: hundis skriftin, *Oravais*: rävinas kvärntrattin, varjis kvärntrattin, rävis kiulun.

Denna syntaktiska egenhet tycks ha en lång historia i de finlandssvenska dialekterna. Pipping (1944:8) och Ahlbäck (1952:110, 127) påpekar att sådana former finns redan hos Jöns Budde (född vid mitten av 1400-talet, enligt Ahlbäck i Österbotten). Budde har exempel främst på appellativer men också på egennamn som possessor. En egenhet för den finlandssvenska konstruktionen med både artikel och genitiv-s är att den inte tycks vara gångbar med gruppgenitiver; se Vangsnes (1998).

Possessivpronomen framför enkelt nominal med bestämd artikel finner vi inte omnämnt i den äldre litteraturen (utom för Gotland och Estland, se ovan). I Vangsnes (2000; denna volym) kan vi dock se att fenomenet finns i vissa dialekter, men med restriktioner på genusböjningen.

I delar av Norrland förekommer bestämd artikel tillsammans med egennamn som possessor. Denna typ förefaller helt avgränsad till egennamn och redovisas därför i avsnitt 4.3.

Dialekter där framförställd possessor samförekommer med framförställd eller efterställd artikel visas på karta 4. Där redovisas dels de konstuktioner som nämnts ovan, som omfattar alla typer av possessorer, dels en konstruktion som bara involverar propriell possessor: *Pers huset/huset Pers* (om denna konstruktion se närmare avsnitt 4.3.2).

4.2. *Pronominell possessor*

Possessiva pronomen, som *min, din,* är kongruensböjda. I tredje person används de icke-kongruerande genitivformerna av personliga pronomen, *hans,*

hennes, deras. I vissa mål används possessivpronomen i första och andra person plural, medan andra har genitivformer (*våres, jeres*). De två olika typerna av pronomen har olika morfologi, men syntaktiskt tycks de fungera precis likadant. Här likställs således de två typerna.

Possessivpronomen erbjuder ett enkelt sätt att uttrycka ägande, så enkelt att den faktiskt tycks utesluta fall med personligt pronomen. Så är t ex vanligt personligt pronomen uteslutet både i garpegenitiver och i prepositionsgenitiver i norska (om dessa konstruktioner se nedan).

(18)	*han sitt hus	jfr	Per sitt hus
	*huset till meg	jfr	huset till Per

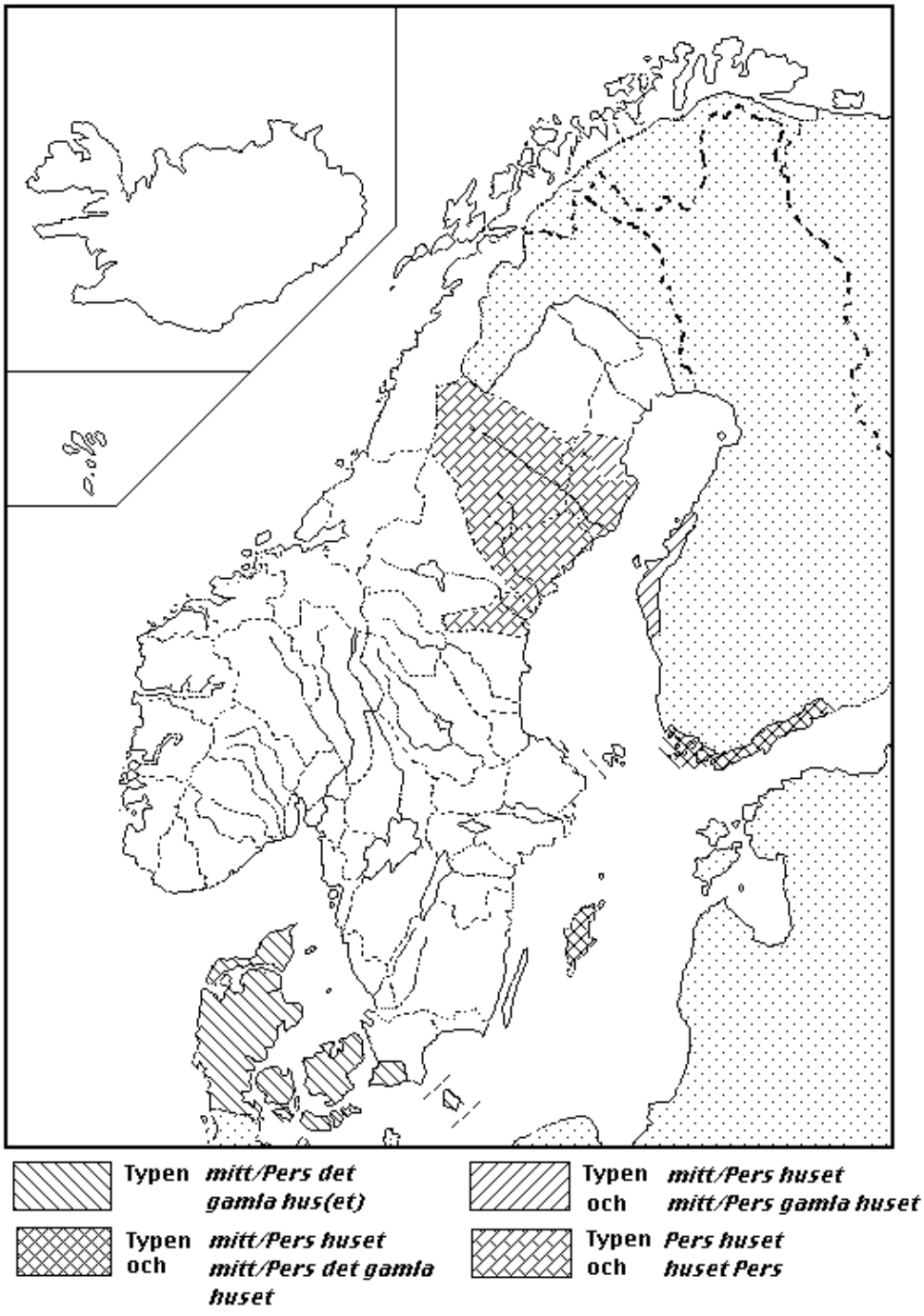
Nominalfraser med pronominell possessor har speciella egenskaper om huvudordet är ett släktskapsord som *far* eller *mor*. Dels saknar huvudordet ofta artikel då possessivpronomenet är efterställt: *far min*, dels har släktskapsord med efterställd possessiv en mycket större utbredning än vad andra substantiv har. Jag ska därför behandla släktskapsorden för sig, och skiljer på typerna *huset mitt* och *far min*.

I en stor del av Nordskandinavien finner vi att substantiv normalt tar efterställda possessivpronomen. Substantiv som inte är släktskapsord har normalt slutartikel då pronomenet är efterställt: *huset mitt*. Här är efterställning normalformen, medan framförställning används enbart vid emfas. I södra Skandinavien används enbart framförställning: *mitt hus*. (Om den ovanliga typen *mitt huset*, se ovan avsnitt 4.1.)

På Island brukas normalt efterställning och huvudordet har då oftast artikel: *húsið mitt*.[12] I färöiskt skriftspråk används obestämd form på huvudordet även när pronomenet är efterställt. Det tycks dock vara så att färöiskt talspråk inte vill kännas vid efterställt possessivt pronomen annat än vid släktskapsord (*faður min*); man föredrar klart preposition (*hjá*) och personligt pronomen. Konstruktionstypen *huset mitt* tycks också finnas i hela Norge. Även dialekterna på Sørlandet (som avviker i andra avseenden) tycks bruka den; vi finner många belägg i dialekttexterna i Beito (1967).

[12] I isländska finns en viss möjlighet att ha naken form på substantivet, särskilt om detta är ett släkskapsord eller ett abstrakt substantiv: *skoðun mín*, eller har ett objektsliknande komplement *bók mín um málfræði*.

Karta 4: *Framförställd possessor och artikel*

På svenskt område är konstruktionen begränsad till ett nordligt område. Där har jag funnit följande omnämnanden.

Norrbotten: Överkalix (Olofsson 1968: 71), Nederkalix (Rutberg 1924:150f); Västerbotten (Larsson 1929:131, Lundquist 1967:55): Skellefteå (Hedlund 1956:16; Marklund 1986:40f); Lövånger (Holm 1942:210), Degerfors (Åström 1893:35), Åsele (Eriksson 1971, fn 72, 130); Ångermanland: (Bucht 1962:35); Medelpad: Torp (Bogren 1921, 145f) Njurunda (Stenbom 1915:62); Jämtland: Alsen (Bergner 1985:13), Ragunda (Amcoff 1992:66, 71); Dalarna: Älvdalen (Levander 1909:110), Enviken/Svärdsjö (Envall 1980:47); Värmland: Östmark (Broberg 1936:106); Österbotten: Karleby (Hagfors 1891:98), Malax (Klockars 1933:51), Purmo/Pedersöre (Vendell 1892:195); Nyland (Lundström 1939:60ff); Estland: Runö (Vendell 1882-87:71).

Jag har excerperat de nord- och mellansvenska samt de finländska dilalekttexterna med avseende på possessivt pronomen. De excerperade texterna framgår i detalj av bilagan. Resultatet framgår av tabell 1.[13]

Landskap	Släktskap		Övriga		Landskap	Släktskap		Övriga	
	Frst	Est	Frst	Est		Frst	Est	Frst	Est
Norrbotten	–	25	17	18	Gotland	6	6	22	1
Västerbotten	4	16	30	26	Sö Dalarna	–	–	–	–
Ångermanland	–	27	2	22	Övr Uppland	3	2	21	–
Medelpad	1	5	3	10	Övr Söderml	1	15	24	–
Jämtland	2	47	8	95	Västmanland	2	5	21	1
Härjedalen	–	2	–	2	Närke	18	9	44	–
Hälsingland	8	42	28	42	S Värmland	4	14	26	1
Gästrikland	–	–	–	1	Dalsland	39	16	82	1
Nv Dalarna	2	13	8	8	Bohuslän	8	3	13	–
N Värmland	16	26	17	19	Västergötland	11	36	109	1
Roslagen	–	2	18	18	Halland	2	1	2	–
Södertörn	–	2	1	4	Östergötland	13	5	13	1
Öland	–	5	15	5	N Småland	72	34	273	1
Österbotten	1	11	20	98	S Småland	9	–	40	–
Nyland	–	10	2	5	Blekinge	10	–	43	–
Estland	–	–	–	2	Skåne	18	–	94	–

Tabell 1**:** *Placeringen av possessiva pronomen i dialekttexterna fördelade på släktskapsord och övriga substantiv som huvudord*

[13] Vid excerperingen har jag räknat bort några typer som nästan alltid är framförställda. (1) Koordinationer: *hans/Eriks och min båt,* (2) Possessivpronomen med *egen: min egen båt,* (3) *för min skull* , (4) Stelnade fraser som: *Vår herre, (hur/kors) i all sin dar, på sin höjd, å sin sida, i sin tid, i sin tur, i hans ställe*, (5) Innehållsobjekt: *fara/åka sin väg/kos/led* o dyl, (6) Possessivpronomen utan possessiv innebörd: *din djävel, din rackare, hans majestät,* (7) Självständiga adjektiv: *på sitt yttersta, mina blå.*

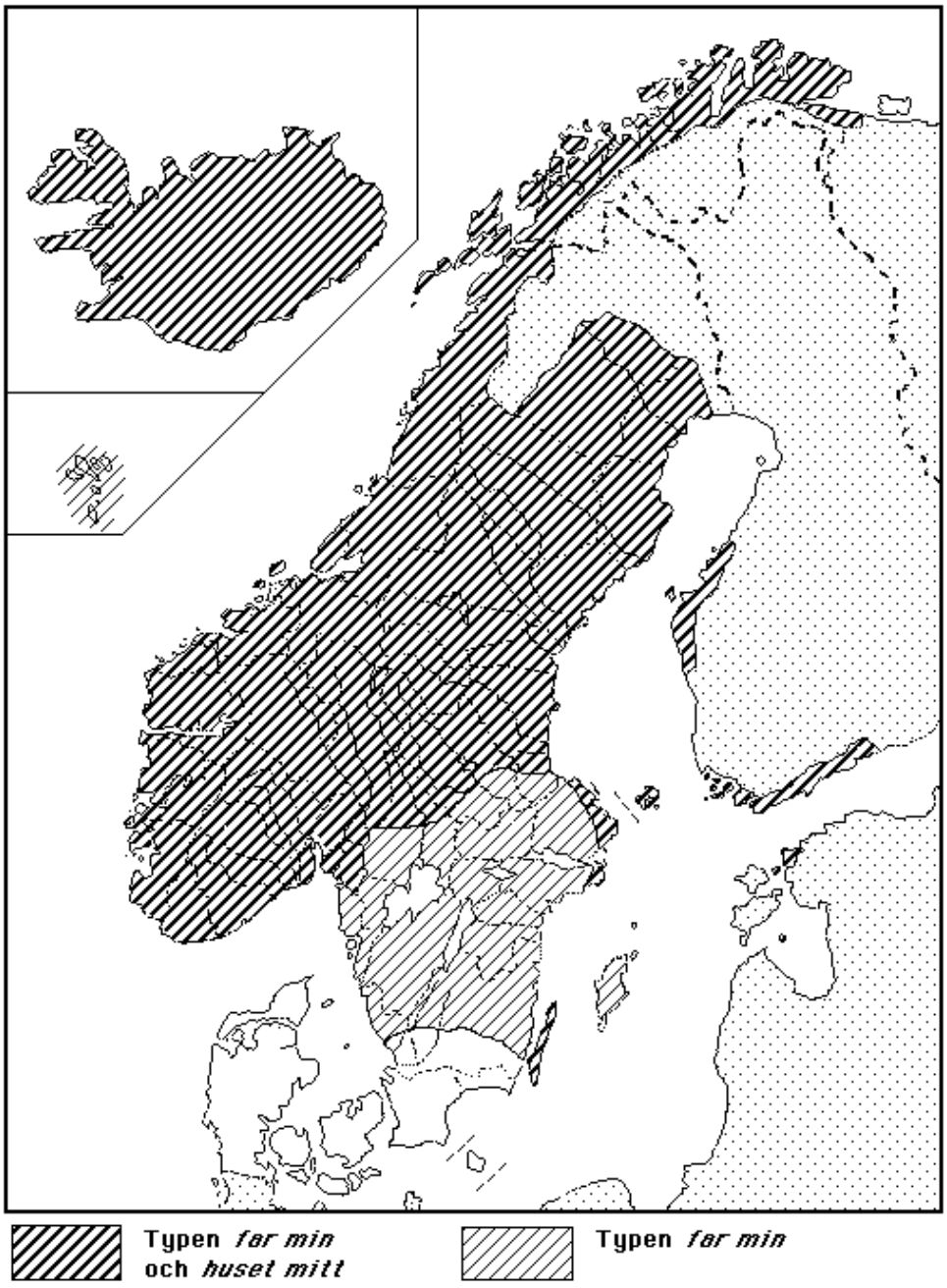
Av dialekttexterna att döma finns det efterställda possessiver till vanliga nominal (*huset mitt*) i hela Norrland (dock med mycket litet material från Gästrikland). Typen finns i dalmålet och i norra Värmland ned till mellersta Frykdals hd och delar av Färnebo hd. I Uppland däremot är det bara i Roslagen som man finner belägg på efterställning. För Södermanland finner man bara belägg från Södertörn. Det ser alltså ut som om dialekterna i havsbandet skiljer sig från Mälardalen i övrigt. Även på Öland finns efterställning belagd. Gott om belägg finns också från Finland och Estland. Hur det förhåller sig med Gotland är mera oklart, men av det lilla materialet här och Vangsnes (2000; denna volym, avsnitt 5.1) är jag snarast böjd att föra samman Gotland med övriga Syd- och Mellansverige.

Det går alltså en gräns genom mellersta Värmland och Dalarna (söder om Siljan) till norra Uppland, vidare söderut en bit innanför kusten i Uppland och Södermanland. Söder om denna linje finns knappast några belägg alls på typen *huset mitt* utom på Öland. Vi finner enbart 6 belägg av över 800. De flesta av dem har huvudord som kan ses som "familjemedlemmar": *dräng, märr* och liknande.

Konstruktionstypen *far min* förekommer i större delen av Norden. Den är bruklig i hela det område som kan ha typen *huset mitt.* I större delen av detta område i Norge och Nordsverige tar gärna släktskapsordet suffigerad artikel: *brorn min*. I Sverige går dessutom konstruktionen långt ned i Sydsverige. I danska tycks den däremot saknas.

Efterställt possessivpronomen endast vid släktskapsord, *far min,* nämns specifikt i litteraturen för Uppland: Fjärdhundraland (Isaacsson 1923:135), Alunda (Västerlund 1988:40), Södermanland (Ericsson 1914:191) och Göteborg (Björseth 1958:30). Efterställd possessiv saknas helt och hållet i Lund (Ingers 1957:98). I de texter jag undersökt finner vi konstruktionen *far min* ända ned i Sydsverige (se tabell 1). Jag saknar dock belägg på efterställning från hela Skåne och Blekinge samt södra Småland. De sydligaste beläggen kommer från Femsjö och Hjälmseryd i de sydligaste delarna av Jönköpings län, samt från texter som enbart är rubricerade Emådalen (Kalmar län). Från Halland har jag mycket få texter; den enda som har possessivpronomen till släktskapsord är från norra Halland (Vallda), och här är efterställning belagd. Mitt material från Sydsverige är inte så stort, och det är möjligt att man kan finna typen *far min* ytterligare en bit söderut. Utbredningen av efterställda pronominella possessorer illustreras på karta 5.

Karta 5: *Efterställd pronominell possessor*

Som nämnts saknas ibland artikel vid släktskapsord som följs av possessivt pronomen: *mor min*, *bror hans*. Detta gäller Island, Färöarna och stora delar

av Mellansverige. Större delan av Norge, Nordsverige och delar av det svenskspråkiga Finland har dock normalt artikel även på släktskapsord när possessiven är efterställd: *mora mi(n), brorn hans*. Var de exakta gränserna går för artikeln på släktskapsorden i denna förbindelse har jag ingen exakt kunskap om.

I färöiska har de possessiva pronomina särskilda egenheter. För det första används de nästan enbart vid släktskapsord i talspråket (i andra fall används prepositionsfras med *hjá*). För det andra är pronomenet praktiskt taget obligatoriskt efterställt, och för det tredje kan det efterställda pronomenet både betonas och koordineras, på ett sätt som inte normalt är möjligt med efterställda possessiver i nordiska mål.

En särskild egenhet finner vi i trøndska (och andra norska) mål. I dessa dialekter kan possessivt pronomen (och genitivpronomen) dubbleras med reflexiv possessiv (jfr den s k garpegenitiven i avsnitt 4.3.2).

(19) Denne boka er mi si.
Dette er mitt sitt hus.

Konstruktionen är belagd från Fosen i Sør-Trøndelag (informant) och Sunndal på Nordmøre (Jenstad, 1985:185), men den förekommer allmännare på Vestlandet (Øystein Vangsnes, korrespondens).[14]

Det tycks finnas ganska starka restriktioner på konstruktionen. Den är vanligast då possessorn är självständig, men den kan fungera med utsatt nominal i predikativ ställning och (mera marginellt) som rektion eller objekt. Som subjekt kan bara varianten med självständig possessor stå. Konstruktionen har alltid de båda pronomina framför nominalet, och utesluter upprepning av reflexiv: **Han tok sin sin bil*.[15]

I vissa dialekter kan framförställda possessivpronomen föregå fristående bestämd artikel. Denna egenskap har också s-genitiverna i dessa dialekter, och de beskrivs därför tillsammans med dessa i avsnitt 4.1.

4.3. *Propriell possession*

Med propriell possession menas här de konstruktioner som är specifika för egennamn (och släktskapsord använda som egennamn). De specifika konstruktionerna är framför allt omskrivningar med pronomen: *huset hans Per* eller uttryck med genitiv-s och artikel på substantivet: *Pers huset*. Ut-

[14] Konstruktionen finns också i Bergen. Enligt Larsen & Stoltz (1912:140) är den "litt barnlig".
[15] Tack till Kristin Melum Eide som först gjorde mig uppmärksam på konstruktionen och som bistått mig med grammatikalitetsbedömningar.

bredningen av konstruktionerna illustreras på karta 6 (konstruktionen *Pers huset* framgår även av karta 4 tillsammans med andra konstruktioner som kombinerar possessor och artikel). Egennamn kan oftast också användas i de konstruktioner som beskrivs i 4.4.

4.3.1. *Typen* huset hans Per

Den prepropriella artikeln anses traditionellt vara förutsättningen för genitivparafraser med *hans/hennes.*[16] Egennamnet eller släktskapsordet som betecknar ägaren föregås av pronomenet, och står tillsammans med detta normalt efter huvudordet: *huset hans Per.*

På isländska står egennamnet i genitiv: *húsið hans Jóns*, medan det i Norge och Sverige är oböjt (eller någon gång dativt): *huse hans Jon, galom hans farfarom.* Den isländska konstruktionen är mycket vanlig i talspråk.

Konstruktionen finns i stora delar av Norge, ungefär i samma områden som har prepropriell artikel. Den saknas i Bergen (Larsen & Stoltz 1912:141), men den finns i Stavanger (Svendsen 1931:12). Enligt Torp (1986:119) saknas den helt i Aust- och Vest-Agders kusttrakter. I Sverige är konstruktionen omnämnd i följande områden.

> Norrbotten: Överkalix (Källskog 1992:152ff), Nederkalix (Rutberg 1924:124); Västerbotten (Larsson 1929:124f), Skellefteå (Marklund 1986:23), Degerfors (Åström 1893:17); Jämtland (Bergner 1985:10), Härjedalen (Reitan 1930:87); Dalarna*:* Övre Västerdalarna och Malung (utom Öje) (Levander 1928:152); Värmland: Ny (Ejner 1943:3, 10), Norra Ny (Jonsson 189), Dalby (Noreen 1879:49).

Konstruktionen är inte belagd i södra Lappland eller Ångermanland. För mina informanter i Stensele är konstruktionen helt okänd. Den verkar också saknas i östra Jämtland. Den omnämns åtminstone inte av Amcoff (1992) för Ragunda, när han redogör för genitivomskrivningar (s 62). Från dialekttexterna har jag följande belägg:

> Norrbotten: *Överkalix*: kunå hans Valsad, *Nederkalix*: sunin hans Framigårs-Peet; *Norrfjärden*: hustrun hans Så-Jobb, gåln hans Så-Jobb; Västerbotten: *Skellefteå*: sjia hans Ant, armen hans Ant, galåm hans Li-Ant, *Burträsk*: i galåm hans farfarom; Jämtland: *Offerdal*: n farfar häns far min, *Lit*: goln häns Olä, *Lidmål*: hästen hans far, sonen hans Peder Fjärdingen, både din och hennes Ingeborg del; Medelpad: *Selånger*: svängremma hansj Jönsj; Värmland: *Fryksände*: brudgumsdosan hans Lars

[16] Detta kan dock betvivlas från flera utgångspunkter, se Delsing (denna volym).

I Norge anses ofta efterställning vara det enda alternativet (se t ex Fiva 1987:91), men Heggstad (1920:402) ger exempel på framförställning från Hallingdal och Valdres. Framförställning nämns eller exemplifieras från de flesta områden i Sverige som har konstruktionen.

> Norrbotten (Källskog 1992:152ff), Jämtland (Bergner 1985:10), Dalarna (Levander 1928:152) och Värmland (Noreen 1879).

Det enda belägget på framförställning i mitt textmaterial är från Lidmål, och då i koordination med ett possessivt pronomen: *din och hännes Ingeborg del.* På isländska är framförställning omöjlig.

Enstaka gånger finns det belagt att konstruktionen används med annat än egennamn. I norra Västerbotten finns det tydliga tecken på att även vanliga appellativer kan användas i konstruktionen. I Marklunds (1986:23) grammatik över Skelleftemålet anges exempel med vanliga appellativer, även sådana som inte är unika: *saitjen hansj hannlaråm, bole hännasj lärareinn, bökkren däres skolbarnåm.* Konstruktionen har således dativ på possessorn i Skellefteå (så även i Burträskbelägget ovan). Informantbelägg med appelativ finner vi även i Holmberg/Sandström (denna volym): *huset hans kyrkoherden.* Konstruktionen behandlas vidare i Delsing (denna volym).

4.3.2. *Typen* Eriks huset

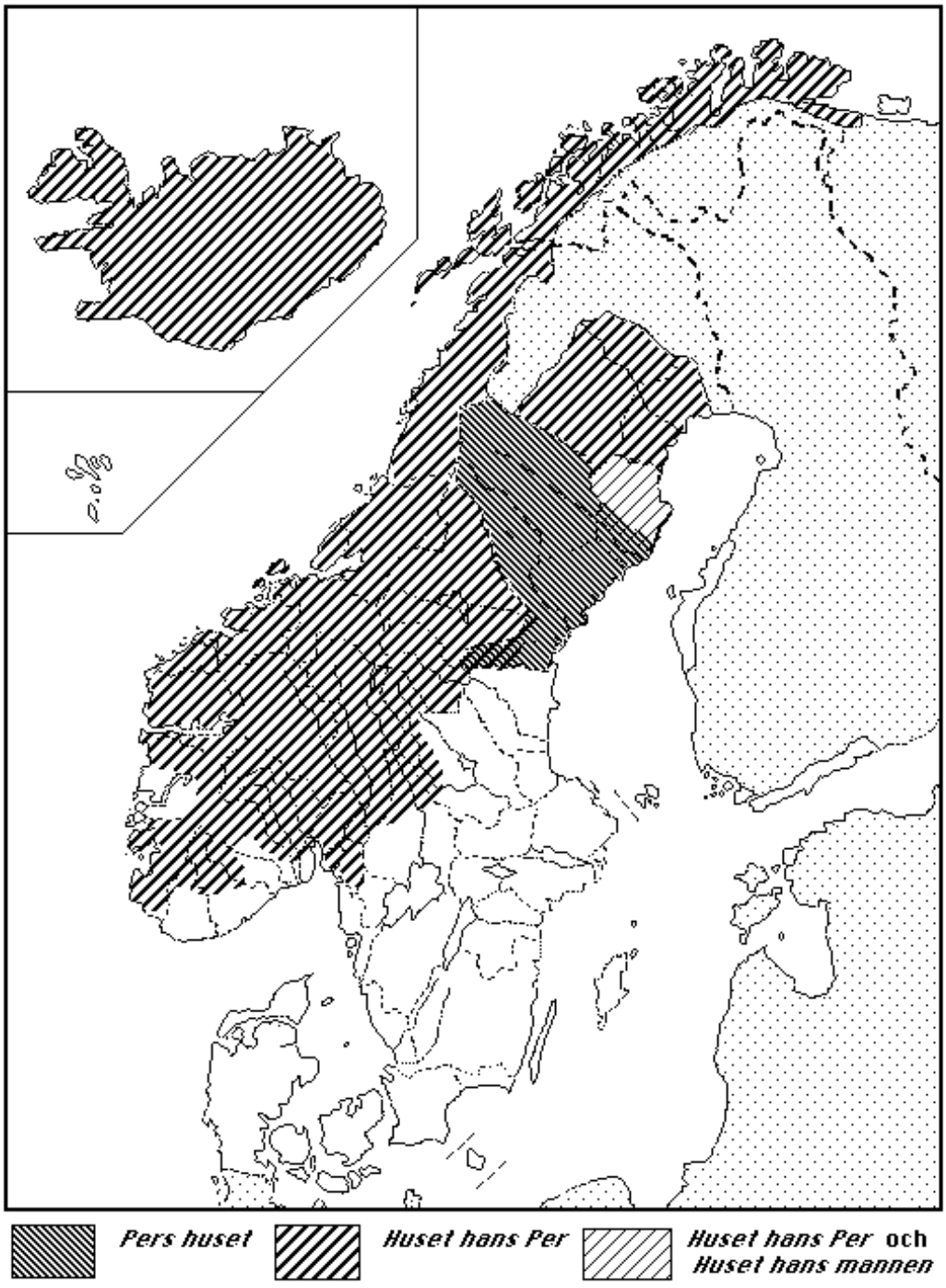
Konstruktion med genitiv-s och bestämd form på substantivet nämns av Bergman (1943: s 44, 1951: 201f) som ett norrländskt fenomen. Det nämns dock inte av Rutberg (1924) för Nederkalix i Norrbotten. För Västerbotten nämns det av Larsson (1929:124); det nämns specifikt där för Degerfors av Åström (1893:19f), och för Åsele av Eriksson (1971, fn 69). I Medelpad finns det nämnt för Torp (Bogren 1921:138) och Njurunda (Stenbom 1915:57).

Konstruktionen finns belagd från stora delar av östra Norrland. Observera att slutljudande vokal i många av dessa dialekter är apokoperad (i gamla långstavingar) och att former som *jänta, skifte* måste ses som bestämda former.

> Västerbotten: *Norsjö*: Anners Nilsa hagan, *Örträsk*: Bärjäs affärn, Renmans affärn, Jerard-Lars hängna, farfars tjerudarn, Höglunns änga, Lars-Jons båthusä, *Åsele*: pappas bomärke, Ångermanland: *Graninge*: Össes härn (härden); *Resele*: Norjes bögda, *Tåsjö*: Pär Iljas farbron, *Sidensjö*: Ante Vessmans sjifte, *Arnäs*: Mikals farn; Medelpad: *Ljustorp*: Anners-Anners feboa; Hälsingland: *Delsbo*: Bugg-Stines uttbelingan, Svän Jons pojken, Margets bena (bönen), Kajses stuggo,

Bergsjö: kull-erskes gammel-skon, tjörjs-olles vae (vadet), Järvsö: Oll-Lars buan.

Karta 6: *Propriell possessor*

I vissa dialekter kan man också använda andra unikt personbetecknande substantiv i denna konstruktion, t ex *prästen, smeden*. Jag har också två belägg från Hälsingland med vanliga appellativer: Delsbo: *dä där jäntans tjin* (korna), Bergsjö: *pojkans o karans öpptöga* (upptågen). Dessa exempel antyder att Hälsingland har en vidare användning av konstruktionen, såsom i östsvenska mål, där både egennamn och appellativer som genitivattribut följs av huvudord med bestämd artikel: *käringens huset* (jfr avsnitt 4.1 ovan).

I samma område som har *Pers huset* tycks det vara möjligt med efterställd propriell possessor: *huset Pers*. Konstruktionen är inte nämnd i någon av grammatikorna. Holmberg & Sandström (1994) har informantexempel från Malå: *biln Jannes*. Själv har jag gott om informantexempel från Stensele, t ex: *huset Eriks, lastbiln Halldors*. Det är dessutom belagt i dialekttexterna från några orter. Beläggen på efterställning är få (delvis från oväntat håll), och jag vågar inte dra några slutsatser av utbredningen på grundval av dem.

> Hälsingland: *Delsbo*: Grava Seders; Värmland: *Brunskog*: Nyodlinga Perses, *Nordmark (Färnebo)*: dotra Noréns. Västergötland: *Synnerby*: husbonn Ides.

4.3.3. *Färöisk* -sa(r)-*genitiv*

På Färöarna finns en särskild genitivändelse *-sa* eller *-sar*, som bara används på egennamn och släktskapsord: *mammusa(r) hús* (se Lockwood 1955:106). Denna användning har jag tidigare velat sätta i samband med propriell artikel (Delsing 1993:178f). Det visar sig emellertid att denna ändelse har samma egenskaper som vanlig -s-genitiv i de fastlandsskandinaviska språken. Enligt Staksberg (1996) fungerar -sa-ändelsen i gruppgenitiver, dvs den sätts inte på huvudordet i possessorfrasen utan i slutet av av denna fras.

(20) Petur á Heyggisa hús
*Petursa á Heyggi hús

Även i svenska dialekter finner man en särskild *-sa-* eller *-sä*-ändelse, men då enbart på mansnamn, se t ex Bergman (1893:10) för det uppländska Alundamålet. Huruvida denna är möjlig i gruppgenitiver känner jag inte till.

4.3.4. *Sammansättning*

I vissa fall görs en sammansättning av genitiven och huvudordet. Många av sammansättningarna är ortnamn och avviker ju då inte från rikksspråken. I andra fall betecknar de däremot personer och avviker då från rikssvenskans normala bruk. Konstruktionen finns enligt litteraturen i Västerbotten (Holm 1942:208, Marklund 1986:22) och Uppland (Hesselman 1908:523, Tiselius

1902-03:134; Västerlund 1988:40). I dialekttexterna har jag funnit belägg också från Hälsingland, Uppland och Värmland.

> Hälsingland: *Delsbo*: Svän-Jons-pojken, Seders-grava; *Bergsjö*:, tjörsbys-ongdomen, Kramses-namne, saks-jonkes-pojken, pärs-ols-pojken; Uppland: *Torstuna*: Lass-Anders-pojken, Jan-Jans-jänta, den här Jan-Anners-jänta; Värmland: *Nordmark (Färnebo hd)*: Aners-Gunners-tjäringa.

4.4. *Appellativisk possessor*

I nominalfraser med en appellativ som possessor finns i stort sett sju konstruktioner i de nordiska dialekterna. I två av dem är possessorn framförställd och i fem är den normalt efterställd. I dessa konstruktioner kan vi normalt också finna egennamn. Karta 7 visar utbredningen av de två första.

(21)	S-genitiv	Svenska:	flickans hus
(22)	Garpegenitiv	Norska:	jenten sit hus
		Västjyska:	æ pig• hend• hus
(23)	Äkta genitiv	Isländska:	hús stelpunnar
(24)	Dativ	Överkalix:	husi stäintn
(25)	Ackusativ	Färöiska:	mamma gentuna
(26)	Grundform	Västerbotten:	huse jänta
(27)	Preposition	Norska:	huset til jenta;
		Färöiska:	húsið hjá gentuni

4.4.1. *S-genitiv*

Det jag här kallar s-genitiv bestäms helt av formen. Det typiska för s-genitiven i de fastlandsskandinaviska språken är att det finns en enda ändelse i alla numerus och genus, att vi inte finner någon kongruens på attribut, så att s-ändelsen endast sätts ut en gång, och då på frasens sista element. Den kan då ge upphov till gruppgenitiver som *far mins bok, en tå ryssoms vaktknektär*. Som nämnts ovan hör också den färöiska -sa-genitiven som är begränsad till egennamn till denna konstruktionstyp.[17]

S-genitiv saknas helt på Island. I Norge är den normalt inte en del av det talade språket, så t ex i Sunndal (Jenstad 1985:251) och Hallingdal (Venås 1977:73f). Enligt Torp (1986:119) är den dock helt naturlig i sørlandsk (Agder och Telemark).

I Sverige och Finland nämns s-genitiven som obefintlig eller mycket ovanlig i ett antal dialekter, främst i Nord- och Mellansverige (jfr Jörgensen

[17] För en beskrivning av den äkta genitivens försvinnande i fornsvenskan och s-genitivens framväxt, se Delsing (1991) och Norde (1997).

1970:41). Man ska emellertid hålla i minnet att många dialektmonografier beskriver målen utifrån en jämförelse med fornsvenskan eller skriftspråklig rikssvenska, och man ska därför inte alltid tro att genitiven är ovanligare i dialekterna än i talad rikssvenska. Många poängterar att s-genitiv är vanligast med egennamn, och att den är mycket ovanligt med appellativer i obestämd form, vilket ju stämmer mycket väl med talat rikksspråk idag. Det finns däremot vissa dialekter där det inte nämns några undantag, dvs att s-genitiven helt saknas som produktiv konstruktion.

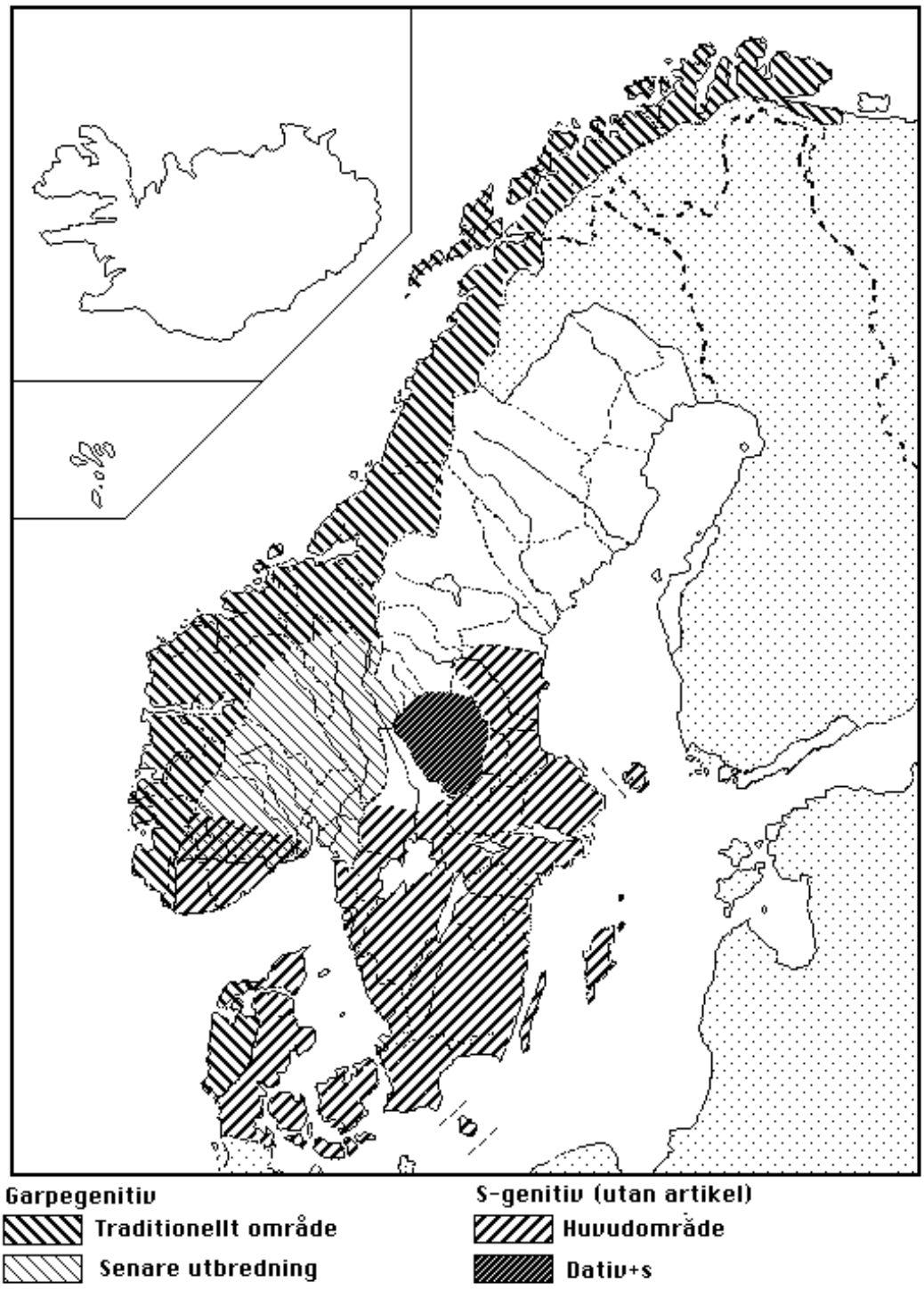
> Norrbotten: Nederkalix (Rutberg 1924:134); Jämtland: Alsen (Bergner 1985:10); Värmland: Dalby sn (Noreen 1879,: s 49), norra Fryksdals och norra Älvdals härader (Kallstenius 1927:157).

På andra håll är s-genitiven helt naturlig; i Gamlakarleby används s-genitiv i samma utsträckning som i rikssvenska (Hagfors 1891:90).

Dialekttexterna antyder att stora områden i stort sett saknar s-genitiv. Jag räknar här bort bibliska vändningar som säkert inlånats från kyrkospråket (*Guds ord, ett Herrans liv* etc), typen *för någons skull* och stelnade genitiver som *livsens, dagsens* etc. Vi finner följande belägg i Nord- och Mellansverige.

> Norrbotten: *Överkalix*: anars mjölk; Västerbotten: *Skellefteå*: den aans bröllop, *Bygdeå*: Tomtns römm, *Örträsk*: första värdskrigäts tid, mitt livs bästa träff, grannars gål, ens egen gål, i mammas hem; Ångermanland: *Arnäs*: prinsässans napp, björns tobak, björns karduslåa; Medelpad: *Njurunda*: kronans kärär, en tå ryssoms vaktknekter, *Stöde*: menne förelrers ti; Hälsingland: *Delsbo*: Kaftens stugge, Bommens uhijjele elaka okse, Ersk-Olas bokk, *Bergsjö*: bärsjeans å hasselans tal, melhpa-bons mål, bårsjeans tungomål, härskapa tal, Skralh-olles dotras son, grannasbonnses täkter; Dalarna: *Stora Tuna*: fojsäs vägg (fähusets), *Transtrand*: annders kuer;Värmland: *Gräsmark*: smens mor, jarnes fel, *Brunskog*: klöckarns svarte rokk. *Köla*: Olas skråbuss, *Fryksände*: konungens enda dotter, pojkens finger, prinsessans guldring; Uppland: *Valö*: prästens vang, *Torstuna*: bonns bästa tömmar, den sjukas huvvu, de döas gusstjänst, *Lohärad*: en dä Dunders flicka; Västmanland: *Norberg*: Stor-Pälles rögåker, gummas kröpp, lappens dotter, 'en där karns jänta, trölltjärngas döttrar, trölltjärngas doter, tjärngas doter, *Irsta*: 'okkens unge, trollens barnunge, trollgubbens jälp, Jan Ers oksar, Ek Pärs dräng å oksar, Väsmans bakke; Närke: *Vinön*: Vattenströms far, min systers bröllop, fruns holme, mina föräldrars uppväxt, Askers präst, gubbens häst, Stenvrets land; Sörmland: *Sorunda*: grevens grav, *Härad*: farfars farfars far; Österbotten: *Lappfjärd*: rävinas tratt, ur kvars bakend (var och ens), hästinas bakend, varjinas hals, botjinas rygg (bokkens), botjinas sjägg, rävinas fordran, hundinas testamente, *Närpes*: rävinas gröit, björnins öra.

Karta 7: *Framförställd appellativisk possessor*

Det tycks vara så att s-genitiven saknas helt i de gamla dativmålen i Norrbottens och norra Västerbottens kustbygder, i Jämtland och Härjedalen, samt i dalmålen. De enda beläggen på konstruktionen från dessa mål är med *annans/andras* (Överkalix, Skellefteå, Transtrand). I södra Lappland, södra Västerbotten, Ångermanland och Medelpad är också beläggen mycket få. De flesta är från sena inspelningar (Örträsk 1983, Bygdeå 1953), och några av beläggen från Örträsk ger ett klart rikskspråkligt intryck. I nutida dialekt i Stensele används s-genitiven av mina inforanter, men det tycks vara ett ungt fenomen.

I Dalarna finner vi genitiv-s fogat till en nominalfras i dativ: Älvdalen (Levander 1906:96f), Västerdalarna (Björklund 1994:224f). Denna typ finner vi i ett enda belägg på i texterna (från Mora): *kallemäs winstärnävo* (karlens vänsternäve).

4.4.2. *Garpegenitiv*

Den typ av genitivomskrivning som i Norge kallas garpegenitiv består i att possessorn saknar ändelse, och att man skjuter in ett possessivt *sin/sit/sine* mellan denna fras och huvudordet: *Jenten sitt hus*. Konstruktionen har stora likheter med s-genitiven och av många forskare ses *-s* och *sin* som varianter av samma morfem (se t ex Fiva 1987, Delsing 1993). Konstruktionen finns också i västjyskan, med då västjyskan inte använder ordet *sin* som reflexiv ersätts detta i stället med genitivformen av de personliga pronomina, dvs *hans/hennes/ deras*. Utbredningen av konstruktionen har undersökts av Torp (1990, med karta) i Norge och av Jul Nielsen (1986, med kartor) i Jylland.

Garpegenitiven är traditionellt ett kännetecken för de väst- och nordnorska dialekterna, men är numera spridd också över större delen av Østlandet (se särskilt Torp 1990 med karta). Garpegenitiv saknas i Aust-Agders och större delen av Vest-Agders kustbygder. Den går dock att finna i västra Vest-Agder (Torp 1986, 119).

I Sverige nämns den inte i några grammatikor, och jag har den bara belagd från en enda dialekttext, typiskt nog det norskfärgade Lidmålet i nordvästra Jämtland: *för finnom si skyll* (‘för finnarnas skull’).

4.3.3. *Övriga konstruktioner med appellativisk possessor*

Flera av de dialekter som bevarat något av kasusböjningen har possessivattribut som normalt är efterställda. Dessa mål markerar förhållandet antingen genom kasus (dativ, ackusativ eller "äkta" genitiv), genom preposition eller enbart genom positionen (efterställd grundform) .

Genitiv
Isländskan är det enda språk som bevarat äkta genitiv på appellativer. Med äkta genitiv menar jag här kasusmarkering som uppträder på flera led i nominalfrasen, som kan styras av verb och preposition och som inte tillåter gruppgenitiver. Liksom i fornspråket är genitiven normalt efterställd i isländska: *hús konunnar.* På norra Island tycks dessutom suffigerad artikel på nominalet vara vanligt: *húsið konunnar* (enligt informanter).

Ackusativ
I färöiskan kan appellativisk possessor stå som efterställt attribut i ackusativ. Detta är dock bara möjligt om huvudordet är ett släktskapsord: *pápi drongin, døtur keypmannin.* Se Lockwood (1964:103).

Dativ
I de fastlandsskandinaviska dativdialekterna har dativen delvis övertagit den gamla genitivens roll. Dativ possessor omnämns för Överkalix i Norrbotten (Pihl, 1959:250, not 42; både framför- och efterställda). Rutberg (1924:124) anger för Nederkalix att dativ och genitiv har samma form i alla paradigm, vilket förmodligen ska tolkas så att dativen används i genitivens funktion. I Västerbotten nämns konstruktionen av Larsson (1929:13) och Lundquist (1967:55) och Marklund (1986:23). I Dalarna (Ovansiljan, Nedansiljan och Västerdalarna) nämns den av Levander (1928:152, 1909:97). I Jämtland däremot har jag inga uppgifter om detta. I en uppsats om dativbruket i Alsens socken, går Bergner (1985) noggrant igenom dativens användningsområden, men utan att säga något om possessiv dativ. Hur det förhåller sig med de norska dativdialekterna är jag okunnig om, men dativ possessor saknas uppenbarligen i vissa dativmål, t ex i Sunndal (Jenstad 1985:259). I de svenska dialekttexterna har jag bara belägg från Överkalix.

> Norrbotten: *Överkalix*: (framförställt) oba breurn säir [på brudens sida], brugåmo pap, brugåmo förälder, breurn förälder, beritjelingen klöder; (efterställt) fern stäintn, häimen stäintn, stäinta lärartjelingen, häimgalå stäintn;

Som synes av exemplen kan dativen vara både framförställd och efterställd i Överkalix. I det senare fallet tycks suffigerad artikel på huvudordet vara nödvändig. Efterställning tycks vara det enda möjliga i Skellefteå, enligt Marklund (1986:23). Dativen kan också utgöras av egennamn med propriell artikel, som *kappa n Greta, hässtn åm Jarni* (exemplen från Marklund 1986).

Efterställd grundform
Utöver dativen finns också en konstruktion med efterställd grundform. Denna har jag dock bara rapporterad från Övre Norrlands dativdialekter: Skellefteå (Marklund 1984:23), Lövånger (Holm 1942:208), Degerfors (Åström 1893:20). Holmberg & Sandström (1994) har informantexempel från Lövånger: *biln prästn.* Jag har inga belägg från dialekttexterna. Det faktum att detta är så sparsamt belagt kan väl tyda på att dativdialekterna i ett övergångsskede även kan tillåta grundform som efterställt possessivattribut.

Prepositionsfras
Prepositionell genitiv finns i alla de nordiska språken då det gäller relationella substantiv, dvs verbavledda nominal, substantiv som betecknar släktskap, partitiva relationer eller dylikt. Sådana kan alltid uttrycka det argument som är semantiskt knutet till det i en prepositionsfras. I rikssvenska används normalt *av* vid verbavledda nominal, *till/åt* vid släktskapsord och *på/av* vid partitiva relationer. Till dem som har inherent partitiva relationer hör t ex *baksida* och *början.* Dessa ger alltid en föreställning om baksidan/början av något. Hit hör också ord för kroppsdelar och (mera marginellt) klädesplagg.

(28) försvaret av staden — en kusin till mig
baksidan av dörren — taket på huset
ändan av repet — hatten på karlen

Denna typ av prepositionsattribut är mindre intressant ur vårt perspektiv, eftersom den förekommer i hela det nordiska språkområdet. Intressantare är då de icke-relationella nominal som aldrig ger en föreställning av ett underförstått argument, främst då prototypiskt konkreta substantiv som *bok, stol, hund.* Dessa kan i svenskt och danskt rikspråk inte uttrycka possessivattribut med hjälp av prepositionsfraser, utan måste ha s-genitiv. I norska och färöiska används en standardpreposition för dessa fall: i färöiska *hjá*, i norska *til.*

(29) bókin hjá Pétur — (färöiska)
húsi hjá prestinum
boka til Per — (norska)
huset til presten

I vissa norska och svenska dialekter används *åt* på samma sätt. Prepositionsgenitiv med *til* eller *åt* tycks finnas i de allra flesta norska dialekter. Det förekommer t ex i Sunndal (Jenstad 1985:259), Hallingdal och Valdres (Venås 1977:216, Heggstad 1920:402): *i laji åt ongæfolko, banndæ åt kyr'n*. Enligt Torp (1986:119) förekommer det även i s-genitivdialekterna på Sørlandet.

Denna typ av prepositionell genitiv finns även i vissa svenska dialekter. I litteraturen skiljer man normalt inte på absoluta och relationella substantiv, och därför är det oftast svårt att avgöra om dialekten skiljer sig från rikskspråken. Endast de fall då författaren anger entydiga exempel med icke-relationella substantiv är relevanta här. Sådan användning av preposition är omnämnd i Västerbotten: Skellefteå (Marklund 1986:22f): *kalven bårtti kwigen, foräse at koåm* Jämtland: Ragunda (Amcoff 1992:62) *biln at pojken, kjoln at jänta*;[18] Medelpad: Torp (Bogren 1921:138) *hestn at n Olle, boka at presten*; Värmland: Dalby (Noreen 1879:49) *tjur at hästn*. I dialekttexterna har jag funnit enstaka belägg från norra Sverige:

> Västerbotten: *Skellefteå*: huvveden a hännar; *Lycksele*: grinna åt huse; Medelpad: *Bremö*: hattasken åt hustru hansj; Jämtland: *Offerdal*: bröcrän at gamålgobbom; Hälsingland: *Bergsjö*: kosten åt bopiga, kaffepanna åt kvinnfolket; *Delsbo*: sänja tä mora.

Ytterligare en möjlighet är både preposition och genitiv. Enligt Torp (1986:121) finns det på Aust- och Vest-Agder också en konstruktion med preposition och genitiv: *huse a Oles*. Han menar sig också ha den belagd från Bohuslän, men hans exempel är inte övertygande. Han jämför konstruktionen med engelskans *a house of John's.*

5. Adjektivattribut

De nordiska dialekterna uppvisar syntaktisk variation på så sätt att attributiva adjektiv kan ge upphov till en extra artikel. I större delen av Norden får vi i definita nominalfraser en suffigerad artikel på substantivet, dvs dubbel definithet: *den gamla bilen*. I Nordskandinavien används i dessa fall sammansättning av adjektivet och substantivet: *gamm-biln.*[19] I ett mindre nordskandinaviskt område får vi även i indefinita nominalfraser en extra artikel. Detta kallar jag här för dubbel indefinithet: *en stor en bil*.

Vid självständiga adjektiv finner vi också en viss variation. Det är i de flesta varianter av fastlandsskandinaviskt språk möjligt att sätta in ett expletivt pronomen på huvudordets plats i indefinita nominalfraser: *en stor en*. Möjligen är detta mer frekvent i nordligare dialekter. Det är dock vid definita

---

[18] I exemplen sätter Amcoff prepositionen inom parentes, vilket borde betyda att den är optionell. Jag vågar dock inte läsa in det, då han använder parentes i stället för kursiv ibland.

[19] Sammansättning av adjektiv och susbstantiv i indefinit nominalfras är också vanligare i norra Sverige, men inte ett lika reguljärt fenomen. Man får t ex knappast flera adjektiv i sammansättningen så som i definita nominalfraser. Mycket frekvent tycks det vara i Älvdalen (Levander 1909, s 51f och 106)

självständiga adjektiv som vi finner mera omfattande variation. I vissa dialekter sätts expletivt pronomen; i andra används suffigerad artikel på adjektivet.

Här behandlar jag först dubbel indefinithet i avsnitt 5.1. Sedan tar jag upp dubbel definithet (5.2), för att till sist behandla självständiga adjektiv (5.3).

5.1. *Dubbel indefinithet*

I en stor del av norra Sverige och norra Norge används postadjektivisk artikel mellan starkböjt adjektiv och substantivet: *en stor en bil*.[20] En viktig egenskap hos artikeln är att den sätts efter varje attributiv adjektivfras, hur många de än är. Artikelns form i singular är *(e)n* i maskulinum, *(e)n, e* eller *i* i femininum och *e* eller *i* i neutrum. I plural är den *a* i Västerbotten och *e* i sydligare svenska landskap, i vissa trakter saknas pluralform. Ibland försvinner artikeln om den kan smälta ihop med adjektivets slut. Användningen framgår av följande exempel från Lit (SvLm III.2:76)

(30) å der ha dåm fönne e märskvärdu e selvsje. Hu såg ut snarär såm e littä oous å hadd rånne e bla å e stutt e rånnkringlut e skaft å 'n littn förjyllt 'n knåpp ytterst på ennä

(31) Och där har de funnit en märkvärdig **en** silversked. Hon såg ut snarare som ett litet ös (skopa), och hade rundat **ett** blad och ett kort **ett** rundkrokigt **ett** skaft och en liten förgylld **en** knopp ytterst på ändan.

Den postadjektiviska artikeln tycks vara optionell i singular, men obligatorisk i plural (se Marklund 1986:33f).

I rikssvenska finns den postadjektiviska artikeln bara (marginellt) vid ordet *sicken* i talspråk *en sicken en rackare.* Om huvudordet ersätts med expletivt pronomen får vi *en sicken en en.* Sådana konstruktioner finner man också i de nordskandinaviska dialekterna: *en stor en en*. Notera att det är lätt att skilja de två sista orden åt. Det första är obetonat och det andra är betonat, jfr följande exempel från Lit *e gammal e halt e ei* (SvLm III, s 77)). De har också olika pluralformer, som i följande informantexempel från Stensele: *(na) stor a ener.*

Vidare bör man märka att den framförställda artikeln är en helt vanlig obestämd artikel; den används inte vid pluraler eller icke-räkningsbara substantiv. Det gör däremot den postadjektiviska artikeln: *fint e ver, små a stena* (fint väder, små stenar).[21]

---

[20] Termen postadjektivisk artikel är ursprungligen från Eriksson (1973).

[21] Pluralformen tycks vara identisk med plural av obestämd artikel vid predikativer; se avsnitt 1.1. Se också Delsing 1993:142-145.

Konstruktionen är inte känd från Island, Färöarna eller Finland. I Norge däremot tycks den finnas från Fosen i Sør-Trøndelag och i hela Nord-Trøndelag, Nordland och Troms upp till Finnmark. I nordligaste Finnmark verkar den dock vara mindre känd än i andra områden (se Vannebo 1972).

I Sverige finns konstruktionen inte omnämnd för Norrbotten, tvärt om konstaterar Dahlstedt (1956-57:37) att den saknas i Piteå och Dahlstedt & Ågren (1980, 270) att den saknas i hela Norrbotten.[22] Däremot är den omnämnd i följande områden.

> Västerbotten: Skellefteå (Nyblom 1961:41, Marklund 1986:33f), Degerfors (Åström 1893:26f), Örträsk (Forss 1984:22), Åsele (Eriksson 1971:206, 222, 1973:25); Ångermanland: Själevad (Bonnedahl 1959:51), Härnösand (Bucht 1962:47); Medelpad: Torp (Bogren 1921:141), Njurunda (Stenbom 1915:59); Jämtland: Aspås (Oscarsson & Nygren 1973:67f); Alsen (Bergner 1985:8,9), Ragunda (Amcoff 1992:63).

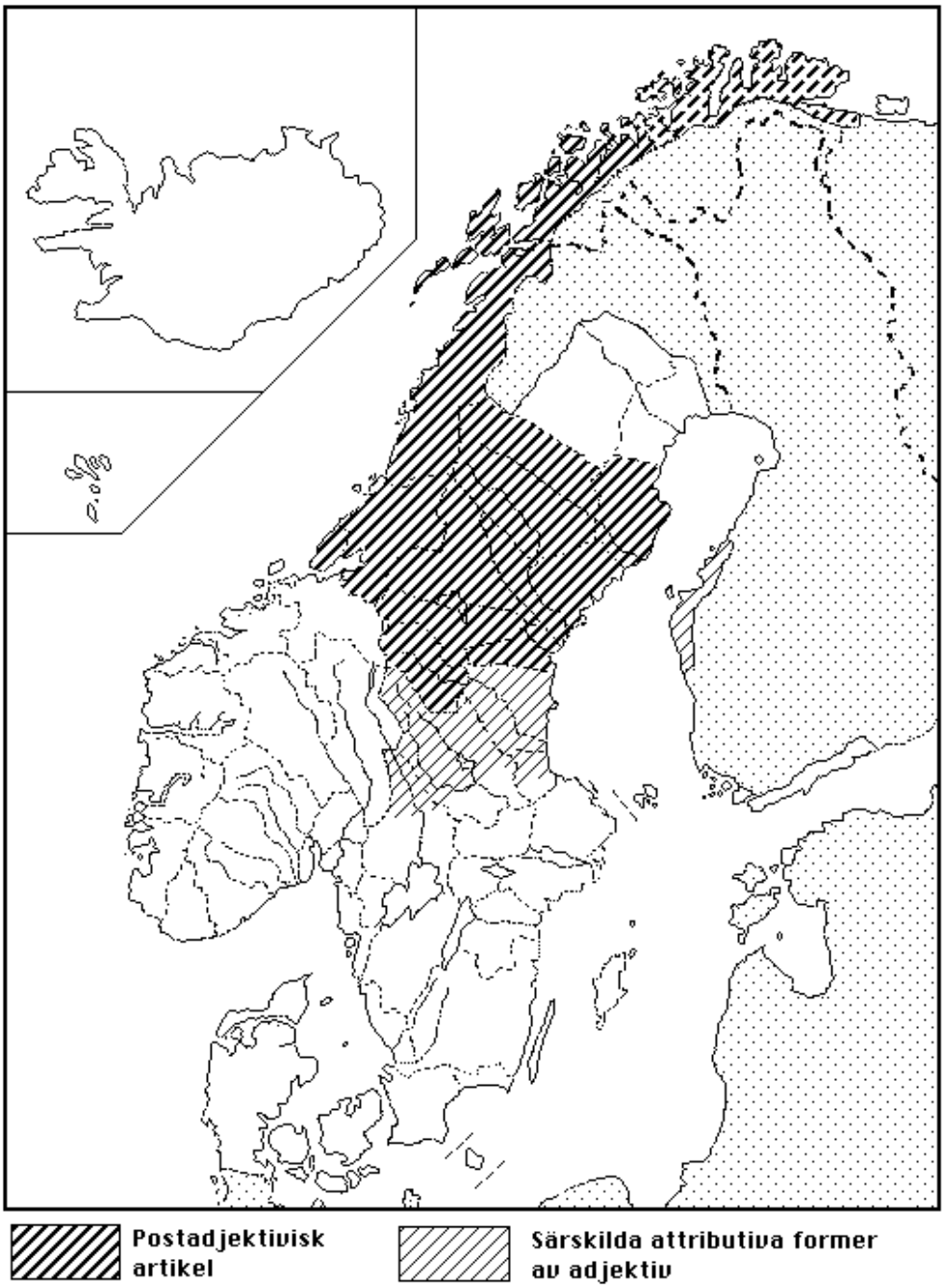
I vissa områden uppfattas fenomenet inte som en obestämd artikel utan som en ändelse på adjektivet. Bogren (1921) ser det för Torpmålets del (Medelpad) som en ändelse på adjektivet, men han spekulerar i att det historiskt kan vara så att ändelsen börjat som den gamla ackusativändelsen på maskuliner: *storan*, och att denna, då den försvagats till *-en* kommit att uppfattas som obestämd artikel, och därmed har man satt in obestämd artikel även i femininum och neutrum (han diskuterar inte plural). I dialekttexterna från Medelpad finns både särskrivna fall och sammanskrivna. På ett likande sätt uttalar sig Amcoff (1993) om Ragundamålet; han skriver ihop artikeln som en ändelse på adjektivet, men han likställer det samtidigt med den postadjektiviska artikel som Eriksson rapporterar från Åsele.

I andra områden är det mera klart att det är fråga om en särskild ändelse på adjektivet och inte en klitiserad artikel. Det säkraste testet på om fenomenet ska betraktas som morfologi eller syntax är koordination. Om det är fråga om en ändelse på adjektivet bör den givetvis finnas på alla koordinerade adjektiv i en fras. Om det är en obestämd artikel är inte detta nödvändigt. I större delen av Norrland upprepas den inte: *en stor å fin en hunn*. (jfr Dahlstedt 1956-57:37). Det verkar tydligt att det är fråga om morfologi i följande områden.

---

[22] Postadjektivisk artikel kan dock ha funnits i Norrbotten tidigare. I en bröllopsdikt från Luleå från 1736 finner vi exemplet *in flyinckan in Skryjfwar* (Dahlstedt & Ågren 1980, s 92-99).

Karta 8: *Indefinit nominalfras med adjektivattribut*

Österbotten: Wessman (1936:426f); Pedersöre-Purmo (Vendell 1892:186f); Gamlakarleby (Hagfors 1891:94); Huldén (1972:76ff);

Hälsingland: Delsbo (Bogren 1921:141);[23] Dalarna: Ovansiljan Västerdalarna, Nedansiljan (Levander 1928:141f, 318 fn 68a); Värmland: Kallstenius (Älvdals, norra Färnebo och norra Fryksdals härader: *-en* i maskulinum, *-a* i femininum) 158ff.; Dalby: Noreen 1879 (*-a* i femininum) 50f; Gästrikland (Lindkvist 1942); Estland (Vendell 1884:65f).

På några ställen finner man omnämnanden av både böjning och postadjektivisk artikel, alltså *en storan en häst.* Detta finner vi åtminstone i Österbotten (Wessman 1936:427) och Dalarna (Levander 1928:318); jfr fotnot 22.

5.2. *Enkel eller dubbel definithet*

I större delen av det nordiska området används dubbel definithet, då ett adjektivattribut uppträder i en definit nominalfras. Enkel definithet med enbart framförställd artikel, *det store hus,* finner vi i riksdanskan och de flesta danska dialekter. Det är bara bornholmskan som har dubbel definithet (Schütte 1922:122, Hansen 1927:117): *det store huset*. Dubbel definithet finns som bekant också i svenskan, norskan och färöiskan. I Nordsverige används dock ofta sammansättning med suffigerad artikel i stället (se nedan). Isländskan har normalt enbart suffigerad artikel: *gamla húsið*. I isländskt skriftspråk används också konstruktion med enbart framförställd artikel: *hið gamla hús*, men detta förekommer knappast alls i talspråk. För strukturella analyser av fenomenet, se Delsing (1993, kap 4) och Vangsnes (denna volym).

Vad som behöver undersökas närmare geografiskt är den nordsvenska konstruktionen, där sammansättning och suffigerad artikel används. Det tycks vara normalvarianten i många dialekter. Här förekommer också sammansättning av flera adjektiv på ett sätt som inte förekommer i rikksspråken: *stor-svart-gamm-katta* (den stora svarta gamla katten). Fenomenet är välkänt även från Österbotten. Hur pass spritt fenomenet är i Norge är oklart för mig. Det tycks dock vara så att människor från Trøndelag är de som känner igen konstruktionstypen bäst. Enligt informanter från Fosen är sammansättning helt produktivt.

I dialektlitteraturen finns typen *storhuset* omnämnd som en allmän nordlig företeelse i Bergman (1951:151f) och Dahlstedt & Ågren (1980:271f). Det är specifikt nämnt för följade ställen.

---

[23] I texterna böjs adjektivet *storan - stora - stort - store*. I Bergsjö kan dock en artikel sättas in i neutrum *e stort (e) hus*. Bergsjömålet tycks alltså ha (optionell) artikel bara i neutrum singular, men särskild attributiv ändelse i de andra fallen.

Norrbotten: Överkalix: Kettunen (1990:5), Nederkalix: Rutberg (1924:141); Västerbotten: Skellefteå (Marklund 1986:34), Lövånger (Holm 1942:210), Degerfors: Åström (1893:27), Örträsk (Fors 1984:22); Medelpad: Torp (Bogren 1921:141f), Njurunda (Stenbom 1915:59); Jämtland: Oviken (Andersson 1930:10), Alsen (Bergner 1985:7); Ragunda (Amcoff 1992:59, 63, 71); Dalarna (Levander 1928:148): Älvdalen (Levander 1909:53); Hälsingland: Delsbo (Hjelmström 1896:82); Österbotten: Kvevlax (Wiik 1986:166), Gamlakarleby (Hagfors 1891:93).

Framförställd bestämd artikel tycks i praktiken saknas i större delen av Norrland. Belägg på framförställd artikel *den store hästn* saknas i Norrbotten, Västerbotten och Ångermanland, och jag har bara två belägg från Jämtland och två från Medelpad.[24] I Hälsingland däremot finner vi framförställd artikel i ungefär samma utsträckning som i rikssvenskan; jag har 17 belägg från Bergsjö och 24 från Delsbo och ett belägg från Färila.

Fördelningen av artiklar i förhållande till adjektiv i definita nominalfraser illustreras på karta 9.

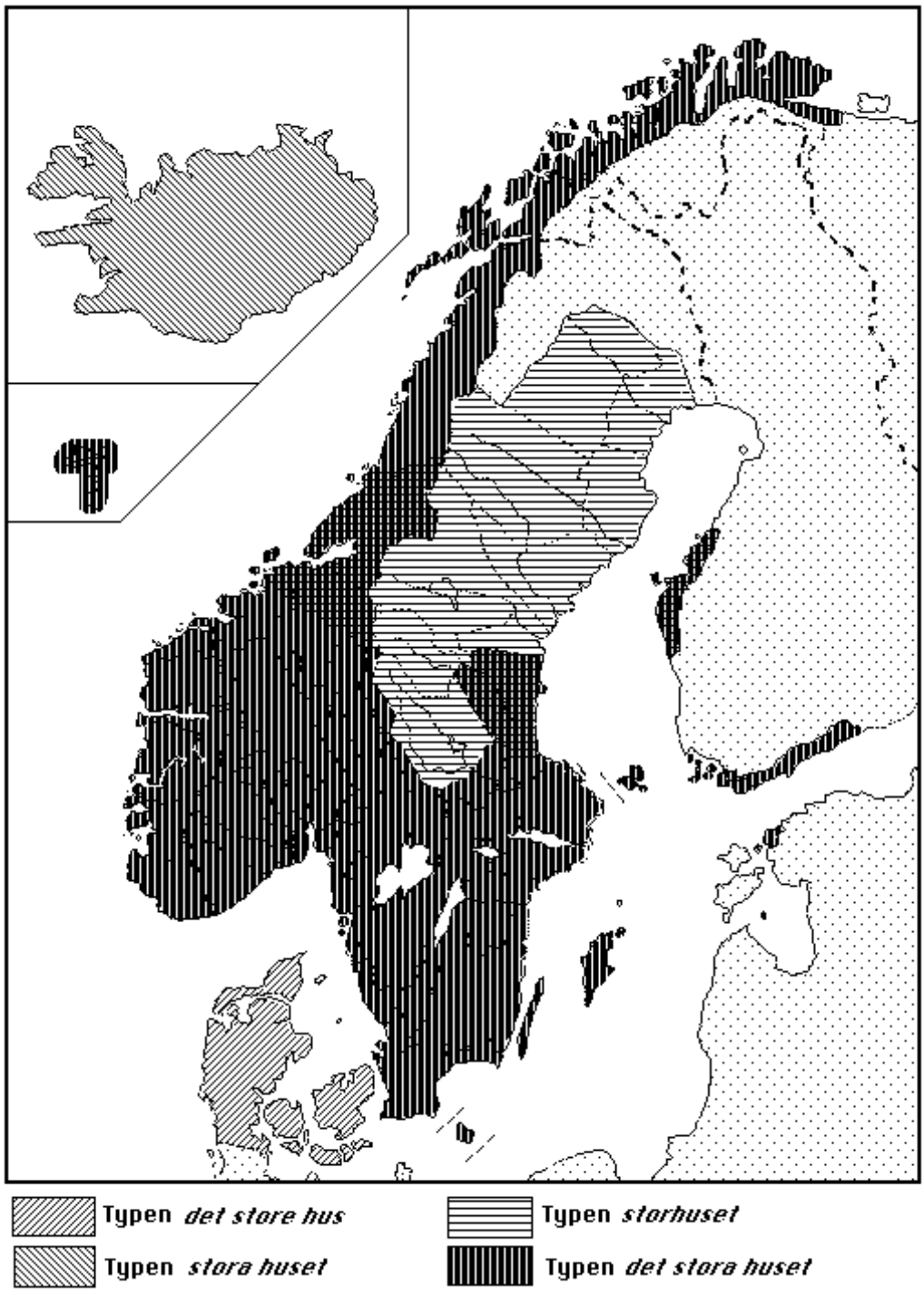
Det tycks vara så att ett stort nordligt område använder typen *storhuse* som normalform, och byter ut denna mot svagböjt adjektiv utan framförställd artikel i två fall. Det gäller dels vid "absoluta positiver", som i (33) nedan (jfr Åström 1893:28, Marklund 1986:34f och Levander 1909:53), och dels vid emfas, särskilt vid superlativer och andra uttryck som gärna utelämnar den framförställda artikeln i rikssvenska; som i (34).

(32) stor-huse
gamm-biln
(33) hä ä mörke natta
han ä store karn redan
(34) siste gånga
störste huse

I mindre områden (Hälsingland, Gästrikland, Österbotten och Trøndelag) används samma mönster men dubbel definithet uppträder i emfas-typen, (34) ovan. De olika konstruktionernas utbredning visas på karta 9.

[24] Här borträknas alltså framförställt demonstrativt eller determinativt *den/det/de*.

Karta 9: *Definita nominalfraser med adjektivattribut*

I västra Jylland, i det område som har framförställd artikel vid vanliga substantiv används två olika bestämda artiklar då substantivet bestäms av ett adjektivattribut. Följande exempel är från Lund (1932).

(35) de gamel øg
(36) æ gamel øg

Exemplet i (35) är det normala, vilket också kan användas för kontrast. Exempel (36) markerar snarare att referenten är välkänd i talsituationen, dvs snarast motsvarar fall då rikssvenska kan stryka artikeln, eller de norrländska exemplen i (34). Se Delsing (1993:116ff), Byskov (1927) och Ejskjær (1987).

5.3. *Självständiga adjektiv*
I västra Jylland kan självständiga adjektiv få ett expletivt pronomen (såsom på engelska): *den gul• en*. Den jyska varianten känner jag inte utbredningen av (se Ejskjær 1964:48). I Delsing (1993:83-87) föreslår jag att detta är en reflex av att västjyska (liksom engelska) saknar adjektivkongruens.

Ett stort nordskandinaviskt område har suffigerad artikel på självständiga adjektiv: *stor-en*. I singular är formen på artikeln identisk med den som används till substantiv: mask: *-en*, fem: *-a*, neutrum: *-e* (alla formerna har grav accent på enstavigt adjektiv *gul-en*). I plural däremot verkar endast *-en* användas, en ändelse som är homonym med fem plur för substantivets suffigerade artikel. Adjektivets artikel böjs i dativ, liksom den vanliga suffigerade artikeln.

Förhållandena i Norge känner jag dåligt, men bestämd artikel på adjektiv finns belagd i Trøndelag (Røros, Reitan 1932:151) och Nordmøre, (Sunndal; Jenstad 1985, 171). I båda fallen kan man optionellt ha framförställt demonstrativ.

Även i svenska dialekter kan adjektivet med suffigerad artikel stå ensamt, men det kan också stå med framförställd bestämd artikel: *de gamlen.* Konstruktionen *gamlen* eller *de gamlen* är nämnd för följande områden.

> Norrbotten: Nederkalix: (Rutberg 1924:139f); Västerbotten: Skellefteå (Marklund 1986:35f) Degerfors: (Åström 1893:25); Örträsk (Forss 1984:23), Åsele: Eriksson II:225f; Jämtland: Alsen (Bergner 1985:7); Medelpad: Torp (Bogren 1921:141f), Njurunda (Stenbom 1915:58f); Dalarna: Älvdalen (Levander 1909:52f); Ovansiljan och (mindre vanligt i) Nedansiljan (Levander 1928:147).

I Österbotten och Värmland är konstruktionen dock inte nämnd. I dialekttexterna har jag funnit följande exempel utan framförställd artikel:

Västerbotten: *Skellefteå*: andern; *Umeå*: aren, fulestn; Ångermanland: *Arnäs*: två älsten, öngst'n, annern, *Stigsjö*: annern, anren, Medelpad: *Njurunda*: farstä. Jämtland: *Lit:* efrå försten å te fjorten; Härjedalen: blötan; Hälsingland: *Bergsjö:* gamlesten.

Här finns alltså mest belägg på pronomenet *annan* och superlativer. Det beror säkerligen att konstruktion med vanliga positiva adjektiv nästan alltid har deiktisk referens; för att uttryck som *den blå/blå-en* ska vara gångbara krävs en specifik talsituation som sällan förelegat då man gjort dialektinspelningar eller dialektuppteckningar.

Med framförställd demonstrativ eller artikel, *de älsten*, har jag belägg från hela Norrland utom Gästrikland. I Dalarna och Värmland har jag inte funnit konstruktionen, men vi vet från Levander att den är möjlig i Dalmålet. Det bör alltså påpekas att det stora område som saknar framförställd artikel i vanliga nominalfraser (*den stora bilen*) tycks kunna använda framförställt *den* vid självständiga adjektiv. Somliga ser detta som en demonstrativ och inte som en artikel.

6. Några mikrokomparativistiska iakttagelser

Jag har nu gått igenom den syntaktiska variation jag har funnit i de nordiska dialekternas nominalfraser. Jag har medvetet koncentrerat mig på variation i centrala konstruktioner och undvikit variation som kan knytas till enskilda lexem. Det har gällt artiklar, possessivattribut och adjektivattribut samt samspelet dem emellan. I detta avslutande avsnitt ska jag peka på några dialektgeografiska samband inom ramen för nominalfrasens syntax. Sådana samband ger oss intressanta fingervisningar om den underliggande strukturen i vissa konstruktioner. Se vidare Hellan & Christensen (1986) och Christensen (1996).

Propriella konstruktioner

Det första sambandet vi ser i undersökningen är den goda överensstämmelse i geografiskt avseende som finns mellan propriell artikel och de possessorkonstruktioner som redovisades i avsnitt 4.2. Praktiskt taget hela det område som har propriell artikel använder konstruktionstypen *huset hans Per*. Det finns dock två områden som har andra konstruktioner. Se närmare Delsing (denna volym).

Det tycks vara så att dativmålen i Sverige använder typen *huset hans Per*, medan de mål som saknar dativ hellre använder *huset Pers* eller *Pers huset*. Således är det alltså målen i Ångermanland, södra Västerbotten och, södra

Lappland som har *Pers huset*. Detta samband är också klart för Medelpad, där båda konstruktionerna är belagda. Det enda belägget på den propriella konstruktionen: *svängremma hansj Jönsj* är från en äldre text med bevarad dativ.

Genitiv-s och propriell artikel

Det andra slående sambandet mellan olika konstruktioner utgör den propriella artikeln och s-genitiven. Det visar sig att dessa två konstruktionstyper i stort sett har komplementär distribution geografiskt. Notera att generaliseringen endast gäller s-genitiven, inte den "äkta" isländska genitiven. Danmark, Sydnorge, Syd- och Mellansverige samt Finland och Estland har s-genitiv, men ingen propriell artikel. Övriga delar av det nordiska området verkar ha den motsatta distributionen. Gränsen tycks gå ungefär på samma ställe i Sydnorge och Värmland.

Det främsta undantaget i Sverige kan vara målen i Medelpad, Ångermanland och södra Västerbotten som har propriell artikel, men också genitiv-s. Detta genitiv-s är dock av en speciell sort; det förekommer nästan uteslutande på egennamn och kombineras då med suffigerad artikel på substantivet. Det andra undantaget utgör Västerdalarna som har prepropriell artikel men också s-genitiv. Den är dock speciell så till vida att s:et sätts på dativformen. Ett tredje undantag kan utgöras av dialekterna på södra Färöarna. Här användes för inte så länge sedan postpropriell artikel. Likväl finns här -sa-genitiv; den används dock endast vid egennamn. Under förutsättning att -sa-genitiven är så pass gammal att den användes för hundra år sedan, utgör även dessa dialekter ett undantag. Undantagen från regeln tycks vara speciella i något avseende, antingen genom att s-genitiven är begränsad till egennamn eller genom att de har dativ vid genitiv-s.

Oböjda predikativer

Som ett sista dialektgeografiskt samband vill jag peka på det välkända fenomenet att predikativa adjektiv i många norrländska och nordnorska mål inte har kongruens i plural, eller rättare att pluralformen är densamma som mask/fem singular.[25,26] I ljuset av diskusionen om postadjektivisk artikel kan vi nu se att stora delar har precis samma böjning på attributiva och predikativa adjektiv. I stora delar av det område som använder postadjektivisk artikel är paradigmen desamma, frånsett att de attributiva formerna följs av postadjektivisk artikel.

---

[25] I vissar delar av Norrland upprätthålls skillnaden mellan mask/fem singular och plural genom att pluralen (som varit tvåstavig) har cirkumflex accent.

[26] I åtminstone Nord-Norge är konstruktionen ganska gammal. Redan Peter Dass (1647-1708) har konsekvent oböjd form i plural (Knudsen 1973:37f).

(35)

en stor n bil	bil'n ä stor
en vass n nål	nåla ä vass
e stort e hus	huse ä stort
små a hus	husa ä små

Om man alltså betraktar a-et i attributiv plural som en form av den postadjektiviska artikeln, kommer adjektivet att ha samma böjning i attributiv och predikativ ställning. Det innebär att det bara är ett mindre område som har en speciell attributiv form av adjektiven. Huruvida denna strukturellt kan jämställas med den postadjektiviska artikeln vet jag inte. Det tycks faktiskt vara så att den oböjda formen på predikativer tämligen väl följer gränsen för särskilda attributiva former på adjektivet i Sverige.

Bilaga 1. Excerperade dialekttexter från Sverige och Finland

Sidantalet ger en skev bild av texternas längd, främst därför att vissa texter är försedda med översättning eller parallelltext med enklare fonetisk skrift.

Förkortningar

Bjld = Björklund (1994).
Bond = Bondesson (1886)
Fors = Fors (1986)
SvFmf = Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift (1888-90)
SvFm = Svenska Folkmål (1957)
SvLm = Svenska Landsmål.
Vendell = Vendell (1892)
VFm = Våra folkmål = Wessen (1970)
ÖNB = Övre Norrlands bygdemål = Dahlstedt & Ågren (1980)

Texter

Norrbotten: *Överkalix*: SvLm III.2: 32-35, SvLm B 51: 1-80, 93-187, ÖNB 110-114, SvFm: 18-22; *Nederkalix*: SvLm III.2: 36-40, ÖNB: 107-109; *Töre*: ÖNB: 107-109; *Luleå*: SvLm III.2: 41-44, SvLm II: lxxx-lxxxiv; *Råneå* ÖNB: 102-105, *Jokkmokk*: ÖNB: 101f; *Piteå*: SvLm III.2: 45f, SvFm 22-26; *Norrfjärden*: ÖNB: 84f; *Älvsbyn*: ÖNB: 85-89; *Arvidsjaur*: ÖNB: 92-94; *Arjeplog*: ÖNB: 114f.

N Västerbotten: *Byske*: ÖNB: 66-72; *Skellefteå*: SvLm III.2: 47-51, ÖNB: 63-66; *Jörn*: ÖNB: 78f; *Norsjö*: ÖNB: 72f, 75-78, SvFm: 27-30; *Malå*: 79-82; *Lövånger*: ÖNB: 60-62; *Nysätra*: ÖNB: 57-60; *Burträsk*: VFm: 104f.

S Västerbotten: *Bygdeå*: ÖNB: 44-48; *Holmön*: ÖNB: 43f; *Umeå*: SvLm III.2: 52-57, ÖNB: 35-40, SvFm: 30-35; *Degerfors*: ÖNB: 48-51;

Lycksele: ÖNB: 51-54; *Stensele*: ÖNB: 54-56; *Sorsele*: ÖNB: 56; *Nordmaling*: ÖNB: 29-32; *Örträsk*: ÖNB: 33, Fors: 43-77; *Åsele*: ÖNB: 19-24; *Vilhelmina*: ÖNB: 25-29.

Ångermanland: *Arnäs*: SvLm III.2: 136-140, ÖNB: 17f; *Anundsjö*: ÖNB: 14-17; *Sidensjö*: ÖNB: 13f; *Vibyggerå*: SvFm: 35-40; *Resele*: SvLm III.2: 159-161; *Ådalsliden*: SvLm III.2: 162f; *Tåsjö*: SvLm III.2: 164-169; *Säbrå*: SvLm III.2: 141-148; *Stigsjö*: SvLm III.2: 149-154; *Graninge*: SvLm III.2: 155-158.

Medelpad: *Ljustorp*: SvFm: 41-45; *Selånger*: SvLm I.11: 576-585; SvLm III.2: 170-174; *Stöde*: SvLm III.2: 186-189; *Njurunda*: SvLm III.2: 175-185; *Brämö*: SvLm III.2: 190-192;

Jämtland: *Ström*: SvFm: 46-49; *Frostviken (Jorm*=Lidsmål*)*: SvLm XIII.1: 40-127; *Offerdal*: SvLm III.2: 58-64, SvLm I.11: 584-589; *Häggenås*: SvFm: 49-52; *Lit*: SvLm III.2: 72-95; *Rödön*: SvLm III.2: 65-68; *Frösön*: SvLm III.2: 69-71; *Ragunda*: SvLm III.2: 96-101, SvFm: 53-55.

Härjedalen: *Hede*: SvFm: 55-58; *Linsäll*: SvLm III.2: 102-114.

Hälsingland: *Bergsjö*: SvLm 1909: 38-77; *Delsbo*: SvLm XI.4: 33-79; *Ljusdal*: SvLm III.2: 193f; *Färila*: SvLm III.2: 195-197; *Järvsö*: SvFm: 58-61.

Gästrikland: *Ovansjö*: SvFm: 61f.

Nv Dalarna: *Transtrand*: Bjld: 197-203; *Lima*: Bjld: 204-209; *Älvdalen*: SvFm: 65-68; *Orsa*: SvLm 1909: 41-56; *Mora*: SvLm I.11: 590-595, SvLm III.2: 115-125; *Rättvik*: SvLm III.2: 126: 130.

Sö Dalarna: *Stora Tuna*: SvLm III.2: 131-133; *Husby*: SvFm: 63f.

N Värmland: *Fryksdals hd*: Östmark: SvFm: 83-85; Fryksände: SvLm B:14: 4-41; Gräsmark: SvLm III.2: 242-248; *Färnebo hd*: SvLm XXI.3: 4-101; Färnebo: SvLm III.2: 252-255.

S Värmland: *Jösse hd*: Eda: SvLm III.2: 260f; Brunskog: SvLm III.2: 262f; Köla: SvFm: 85-88; *Fryksdals hd*: Ö Ämtervik: SvLm III.2: 264-279; *Väse hd:* Karlstad: SvLm III.2: 256-259; *Visnums hd*: 249-251.

Västmanland: *Hed*: SvFm: 73-75; *Irsta*: SvLm III.2: 236-238; *Norberg*: SvLm III.2: 215-232; *Viker* SvFm 76f.

Närke: *Kräklinge*: SvFm: 81-83; *Lillkyrka*: SvLm XVI: 5-53; *Vinön*: SvLm: XVI: 57-91; *Östra Närke*: VFm: 96-99.

Roslagen: *Valö*: SvFmf: VII: 177-191; *Lohärad*: SvFm: 70-73.

Övr Uppland: *Vendel*: SvLm I,11: 599-605; *Huddunge*: SvFm: 68-70; *Norrby*: VFm: 102-104; *Torstuna*: SvLm III.2: 201-210, 213f.

Södertörn: *Sorunda*: SvLm III.2: 280-283.

Övr Södermanland: *Gryt*: SvFm: 77-79; *Västermo*: SvFm: 79-81; *Floda*: SvLm III.2: 284-286; *Härad*: SvLm III.2: 287-306.

Dalsland: *Nordals hd*: Gunnarsnäs: Bond: 350-404; *Valbo hd*: Lerdal: SvFm: 94-97.

Bohuslän: *Sörbygdens hd*: Krokstad: SvLm I.11: 640ff; *Orust:s V hd*: Morlanda: SvFm: 97-100, *Fräkne hd*: Resteröd: SvLm B 45: 65-73; *Tjörns hd*: Valla: SvLm B 45: 75-80.

Västergötland: SvLm 1906: 27-51; *Vartofta hd*: Åsaka: SvLm 1907: 5-10, Mularp: SvFm: 92-94; *Barne hd*: SvLm II: lxv-lxxiv; *Viste hd*: Levene: SvLm II: lxxv- lxxx; *Skånings hd*: Synnerby: SvLm B:17: 5-50;

Halland: *Fjäre hd*: Vallda: SvLm III.2: 485-490; *Faurås hd*: Morup: SvFm: 117-119; *Årstads hd*: Krogsered: SvLm I.11: 648-663.

Östergötland: *Skärkinds hd*: Östra Ryd: SvFm: 89-91, *Vifolka hd*: Västerlösa: SvLm 1911: 250f; *Lösings hd*: SvLm III.2: 310f; *Lysings hd*: SvLm III.2: 312; *Bobergs h*d: SvLm III.2: 313-316; *Ydre hd*: SvLm III.2: 317-321.

N Småland: *Emmådalen (Aspelands, Hambörds, Stranda, Tunaläns och Sevede härader):* SvLm II.7: 7-35; *Sevede hd*: SvLm III.2: 323; *S Tjusts hd*: SvLm III.2: 324f; *Handbörds hd*: Högsby: SvFm: 110-113; *Aspelanda hd*: SvLm 1906: 95-138; *Stranda hd*: Döderhult: SvLm III.2: 428; *S Vedbo hd*: Rumskulla: SvLm III.2: 326, Eksjö: SvLm III.2: 327-335;, Solberga: SvLm II.9: 23-25 *N Vedbo hd*: Vireda: SvLm III.2: 336-359, Bälaryd: SvLm II.9: 21f; *Vista hd*: SvLm III.2: 360-362; *Tveta hd*: SvLm III.2: 374-379, Öggestorp: SvLm III.2: 363-370, SvLm II.9: 25f, Månsarp: SvLm III.2: 371-373, Barkeryd: SvFm: 107-110, Nässjö: SvLm II.9: 27; *Västra hd*: SvLm III.2: 380-382, Hjälmseryd: SvLm III.2: 383-387; *Östra hd*: Alseda: SvLm III.2: 388-392, Skirö: SvLm III.2: 393-401, Ryssby: SvLm III.2: 402-404; *Västbo hd*: Våthult: SvLm III.2: 405-408, S Hestra: SvLm III.2: 409-411, Femsjö: SvLm II.9: 31-36.

S Småland: *Sunnerbo hd*: Lidhult: SvLm III.2: 412-414, Angelstad: SvFm: 113-117; *Allbo hd*: Slätthög: 426f; *Norrvidinge hd*: SvLm III.2: 415-417; *Kinnevalds hd*: Kalvsvik: SvLm II.9: 36-41, Urshult: SvLm II.9: 41-45; *Konga hd*: SvLm III.2: 423-425, Hovmantorp: SvLm III.2: 418f, Nöbbele: SvLm III.2: 420-422, Elmeboda: SvLm II.9: 46-48 *N Möre*: SvLm III.2: 429f, Åby: SvLm II.9: 19f; *S Möre hd*: Torsås: SvLm III.2: 431-436.

Öland: *Åkerbo hd*: SvLm III.2: 438; *Runstens hd*: Gärdslösa: SvLm III.2: 439f, Löt: SvLm II.9: 13-16; *Möckleby hd*: N Möckleby: SvLm III.2: 441-445, Gårdby: SvLm III.2: 446-448, SvFm: 105f.

Blekinge: *Listers hd*: SvLm III.2: 450-483, Jämnshög: SvFm: 119-123.

Skåne: *Luggudde*: Raus: SvLm II.9: 64-66; *Ö Göinge hd*: Örkened: SvLm II.9: 53f, Broby: SvLm II.9: 54-63; *V Göinge hd*: Röke: SvLm II.9: 63f;*Villands hd*: Fjälestad: SvLm II.9: 48-52;*Gärds hd*: Huaröd: SvLm III.3: 5f, SvLm II.9: 74-81; *Albo hd*: S Mellby: SvLm III.3: 7-10, Vitaby: SvLm: 128-131; *Frosta hd*: Munkarp: SvLm II.9: 66-74; *Torna hd*: Lackalänga: SvFm: 123-128 Hörby: SvLm I.11: 664-677; *Färs hd*: Vollsjö: SvLm II.9: 81-83; *Järrestads hd*: Simris: SvLm III.3: 11-14; *Ingelstads hd*: Löderup: SvLm III.3: 15-18; *Bara hd*: Genarp: SvLm II.9: 83-87; *Vemmenhögs hd*: Örsjö: SvLm III.3: 19-31, Ö Vemmenhög: SvLm III.3: 32-34, SvLm II.9: 87-92, Hemmesdynge: SvLm III.3: 35-38; *Skytts hd*: Skanör: SvLm III.3: 39-40, Falsterbo: SvLm III.3: 41-43, Reng: SvLm III.3: 44.

Gotland: *Fårö*: SvLm III.2: 11-18, SvLm I.11: 570-573; *Rone*: SvLm III.2: 19-23; *Vall/Hogrän*: SvLm III.2: 24-25, SvFm: 100-104, SvLm I.11: 572-577; *Lau*: VFm: 105-107.

Österbotten: *Karleby*: SvLm XII.2: 108-121; *Pedersöre*: Vendell: 225-229; *Lappfjärd*: SvLm 1905: 37-40, 42f, 44-47, 47f, 48-52, 56f, 59, 64, 66. *Kronoby*: SvLm 1905: 40f, 52f, 55f, 58f; *Närpes*: SvLm 41f, 57f; *Oravais*: SvLm 1905: 43f, 47, 48, 54f, 59f, 64f, 65f; *Vörå* 51f, 60-62; *Sideby*: SvLm 1905: 65.

Nyland: *Helsinge*: SvLm III.2: 28-31

Estland: *Nuckö*: SvLm III.2: 26-27

Källor för dialekttexter:

Beito, O.T: 1967. *Norske målføreteksters.* 2. rev. utg, Oslo.

Björklund, Stig: 1994. *Dalmålsstudier. Festskrift till Stig Björklund på 75-årsdagen den 19 februari 1994*. Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala.

Bondesson, August: 1886. *Historiegubbar på Dal*. August Bondessons samlade skrifter III.

Dahlstedt, Karl-Hampus & Ågren, Per-Uno: 1980. *Övre Norrlands bygdemål*. Skrifter utg av Johan Nordlander-sällskapet 2. Cewe-förlaget, Umeå.

Fors, Harald: 1986. *Folkmålsberättelser från Västerbottens inland - inspelningar från Örträsks socken*. Skrifter utg av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, serie A Dialekter Nr 7.

Svenska Folkmål 1957. Autentiska inspelningar ur Landsmålsarkivens samlingar. Textbok. Utg av Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala genom F Hedblom.

Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift (1888-1890)

Svenska landsmålen och svenskt folkliv. (SvLm).

Vendell, Herman: 1892. *Pedersöre-Purmomålet*. Ljud- och fromlära samt språkprof. Finska litteratursällskapet. Helsingfors.

Wessén, Elias: 1970. *Våra folkmål*. Fritzes.

Litteratur:

Ahlbäck, Olof: 1952. 'Jöns Buddes språk'. *Studier i nordisk filologi* 40-41. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

Amcoff, Thore: 1992. 'Ragundamålets grammatik', i *Ragunda Hembygdsförenings årsskrift 1992*, 58-73.

Andersson, Johan: 1930. *Oviksmålets formlära*. ULMA acc 3011.

Beito, O.T: 1967. *Norske målføretekster.* Universitetsforlaget, Oslo, 2. rev. utg.

Bergman, Gösta: 1951. 'Nordliga provinsialismer i det bildade svenska talspråket'. *Arkiv för Nordisk Filologi* 66, 131-215.

Bergman, Gustaf: 1893. *Alundamålets formlära.* SvLm XII. 6, Stockholm.

Bergner, Bodil: 1985. *En jämförelse av dativbruket i tre generationer i Alsens socken.* Institutionen för nordiska språk, Lund.

Björklund, Stig: 1994. *Dalmålsstudier*. Festskrift till Stig Björklund på 75-årsdagen den 19 februari 1994. Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala.

Bjørset, Karl: 1902. *Nord-Rollagsmålets lyd- og formlære i kort omrids tilligemed målprøver fra Numedal og Dovre*. Drammens offentlige skole. Aarsberetning for skoleaaret 1901-1902.

Björseth, Bertil: 1958. *Göteborgsspråket*. Skrifter utg av Nämnden för Svensk Språkvård 19. Stockholm.

Bogren, Petrus: 1921. *Torpmålets ljud- och formlära*. Norstedt, Stockholm.

Bonnedahl, Rut: 1959. *Dialektinspelning från Själevads socken, Ångermanland. Transkription, översättning och kommentar*. ULMA acc 24093.

Broberg, Richard: 1936. *Syntaktiska företeelser i Östmarksmålet.* ULMA acc 9856.

Bucht,Torsten: 1962. *Språket i Härnösand.* Skrifter utg av Nämnden för svensk språkvård 25. Svenska Bokförlaget, Stockholm.

Bull, Tove: 1990. 'Målet i Troms og Finnmark', i E H Jahr (utg) *Den store dialektboka*, 157-177. Novus, Oslo.

Byskov, Jens: 1912. 'Bestemt Kendeord i Jydsk'. *Gjedveds Seminariums Festskrift.*

Christensen, Balthasar: 1936. *Lollands grammatik, Radstedmaalet.* Udvalg for folkemaal's publikationer, Serie A Nr 1. Schultz, København.

Christensen, Kirsti Koch: 1996. 'Mikrokomparativisme og målføresyntaks' i Øystein A Vangsnes (utg) *Syntaktisk variasjon i nordiske målføre.* Nordica Bergensia 9, 15-23. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.

Christiansen, Harald B: 1977. 'Artikellösheden i Lild og Tømmerby sogne i Vester Hanherred'. *Dialektstudier* 4, 1-28. Akademisk Forlag, København.

Christiansen, Hallfrid: 1953. 'Flertall av ein'. *Maal og Minne* 1953, 84-91.

Dahlstedt, Karl-Hampus & Ågren, Per-Uno: 1980. *Övre norrlands bygdemål.* Skrifter utg av Johan Nordlander-Sällskapet 2, Cewe, Umeå.

Dahlstedt, Karl-Hampus: 1956-57. 'Inledning till Pitemålet', *Norrbotten 1956*, 9-46.

Delsing, Lars-Olof: 1991. 'Om genitivens utveckling i fornsvenskan'. I S-G. Malmgren & B Ralph (utg) *Studier i svensk språkhistoria* 2, 12-30. Nordistica Gothenburgensia 14, Göteborg.

Delsing, Lars-Olof: 1993. *The Internal Structure of Noun Phrases in the Scandinavian Languages. A Comparative Study.* Doktorsavhandling, Institutionen för nordiska språk.

Delsing, Lars-Olof: Denna volym. 'Perifrastisk genitiv'.

Ejner, Rolf: 1945. *Nysockenmålets formlära.* ULMA acc 17682.

Ejskjær, Inger: 1964. 'Regionalsprog og lokalt vestjysk regionaldansk' *Dialektstudier* 7. Schultz, København.

Ejskjær, Inger: 1987. 'Adjektivernes bestemte artikel i vest- og sønderjysk'. *Danske Folkemål* 87, 2-46. Institut for Dansk Dialektforskning, København.

Elstad, Kåre: 1982. 'Nordnorske dialektar', i T Bull & K Jetne (utg) *Nordnorsk, Språkarv, og språkforhold i Nord-Noreg,* 9-101. Det Norske Samlaget, Oslo.

Envall, Petrus: 1980. *Enviken-Svärdsjö-målets formlära.* SvLm 1980, 7-73.

Ericsson, Torsten: 1914. *Grundlinjer till undersökningen av Södermanlands folkmål*. SvLm B. 8. Stockholm.

Eriksson, Ulrik: 1971. *Åselesvenska 1. Introduktion.* Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 20. Institutionen för nordiska språk, Lund.

Eriksson, Ulrik: 1973. *Åselesvenska 2. Målutjämning.* Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 24. Institutionen för nordiska språk, Lund.

Fitje, Audun: 1995. *Målføret i Gloppen.* Norske studiar VII, Målførearkivet, Oslo.

Fiva, Toril: 1987. *Possessor chains in Norwegian*. Novus, Oslo.

Flom, George T: 1944. *The morphology of the dialect of Aurland (in Sogn).*The University of Illinois Press, Urbana, Ill.

Fors, Harald: 1984. *Ordbok över Öre-Långselemålet, en svensk dialekt i södra Lappland*. Skrifter utg av Dialekt- och folkminnesarkivet i Umeå. Serie A, Dialekter Nr 5.

Fors, Harald: 1986. *Folkmålsberättelser från Västerbottens inland.* Skrifter utg av Dialekt-, Ortnamns- och Folkminnesarkivet i Umeå Serie A, Dialekter Nr 7.

Freudenthal, Axel Olof: 1878. *Über den Närpesdialekt*. Helsingfors

Hagfors, Karl-Johan: 1891. *Gamlakarlebymålet. Ljud och formlära samt språkprov*. SvLm XII, 2.

Hallden, Lars Göran: 1960. *Dialektinspelning från Torsåkers sn. Gästrikland. Transkription, översättning och kommentar*. ULMA acc 24466.

Hansen, Aage: 1927. *Bestemt og Ubestemt Substantiv. Bidrag til dansk substantivsyntaks I.* København.

Hansen, Erik: 'Kvalificert bestemthed' i *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Mette Kunøe og Erik Vive Larsen. Århus 1995.

Hatlebrekke, Hildur: 1981. *Vadsø-dialekten: med glimt fra dialektene i Kiby og Ekkerøy* . Varanger mållag, Vadsø.

Heggstad, Leiv: 1920. 'Um ordleiding og setningsbygning i norske maalføre'. *Maal og minne* 1920, 81-93.

Hellan, Lars & Kirsti Koch Christensen: 1986. 'Introduction', i L. Hellan och K.K. Christensen (utg) *Topics in Scandinavian Syntax*, 1-29, Reidel, Dordrecht.

Hjelmström, Anna: 1896. *Från Delsbo*. SvLm XI.4, Stockholm.

Holm, Gösta: 1942. 'Lövångersmålet', i Carl Holm (utg) *Lövånger. En sockenbeskrivning under medverkan av flere fackmän*, 187-227. Umeå.

Holmberg, Anders & Görel Sandström: 1996. 'Scandinavian possessive constructions from a Northerns Swedish viewpoint', i James R Black & Virginia Motapanyane (utg.) *Microparametric Syntax and Dialect Variation* [Current Issues in Lingustic Theory 139], 81-94, Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

Holmberg, Anders & Görel Sandström: (denna volym). 'Vad är det för särskilt med nordsvenska nominalfraser?'

Huldén, Lars: 1972. 'Genussystemet i Karleby och Nedervetil'. *Folkmålsstudier* 12, 47-82.

Hummelstedt, Eskil: 1934. 'Om användningen av substantivets bestämda form i Österbottniskt folkspråk'. *Folkmålsstudier* 2, 134-136.

Ingers, Ingemar: 1957. *Språket i Lund*. Skrifter utg av Nämnden för Svensk Språkvård 17. Stockholm.

Isaacsson, August: 1923. *Om södra Fjärdhundralands folkmål. En sammanställning av de viktigaste egenheterna i ljud- och formlära*. Svenska Landsmål B 21. Stockholm.

Jenstad, T.E: 1985. *Sunndalsmålet*. Norske studiar IV utg av Norsk målføre-arkiv, Oslo.

Jonsson, Carl-Ola: 1962. *Dialektinspelning från Lycksele samt Knaften, Lycksele socken, Lappland*. ULMA acc 24902.

Jonsson, Henning: 1957. *Norra Ny. En sockenkrönika.* Karlstad.

Josefsson, Gunlög: 1993. 'Några synpunkter på etisk dativ och *ena*-artikeln i svenska.' i *Flyktförsök. Kalasbok till Christer Platzack på femtio-årsdagen 18 november 1993 från doktorander och dylika*, 62-76. Institutionen för nordiska språk, Lund.

Jul Nielsen, Bent: 1986. 'Om pronominet *sin* i jysk'. *Danske Folkemål* 28, 41-100. C.A. Rietzels Forlag, København.

Juntilla, J H: 1988. *Språkval og språkbruk i Skibotn. Kven blir forstått av kven?* Hovedfagsoppgave, Universitetet i Tromsø.

Jörgensen, Nils: 1970. *Syntaktiska drag i svenska dialekter. En bibliografisk översikt. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie C. nr 2.* Studentlitteratur, Lund.

Kallstenius, Gottfrid: 1907. *Värmländska bärgslagsmålets formlära*. SvLm 1907, 17-64.

Kallstenius, Gottfrid: 1927: *Värmlands svenska dialekter*, SvLm XXI:2. Stockholm.

Karsten, Anton: 1892. *Kökarsmålets ljud- ock formlära*. SvLm XII, 3, Stockholm.

Kettunen, Paavo: 1990. *De appellativa substantivens böjning i Överkalix-målet*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, nr 25.

Klockars, Johannes: 1933. 'Malaxmålets ljud- och formlära'. *Folkmålsstudier* 1, Helsingfors

Knudsen, Trygve: 1973. 'Bøyningen av adjektiver som predikatsord', i *Maal og minne* 1973, 29-41.
Källskog, Margareta: 1992. *Attityd, referens, genitivsyntax. Studier i nutida överkalixmål.* Dialekt och folkminnesarkivet, Uppsala.
Lagman, Edvin: 1958. *Studier över Nuckömålets nominala ordbildning.* Stockholm.
Larsen, Amund B & Gerhard Stoltz: 1912. *Bergens bymål*. Aschehoug, Kristiania.
Larsen, Erling Georg: 1970. *Formverket i Flekkefjord bymål.* Universitetsforlaget, Oslo.
Larsson, Seth: 1929. *Substantivböjningen i Västerbottens folkmål.* Uppsala.
Leijström, Gunnar: 1934. *Om obestämda artikeln. Ett bidrag till nordisk språkhistoria.* Nordiska texter och undersökningar 3. Gebers, Stockholm och Levin&Munksgaard, Köpenhamn
Levander, Lars: 1909. *Älvdalsmålet i Dalarna, Ordböjning och syntax.* SvLm B-serien IV.3, Stockholm
Levander, Lars: 1928. *Dalmålet, Beskrivning och historia, Del II*. Uppsala.
Lindén, Bror: 1975. *I 'Bjönsboden'. En berättelse på dialekt från Nusnäs i Mora.* SvLm 1975, 33-39.
Lindkvist, Einar: 1942 'Om Gästriklands folkmål' i *Gästrikland 1942.*
Lockwood, W.B: 1955. *An Introduction to Modern Faroese*. Munksgaard, København.
Lund, Jens: 1932. *Morsingmålets Lyd- og Formlære.* Rietzel, København.
Lundquist, Berit: 1967. *En dialektinspelning från norra Västerbotten; transkriberad, översatt och kommenterad*. ULMA acc 26833.
Lundström, Gudrun: 1939. *Studier i nyländsk syntax.* Stockholm.
Marklund, Thorsten: 1986. *Skelleftemålet - grammatik och ordlista*. Stiftelsen Skellefteå museum, Skellefteå.
Mikkelsen, Kristian: 1911. *Dansk ordföjningslære med sproghistoriske tillæg.* Lehmans & Stages forlag, København.
Nielsen, Niels Åge: 1959. *De jyske Dialekter.* Gyldendal.
Norde, Muriel: 1997. *The History of the Genitive in Swedish. A Case study in degrammaticalization.* Doktorsavhandling, Vakgroep Skandinavische taal- en letterkunde, Amsterdam.
Nordlander, Gerd: 1964. *Transkription, översättning och kommentar av en dialektinspelning från By sn i Värmland*. ULMA acc 25849.
Noreen, Adolf: 1879. *Dalbymålets ljud- och böjningslära*. SvLm, I.3. Stockholm.
Noreen, Adolf: 1881. *Inledning till Dalmålet.* SvLm IV.1. Stockholm.

Noreen, E: 1944. 'Studier i Jöns Buddes ordförråd', i *Meijerbergs arkiv* 6.
Nyblom, Åsa: 1961. Dialektinspelning från Hökmark. Lövångers socken, Västerbotten. Transkription, översättning och kommentar. ULMA acc 24925.
Nygaard, M: 1906. *Norrøn syntax.* (Nytryck 1966) Aschehoug, Oslo.
Olsson, Gunnel: 1958. *Dialektinspelning från Aspås socken, Jämtland; transkriberad, översatt och kommenterad*. ULMA acc 2309.
Opedal, Halldor. O: 1960. *Hardangermålet*. Oslo.
Oscarsson, Bo & Georg Nygren: 1973. 'Jämtmålets form- och ljudlära', i R Olsson (utg) *En bok om jämtska*, 57-68. Wisénska Bokhandelns förlag, Östersund.
Reinhammar, Maj: 1973. *Om dativen i svenska och norska dialekter.* Almquist & Wiksell, Stockholm.
Reitan, Jørgen: 1906. *Aalens maalføre. kort fremstilling av lydlæren med oversigt over ordenes bøining*. Videnskabsselskabets skrifter. II, Christiania.
Reitan, Jørgen: 1930. *Vemdalsmålet med oplysninger om andre Herjedalske mål*. Det Norske videnskaps-akademi, Oslo.
Reitan, Jørgen: 1932. *Rørosmålet.* Brun, Trondheim.
Rundhovde, Gunnvor: 1965. *Målet i Hamre: ljodvokster og stutt utsyn over formverk i eit Nordhordlandsmål.* 1. Årbok for Universitetet i Bergen. Humanistisk serie; 1962:3.
Ruthberg, Hulda: 1924. *Folkmålet i Nederkalix och Töre socknar*. Stockholm.
Schütte, Gudmund: 1922. *Jysk og Østdansk artikelbrug.* København.
Sidenbladh, Karl I: 1867. *Allmogemålet i Norra Ångermanland*. Uppsala.
Staksberg, Marius: 1996. '*Sa*-possessiv', *Málting* 3/96, 28-34.
Stenbom, Eric: 1915. *Njurundamålets formlära*. SvLm 1916.
Svendsen, Martin: 1931. *Syntaksen i Stavanger bymål*. Aschehoug, Oslo.
Söderström, Sven: 1949. *Om användningen av bestämd slutartikel i Nordmalingsmålet*. ULMA acc 19914.
Söderström, Sven: 1972. *Om kvantitetsutvecklingen i norrländska folkmål*. Almquist & Wiksell, Stockholm.
Tiberg, Nils 1933. *Estlandssvenska och estniska*. SvLm 1933.
Tiberg, Nils: 1962. *Estlandssvenska språkdrag*. Estlandssvenskarnas folkliga kultur 6 (Acta Acad regiæ Gust Ad. 33). Uppsala och København.
Tiselius, Gustaf Adolf: 1902-1903. *Ljud- och formlära för Fasternamålet i Roslagen*. SvLm XVIII.5. Stockholm.

Torp, Arne: 1973. 'Om genitivomskrivninger og *-s*-genitiv i Norsk'. *Maal og Minne* 1973, 124–150. Oslo.

Torp, Arne: 1986. *Landvikmålet: eit norsk skagerakmål*. Landvik historielag, Grimstad.

Torp, Arne: 1990. 'Der soganannte 'Garpegenitiv', Ursprung, Alter und Verbreitung im heutigen Norwegisch'. *Niederdeutsch in Skandinavien III:* 151-166.

Vangsnes, Øystein Alexander. 1998: 'Double definiteness and possessive constructions in an Eastern Swedish dialect'. I Timo Haukioja (utg) *Papers from the 16th Scandinavian Conference of Linguistics*, 425-439. Publications of the Department of Finnish and General Linguistics, University of Turku, No. 60, Turku.

Vangsnes, Øystein Alexander. 2000: Genusbøyningens syntaktiske rolle i nordisk: En komparativ studie av possessivkonstruksjoner i et knippe svenske dialekter. *Folkmålsstudier* 39, 429-455.

Vangsnes, Øystein Alexander. Denna volym: 'Identifikasjon' og morfologiens syntaktiske rolle i den nordiske nominalfrasen.

Vannebo, Kjell Ivar: 1978. 'Ein sterk ein prylert'. *Maal og Minne* 1972, 160-173.

Vendell, Herman: 1881. *Laut- und Formlehre der Schwedischen Mundarten in den Kirchspielen Ormsö und Nukkö in Ehstland.* Frenckell & Sohn, Helsingfors.

Vendell, Herman: 1892. *Pedersöre-Purmomålet. Ljud- och formlära samt språkprof*. Finska litteratursällskapet. Helsingfors.

Venås, Kjell: 1977. *Hallingmålet*. Det norske samlaget, Oslo.

Vestlund, Alfred: 1947. 'Medelpads folkmål'. SvLm B-serien 48.

Västerlund, Rune: 1988. *Alundamål*. SvLm 1988.

Wessman, V.E.V: 1936. 'Bidrag till kännedomen om Österbottens svenska folkmål'. *Folkmålsstudier* 4, 343-431.

Weyhe, Eivind: 1996. 'Personnavne i bestemt form' i Kristoffer Kruken (utg) *Norna-rapporter 60, Den ellevte nordiske navneforskerkongressen, Sundvollen 19. – 23. juni 1994*. Uppsala.

Wiik, Barbro. 1985. 'Kvevlaxdialektens fonologi'. *Folkmålsstudier 1986*.

Åström, Per: 1893. *Degerforsmålets formlära.* SvLm XIII.2. Stockholm.

Perifrastisk genitiv*

Lars-Olof Delsing

1. Inledning

I de nordiska målen finns det två genitivkonstruktioner som använder sig av omskrivning med pronomen. Den ena, den så kallade *garpegenitiven*, har framförställd possessor och ett reflexivt possessivt pronomen mellan detta och huvudordet: *Per sitt hus*. Den andra har normalt en efterställd possessor med ett pronomen mellan denna och huvudordet: *huset hans Per*. Jag ska återkomma till garpegenitiven i slutet av uppsatsen. Tills vidare kommer jag att kalla den senare typen för *h-genitiv*.

Uppsatsen berör till att börja med förhållandet mellan de två nordskandinaviska konstruktionerna i (1) och (2), här givna med norska exempel.

(1)	Prepropriell artikel:	Han Per
		Ho Kari
(2)	H-genitiv:	Huset hans Per
		Huset hennes Kari

Pronomenet som föregår egennamnet i (1) kallar jag prepropriell artikel. Den används framför egennamn (och vissa släktskapsord), då dessa fungerar som argument (subjekt, objekt, rektion etc). I vokativ och predikativ användning saknas den däremot, och egennamnet används då naket. Konstruktionen förekommer i talad isländska, i de flesta norska dialekter samt många dialekter i norra Sverige. För utbredningen se närmare Delsing (denna volym). I de nordsvenska dialekterna används normalt den svagtoniga formen av personligt pronomen: *n Per*, *a Karin*.

Konstruktionen i (2) uttrycker ägande, och exemplen betyder helt enkelt 'Pers hus' respektive 'Karis hus'. Jag kallar den här, rätt och slätt, för *h-*

* Tack till Cecilia Falk, Anders Holmberg, Henrik Rosenkvist och Øystein Alexander Vangsnes för kommentarer på uppsatsen.

genitiven. Den förekommer i stort sett i samma områden som konstruktion (1). På isländska har egennamnet också genitivt kasus i denna konstruktion: *húsið hans Péturs*. I de fastlandsskandinaviska dialekterna används grundform eller dativ (se avsnitt 3.2 nedan). I vissa norska och svenska dialekter kan pronomenet och egennamnet också stå framför nominalet: *hans Per hus*. Det tycks vara möjligt åtminstone i Norrbotten, Jämtland, Dalarna, norra Värmland och på det norska Østlandet.

Den traditionella synen på h-genitiven innebär att man ser (2) som den genitiva motsvarigheten till (1). Med andra ord ses uttryck som *hans Per, hennes Kari* som konstituenter, dvs som egna nominalfraser.

(3) Hypotes A: Pronomenet är en prepropriell artikel
huset [hans Per]

Både dialektologer och lingvister anser ofta hypotes A vara så självklar att den inte behöver uttryckas explicit. Exempelvis skriver Larsen/Stoltz (1912:s 141) apropå genitiv i Bergen:

> En omskrivning for gen. av pronomen som er meget almindelig i østnorsk, nemlig ved at sætte **hans** eller **hendes** foran navnet, kan der allerede av den grund ikke være tale om i BBm [Bergens Bymål], at heller ikke **han** og **hon** i nominativ der sættes således foran navnene."

Torp (1973:129) skriver på liknande sätt: "Naturligvis er det normalt et vilkår for at konstruksjoner av typen 'hesten hans Olav' skal være mulige, at personlig pronomen også brukes i andre kasus ('han Olav, honom Olav')." På samma sätt ser Källskog (1992:152) konstruktionen i (2) som en variant av (1): "I överkalixmålet uttrycks genitiv av personnamn med det prepropriella pronomenet *häns* 'hans' och *henars* 'hennes' följt av egennamnet i oböjd form."

Fiva (1987:87) uttrycker saken utan reservationer på likartat sätt; hon skriver om prepropriella pronomen (determiner pronouns): "they may carry morphologial genitive, as in this particular possessive construction". Hon ger därefter exempel som *bilen hans Per* and *bilen hennes Marit.* Jag har själv också tagit för givet att hypotes A är den riktiga. I min avhandling (Delsing 1993:169) skriver jag om isländskans h-genitiv: "If the postnominal genitival phrase involves a personal name, Icelandic may use the proprial article."

De enda som anmält avvikande uppfattning är egentligen Holmberg/ Sandström (1996: fn 16 och 20) och Koptjevskaja-Tamm (under utgivning, avsnitt 3.1.2). De behandlar dock frågan som en bisak. Alternativet till hypotes A är förstås att (1) och (2) inte innehåller samma typ av pronomen, dvs att *hans Per* inte är en konstituent, utan i stället att det possessiva pronomenet och substantivet tillsammans är en enhet till vilken egennamnet kan fogas som en precisering av referensen hos pronomenet.

(4) Hypotes B: Pronomenet är ett vanligt possessivt pronomen
huset hans [Per]

I den här uppsatsen ska jag gå igenom argumenten för och emot de båda presenterade hypoteserna. Jag ska börja med att gå igenom argumenten för hypotes A i avsnitt 2. Sedan värderar jag argumenten för hypotes B i avsnitt 3. I avsnitt 4 ger jag en strukturell beskrivning av hur konstruktionen genereras inom en generativ grammatikmodell. Avsnitt 5 diskuterar några av konsekvenserna av analysen, medan avsnitt 6 är en kort sammanfattning

2. Hypotes A

Här nedan ska jag gå igenom de huvudsakliga skälen för att anta hypotes A, och värdera dem. Denna hypotes hävdar att pronomenet i h-genitiven är en propriell artikel/pronomen.

2.1. *Geografisk distribution*

För det första kan den likartade geografiska distributionen för de två konstruktionerna i (1) och (2) ses som ett argument för att de strukturellt ska beskrivas på samma sätt. Båda förekommer på Island, i större delen av Norge och i Nordsverige. Båda saknas också på Färöarna, i Bergen, Sydnorge, Mellan- och Sydsverige samt i Svenskfinland och Danmark. I det stora hela talar alltså den geografiska distributionen för att de hör ihop.

Det finns emellertid områden där de två konstruktionerna inte uppträder tillsammans. Det gäller dels ett större nordsvenskt område som har konsekvent bruk av propriell artikel, men som saknar h-genitiven. Det saknas belägg på h-genitiv i hela södra Lappland, och Ångermanland. Enligt mina informanter i Stensele (i södra Lappland) är konstruktionen okänd. I stället för h-genitiv används konstruktioner av typen *Erikes huset* eller *huset Erikes*. Se Delsing (denna volym).

Det finns också områden i södra Norge som uppenbarligen använder h-genitiv, men som saknar prepropriell artikel. Det gäller de inre delarna av Agder och västra Telemark. Se Torp (1973:139, och karta II, sid 148).

Den geografiska distributionen ger alltså ett visst stöd för sambandet mellan de två konstruktionerna, men det finns avvikelser åt båda hållen som måste förklaras.

2.2. *Lexikal avgränsning till egennamn*

Ett annat argument som kan anföras för hypotes A är förstås att båda konstruktionerna tycks vara begränsade till nakna egennamn och vissa släktskapsord. I de flesta dialekter är allt annat ogrammatiskt i båda konstruktionerna.

(5)	huset hans Erik	jfr	han Erik
	huse hans farfar	jfr	han farfar
	*huset hans gubben	jfr	*han gubben

Inte heller detta samband tycks dock vara helt entydigt. Vi finner i norra Västerbotten h-genitiven även med appellativer. Holmberg/Sandström (1996) rapporterar konstruktioner av typen i (6) från Västerbotten. Marklund (1986:23) ger i sin grammatik över Skelleftemålet exempel som de i (7) (om dativformen i dessa exempel, se avsnitt 3.2. nedan).[1]

(6) biln hans kyrkoherdn
(7) saitjen hansj hannlaråm
boLe hännasj lärareinn

Marklund (1986:27) säger att prepropriell artikel används vid förnamn, men också "framför orden fær och mor samt vid husdjurs egennamn". Den brukas alltså inte vid vanliga appellativer. Det finns således en klar skillnad i detta avseende mellan prepropriell artikel och h-genitiv.

2.3. *Inkongruens i isländska*

Ett annat argument för hypotes A är sådana fall där man kan finna morfosyntaktiska likheter mellan egennamnsfraser med prepropriell artikel och h-genitiv. Ett sådant fall skulle kunna vara att man i isländska nominalfraser kan använda prepropriell artikel i plural följd av ett singulart egennamn, på så sätt

---

[1] I Skelleftemålet finner vi också pluraler. Således används pronomenet *däres* i h-genitiven.
(i) bökkreN däres skoLbâNåm.

att hela uttrycket tolkas som pluralt och innefattar referenten till egennamnet och någon annan.

(8) við Jón (Jón och jag/vi)
þeir Jón (Jón och hans fru/familj/gäng etc)

Vi finner samma typ av inkongruens i h-genitiver.

(9) húsið okkar Jóns (Jóns och mitt/vårt hus)
húsið þeirra Jóns (Jóns och hans familjs hus)

Denna typ av samstämmighet mellan de två konstruktionerna kan tyckas slående, men då den används för att argumentera för att pronomenet och egennamnet ingår i en och samma fras, blir den lite tveeggad. Vi förväntar oss av nominala led i en nominalfras att de ska kongruera med varandra i numerus. Vad vi kan säga är att likheten mellan konstruktionerna i detta avseende inte entydigt pekar mot den ena eller den andra analysen.

2.4. *Argumentstatusen*

Det har framhävts många gånger att prepropriella artiklar är nödvändiga vid argument, men inte vid vokativer och predikat. Påståendet har (så vitt jag vet) först framförts av Szabolcsi (1987). Jag har själv argumenterat utförligt för detta samband både då det gäller egennamnsfraser och andra fraser (se bl a Delsing 1993:kap 2). Denna iakttagelse och andra iakttagelser om var artiklar är nödvändiga har lett fram till den s k argumentregeln, som säger att alla argument måste ha en fylld determinerarposition (se Stowell 1991, Delsing 1993:64f).

Den som hävdar hypotes A, dvs att *huset hans Per* måste ha strukturen *huset [hans Per]*, kan ta stöd av denna argumentation och hävda att egennamnet såsom possessor har argumentstatus. Därmed borde det inte kunna stå naket som possessor, dvs hypotes B skulle bryta mot argumentregeln.

En argumentation som den nyss anförda låter sig givetvis framföras, men den får i så fall omedelbart problem med många norska dialekter som tycks ha obligatorisk prepropriell artikel på subjekt, objekt och rektioner, samtidigt som de saknar den i garpegenitiver.(jfr Fiva 1987:86)

(10) Per sitt hus
*han Per sitt hus
*hans Per sitt hus

Under förutsättning att pronomenet i garpegenitiven kan visas höra närmare samman med det substantiviska huvudordet än med possessorn, visar exempel som de i (10) att possessorn kan vara ett egennamn utan propriell artikel.[2] Således behöver possessorer inte nödvändigtvis ha propriell artikel i norska. Orden *hans/hennes* i h-genitiv behöver alltså inte ses som propriella artiklar för att de ska uppfylla argumentstatusen hos possessorn. Att kraven på artiklar är lösare för possessorer än för t ex subjekt och objekt är ett problem för sig. Jag gissar att det ska sättas i samband med possessorernas optionella karaktär.

Sammanfattningsvis kan man alltså säga att argumentstatusen är ett problem för dem som ser possessorer som argument och som samtidigt menar att artiklar är obligatoriska vid sådana led. Däremot är detta knappast ett stöd för hypotes A, eftersom problemet inte är begränsat till h-genitiven utan även gäller garpegenitiven.

3. Hypotes B

Vi övergår nu till att se på de argument som talar för hypotes B, dvs antagandet att h-genitiv är en konstruktion med possessivt pronomen och huvudord, till vilken har fogats en possessor, egennamnet. De grundar sig naturligt nog på skillnader mellan konstruktionerna i (1) och (2).

3.1. *Suffigerad artikel*

Ett starkt argument för att behandla *hans/hennes* i h-genitiver som vanliga possessiva pronomen finner vi i isländskan. I standardisländska står huvudordet normalt med suffigerad artikel om det efterställda possessivattributet är ett possessivt pronomen, som i (11a). Huvudordet saknar däremot artikel om det följs av en egennamnsfras eller en substantivfras, som i (12).

(11) a. húsið hans
b. húsið hans Péturs
(12) a. hús Péturs
b. hús mansins

Om pronomenet i (11b) ses som ett vanligt possessivt pronomen kan vi generalisera över samspelet mellan possessivt pronomen och suffigerad

[2] Utflyttningstest visar klart att *sin* i garpegenitiven hör närmare ihop med huvudordet än med possessorn. Extraktion av possessorn är möjlig medan extraktion av possessor och pronomen tillsammans är helt omöjlig. Se vidare diskussionen i avsnitt 4.1, särskilt exempel (28)-(29).

artikel. Om det däremot ses som propriell artikel i en egennamnsfras mister vi denna generalisering, samtidigt som vi inte kan generalisera över samspelet mellan egennamnsfraser och suffigerad artikel.[3]

Också då det gäller särskilda regler följer h-genitiven vanliga possessiva pronomen. Ett sådant fall är vid släktskapsord. Vid dessa kan huvudordet inte ha artikel i någon av konstruktionerna.

(13)	broðir hans	*broðirinn hans
	broðir hans Péturs	*broðirinn hans Péturs

Även de dialekter som har möjlighet att ha h-genitiv framför huvudordet visar likheter mellan denna konstruktion och konstruktion med possessiva pronomen. Dessa dialekter uppvisar samma variation (med avseende på artikeln) som vi normalt bara finner med possessivt pronomen.

(14)	hans hus	huse hans
	hans Per hus	huse hans Per

Exemplen i (14) visar att artikel är obligatorisk på huvudordet då det följs av ett possessivt pronomen eller h-genitiv. Artikel saknas däremot om possessorn står framför huvudordet. Detta skall jämföras med dialekterna i södra Lappland/Västerbotten och i Ångermanland, där egenamnsfraser med genitiv-s kan stå både före och efter substantivet, se (15). Det kan också jämföras med de isländska exemplen i (16). I båda dessa fall har substantivet samma form oavsett egennamnsfrasens placering.

(15)	Pers huse	huse Pers	(Västerbotten)
(16)	hús Péturs	Péturs hús	(isländska)

Sammanfattningsvis finns det alltså klara likheter mellan h-genitiv och possessiva pronomen i det att båda kräver artikel på huvudordet vid efterställning, men frånvaro av artikel vid framförställning. Egennamnsfraser å andra sidan avviker ibland från h-genitiven, och deras placering samvarierar inte med den suffigerade artikeln.

---

[3] I vissa varianter av talad isländska används efterställd artikel även vid vanliga egennamns- och substantivfraser: *húsið Péturs* – mina informanter förknippar uttrycket med norra Island. Detta faktum förtar dock inte argumentationen vad gäller standardisländska ovan.

3.2. *Kasus*

Som tidigare nämnts har egennamnet genitiv form i isländska h-genitiver, såsom illustreras i (18). I de flesta norska och svenska dialekter är det däremot oböjt, som i (19).

(18)	husið hans Jóns	(isländska)
	husið hennar Önnu	
(19)	huset hans Jon	(norska)
	huse hennes Anna	

Dessa data kan väl knappast ses som stöd för den ena eller den andra hypotesen. Det kan däremot det faktum att vissa dativdialekter får dativ på possessorn i h-genitiven. I normalfallet är det omöjligt att avgöra om possessorn i h-genitiven har dativ eller grundform. Konstruktionen är (som påpekades i avsnitt 2.2) normalt begränsad till nakna egennamn och släktskapsord, kategorier där dativformen inte är synlig.

Det finns dock en grupp dialekter i Västerbotten som tillåter även utbyggda nominalfraser i h-genitiven (se avsnitt 2.2 ovan), och i dessa är det alldeles klart att possessorn står i dativ. Sådan användning av dativ har jag belagd i en dialekttext från Burträsk (Wessén 1970), och det nämns också explicit i Marklund (1986:23). De belägg vi har är alltså från norra Västerbotten.

(20)	galåm hans farfaråm	(Burträsk)
	saitjen hansj hannlaråm	(Skellefteå)
	bole hännasj lärareinn	(Skellefteå)

Exempel av den typ som vi finner i (20) verkar vara förödande för hypotes A. Den som nu vill försvara denna ställs inför den svåra uppgiften att visa hur en och samma fras kan ha både dativ och genitiv. Exemplen i (20) är däremot fullt kompatibla med hypotes B.

Även i fornisländska kan man finna exempel på en konstruktion som liknar h-genitiven. Den kan ha en vanlig nominalfras, och dessutom kan fornisländska ha både första och andra person i denna konstruktion. Exemplen (som måste översättas med en ganska klumpig gruppgenitiv) är hämtade från Nygaard (1906: § 126).

(21)	vili varr buandanna	("vi/oss bönders vilja")
	orðtokum varum þrœndanna	("vi/oss trönders talesätt")

I dessa konstruktioner är alltså pronomenet kongruensböjt med huvudordet medan possessorn står i genitiv. Båda dessa egenskaper stöder givetvis hypotes B.

Det förtjänar möjligen också att påpekas att många dialekter saknar distinktion mellan subjekts- och objektsform på propriella pronomen, vilket påpekas bl a av Fiva (1987:87): *jeg snakket med han Per / ho Marit* inte *honom Per* eller *henne Marit*. I dativdialekterna finns samma sammanfall mellan subjekts- och objektsformer, men en särskild dativform. Formerna i (22) är tagna från Bergner (1987) respektive Marklund (1986).

(22)

	Alsen i Jämtland		Skellefteå i Västerbotten	
Grundform:	n Erik	a Karin	n Erik	a Karin
Dativ	a Erik	n Karin	åm Erik	n Karin

Om hypotes A vore riktig skulle detta innebära att dativdialekterna just i den prepropriella artikeln har bevarat genitiven, medan den är försvunnen överallt annars. Detta är förstås fullt möjligt, men då man beaktar att den prepropriella artikeln för övrigt är helt homonym med den suffigerade bestämda artikeln och att denna saknar genitivform, är detta faktum trots allt snarast ett stöd för hypotes B.

3.3. *Samförekomst med propriell artikel*

Utöver de argument som framkommit ovan kan man också finna enstaka belägg från Västerbotten som visar på att pronomenet i h-genitiven inte kan vara propriell artikel. Holmberg/Sandström (1996) rapporterar exempel av typen (23).

(23) huset hans n Janne

Som Holmberg/Sandström (1996, fotnoterna 16 och 20) påpekar, visar exempel som det i (23) klart att *hans/hennes* i h-genitiven inte är propriella artiklar, åtminstone inte i de dialekter som tillåter (23). Hypotes A kan alltså inte vara den riktiga för norra Västerbotten. Vi kan dock fråga oss varför konstruktionen i (23) inte förekommer mera allmänt i det område som har h-genitiv.

Det speciella med norra Västerbotten är tydligen att alla sorters nominalfraser kan stå efter pronomenet i en h-genitiv. Därför finner vi vanliga appellativer med suffigerad artikel som i (6) och (7) ovan, och därför finner vi

egennamn med propriell artikel, som i (23). I de flesta andra dialekter är dessa possessorer begränsade till nakna egennamn (och släktskapsord använda som egennamn).

I nästa avsnitt ska jag argumentera för att possessorn i h-genitiven står i en specifik position. En sådan begränsning av possessorer i vissa positioner finner vi också i färöiskan, tyskan och holländskan. I dessa språk finns det klara begränsningar på framförställda genitiver. De kan i princip bara vara nakna egennamn och släktskapsord i tyska. I färöiska och holländska är några få frasegenskaper tillåtna. Se de Wit (1998:27ff, 53ff och 84) om tyska och holländska och Lockwood (1955:106) för färöiska.

4. Strukturell analys

I de två föregående avsnitten har jag visat att argumenten för hypotes A kan ifrågasättas och att det finns klara argument för hypotes B. I detta avsnitt ska jag kort ge en beskrivning av hur h-genitiven kan analyseras i en generativ modell. Jag utgår från DP-hypotesen som innebär att artiklar och andra determinerare är funktionella huvuden i nominalfrasen.

4.1. *Possessorkonstruktioner*

I Delsing (1993) har jag föreslagit en struktur för possessivkonstruktioner, där jag antar att possessiva pronomen genereras i ett eget funktionellt huvud i nominalfrasen till vänster om substantivet, medan (icke-pronominella) possessorfraser genereras i komplementet till N-positionen. Här ska jag kort presentera motiven för dessa antaganden och den struktur som jag föreslog.

Utgångspunkten för att behandla possessivt pronomen som något annat än possessorfraser ligger för det första i det faktum att många språk placerar de två kategorierna i olika positioner. Vi känner från många varianter av nordiska mål det faktum att possessiva pronomen kan stå efter huvudordet, medan detta är omöjligt för vanliga nominalfraser med s-genitiv. Även många andra europeiska språk skiljer mellan de två kategorierna.

(24)	mein Haus	das Haus des Nachbarn	(tyska)
	moja stol	stol soseda	(ryska)
	ma maison	la maison du voisin	(franska)

Den systematiska skillnaden mellan pronomen och possessorfraser antyder att de två kategorierna är strukturellt olika.

Jag antar vidare att possessiva pronomen är "huvuden", dvs att de inte kan bilda egna fraser. Detta framstår klart vid en jämförelse med personliga pronomen. Dessa senare kan ta vissa attribut som *alla, hela, själv* eller *snälla, kära, lilla*, vilket illustreras i (25).

(25) *hela han* blev nedsölad med marmelad
alla de har talat med *oss båda*
han själv kan inte knyppla
snälla du!
det är bara *lilla jag*

Exemplen i (26) visar att motsvarande konstruktioner med possessiva pronomen inte är grammatiska.[4]

(26) *[hela hans] kropp blev nedsölad med marmelad
*[alla deras] pengar
*[hans själv(s)] hus
*[snälla din] hund
*[lilla min] hund

Dessa fakta visar klart att possessiva pronomen inte ska ses som fraser.[5]

Possessiva pronomen står, i de nordiska dialekterna, i komplementär distribution till huvuden, t ex artiklar, inom nominalfrasen, ytterligare ett indicium på att de är huvuden.

(27) hela det stora huset / alla de gamla hästarna
hela mitt stora hus / alla mina gamla hästar
*det mitt stora hus(et) / *de mina gamla hästar(na)

Ett ytterligare argument för att skilja possessiva pronomen från utbyggda possessorfraser är att de två kategorierna förekommer i samma nominalfras i

---

[4] Märk väl att vissa fraser går bra om attributet ses som knutet till det substantiviska huvudordet. Denna tolkning är dock irrelevant för resonemanget.

[5] Det enda undantaget är fraser av typen *allas vår vän*. Här är *allas* en bestämning till *vår* snarare än till *vän*. Denna typ förefaller dock vara en stelnad fras; jämför de ogrammatiska **allas er/deras vän*. Det förefaller troligt att *allas vår* är en reminiscens från fornsvenska, där fraser som *sialfs sins hus* bör tolkas som possessiva pronomen med attribut.

många germanska språk (norska, jyska samt de flesta tyska och holländska talspråksvarianter).[6]

(28) den gamle mannen sin bil (norska)

Det går att visa att possessorfrasen och pronomenet i (28) inte utgör en konstituent tillsammans. Det är nämligen möjligt att flytta bort possessorfrasen från det possessiva pronomenet (jfr Fiva 1987:43), men omöjligt att flytta de två leden tillsammans. Satsen i (29)a har betydelsen: 'vems bil är det?' och bör tolkas som en utflyttning ur en specificerarposition, vilket illustreras i (29c).[7]

(29) a. Hvem er det sin bil?
b. *Hvem sin er det bil?
c. Hvem$_i$ er det [t$_i$ sin bil]

Vi bör alltså se possessiva pronomen som syntaktiska huvuden som därmed skiljer sig från possessorfraser. Jag antar vidare att utbyggda possessorfraser är basgenererade i komplementet till N. Denna underliggande ordning återspeglas i tyska, ryska, och de romanska språken; se (24) ovan. Jag antar att possessiva pronomen i de moderna nordiska dialekterna genereras i Poss, men att de som inherent definita led måste lyftas till D för att checka sitt definita särdrag.[8] Denna flyttning är helt obligatorisk, och den kommer inte att synas på ytan. Om Poss följs av ett substantiv med den efterställda artikeln måste denna fras flyttas fram till SpecDP. Att det är hela frasen som flyttar argumenterar jag för i min avhandling (se Delsing 1993:173ff).

---

[6] Om hypotes B är riktig finns det ytterligare ett fall (nämligen h-genitiven) där possessorfras och possessivt pronomen förekommer i samma struktur.

[7] Man kan invända mot analysen att vi kan finna konstruktioner som den i (i).

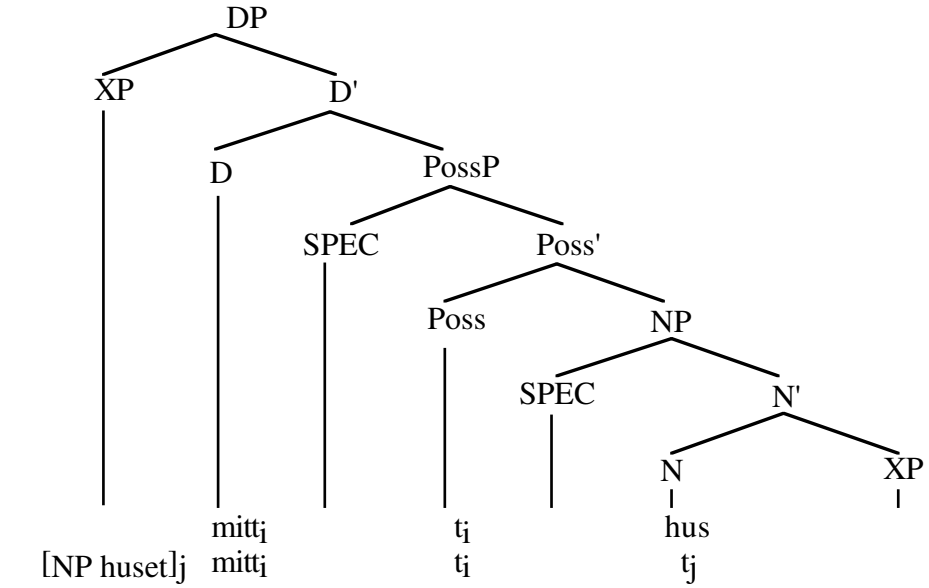
(i) den gamle mannens och mitt problem

Koordinationen mellan utbyggd DP och possessivpronomen skulle alltså tala mot att ge de två kategorierna olika analys. Detta är dock bara skenbart sant. Jag menar att det här är två D-projektioner som är samordnade, leden *-s* och *min* har samma status. På samma sätt samordnar vi två C-projektioner i en sats.

(ii) den gamle mannen vill och kan lösa problemet

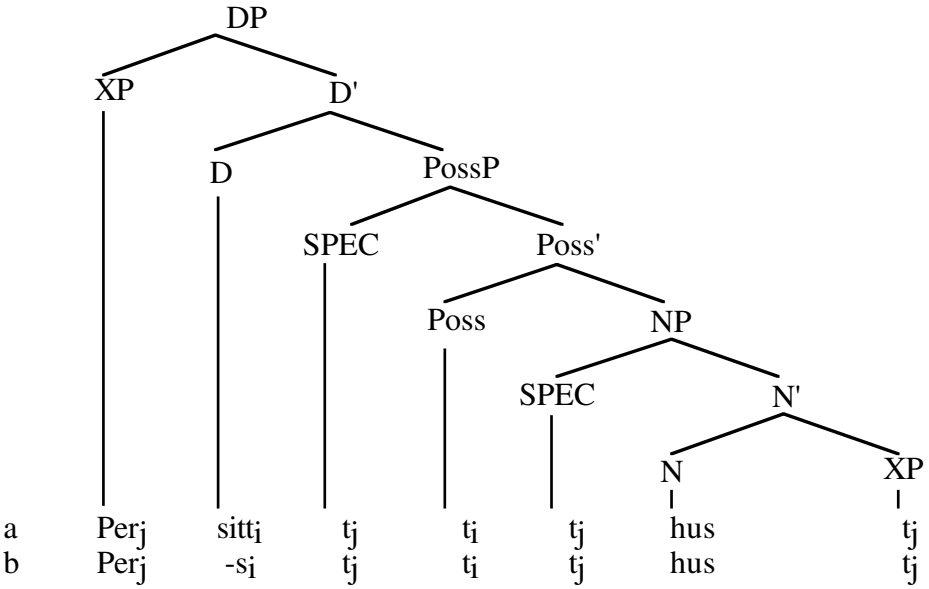
[8] Den projektion som jag här kallar PossP ges ibland andra namn. Den är i allt väsentligt samma projektion som AgrGP i Holmberg/Sandström (1996).

(30)

Den analys som jag föreslår innebär att garpegenitiver och s-genitiver har både synlig possessorfras och synligt Poss-huvud. Possessorfrasen flyttas till SpecPossP för att checka sitt possessivsärdrag, och vidare till SpecDP. Possessivt pronomen (eller -s) flyttas till D för att checka sitt definithets-särdrag.

(31)

Strukturen i (31) ger en elegant lösning av gruppgenitiverna. Dessa innebär att genitiv-s:et sätts efter hela possessorfrasen, inte på huvudordet.

(32) mannen på gatans åsikter
dagen efters våndor

Fraser av typen (32) är naturligast om attributet hör nära samman med huvudordet. De beskrivs så att possessorfrasen står i SpecDP medan genitiv-s:et står i D. Därmed kommer s:et efter alla efterställda attribut i possessorfrasen.

Analysen av possessorkonstruktioner har här bara kunnat skisseras. En fylligare beskrivning ges i Delsing (1993, kap 5 och Delsing 1998).

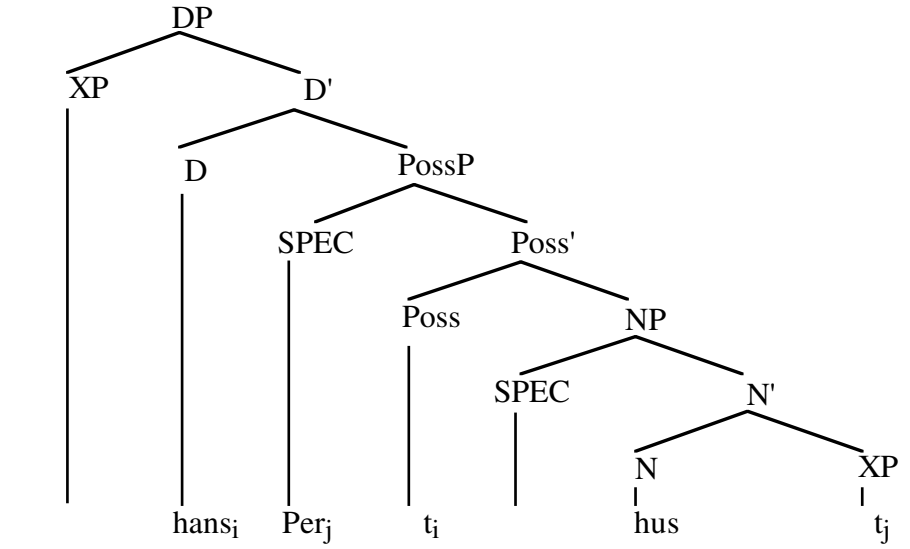
4.2. *Analysen av h-genitiv*

Jag vill här ge ett förslag till hur man inom ramen för den analys som presenterats i avsnitt 4.1 kan beskriva h-genitiven. I enlighet med argumentationen i avsnitt 2 och 3 ska jag anta att pronomenet *hans/hennes* är ett possessivt pronomen (precis som vanliga possessiva pronomen och precis som *sin* i den norska garpegenitiven). Jag antar alltså att egennamnet är genererat som possessor i komplementspositionen till N. Det måste emellertid flytta till SpecPossP för att checka sitt starka possessivsärdrag.

H-genitiven kan vara både framförställd och efterställd. Den efterställda varianten är (liksom vid vanligt possessivt pronomen) ett resultat av flyttning till SpecDP. Då NP:n flyttar till SpecDP får vi den vanliga ordföljden *huset hans Per.*[9] Om vi däremot inte flyttar något led alls till SpecDP får vi den framförställda varianten: *hans Per hus.* Ett alternativ är förstås att flytta själva possessorn till SpecDP. I sådana fall erhåller vi en reguljär garpegenitiv.

[9] Denna variant liknar i mycket verbfrastopikalisering i satsen: *Köpa bil vill Olle inte*. I sådana flyttas först subjektet ut ur verbfrasen, varefter frasen flyttas till satsens början.

(33)

Den föreslagna analysen redogör alltså för när vi få *hans* och när vi får *sin*. Den reflexiva varianten används när pronomenet är c-kommenderat av possessorn, medan den icke reflexiva varianten används då pronomenet är fritt inom DPn, enligt gängse bindningsprinciper (se Platzack 1998, s 215ff). Det blir också klart varför garpegenitiv med *sin* aldrig kan vara efterställd, eftersom possessorn och possessumet då konkurrerar om samma position. På detta sätt liknar strukturen i nominalfrasen den struktur vi har i satsen i V2-språk.

Den flyttning som sker av NP eller den possessiva DPn i komplementet till N kan inte ses som en särdragsdriven flyttning. Den är snarare en A'-flyttning, på samma sätt som topikalisering i satsen. Flyttningen av possessorfrasen till SpecPossP och av possessivpronomenet till D bör däremot ses som särdragsdrivna flyttningar.

5. Konsekvenser av analysen

Det finns tre huvudtyper av perifrastisk genitiv i de nordiska språken, nämligen garpegenitiven, s-genitiven och h-genitiven. Dessa beskrivs alltså alla på så sätt att alla har ett pronominellt element i Poss som obligatoriskt lyfts till D. I s-genitiven kan endast possessorn flyttas till SpecDP. Om ledet är ett

pronomen kan man däremot flytta såväl possessorn som possessumet till SpecDP.

Vi kan nu återvända till de data vi fann i norra Västerbotten som visade att possessorfrasen har dativt kasus. Detta är synligt just i norra Västerbotten, på grund av att dialekten tillåter fullt utbyggda nominalfraser i h-genitiven. När vi nu har konstaterat att h-genitiven i grunden är samma konstruktion som garpegenitiven och -s-genitiven, kan vi alltså föra samman iakttagelsen om dativen i (20) med det faktum att vi finner dativ med -s-genitiv i dalmålet och dativ med den tyska motsvarigheten till garpegenitiven. Även i äldre svenska finner vi något liknande. Där har s-genitiven uppstått ungefär samtidigt med att dativformerna försvinner. I 1500-talssvenska kvarstår dativen dock mycket ofta i femininum singular: *drotningenne*. Denna form är också basen för genitivformen: *drotningennes*.[10]

Åtminstone ett problem som är olöst bör nämnas här. Det gäller den kraftiga inskränkningen till egennamn och släktskapsord som tycks gälla i h-genitiven för alla dialekter utom dem i norra Västerbotten. Denna restriktion är obefintlig i garpegenitiven.[11] Det innebär alltså att SpecDP är en position där alla möjliga possessorfraser kan stå. SpecPossP är däremot reserverad för egennamnsfraser utan propriell artikel. Som jag påpekade ovan ska detta nog sättas i samband med liknande restriktioner på framförställda possessorer i färöiska, tyska och holländska. Jag kan inte ge något bra svar på varför det skulle vara så, men jag vill gärna peka på ett liknande fenomen i satsen.

I satsen kan argumentspositionerna fyllas främst av DP eller av CP.[12] Då satsen har en nominalfras (DP) som subjekt kan denna stå i subjektspositionen (SpecIP) eller topikpositionen (SpecCP). Satsformade subjekt (CP) kan däremot bara stå i SpecCP. Av någon anledning kan de inte stå i SpecIP.

(34) Lisa kan ofta irritera Kalle
Därför kan Lisa ofta irritera Kalle
(35) [Att han måste diska] kan ofta irritera Kalle
??Därför kan [att han måste diska] ofta irritera Kalle

---

10 Färöiskan kan snarast beskrivas så att -sa-ändelsen läggs till ackusativen (stammen för starka egennamn och den oblika formen för svaga); se Lockwood (1955:106). Jämför den possessiva ackusativen i färöiska *pápi drongin* (Lockwood 1955:103).

11 Den enda antydan som finns är att prepropriell artikel inte är tillåten.

12 Jag bortser här ifrån den komplikationen att infinitivfraser skulle kunna analyseras som IP.

Ett liknande fall utgörs av alla de språk där man (till skillnad från de nordiska målen) inte kan ha satsformade rektioner.

(35) *due to [that John was sick] we stayed at home
due to the fact [that John was sick] we stayed at home

Dessa fall får nu en parallell i nominalfrasen. Endast egennamnsfraser utan artikel kan stå i nominalfrasens "subjektsposition".

Jag vill här också påpeka ett dialektgeografiskt samband som kan vara av betydelse. Det gäller det faktum att många norrmän inte accepterar framförställd h-genitiv: *hans Per hus*. Fiva (1987:91) dömer från sin nordnorska horisont ut framförställning. Det är emellertid klart att framförställning är (eller har varit) gångbar i de svenska dialekter som har h-genitiv och på Østlandet. En annan skillnad mellan dessa områden är att Nordsverige och Østlandet till helt nyligen har saknat garpegenitiv, medan Fiva är från ett typiskt garpegenitivsområde.

En möjlighet är alltså att de områden som har garpegenitiv inte har den framförställda varianten: *hans Per hus.* I så fall kunde man säga att garpegenitiven blockerar framförställd h-genitiv. Båda dialektgrupperna har då efterställd h-genitiv, men när possessorn ska stå före huvudordet väljer de alltså två olika vägar. I garpegenitvsområdet flyttas possessorn obligatoriskt till SpecDP, medan övriga dialekter lämnar denna position tom. Hypotesen bör prövas.

Till sist vill jag peka på att det i förlängningen av den analys jag föreslagit här går att vara ännu djärvare. De likheter som vi kan finna mellan nominalen till alla sorters efterställda possessorer (se Holmberg/Sandström 1996) kan få till konsekvens att även de prepositionella possessiverna ska beskrivas på detta sätt. I sådana fall sätts alltså prepositionen *till/åt* i Poss (och flyttas sedan till D). Det led som står efter prepositionen blir då inte rektion till 'prepositionen', utan specificerare i SpecPossP.

(36) $[_{DP}\ [_{NP}\ \text{huset}]_j\ [_{D^\circ}\ \text{till}\ [_{PossP}\ \text{Per}\ t_i\ t_j\ ]]]$

En mycket likartad struktur har föreslagits för engelska *of*-genitiver av Kayne (1994:85f). En sådan struktur skulle kunna hjälpa till att förklara varför personliga pronomen är omöjliga i sådana perifrastiska konstruktioner.[13]

---

[13] Observera att *hans hus* inte kan ses som personligt pronomen följt av genitiv-s, eftersom vi då skulle få olika kasus i maskulinum (*han-s*) och femininum (*henne-s*) och dessutom en okänd pronomenform i plural (*dera-s*).

(37) *huset till han
*huset hans han
*han sitt hus

Den possessiva prepositionen *till* är här en anomali. Alla andra prepositioner i norskan kan ta pronomen som rektion.[14]

6. Sammanfattning

I denna uppsats har jag gjort tre ting. För det första har jag utförligt värderat den traditionella synen på h-genitiv, som hävdar att pronomenet i konstruktionen är en propriell artikel. Jag har också uppställt en antites som hävdar att pronomenet är ett vanligt possessivt pronomen. Jag menar att resultatet är klart. Det är rimligare att se h-genitiven som en konstruktion med vanligt possessivt pronomen.

För det andra har jag visat hur det alternativa synsättet kan implementeras inom den generativa grammatiken. Den analys jag här ger konstruktionen ger flera fördelar. Konstruktionen kan nu beskrivas inom en redan befintlig modell för possessivkonstruktioner. Den kan beskrivas i relation till garpegenitiven, och analysen ger också en rimlig förklaring till variationen mellan *hans*, *hennes* och *sin*.

Till sist har jag pekat på flera konsekvenser av analysen som gör att de nordiska genitivomskrivningarna går att sätta in i ett allmängermanskt perspektiv. Jag har pekat på likheterna i kasustilldelningen, såtillvida att flera germanska språk har dativ på possessorn. Jag har också pekat på att flera germanska språk särbehandlar vissa possessorer, såtillvida att de är begränsade till nakna egennamn. Till sist har jag också spekulerat i om den föreslagna analysen kan föras över till prepositionsgenitiver i samma anda som Kayne (1998).

Litteratur:

Bergner, Bodil: 1985. ‘En jämförelse av dativbruket i tre generationer i Alsens socken’. D-uppsats, Institutionen för nordiska språk, Lund.

Delsing, Lars-Olof: 1993. *The internal structure of noun phrases in the Scandinavian languages: a comparative study*, doktorsavhandling, Lunds universitet.

Delsing, Lars-Olof: 1998. ‘Possession in Germanic’. Artemis Alexiadou & Chris Wilder (utg.), *Possessors, predicates and movement in the Deter-*

[14] Färöiskan ska kanske beskrivas annorlunda eftersom den tillåter possessiv preposition före pronomen: *husið hjá mær*.

miner Phrase (Linguistics Today 22), 55-108. Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

Fiva, Toril: 1987. *Possessor chains in Norwegian*. Novus, Oslo.

Holmberg, Anders & Görel Sandström: 1996. 'Scandinavian possessive constructions from a Northerns Swedish viewpoint', i James R Black & Virginia Motapanyane (red.) *Microparametric Syntax and Dialect Variation* [Current Issues in Lingustic Theory 139], 81-94, Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

Kayne, Richard: 1994. *The antisymmetry of syntax*. MIT Press, Cambridge, Masschusetts/London.

Koptjevskaja-Tamm, Maria: (under utgivning). 'Possessive NPs in the Languages of Europe'. I Frans Plank (red.), *Noun phrase structure in the languages of Europe*. Mouton de Gruyter, Berlin.

Källskog, Margareta: 1992. Attityd, referens, genitivsyntax. Studier i nutida överkalixmål. Dialekt och folkminnesarkivet, Uppsala.

Larsen, Amund B. & Gerhard Stoltz: 1912. *Bergens bymål*. Kristiania.

Lockwood, W.B: 1955. *An introduction to modern Faroese*. Munksgaard, København.

Marklund, Thorsten: 1986. *Skelleftemålet – grammatik och ordlista*. Stiftelsen Skellefteå museum, Skellefteå.

Nygaard, M: 1906. *Norrøn syntax*. (Nytryck 1966), Aschehoug, Oslo.

Stowell, Tim: 1991. 'Determiners in NP and DP', i Katherine Leffel & Denis Bouchard (red.), *Views on Phrase Structure*, 37-56. Kluwer, Dordrecht.

Szabolcsi, A: 1987. 'Functional categories in the Noun Phrase', i Istvan Kenesei (red.) *Approaches to Hungarian*, Vol II: 167-189. Szeged.

Witt, Petra de: 1997. 'Genitive case and gentive constructions', doktorsavhandling, Utrecht Institute of Linguistics OTS.

Wessén, Elias: 1970. *Våra Folkmål*. Fritzes, Lund.

Åström, Per: 1893. *Degerforsmålets formlära*. SvLm XIII.2. Stockholm.

Vad är det för särskilt med nordsvenska nominalfraser?*

Anders Holmberg och Görel Sandström

1. Inledning

Nordsvenska[1] nominalfraser skiljer sig i flera avseenden från standardsvenska (jfr Delsing denna volym). Vi ska i denna artikel visa att dessa skillnader är systematiska, och gör att nordsvenska kan karakteriseras som ett språksystem som gör andra val än standardsvenska – val som är ovanliga på germansk botten men som är kända från andra europeiska språk, framför allt romanska.

De skillnader mellan nordsvenska och standardsvenska nominalfraser som vi kommer att diskutera är följande (stavningen av nordsvenska exempel är normaliserad):

(1) *Prepropriell artikel*:
I nordsvenska föregås egennamn i argumentposition obligatoriskt av en artikel, till formen identisk med den svaga formen av personliga pronominet.
Nsv: ja tala ve **a Lisa/n Erik** igår
Stsv: jag talade med **Lisa/Erik** igår

(2) *Efterställda possessiver*:
I nordsvenska finns flera varianter av efterställda possessivattribut. I standardsvenska är alla possessiver framförställda.
Nsv: hänna je **boka men/boka hans Per**
Stsv: det här är **min bok/Pers bok**

---

* Denna artikel är en lätt reviderad version av artikeln med samma namn i *Nordica Bergensia* 9, 1996 (ISBN 82-90500-30-0). Forskningen bakom artikeln är utförd inom ramen för författarnas HSFR-stödda projekt *Nordsvensk syntax*.

[1] "Nordsvenska" är inte ett vedertaget begrepp i svensk dialektologi. Den grupp dialekter som uppvisar de drag vi kallar nordsvenska återfinns huvudsakligen i Västerbotten och angränsande delar av Ångermanland och Norrbotten.

(3) *Bestämd form med framförställda possessiver*:
I många nordsvenska dialekter skall vid framförställd possessiv huvudet uppträda i bestämd form.
Nsv: hänna je **Pers boka**
Stsv: det här är **Pers bok**(*__en__)

(4) *Efterställd demonstrativ*:
Som demonstrativ används i nordsvenska *här*/*där* (oböjligt) efterställt den bestämda formen av substantivet; i självständigt bruk klitiserat till ett personligt pronomen.
Nsv: **biln jänna** je ny men int **handänna**
Stsv: **den här bilen** är ny men inte **den där**

(5) *Adjektivinkorporering*:
I nordsvenska måste ett adjektivattribut i en bestämd nominalfras uppträda inkorporerat i substantivet.
Nsv: n Per for ve **nybiln**
Stsv: Per for med **den nya bilen**/**nya bilen**[2]

(6) *Suffigerad bestämd artikel på substantiverade adjektiv:*
Substantiverade adjektiv i elliptiska kontext bär i nordsvenska suffigerad bestämd artikel.
Nsv: han for ve **ny'n**
Stsv: han for med **den nya**

(7) *Bestämd form på generiska substantiv*:
Pluraler (och ämnesnamn) som skall tolkas generiskt får i nordsvenska bestämd form.
Nsv: **koen**/*__ko__ je klook
Stsv: *__korna__[3]/__kor__ är kloka
Artikellösa pluraler förekommer endast i styrda kontext, i princip som objekt, då de ska tolkas existentiellt.
Nsv: a Lisa ha **svart a ko**
Stsv: Lisa har **svarta kor**

---

[2] Formen utan självständig artikel har en "namnliknande" tolkning, och kräver att det finns en viss bil som talare och lyssnare är överens om att kalla "nya bilen", jfr. Delsing (1993).
[3] Versionen markerad med * är naturligtvis grammatisk, men saknar generisk tolkning. Den kan endast tolkas som syftande på en bestämd grupp kor, kända i kontexten.

(8) *Bestämd form på "partitiva" pluraler och ämnesnamn*:
Nordsvenska har bestämd artikel i presenteringskonstruktioner och andra kontext där nominalfrasen skall tolkas som syftande på en obestämd mängd.
Nsv: he sitt **mjölken** dera borde
Stsv: det finns **mjölk**(*__en__) på bordet

Det skall påpekas att en given nordsvensk dialekt inte behöver uppvisa alla särdragen; och vissa av dem är spridda också utanför det nordsvenska området. Det finns dock ett antal (västerbottniska) dialekter som uppvisar samtliga (1)–(8), och vi kommer att visa att kombinationen av just dessa inte är en tillfällighet utan tvärtom utgör en konsekvent språkvariant.

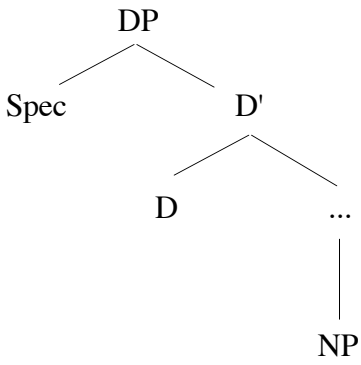
2. Nordsvenska nominalfraser

2.1. *Nominalfrasens struktur*

Inom det moderna språkvetenskapliga forskningsprogram som kallas "Princip- och Parameterprogrammet" (se Platzack 1998) betraktar man enskilda mänskliga språk eller dialekter som varianter av en enda "universell grammatik", bestämd av den mänskliga hjärnans struktur. Den universella grammatiken fastställer allmängiltiga principer för alla mänskliga språk, men ger utrymme för variation genom att den specificerar vissa parametrar vars värden kan variera inom bestämda gränser. Till väsentlig del är dessa parametrar morfologiska och lexikala, och rör alltså förekomsten av enheter med vissa morfologiska eller lexikala drag i språket.

Vi ska söka göra reda för dragen (1)–(8) genom att föreslå ett antal sådana parametrar, där nordsvenska skiljer sig från standardsvenska. Dessa parametrar möjliggör antagandet att själva strukturen för nominalfraser inte skiljer sig åt mellan standardsvenska och nordsvenska, utan att bägge varieteterna har (9). Vi antar alltså, i linje med nyare syntaktiska teorier, att nominalfraser i argumentposition är projektioner av en funktionell kategori D(eterminerare). Den lexikala projektionen av substantivet självt heter alltjämt NP, men utgör nu komplement till D. '…' i (9) markerar att det mellan D och NP kan finnas annat, som t.ex. adjektiv.

(9)

2.2. *Den bestämda artikeln*

Medan (9) alltså antas vara gemensam för standard- och nordsvenska, skiljer de sig åt vad gäller (a) vilka enheter språken besitter av olika kategorier, t.ex. D, och (b) vilka morfologiska särdrag som kan/måste realiseras i en viss position. Det är detta som utgör parametrarnas innehåll. De första inte helt av varandra oberoende parameter vi föreslår är (10a–b).

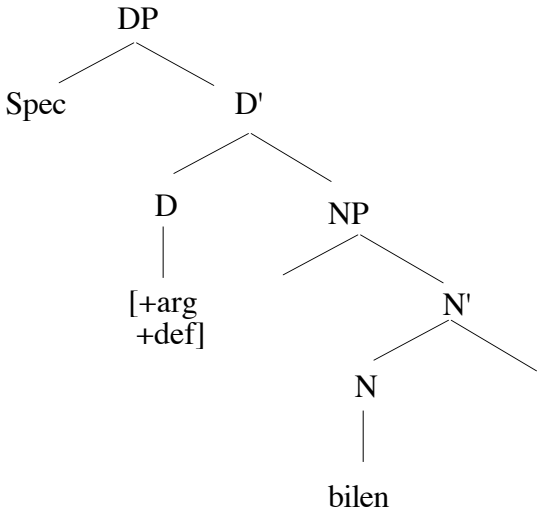
(10) a. **Parameter 1**:
den postnominala artikeln är i nordsvenska en klitisk artikel, basgenererad i D (som i ett antal språk på Balkan), men i standardsvenska en böjningsändelse, basgenererad på N.

b. **Parameter 1'**
Nordsvenska har ingen lexikal enhet *den*: varken som demonstrativ, eller som fri bestämd artikel.[4]

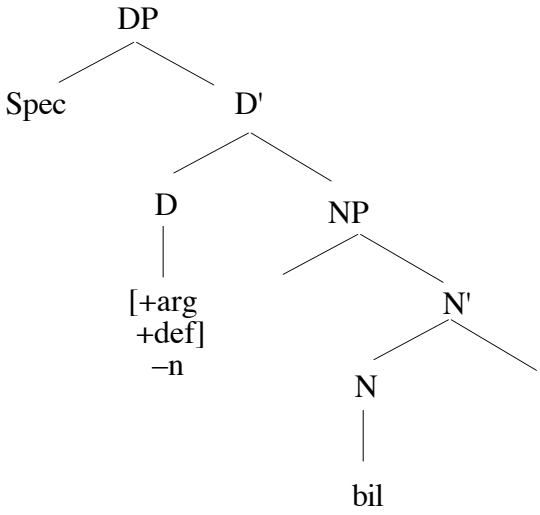
(10a) säger i själva verket att standardsvenskans *bilen* och nordsvenskans *biln* har olika underliggande strukturer, nämligen (11a) respektive (b).

[4] *Den* används här som samlingsbeteckning för *den*/*det*/*de*.

(11) a. Standardsvenska:

b. Nordsvenska:

De morfologiska egenskaperna hos den klitiska artikeln framtvingar i (b) en syntaktisk flyttning (adjungering) av huvudet i NP till D, med resultat att substantivet och den klitiska artikeln bildar ett fonologiskt ord. Denna flyttning följer reglerna för huvudflyttning, dvs den går från en huvudposition till närmaste c-kommenderande huvudposition.

Ett antal av de i (1)–(8) noterade nordsvenska dragen låter sig förklaras av antagandet att substantivet i nordsvenska genomgår en syntaktisk flyttning till D-positionen, om vi därtill lägger vissa antaganden om D-positionen generellt. Så antar vi att det finns universella regler som begränsar möjligheten

att huvudet i DP, alltså D, är tomt. Som är väl känt varierar språk när det gäller i vad mån de tillåter tomt D, dvs artikellöshet. Denna variation hänger samman med morfologiskt kasus, således att det i princip bara är språk med rik kasusmorfologi (t.ex. finska, ryska) som tillåter artikellöshet utan restriktioner. Vi skall inte här vidare gå in på de bakomliggande orsakerna till detta samband, utan bara konstatera att de fastlandsskandinaviska språken, som kasusfattiga språk i allmänhet, tillhör de mer restriktiva språken, som i princip kräver lexikalisering av D-positionen.

Ett undantag i standardsvenska tycks vara just konfigurationen i (11a), där D direkt styr NP med en bestämd form av substantivet (vi säger ju inte **den bilen*). Men så snart något kommer mellan D och NP (ett adjektiv till exempel), krävs den fristående artikeln. Man kan tänka sig olika förklaringar till detta, som vi inte ska gå in på här.[5] Den relevanta skillnaden är att medan den standardsvenska artikeln är fristående, och det bestämda substantivet således står kvar i sin basposition i NP, är artikeln i nordsvenska klitisk, varför substantivet måste flytta till D.

2.3. *Demonstrativer*

Dessa antaganden förklarar fullt ut (4). Vi kan anta att *här*/*där* liksom dess nordsvenska motsvarighet *jänna*/*dänna* befinner sig i en position mellan D och NP. I standardsvenska får vi då en fristående artikel i D, och ingen flyttning sker; i nordsvenska flyttar substantivet till D för att sluta sig till den klitiska artikeln. Ordföljdsskillnaden förklaras av denna flyttning.

Denna förklaring stöds av att olika slags prepositionella attribut till substantivet, som vi kan anta återfinns i NP, obligatoriskt kommer efter demonstrativen i nordsvenska. Ordföljden är precis den vi skulle vänta jämfört standardsvenska.

(12) a. den där brorn till Erik
den här boken om Jeltsin
b. brorn dänna *t* åt n Erik
boka jänna *t* om Jeltsin
c. *brorn åt n Erik dänna
*boka om Jeltsin jänna

---

[5] En möjlig förklaring är att kravet på lexikalisering av D i (11a) uppfylls helt enkelt genom att det böjda substantivet flyttar till D, genom samma sorts huvudflyttning som i (11b). Denna flyttning skulle då antas blockeras av ett mellanliggande adjektiv, eller något mellanliggande funktionellt huvud som har adjektivet i sin projektion (se Sandström och Holmberg 1993).

2.4. *Adjektiv*

Också (5) förklaras av dessa antaganden, tillsammans med ett par ytterligare. Adjektiv får antas genereras i en intermediär position; nedanför D (och även nedanför demonstrativen) men ovanför NP, dvs i den position där de kan iakttas i standardsvenska. Men i nordsvenska återfinns adjektivet inte som demonstrativen på sin ursprungliga plats sedan substantivet "hoppat över" det, utan uppträder *inkorporerat* i detta, dvs de bildar tillsammans ett fonologiskt ord, en sammansättning.

För att denna sammansättning bildats i syntaxen och inte i lexikon talar dess kompletta generalitet. Nordsvenska har visserligen förhållandevis produktiv bildning av adjektiv-substantivsammansättningar som i (13):

(13) a. en gammbil 'en gammal bil'
b. en schwarthäst 'en svart häst'
c. en grannkweinn 'en vacker kvinna'

Dessa är dock lexikalt begränsade på två sätt. För det första kan de bara bildas med enstaviga adjektivstammar:

(14) a. *en vackerkweinn
b. *en duktipajk

För det andra måste adjektivets relation till substantivet vara av ett visst slag. Således är (15a) möjlig för vissa talare men absolut inte (15b).

(15) a. Han ha tjöfft sä n nybil
b. *Han ha tjöfft sä n nyhunn
'Han har köpt sig en ny bil/en ny hund'

Hundar är inte nya på samma sätt som bilar kan vara det (dvs fabriksnya, vilket är den enda tolkningen av (15a)), medan motsvarande icke sammansatta form i (16a) även har tolkningen 'ny för honom'. (16b) är på samma sätt det enda möjliga sättet att uttrycka att han köpt en ny hund.

(16) a. Han ha tjöfft sä n ny bil
b. Han ha tjöfft sä n ny hunn

De adjektivinkorporeringar som uppträder i bestämda nominalfraser har ingen av dessa begränsningar.

(17) a. vackerkweinna ‘den vackra kvinnan’
b. duktipajtjen ‘den duktiga pojken’
c. nybiln ‘den nya bilen’ (två tolkningar)
d. nyhunn ‘den nya hunden’

Vi antar således att dessa är formade i syntaxen, och att deras bildning hänger samman med den flyttning av substantivet till D som vi har föreslagit obligatoriskt sker i nordsvenska bestämda nominalfraser.

Det som utmärker adjektivet i bestämda nominalfraser i svenska liksom de andra fastlandsskandinaviska språken är att det inte kongruerar med substantivet i numerus och genus, som i obestämda nominalfraser.[6] Adjektivet uppträder i en invariant form, den så kallade svaga deklinationen. Denna form av adjektivet återfinns endast inom nominalfrasen, och då endast framförställd substantivet. Predikativt i verbfrasen liksom i efterställda (t.ex. appositiva) konstruktioner kan endast den starka, dvs kongruerande, formen av adjektivet förekomma, oavsett substantivets bestämdhet.

(18) a. den stolta fadern
b. fadern var *stolta/stolt
c. fadern, *stolta/stolt över sin son

Utan att här närmare gå in på detta samband kan vi konstatera att möjligheten för adjektivet att uppträda skilt från substantivet tycks vara avhängig av kongruens.[7] Vi kan säga att kongruens är ett sätt att *licensiera* ett adjektivattribut. Ett annat skulle kunna vara att det uppträder i en viss konfiguration. Men utan kongruens och skilt från det substantiv det skulle modifiera tycks ett adjektiv inte kunna förekomma.

Det är detta förbud man kringgår med inkorporering. Den syntaktiska processen inkorporering är väl känd från så kallade polysyntetiska språk, där den även kan iakttas inom verbfrasen, således att argument till verbet (företrädesvis det direkta objektet) kan inkorporera i verbet. Inkorporering kan ses som en universellt tillgänglig utväg för att licensiera ett argument som annars inte kan licensieras (t.ex. genom kasus- eller kongruens-markering, eller i en viss konfigurationell position). Om vi utsträcker detta resonemang till adjek-

[6] Ett undantag tycks vara sydvästnorska dialekter (jf Vangsnes, denna volym: 119; 152).
[7] Vi kan i detta sammanhang notera att i romanska språk, där många adjektiv obligatoriskt och andra optionellt uppträder efterställda substantivet, adjektivet alltid kongruerar med substantivet.

tivinkorporering ser vi att de nordsvenska inkorporeringarna just har karaktären av sista utväg för att licensiera ett adjektiv som annars skulle bli 'hängande' på grund av de andra krav som syntaxen ställer (specifikt kravet att substantivet flyttar till den klitiska artikeln i D).

(19) **Parameter 2:**
Nordsvenska tillåter adjektivinkorporering

(6) har sin förklaring i samma process. S.k. substantiverade adjektiv bör generellt analyseras som DP:er där N-positionen upptas av ett fonologiskt tomt pronominellt element *pro*, som liksom andra pronomen har genus- och numerussärdrag men inga lexikala drag. Liksom pronomen kräver substantiverade adjektiv att det finns en pragmatiskt tillgänglig referent av rätt slag i kontexten.[8]

Flera drag hos s.k. substantiverade adjektiv i standardsvenska faller på plats om man antar denna analys där alltså adjektivet inte alls är "substantiverat" utan substantivet helt enkelt fattas. Just omöjligheten att ha en efterställd artikel på s.k. substantiverade adjektiv talar mot att de skall analyseras som substantiveringar, liksom deras pluralform som inte hör hemma i någon substantivdeklination utan är identisk med adjektivets pluralform.

I detta ljus tycks vid första anblicken motsvarande nordsvenska fraser tala för att de faktiskt är substantiverade adjektiv. Här tycks vi ju få just en bestämd artikel direkt på det "substantiverade" adjektivet.

Men det finns skäl som talar för att hålla fast vid den analys vi hittills gett, där vi sökt maximera parallellismen mellan nordsvenska och standardsvenska i den underliggande strukturen. I den analysen skulle vi säga att det är det tomma elementet *pro* som flyttar upp till D, varefter adjektivet inkorporerar i detsamma.

Det huvudsakliga argumentet för denna analys är av fonologisk art. Den klitiska artikeln i nordsvenska, liksom den bestämda ändelsen i standardsvenska, inducerar inte grav accent.

---

[8] Undantagen är (a) icke-neutrala substantiveringar typ *den gamle, de rika* där den underförstådda referenten är en människa eller människor och (b) neutrala substantiveringar typ *det roliga (med grammatik)* där referenten är abstrakt. Bägge dessa typer tycks undvikas i nordsvenska, medan de i texten diskuterade *elliptiska* substantiveringarna är vanliga. Se Kester (1994, 1996) för en aktuell analys av substantiverade adjektiv i germanska språk, även svenska.

(20) a. stól – stól'n
b. hús – húse

Då den bestämda artikeln uppträder suffigerad till ett adjektiv får vi dock grav accent, dvs sammansättningsaccent:

(21) a. stór – stòr'n
b. gúl – gùle

Hellre än att anta att nordsvenska har två olika klitiska artiklar, med olika accentegenskaper, vill vi föreslå att sammansättningsaccenten i (21) är en fonologisk reflex av det tomma pronominet i vilket adjektivet inkorporerat.

2.5. *D-positionens innehåll*
De återstående egenskaperna (1)–(3) och (7)–(8) har det gemensamt att nordsvenska uppvisar ett element i D, när standardsvenska tillåter D att vara tomt. I (1) finns en artikel där standardsvenska saknar sådan, i (2)–(3) samt (7)–(8) har nordsvenska bestämd form på nomenet där standardsvenska har obestämd. Detta innebär, om vår analys av den nordsvenska definita artikeln är riktig, att D har fonetiskt innehåll i alla dessa fall i nordsvenska. Vi tycks har en parameter

(22) **Parameter 3**:
±(D måste innehålla fonetiskt material)
Nordsvenska: +
Standardsvenska: –

Denna parameter har inom nyare generativ syntax antagits skilja mellan språk som de romanska å ena sidan, som har ett positivt värde för parametern, och språk som de germanska, som har ett negativt värde. Romanska språk sägs ha "starka" särdrag i D, medan germanska har "svaga". Longobardi (1994, 1995) anger följande kännetecken för denna skillnad, exemplifierade med italienska:

(23) stark D:
a. N-till-D-flyttning, t.ex. namnlyftning, *status constructu*s (*casa*-lyftning) (24)
b. inga artikellösa DPer i argumentposition, utom i styrda kontext. Specifikt inga artikellösa generiska DPer (25)
c. inga artikellösa genitiver (26)

Med namnlyftning menas att egennamn i syntaxen flyttar till D-positionen, över eventuella possessivpronomen (eller adjektiv). Samma flyttning är möjlig med ett begränsat antal andra substantiv, som *casa* (hem) och vissa släktskapstermer (*mamma* m fl).

(24) a. il mio libro/*libro mio
jfr sv min bok
b. Gianni mio
jfr sv min Johan
c. casa mia
jfr sv mitt hem
d mamma mia
jfr sv min mamma

(25) a. I cavalli sono intelligenti
Def hästar är.Pl intelligent.MPl
jfr sv Hästar är intelligenta
b. *Cavalli sono intelligenti
c. *Cani stavano seduti sul mio prato
hundar var.Pl sittande.Pl på-Def min gräsmatta
d. Ci sono cani sul mio prato.
där är.Pl hundar på-Def min gräsmatta

(26) *(il) mio libro
jfr sv min bok

Den grammatiska skillnad som reflekteras rör enligt Longobardi huruvida tolkningen av DP:ns referentiella egenskaper "låses" i ytstrukturen (romanska) eller om den semantiska tolkningen tillåts "möblera om" i strukturen. Vi noterade ovan att det universellt finns begränsningar på när D kan vara tomt. Den enda möjliga tolkningen av en tom D, enligt Longobardi, är som en existentiell kvantifiering över den mängd som denoteras av NP:n. En sådan tolkning är inte möjlig med alla slags substantiv – specifikt inte med egennamn, varför dessa aldrig kan *tolkas* i räckvidden av en tom D. En generisk tolkning kan heller aldrig fås av en pluralisk NP om den befinner sig i räckvidden av en tom D. Sett på detta sätt blir skillnaden Longobardi ponerar mellan romanska och germanska en fråga om huruvida denna begränsning "syns" i syntaxen eller ej. I romanska språk gör den det: egennamn flyttar till D och generiska pluraler måste förses med bestämd artikel. I germanska

språk gör den det inte: egennamn står kvar i NP och artikellösa pluraler kan tolkas generiskt. Man menar då att de relevanta flyttningarna görs i den semantiska strukturen, varför de inte "syns".

Det intressanta med denna analys, som här sammanfattats mycket skissartat, är att nordsvenska tycks ansluta sig till de romanska snarare än de germanska språken, och alltså ha det positiva värdet för Parameter 3. Den bestämda artikeln med possessiver och omöjligheten att tolka artikellösa pluraler generiskt är typiska tecken på "stark" D. Också förekomsten av bestämd artikel i presenteringskonstruktioner har en romansk parallell i den s.k. partitiva artikeln, som i (27) från franska (jfr Delsing 1993; denna volym, som analyserar den bestämda formen i (8) just som en partitiv artikel):

(27) Il y a *(du) lait sur la table

Endast egenskapen (1), den prepropriella artikeln, tycks i förstone tala mot detta, om vi ger en analys av denna konstruktion där artikeln står i D och namnet kvar i NP. Det är dock att märka att prepropriella artiklar förekommer även i romanska språk, t.ex. många italienska dialekter:

(28) a. la Maria
b. il Gianni

Vad som är uteslutet i språk med "stark" D är i stället att egennamn står kvar i NP *samtidigt* som de saknar en artikel, som är fallet i standardsvenska. Saknas artikel framför egennamnet i språk med stark D måste vi få flyttning av namnet till D. Detta är vad som sker i standarditalienska. Endast om D fylls av en prepropriell artikel (och märk att även i romanska dialekter, liksom i nordsvenska, denna ofta har en annan form än den "vanliga" bestämda artikeln) kan namnflyttningen undgås.

3. En möjlig utvecklingsväg

Den skillnad mellan nordsvenska och standardsvenska som vi föreslagit är av tämligen djupgående natur. I DP-syntaxen framstår nordsvenska som unik bland germanska språkvarieteter genom att ha träffat i princip "romanska" val. Frågan inställer sig hur en sådan skillnad kan uppstå mellan närbesläktade varieteter.

Här rör vi oss på spekulationernas område, men inom Princip- och Parameterprogrammet är det inte omöjligt att skissera en möjlig historisk

utveckling. Språkförändring är inom detta program resultatet av att en ny generation språkbrukare tolkar de språkliga data de möter på ett något annat sätt, och således "sätter" någon parameter annorlunda, än den äldre generationen. Den utlösande faktorn för språkförändring är då att konstruktioner finns som kan tillskrivas mer än en struktur enligt den universella grammatiken, och att barnet väljer en annan än den vuxne (till exempel därför att andra konstruktioner som skulle hjälpa barnet att träffa "rätt" val har blivit så pass infrekventa att barnet inte stöter på dem under inlärningsprocessen).

Den utveckling man skulle kunna hypotetiskt anta sker i två steg. Det första rör den parameter vi kallat Parameter 1. Ändelsen *-en* har omtolkats som en klitisk artikel, genererad i D, till vilken substantivet måste flytta, liksom artikeln i sådana språk som rumänska.

När denna omtolkning gjorts, och vi således får N-till-D-flyttning i syntaxen i alla vanliga definita DP:er, är nästa steg att barnet väljer att tolka anledningen till att N flyttar inte som den rent morfologiska, att en klitisk artikel inte kan uppträda utan en värd att klitisera till, utan som den mer djupgående att D måste vara fylld, dvs. barnet sätter ett annat värde för Parameter 3. I detta steg får vi de bestämda generiska och partitiva DP:erna, och en DP-syntax som ser mer "fransk" än "svensk" ut.

Referenser

Delsing, Lars-Olof. 1993. *The internal structure of noun phrases in the Scandinavian languages*. Doktorsavhandling. Lunds universitet: Institutionen för nordiska språk.

Delsing, Lars-Olof. Denna volym. Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser.

Kester, Ellen-Petra. 1994. Adjectival inflection and conditions on null nouns. I Antonietta Bisetti m. fl., utg. *Proceedings of ConSOLE* III: 155–72. Haag: Holland Academic Graphics.

Kester, Ellen-Petra. 1996. *The nature of adjectival inflection.* OTS Dissertation Series. Universiteit Utrecht: Onderzoeksinstituut voor Taal en Spraak.

Longobardi, Giuseppe. 1994. Reference and proper names. *Linguistic Inquiry* 25.4, 609–65.

Longobardi, Giuseppe. 1995. The syntax of genitive Part One: Construct state across languages: a minimalist interpretation. Manuskript, Università di Venezia.

Platzack, Christer: 1998, *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet: En introduktion till modern generativ grammatik*, Lund: Studentlitteratur.

Sandström, Görel och Anders Holmberg. 1994. Adjective incorporation and the syntax of the Scandinavian noun phrase. I *DGL-UUM-R-35*. Report 35, 1994. Umeå universitet: Institutionen för lingvistik.

Vangsnes, Øystein Alexander. Denna volym. 'Identifikasjon' og morfologiens rolle i den nordiske nominalfrasen.

Ett polysyntetiskt drag i nordsvenska*

Görel Sandström och Anders Holmberg

1. Introduktion

Vi kommer i den här artikeln att diskutera nominalfraser som i (1), som uppträder i norrländska dialekter, med samma funktion som rikssprakets (2).

(1) a. röbiln
b. nyhuse
c. gammsvartkjoln

(2) a. den röda bilen
b. det nya huset
c. den gamla svarta kjolen

Dessa *AN-sammansättningar* (adjektiv-nomen-sammansättningar) bör anses som bildade i syntaxen. De liknar visserligen vanliga svenska sammansatta ord med ett substantiv som huvud och ett adjektiv som förled, typ *storföretag*, *kortbyxor* eller *rödfärg*, men de är karakteristiska enbart som *bestämda* nominalfraser. Motsvarande obestämda nominalfraser i (3) ser ut som på rikssvenska. Detta talar mot en lexikal analys, och för en syntaktisk, vilket också implicit varit den traditionella synen på AN-sammansättningar (så t.ex. Åström 1893).

---

* Denna artikel är en lätt reviderad version av artikeln med samma namn i *Svenskans beskrivning* 20 (utg. A. Holmberg & K. Larsson), Lund University Press 1994. Forskningen bakom artikeln är utförd inom ramen för författarnas HSFR-stödda projekt *Nordsvensk syntax*. Vi tackar våra väster-, öster- och norrbottniska dialekt-informanter för deras hjälp med data: Carin Agerhäll, Belinda Backström, Daniel Gustavsson, Ingegerd Jonsson, Britta Lundgren, Carita Lundmark, Ann-Louise Marklund, Mona Marklund, Malena Mattbäck, Johan Svenlin, Gertrud Wallin, Majken Widmark och Pelle Wollberg.

(3) a. en röd bil
b. ett nytt hus
c. en gammal svart kjol

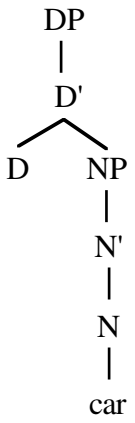
Vi kommer att diskutera AN-sammansättningarna inom ramen för en *parametrisk* syntaktisk teori, dvs en teori där ramarna för mänskliga språks variation sätts av vissa på förhand givna parametrar som kan anta olika värden i olika språk eller dialekter. Frågan blir alltså: vilken skillnad mellan nordsvensk och rikssvensk grammatik är det som reflekteras i (1)–(2)?

Vi hävdar att nominalfraser av typ (1) bildas genom inkorporering av adjektivet i den bestämda formen av substantivet. Inkorporering ses som en flyttning med adjungering av ett huvudord till ett styrande huvudord, där flyttningen är underkastad villkor på syntaktisk flyttning i allmänhet och huvudflyttning i synnerhet, i enlighet med Baker (1988).

2. Om inkorporering i allmänhet

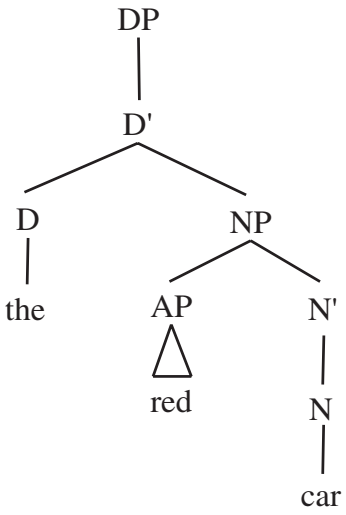
AN-sammansättningarna har konsekvenser för den allmänna teorin om nominalfrasers struktur. Inom det forskningsprogram där den parametriska syntaxteorin vuxit fram antas alltmer att vad som kallas nominalfraser inte är projektioner av substantivet utan av determineraren, dvs de är *funktionella* snarare än *lexikala* projektioner. Strukturen skulle vara som i (4) (vi väljer ett engelskt exempel eftersom vi kommer att anta en mer komplex struktur för svenskans del), med artikeln snarare än substantivet som frasens huvud. Vi kommer ändå i det följande att tala om ”nominalfraser” i den traditionella betydelsen.

(4)

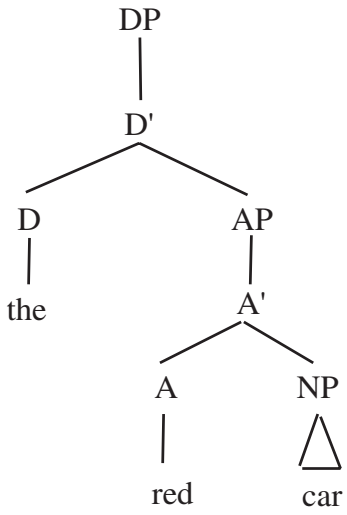

Inom denna teori är *adjektivattributets* placering inom DP en kontroversiell fråga. Åtminstone de tre förslagen i (5) finns på marknaden, där i (a) adjektivattributet är *specificerare* till N, i (b) huvud i en egen projektion med NP som *komplement*, och i (c) huvud i en egen projektion där NP fyller *specificerarens* plats (se *Studia Linguistica* 47:2, temanummer om determinerare och adjektiv).

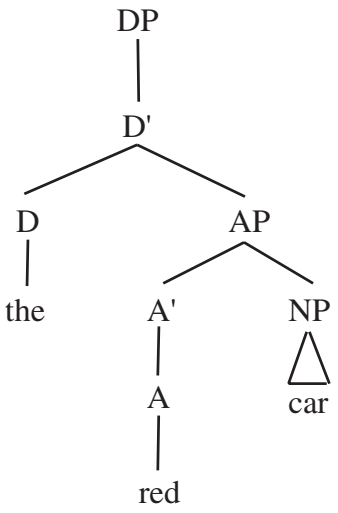
(5) a.

b.

c.

AN-sammansättningarna kan ge argument för att välja bland dessa möjliga strukturer, eftersom de exemplifierar en syntaktisk process vars egenskaper är rätt väl kända. Processen varigenom ett ord blir en del av ett annat ord eller allmänt av ett annat syntaktiskt huvud kallas *inkorporering*. och är vanlig i s.k. polysyntetiska språk. Den exemplifieras i (6.a–b) med ett satspar från onondaga.

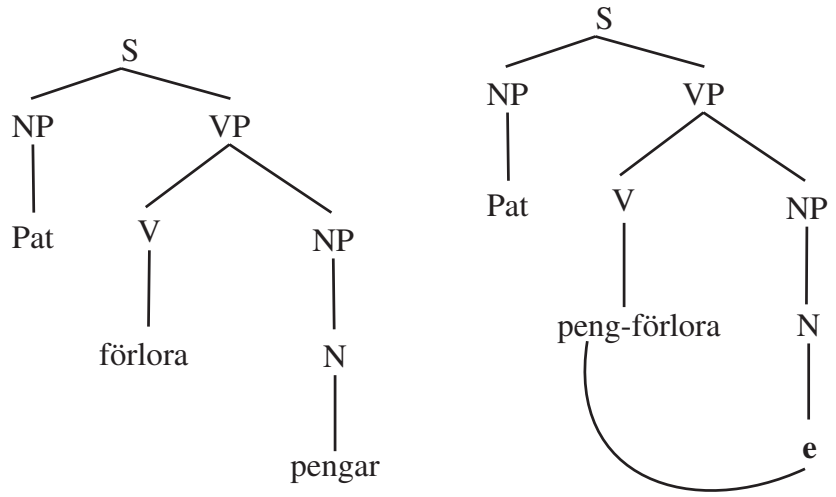
(6) a. Pet wa?ha-htu-?ta? ne? o-hwist-a?
Pat PREF-förlora-SUF DEF PREF-pengar-SUF
'Pat förlorade pengarna'

b. Pet wa?ha-hwist-ahtu-?ta?
Pat PREF-pengar-förlora-SUF
'Pat förlorade pengar', egentligen 'Pat peng-förlorade'

-hwist- 'pengar', som i (a) uppträder som rot i ett självständigt ord, återfinns i (b) som ett förled till verbet *-(a)htu-* 'förlora', d.v.s. det har inkorporerat.

Exemplet är hämtat från Baker 1988, den mest omfattande studien av inkorporering i olika språk. Baker visar på ett övertygande sätt att en strukturell begränsning på inkorporering gäller i de språk han undersöker: det inkorporerande elementet (*-hwist-* i (6)) är alltid *huvudet i ett komplement* till det element det inkorporerar i (*-(a)htu-* i (6)). Inkorporering går alltså *uppåt* i strukturen (jfr. de förenklade strukturrepresentationerna för (6.a–b) i (7.a–b)), och bara från huvud till huvud.

(7) a. b.

Således kan direkta objekt inkorporera, men inte subjekt; en mening som (8.a) kan alltså i ett inkorporerande språk bli något i stil med (8.b); men i inget språk kan den se ut som (8.c). Vidare kan inte andra delar av komplementet än dess huvud inkorporera; bestämningar till objekt inkorporerar inte. (9.a) kan alltså bli något liknande (9.b), men inte (9.c) (jfr. Baker 1988: 51–68, 81ff).

(8) a. Mannen köpte tobak.
b. Mannen tobaks-köpte.
c. *Man-köpte tobak.

(9) a. Jag köpte mannens hus.
b. Jag hus-köpte mannen.
c. *Jag man-köpte huset.

Det är på grund av sådana kända egenskaper hos inkorporeringsprocesser som AN-sammansättningarna är relevanta för teorin om nominalfrasens struktur. Det är nämligen en på många sätt attraktiv tanke att betrakta AN-sammansättningarna som inkorporeringar. Skäl som talar härför är bland annat följande:

(i) det är vanligt i polysyntetiska språk att attributiva adjektiv är inkorporerade i det substantiv de modifierar (se t.ex. Boas & Deloria 1941, Watkins 1984). Adjektivinkorporering skulle alltså inte vara någon ”exotisk” process, speciell för nordsvenska.
(ii) i samtliga språk som uppvisar inkorporering är resultatet av inkorporeringsprocessen ett ord som följer språkets regler för sammansättning (jfr. Baker 1988: 70ff). Som vi sett gäller detta även de norrländska AN-sammansättningarna. Deras likhet med vanliga sammansatta ord talar således för att de skall analyseras i termer av inkorporering.

Men om vi åter inspekterar de olika alternativa förslagen till placering av adjektivattribut inom DP-hypotesen i (5) ser vi att i inget av dem befinner sig adjektivet i en position ur vilket det skulle kunna inkorporera i N: det utgör ingenstans huvudet i ett komplement till N. Vi kommer ändå att föreslå att det är en struktur liknande den i (5.b) som är den riktiga. Vi utgår härvid från det faktum att AN-sammansättningarna är dessa dialekters sätt att bilda just *bestämda* nominalfraser. Om vi antar att den bestämda formen på svenska har

samma syntaktiska kategori som artikeln *the* på engelska, men uppbärs av substantivet, skulle bestämda substantiv (däremot inte obestämda) kunna antas befinna sig i D, som ju är en position som adjektivet kan inkorporera i: adjektivet är ju huvud i komplementet till D. Den struktur vi kommer att föreslå är mer komplicerad än (5.b), men idén kvarstår: bestämda substantiv kan i kraft av sin bestämdhet fylla en determinerarposition ovanför adjektivet, i vilken adjektivet kan inkorporera.

Att strukturen inte kan vara exakt (5.b) är klart när vi tittar på rikssvenska fraser som i (2): här befinner sig substantivet trots sin bestämda form ”nedanför” adjektivet – det står ju på samma sida som i obestämda fraser. Vi måste anta att substantivets bestämda form bara i nordsvenska har sin plats ovanför adjektivet, och vi antar att den *flyttar* dit.

Här är det på sin plats att säga ett par ord om hur flyttningstransformationer behandlas generellt inom teorin. För det första kan flyttning bara ske mellan positioner av *samma typ*: ett huvud kan bara flytta till en annan huvudposition t.ex. Ett universellt strukturellt krav på flyttningstransformationer är vidare att den flyttade konstituenten ur sin nya position *styr* sitt ”spår” i ursprungspositionen. För att styrning skall vara för handen mellan en flyttad konstituent och dess spår krävs:

(i) att den flyttade konstituenten befinner sig högre upp i strukturen än spåret, eller mer precist, den c-kommenderar spåret.
(ii) att det inte kommer någon konstituent av ”samma typ” mellan den flyttade konstituenten och spåret; flyttning från en huvudposition till en annan kan således inte ”hoppa över” en tredje huvudposition som också c-ckommenderar spåret.[1]

Inkorporering är inom denna teori att förstå som en flyttningstransformation, just av ett huvud till ett annat huvuds position. Vi ser att de begränsningar Baker (1988) fann gälla inkorporering följer ur detta antagandet.

3. Adjektivinkorporering

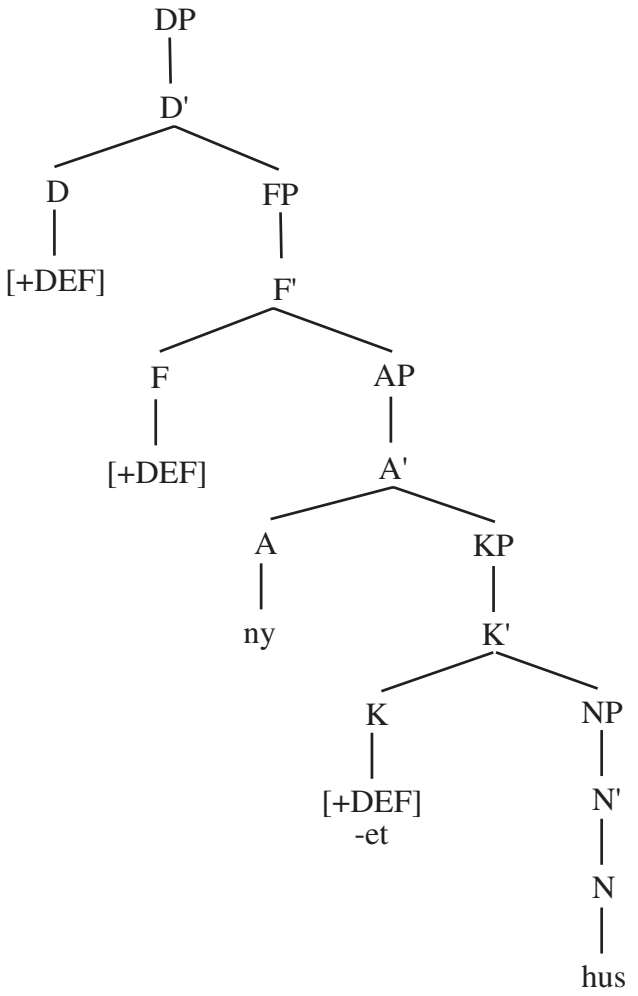
Vårt förslag till underliggande struktur för nominalfraser med adjektivattribut, för svenska liksom för alla nordiska dialekter där bestämd form på substantivet är det normala i alla bestämda nominalfraser, är den i (10). Två nya funktionella huvuden har tillkommit: K vars komplement är NP och vars projektion KP utgör komplement till A, samt F som tar AP som komplement och

---

1 Rizzi (1990:1) formulerar detta villkor, kallad *Relativized Minimality*, på följande vis: i en konfiguration …X…Z…Y… kan inte X styra Y om Z är en potentiell styrare för Y.

vars projektion FP är komplement till D, som är frasens huvud. I en definit nominalfras antar vi att samtliga funktionella huvuden innehåller särdraget [+DEF].

(10)

Vi antar att Delsings (1993, kap. 2) *argumentregel* gäller för svenska: i en nominalfras som fungerar som argument (vilket utesluter predikativa och vokativa nominalfraser) får D inte vara tom (annat än i undantagsfall). Detta är ett krav att likna vid det s.k. subjektstvånget i finita satser. Det finns två sätt för D att vara fylld: antingen *genereras* ett element där, och det element vi antar kan genereras i D är den fristående bestämda artikeln, eller så *flyttar* ett element dit från någon annan plats i strukturen. De strukturella begränsning-

arna på flyttning gör F till den enda position ur vilken något kan flytta till D. Argument-regeln kan alltså uppfyllas antingen genom att en artikel genereras i D, eller genom att något flyttar från F till D.

I K som innehåller särdraget [+DEF] genereras den suffigala bestämda artikeln. Eftersom denna är ett affix, kan den inte ensam fungera som ett ord; substantivet (huvudet i komplementet till K) måste således flytta upp till K för att fungera som ”värdord” för suffixet. Ett obestämt substantiv flyttar inte till K.[2]

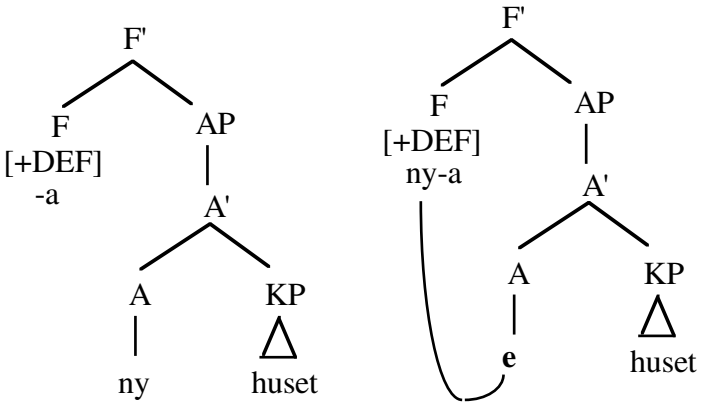
För att adjektivinkorporering ska kunna ske har vi hävdat att substantivet måste flytta till en position ovanför adjektivet, en flyttning som endast skall beröra bestämda substantiv. Antagandet att det bestämda suffixet är kopplat till en särskild position i strukturen ger oss en strukturell skillnad mellan obestämda substantiv (*hus*) och bestämda (*huset*), som kan medföra att just de senare kan flytta högre upp i trädet: bestämda substantiv återfinns i huvudet i komplementet till A. Vi återkommer till detta.

Både D och K är alltså ett slags determinerare, och detsamma antar vi för den tredje funktionella kategorin, F. Vi antar att i rikssvenska en F med särdraget [+DEF] är den position där den *svaga adjektivböjningen* genereras. Vi betraktar alltså denna som ett slags adjektivets motsvarighet till den suffigerade bestämda artikeln, snarare än som ett slags kongruensböjning. Precis som substantivets efterställda artikel är den svaga böjningen ett affix, som inte ensamt kan stå i en huvudposition utan kräver att adjektivet flyttar upp och bär upp affixet. Flyttningen illustreras i (11) nedan – vi ser att i (11.b) den flyttade konstituenten styr sitt spår.

---

2 Konstruktionen *boken min*, *huset vårt*, vanlig i nordsvenska, ger stöd för en analys där den bestämda formen involverar flyttning av N till en funktionell kategori utanför NP. Märk att konstruktionen är möjlig endast med bestämda substantiv: **bok min*, **hus vårt*. Taraldsen (1990) visar att det possessiva pronomenets position i *boken min* är densamma som i *min bok*. Den förra skulle (grovt sett) ha strukturen [$_{KP}$ [bok$_i$en [$_{NP}$ min [**e**$_i$]]]].

(11) a. b.

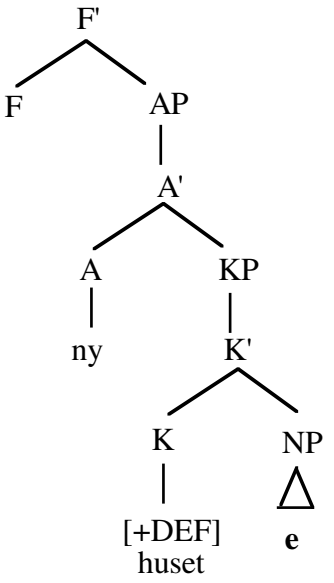

Vi antar att då komplementet till D är KP (dvs då adjektivattribut saknas) flyttar innehållet i K upp till D, så att vi får fraser som *bilen*, *huset* etc. Då komplementet är FP sker detta inte utan vidare. Vi antar att D måste ha en nominal bestämd artikel som sitt huvud; *huset* duger, men inte *nya*. I stället genereras den fristående bestämda artikeln, och vi får en fras som i (2).

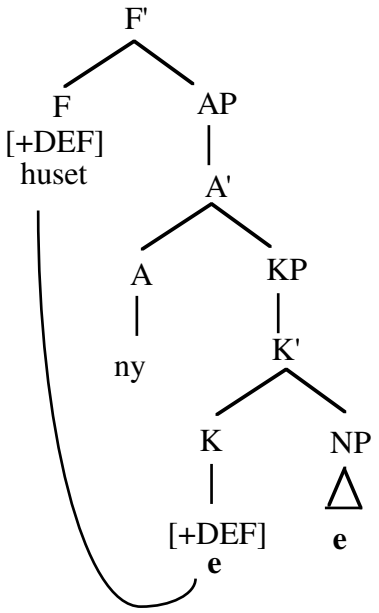
I nordsvenska saknas denna option. Det finns ingen fristående bestämd artikel; se Holmberg & Sandström (denna volym). Istället måste innehållet i K flytta upp till F för att härifrån kunna flytta till D. En förutsättning härför är att F är tom, dvs att svag adjektivböjning inte genereras. Men flyttningen, illustrerad i (12) nedan, tycks ändå otillåten. Flyttningen av K till F hoppar över A: så F i (12.b) kan inte styra sitt spår i K.

Det är här vi menar att inkorporeringan av adjektivet får sin motivering (alltså anledningen till att vi inte får **huse ny* i stället för *nyhuse*). Baker (1988) visar att en princip han kallar *styrningstransparens* ger riktiga förutsägelser beträffande möjliga inkorporeringsprocesser: en huvudposition X i vilket ett element Y inkorporerat styr allt som X styr *men också allt som Y styrde ur sin ursprungliga position*. I strukturen i (12.b) kan alltså K styras från F *om och endast om A inkorporerar i F*, som i (13).

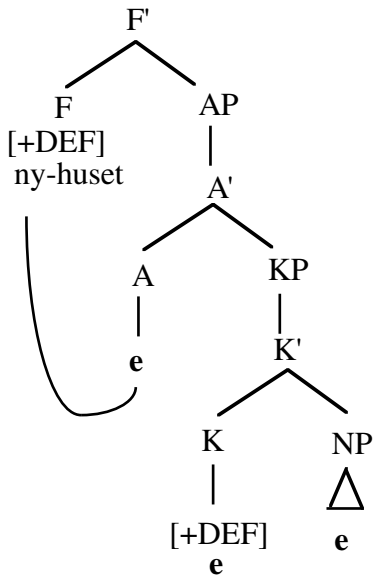
(12) a.

b.

(13)

F i en struktur som (13) kommer att styra också de positioner som styrdes ur A, specifikt K. Adjektivinkorporeringen i nordsvenska nödvändiggörs alltså av att här, till skillnad mot i rikssvenska, K flyttar upp till F. Den senare flytt-

ningen motiveras i sin tur av nödvändigheten att lexikalisera D, när språket saknar ett morfem som *den* som kan göra detta.[3, 4]

4. Vad är skillnaden mellan rikssvenska och nordsvenska?

Det är dags att summera. Skillnaderna mellan rikssvenska fraser som (2) och nordsvenska AN-sammansättningar som i (1) är tre:

(i) rikssvenskans nominalfraser har en fristående bestämd artikel, vilket saknas i nordsvenska;
(ii) rikssvenskans nominalfraser har svag adjektivböjning, vilket saknas i nordsvenska;
(iii) nordsvenskans nominalfraser uppvisar inkorporering, vilket saknas i rikssvenska.

Vart och ett av dessa drag kan kopplas till en parameter, som kan anta värdet + eller -. Som vi ser får våra två varieteter av svenska motsatta värden för alla parametrarna. A priori kan man ju tänka sig åtta olika grammatiker givet tre binära parametrar, nämligen I–VIII i (14), motsvarande frastyperna i (15).

(14)

Grammatik	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Parameter								
(A) Artikel	+	+	+	+	–	–	–	–
(B) Svag böjning	+	+	–	–	+	+	–	–
(C) Inkorporering	+	–	+	–	+	–	+	–

---

3 Denna analys förutsätter en *representationell* syn på syntaktisk teori (som i Rizzi 1990): Det är ”slutprodukten” av derivationen som måste uppfylla *Relativized Minimality* (se fotnot 1) och andra villkor på syntaktiska relationer. Det går t.ex. att hoppa över en huvudposition under huvudflyttning, om skadan sedan repareras genom inkorporering av det överhoppade huvudordet, som i (12-13). En alternativ syn är den *derivationella* (representerad av bl.a. Chomsky 1995), enligt vilken varje steg i en derivation måste uppfylla alla syntaktiska villkor. Enligt denna syn är derivationen i (12,13) utesluten, eftersom ett steg i derivationen, nämligen (12b) bryter mot ett villkor på flyttning: en position ”av samma typ” blir överhoppad.

4 En mer utförlig presentation av denna teori finns i Sandström & Holmberg 1994. Där demonstreras också hur denna teori genererar komplexa AN-konstruktioner som *gammsvartkjolen*, med rätt ordningsföljd på adjektiven, så att t.ex. **svartgammkjolen* utesluts. Se dessutom Holmberg & Platzack (2001) för en alternativ härledning av adjektivinkorporering i nordsvenska.

(15) I. det nyahuset
II. det nya huset
III. det ny huset
IV. det nyhuset
V. nyahuset
VI. nya huset
VII. nyhuset
VIII. ny huset

F utnyttjas i vår analys såväl för svag böjning som för inkorporering. Dessa två fenomen kan alltså inte samförekomma. Grammatik I och V är alltså uteslutna. Argumentregeln tillsäger vidare att D inte får vara tom; detta utesluter VI och VIII. Den senare skulle vi faktiskt hävda är omöjlig; VI däremot är möjlig i svenska om den tolkas som ett namn. Dessutom är motsvarande fras den normala bestämda nominalfrasen på isländska, och var så även i tidigare stadier av svenska. D kan alltså, givet vissa omständigheter, vara tom, bland annat om språket har *morfologiskt kasus*, eller annars om nominalfrasen tolkas som ett *namn*. Vi kan inte här gå in på varför just dessa faktorer möjliggör att D är tom (men se Delsing 1993: kap 2 samt Holmberg 1993).

De återstående grammatikerna (II, III, IV, VII) bedömer vi som i princip möjliga för språk som har argumentregeln. II är den rikssvenska varianten, VII den nordsvenska. IV är märklig ur vår synpunkt, eftersom det inte finns någon anledning att ha inkorporering om det finns en artikel; IV kunde kanske vara en optionell variant i ett system som har III som sitt huvudsakliga sätt att bilda bestämda nominalfraser. III är det normala sättet att bilda bestämda nominalfraser i många österbottniska dialekter.[5] (16.a–c) ger exempel på sådana från nykarlebymålet. De obestämda motsvarigheterna i (17.a–c) visar att det inte är kongruens som saknas, utan specifikt den svaga böjningen.

(16) a. han di svart hästin
b. hi di rö husi
c. dem di svart hästan

(17) a. en svartan häst
b. ett röde hus
c. svarta hästar

---

5 Det finns goda skäl att anta att *han di* etc. är en (komplex) artikel, inte endast ett demonstrativt pronomen. Märk att de är obligatoriska i konstruktioner som (16).

När vi inför dessa österbottniska data i bilden ser vi att de stöder den koppling mellan svag böjning, artikel och inkorporering som följer ur vår analys: om argumentregeln ska kunna uppfyllas måste en varietet ha antingen inkorporering eller fristående bestämd artikel. Inkorporering och svag böjning utesluter varandra. Men det finns ingen koppling i sig mellan förekomst av bestämd artikel och förekomst eller avsaknad av svag böjning.

Litteratur

Baker, Mark: 1988, *Incorporation*, University of Chicago Press, Chicago.

Boas, Franz & Ella Deloria: 1941, *Dakota Grammar*, Memoirs of the National Academy of Sciences, XXIII. 2.

Chomsky, Noam: 1995. *The Minimalist Program*, MIT Press, Cambridge MA.

Delsing, Lars-Olof: 1993, *The internal structure of noun phrases in the Scandinavian languages: a comparative study*, doktorsavhandling, Lunds universitet.

Holmberg, Anders & Görel Sandström: Denna volym, 'Vad är det för särskilt med nordsvenska nominalfraser?'.

Holmberg, Anders & Christer Platzack: 2001, 'The Scandinavian languages', opublicerat manuskript, University of Durham/Lunds universitet.

Rizzi, Luigi: 1990, *Relativized Minimality*, MIT Press, Cambridge MA.

Sandström, Görel & Anders Holmberg: 1994, 'Adjective incorporation and the syntax of the Scandinavian noun phrase', *Report 35*, 81-98. Institutionen för lingvistik, Umeå universitet.

Taraldsen, Knut Tarald: 1990, 'D-projections and N-projections in Norwegian', i J. Mascaró & M. Nespor (utg.) *Grammar in progress*, 419-431, Foris, Dordrecht

Watkins, L.J: 1984, *A Grammar of Kiowa*. University of Nebraska Press, Lincoln.

Åström, Per: 1893, *Degerforsmålets formlära jämte exkurser till ljudläran*. Bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folkliv XIII. 2.

‘Identifikasjon’ og morfologiens rolle i den nordiske nominalfrasen*

Øystein Alexander Vangsnes

Når vi sammenlikner ulike nordiske dialekter, finner vi en bemerkelsesverdig variasjon når det gjelder nominalfrasestruktur. Det overordnete målet med denne artikkelen er å vise hvordan man langt på veg kan relatere denne variasjonen til eksplisitte forskjeller mellom de ulike dialektenes morfologi på en systematisk måte.

La oss ta utgangspunkt i eksemplene i (1) og (2) fra skelleftemål.[1] Substantivets genus (i singularis) og numerus er angitt til høyre for eksemplene.[2]

(1)	a.	**men**	hest/*hestn	*m.*	*skelleftemål*
	b.	**mín**	bok/*boka	*f.*	
	c.	**mett**	hus/*huse	*n.*	
	d.	**mín**	hesta/bökker/hus	*pl.*	

* Denne artikkelen er en oversettelse av del II i Vangsnes (1999). Bortsett fra at en del som omhandlet interaksjonen mellom tallord og bestemthet i islandsk er tatt bort (avsnitt 4 i det originale arbeidet), er det bare foretatt mindre endringer i forbindelse med oversettelsen. Arbeidet bygger på en rekke foredrag presentert i perioden januar 1997 til februar 1999, og jeg takker de mange tilhørerne som har bidratt med innsiktsfulle og nyttige kommentarer. For diskusjon og kommentarer til ulike utkast til den engelske versjonen av artikkelen vil jeg takke Kirsti Koch Christensen, Lars-Olof Delsing, Helge Dyvik, Janne Bondi Johannessen, Lars G. Johnsen, Natalia Sánchez-Lefebvre, Pino Longobardi, Görel Sandström og Anna-Lena Wiklund. For øvrig takker jeg Nordisk forskerutdanningsakademi (NorFA) for å ha finansiert et to måneders besøk til Forskningscentralen för de inhemska språken i Helsingfors høsten 1998.

[1] Med skelleftemål menes her den dialekten som opprinnelig ble snakket i Skellefteå sokn. Denne dialekten er i ferd med å forsvinne til fordel for en regional variant av det vi kan kalle standard svensk, og tales knapt av yngre mennesker lenger.

[2] Som i de aller fleste andre (fastlands)skandinaviske dialekter finner vi ikke genusmarkering i flertall i skelleftemål.

(2)	a.	**mine**	hestn/*hest	*m.*	*skelleftemål*
	b.	**mine**	boka/*bok	*f.*	
	c.	**mine**	huse/*hus	*n.*	
	d.	**mine**	hesta/bökkren/husa	*pl.*	

I skelleftemål finnes det to typer possessive pronomen: en type som bøyes i genus og numerus, og en type som har samme form uansett hvilket genus og numerus substantivet har. Den første typen finner vi i eksemplene i (1), og den invariante possessiven finner vi i (2). Sammen med denne morfologiske forskjellen mellom de to possessivtypene finner vi en bemerkelsesverdig syntaktisk forskjell. Eksemplene viser at mens den kongruerende possessiven ikke kan stå foran et substantiv med etterhengt bestemt artikkel, er dette fullt mulig med den ikke-kongruerende possessiven – faktisk krever den sistnevnte at et etterfølgende substantiv bærer den etterhengte artikkelen.

I Vangsnes (1996, 1998b, 2000) har jeg vist at dersom vi sammenlikner bl.a. skelleftemål og visse østsvenske (dvs. finlandssvenske) dialekter med skandinavisk mer generelt, synes det å være et godt grunnlag for å stille opp følgende empiriske generalisering:

> I I nordiske dialekter kan en prenominal possessiv ikke forekomme sammen med bestemte artikler på samme nominalfraseinterne nivå med mindre enten possessiven eller den nærmest følgende bestemte artikkelen, eller begge, viser fravær av genusbøyning.

Dette er i høyeste grad en besynderlig generalisering, og et åpenbart spørsmål er hvorfor det skulle forholde seg slik. I denne artikkelen skal jeg forsøke å gi et svar på dette spørsmålet, og, som vi skal se, kommer jeg til å hevde at generaliseringen er en effekt av mer grunnleggende prinsipper knyttet til det jeg skal kalle 'identifisering' av funksjonelle kategorier. Samtidig skal jeg forsøke å vise at de varierende morfologiske egenskapene til ulike ordklassekategorier er den viktigste kilden til den utstrakte syntaktiske variasjonen vi finner i den nordiske nominalfrasen.

I undersøkelsene mine er det særlig to aspekter ved nominalfrasesyntaks jeg skal konsentrere meg om. For det første skal jeg ta for meg artikkelsystemene i de nordiske dialektene, og for det andre skal jeg diskutere possessivkonstruksjoner. Hovedproblemet i forbindelse med possessivkonstruksjoner er interaksjonen mellom possessiver og bestemt artikkel (jf. ovenfor),

og den diskusjonen avhenger derfor i stor grad av hva vi kommer fram til når det gjelder artikkelsystemene.

De viktigste spørsmålene når det gjelder artikkelsystemene, er som følger:

(i) Hvorfor finnes det en obligatorisk ubestemt artikkel i (fastlands)skandinavisk og færøysk, men ikke i islandsk?
(ii) Hvorfor er det ingen obligatorisk preadjektivisk bestemt artikkel i islandsk all den tid det er det i (fastlands)skandinavisk og færøysk?
(iii) Hvorfor er den danske preadjektiviske, bestemte artikkelen i komplementær distribusjon med den etterhengte artikkelen all den tid de to artiklene forekommer samtidig i færøysk, norsk og svensk?
(iv) Hvorfor har nordsvenske dialekter adjektivinkorporering i bestemte nominalfraser?

Vi kommer snart tilbake til de forskjellige termene jeg har benyttet her – noen av dem kan virke noe fremmede – men la meg med en gang påpeke at jeg med 'skandinavisk' forstår de nordiske målene som snakkes i Norge, Sverige, Finland og Danmark, altså det man på engelsk gjerne kaller 'Mainland Scandinavian'.

Forskjellen mellom islandsk på den ene siden og skandinavisk og færøysk på den andre med hensyn til ubestemt artikkel (spm. i), kan illustreres med eksemplene i (3).

(3)	a.	Það	stendur	hús/langt hús	á nesinu.	*islandsk*
	b.	Það	standa	hús	á nesinu.	*"*
	c.	Tað	stendur	*(eitt) hús/*(eitt) langt hús	á nesinum	*færøysk*
	d.	Tað	standa	hús	á nesinum	*"*
	e.	Der	står *(et) hus/*(et) langt hus/lange huse		på nesset.	*dansk*
	f.	Det	står *(et) hus/*(et) langt hus/lange hus		på neset.	*norsk*
	g.	Det	står *(ett) hus/*(ett) långt hus/långa hus		på näset.	*svensk*

Disse eksemplene viser at en ubestemt nominalfrase i entall må ha ubestemt artikkel i dansk, færøysk, norsk og svensk når den skal stå som argument i en presenteringssetning. I islandsk er derimot dette ikke nødvendig, jf. eksempel (3a).

Det forholdet at islandsk ikke har noen obligatorisk preadjektivisk bestemt artikkel (spm. ii), er illustrert i (4) og (5).

(4)	a.	húsið	(5)	a. langa húsið	*islandsk*
	b.	húsið		b. *(tað) langa húsið	*færøysk*
	c.	huset		c. *(det) lange huset	*norsk*
	d.	huset		d. *(det) långa huset	*svensk*

Dansk skiller seg fra færøysk, norsk og svensk ved at den preadjektiviske bestemte artikkelen ikke kan forekomme sammen med den etterhengte artikkelen, hvilket bringer oss over på spørsmål (iii). De to artiklene står altså i komplementær distribusjon, noe som er illustrert i (6).

(6)	a.	huset	*dansk*
	b.	det lange hus	
	c.	*det lange huset	
	d.	*lange hus	

Dette er et velkjent fenomen i litteraturen om skandinavisk nominalfrasesyntaks, og man sier gjerne at dansk har 'enkel bestemthet' mens de andre målene oppviser 'dobbel bestemthet' (eller 'overbestemthet', jf. Lundeby 1965).

Enkel versus dobbel bestemthet i definitte nominalfraser med adjektiv kan for øvrig sees i sammenheng med en tilsvarende kontrast i demonstrative nominalfraser (med eller uten adjektiv). På dansk kan demonstrativer ikke stå sammen med den etterhengte artikkelen, noe de typisk gjør på såvel færøysk som norsk og svensk. Denne kontrasten mellom dansk og de andre tre målene er illustrert i (7).

(7)	a.	det her	(lange)	hus/*huset	*dansk*
	b.	hetta	(langa)	húsið	*færøysk*
	c.	dette herre	(lange)	huset/*hus	*norsk*
	d.	det här	(långa)	huset/*hus	*svensk*

Denne parallellen mellom den preadjektiviske bestemte artikkelen og demonstrativer er ikke overraskende gitt at den preadjektiviske artikkelen er homofon med den distale demonstrativen i de ulike målene, og senere i denne artikkelen skal vi hevde at kontrastene illustrert i (6) og (7) er en effekt av at den preadjektiviske artikkelen i seg selv er en (slags) demonstrativ og dermed oppfører seg på samme måte som andre demonstrativer (typisk gjør) i det angjeldende målet (jf. også Vangsnes 1998a). Dette synet er i tråd med Lødrup (1989:68) som betrakter den norske distale demonstrativen og den preadjektiviske artikkelen som samme element.

Det siste spørsmålet ovenfor (spm. 4) berører også definitte nominalfraser. Nordsvenske[3] dialekter skiller seg nemlig fra de andre fastlandsskandinaviske dialektene ved at man i definitte nominalfraser med adjektiv ikke finner noen preadjektivisk leksikalsk artikkel. Snarere finner man en konstruksjon hvor adjektivet utgjør en del av det samme prosodiske ordet som substantivet og den etterhengte artikkelen (jf. Sandström og Holmberg 1994, dette volumet). Studér følgende eksempler fra Sandström og Holmberg (1994) hvor nordsvensk er kontrastert med standard svensk.

(8)	a.	nybiln	*nordsvensk*
	b.	gammsvartkjoln	
(9)	a.	den nya bilen	*svensk*
	b.	den gamla svarta kjolen	

Selv denne korte gjennomgangen av artikkelsystemene viser hvor mye variasjon det er innenfor den skandinaviske nominalfrasen, og faktisk finnes det enda flere forhold som ikke kommer til å berøres her, f.eks. det at vestjyske dialekter utelukkende har en prenominal leksikalsk bestemt artikkel (i likhet med tysk, nederlandsk, engelsk osv., jf. Delsing 1993 og litteratur sitert der) og helt mangler den etterhengte artikkelen som ellers er et kjennemerke på de nordiske målene.

For ytterligere å understreke den omfattende variasjonen i den nordiske nominalfrasen kan vi betrakte følgende generaliserte mønstre.

(10)	a.	*denne N*	(11)	a.	*Jons N*	(12)	a.	*min N*
	b.	*denne N-DEF*		b.	*Jons N-DEF*		b.	*min N-DEF*
	c.	*N-DEF denne*		c.	*N-DEF Jons/ P Jon*		c.	*N-DEF min*
	d.	*N denne*		d.	*N Jons/ P Jon*		d.	*N min*

Alle disse mønstrene kan gjenfinnes i nordiske dialekter. (10a) er den kanoniske strukturen for demonstrative nominalfraser i islandsk og dansk, og (10b)

[3] Artikkelsystemet i nordsvenske dialekter oppviser dessuten et annet interessant fenomen: Det samme grammatiske elementet som brukes til å danne definitte nominalfraser (dvs. den etterhengte artikkelen), brukes ved massetermer samt tellbare substantiv i flertall når disse inngår i nominalfraser som denoterer masser (jf. Delsing 1993a:47ff). Delsing (1993a, dette volumet) betrakter den etterhengte artikkelen brukt i slik sammenheng som et distinkt grammatisk element, og han refererer da til artikkelen som 'partitiv artikkel'. For et annet syn viser jeg til Vangsnes (2001:285ff) hvor fenomenet blir behandlet innenfor den samme teorien som vi antar i dette arbeidet.

er den kanoniske for færøysk, norsk og svensk. Strukturen i (10c) finner vi i nordsvenske dialekter, og (10d) finnes som en stilistisk markert mulighet i islandsk.

Når det gjelder ikke-pronominelle possessorer finner vi mønsteret i (11a) i dansk og svensk, og den er én av to kanoniske strukturer i norsk. (11b) finner vi i nord- og østsvenske dialekter, og (11c) finner vi i færøysk, norsk, islandsk såvel som i nordsvensk, mens (11d) er vanlig i islandsk.

Tar vi for oss pronominelle possessorer, altså possessiver, finner vi (12a) i skandinavisk, (12b) i enkelte svenske dialekter (f.eks. skelleftemål, jf. ovenfor). (12c) finner vi i islandsk, norsk og mange svenske dialekter, og (12d) er vanlig i islandsk såvel som i norsk og svensk når substantivet er en slektskapsterm.

Denne utstrakte variasjonen mellom de nordiske målene er ganske merkverdig i og med at vi snakker om nært beslektede og langt på veg gjensidig forståelige mål. Desuten er det på setningsnivå relativt liten variasjon på tvers av de ulike nordiske målene, så hvorfor skulle det være det innenfor det nominale systemet?

Noe av svaret på dette spørsmålet vil jeg hevde ligger i samspillet mellom morfologi og syntaks, og i det faktum at det er langt flere konstituenter som viser kongruens innenfor nominalfrasen enn hva tilfellet er på setningsnivå. Hvis morfologiske trekk utgjør den viktigste kilden til syntaktisk flytting, da skulle man faktisk *forvente* langt mer syntaktisk variasjon innenfor nominalfrasen. La meg forklare.

Ser man de nordiske målene under ett, finner vi to morfologiske kategorier som antas å regulere synlig flytting på setningsnivå: tempus og subjekt/verb-kongruens, hvor det siste kan deles videre inn i person- og numeruskongruens.[4] Tempusbøyning finner vi kun på én konstituent, nemlig det finitte verbet. Det finitte verbet bærer dessuten kongruensbøyning i enkelte dialekter (jf. note 4), og det er naturlig å si at subjektet i slike dialekter bærer morfologiske trekk som tilsvarer kongruensbøyningen på det finitte verbet. Likevel er det kun *to* konstituenter som er synlige bærere av de morfologiske trekkene

[4] Alle nordiske dialekter har tempus, men subjekt/verb-kongruens er mindre utbredt, Islandsk og älvdalsmål har "full" numerus- og person-kongruens på det finitte verbet med opposisjoner mellom 1., 2. og 3. person i både singularis og pluralis. Færøysk har en klar numerusdistinksjon på det finitte verbet, men ingen person-distinksjoner i pluralis og ellers bare en opposisjon mellom 1. person på den ene og 2. og 3. person på den andre i singularis. Hallingdalsmål viser ellers numerus-opposisjoner på det finitte verbet, men med unntak av denne dialekten og älvdalsmålet, finner vi ikke subjekt/verb-kongruens på finitte verb i skandinaviske dialekter. Derimot finner vi i varierende grad kongruens mellom partisipper og argumentelle nominalfraser i både øy- og fastlandsskandinaviske mål.

som forårsaker flyttinger på setningsnivå. (Vi ser da bort fra *hv*-flytting og topikalisering, dvs. A'-flytting.)

Innen det nominale systemet er det ganske annerledes. Her finner vi de morfologiske kategoriene numerus, genus, bestemthet og kasus[5], og disse kategoriene kan manifistere seg på en hel rekke adnominale konstituenter. Studér for eksempel følgende eksempler fra sognamál (talt i Sogn på Vestlandet i Norge).

(13)	a.	alt	detta	góa	øle	mitt	*n.*	*sognamál*
	b.	addle	denna	góe	síderen	min	*m.*	
	c.	addle	denna	góa	safti	mí	*f.*	
	d.	adle	dessa	góe	epli	míne	*pl.*	

Alle konstituentene i dette eksempelet viser en markering av genus og numerus.[6] (Den etterhengte artikkelen gjør at vi finner genus og numerus på "substantiv-konstituenten".)

Gitt at nominale morfologiske trekk spres over en hel rekke konstituentklasser, burde det være et større potensiale med hensyn til morfologisk variasjon innenfor det nominale systemet enn hva tilfellet er innenfor setningssystemet – i ett mål kan visse konstituentklasser mangle visse morfologiske trekk, mens de samme klassene kan ha disse trekkene i et annet. I sin tur kan dette lede til syntaktisk variasjon siden en konstituenttype vil flytte i ett mål men ikke i et annet.

Med andre ord er kildene til flytting potensielt sett langt flere innenfor nominalfrasen siden den morfologiske variasjonen potensielt sett er mer mangfoldig enn på setningsnivå. Målet med denne artikkelen er å utnytte en slik tankegang til å nå en forståelse av den vidstrakte variasjonen vi ser innenfor den nordiske nominalfrasen.

Studien er inspirert av utviklingen innenfor chomskyansk generativ grammatikk det siste tiåret, og vi skal til en viss grad utnytte ideer fra Chomskys *minimalistprogram* (Chomsky 1995, 1998). I visse avgjørende henseender vil studien likevel avvike fra dette og definere en egen forsknings-

---

[5] Med unntak av pronomensystemet finner vi morfologisk kasus utelukkende i islandsk og færøysk (samt i älvdalsmål og svært begrenset i enkelte norske og svenske dialekter). Videre finner vi bestemthetskongruens utelukkende på adjektiver, dvs. i og med opposisjonen mellom sterk og svak adjektivbøyning, jf. avsnitt 2.4.

[6] Når det gjelder den universelle kvantoren, er det en tonal distinksjon mellom maskulinum og femininum på den ene siden (tonelag 1) og pluralis på den andre (tonelag 2), og her har jeg valgt å representere det som en forskjell i lengden på kodaen i den første stavelsen (*a**dd**le* versus *a**d**le*).

sti. Særlig gjelder det synet på hvilken syntaktisk og semantisk status funksjonelle kategorier skal tillegges.

Den videre gangen i artikkelen er nå at jeg først skal presentere en del av de viktigste teoretiske antakelsene studien skal baseres på, bl.a. begrepet 'identifikasjon', i del 2. Jeg kommer da også til å gjøre rede for mitt syn på den syntaktiske statusen til adjektiv, demonstrativer og possessiver. I del 3 diskuterer jeg det skandinaviske artikkelsystemet på grunnlag av de fire spørsmålene jeg har nevnt ovenfor og i lys av den teoretiske redegjørelsen i del 2. Del 4 tar opp possessivkonstruksjoner i et knippe svenske dialekter, og der møter vi igjen eksemplene i (1) og (2) fra skelleftemål. I del 5 samler jeg opp en del problem som dukker opp i de foregående delene og som tilsynelatende undergraver den teorien jeg utvikler. I den forbindelse skal jeg også komme tilbake til en mer generell diskusjon omkring hva forbindelsen mellom morfologi og syntaks faktisk er. Del 6 avslutter artikkelen.

2. Teoretiske antakelser

2.1. *Identifikasjon*

Vi antar en grunnleggende distinksjon mellom 'funksjonelle' og 'substansielle' kategorier (jf. Chomsky 1995:6).[7] Med *substansielle* kategorier forstår vi kategorier som bidrar med hovedtyngden av det denotative innholdet til et *frasestrukturelt objekt*,[8] dvs. de intensjonale aspektene ved et syntaktisk sammensatt språklig uttrykk. Hovedtypene av substansielle kategorier er N, A og V, dvs. de store, åpne ordklassene. Med funksjonelle kategorier forstår vi kategorier som enten er kategorielle eller som har en ekstensjonal funksjon, dvs. som har som sin funksjon å forankre det intensjonale innholdet bibrakt av en eller flere substansielle kategorier. På denne måten "samarbeider" substansielle og funksjonelle kategorier med å danne referensielle uttrykk.

Forskjellen mellom ekstensjonelle og kategorielle funksjonelle kategorier kan kanskje best illustreres med noen eksempler. T er en ekstensjonell funksjonell kategori som har som sin funksjon å forankre det saksforholdet et verb denoterer (eller minst en VP) med hensyn til tid (og muligens visse andre forhold). Den avgjørende effekten av å kombinere V og T er at saksforholdet

---

[7] Chomskys termer er henholdsvis 'functional' og 'substantive'. Substansielle kategorier har man tidligere gjerne refererert til som 'leksikalske' kategorier, men siden funksjonelle kategorier også er leksikalske i den forstand at de på en eller annen måte må listes i et leksikon, synes en term som *substansiell* mer hensiktsmessig. Chomsky (1995:54) benytter termen 'lexical', men erstatter den med 'substantive' i Chomsky (1998).

[8] Med 'frasestrukturelt objekt' forstår jeg det Chomsky (1998) kaller 'syntactic object'.

får en ekstensjonell forankring. C er derimot en kategoriell funksjonell kategori som sammen med (minst) VP utsier at det frasestrukturelle objektet vi får, er en setning. (Nedenfor skal vi se at C har en parallell kategori i det nominale systemet (K) som sammen med (minst) NP danner et nominalt frasestrukturelt objekt.) Vi kan tilføye at C er spesifisert som enten [+finitt] eller [–finitt], noe som gir henholdsvis en finitt eller en infinitt setning.

Et frasestrukturelt objekt dannet ved kombinasjon av funksjonelle og substansielle kategorier vil være strukturert slik at de funksjonelle kategoriene c-kommanderer de substansielle. Dette er en velkjent og akseptert antakelse (altså at T c-kommanderer V og D c-kommanderer N etc.).

Videre skal jeg anta at funksjonelle kategorier er abstrakte hoder som er underlagt et lisensieringskrav som jeg kaller for 'identifikasjon'. Disse abstrakte hodene kan ha konkrete, synlige korrelat i form av bøyningsmorfem eller funksjonsord, men ikke nødvendigvis.

Siden funksjonelle kategorier eksplisitt er korrelert med ekstensjonen og den kategorielle spesifikasjonen til frasestrukturelle objekt, er deres tilstedeværelse som sådan i frasestrukturen avgjørende for fortolkningen av de frasestrukturelle objektene. Derfor, og fordi de er abstrakte entiteter, må deres tilstedeværelse *identifiseres*. Dette kan vi formulere som følgende prinsipp.

(14) Identifiseringsprinsippet$_{def}$:
En funksjonell kategori F må identifiseres.

Identifisering er videre definert som følger der *utvidet projeksjon* forstås som 'extended projection' hos Grimshaw (1991).

(15) Identifikasjon$_{def}$:
En funksjonell kategori F i en utvidet projeksjon P er *identifisert* i P hviss en konstituent som inneholder minst ett trekk relevant for F, er tilføyd[9] hode- eller spesifikatorposisjonen til F.

Den konstituenten som identifiserer en funksjonell kategori kaller vi 'identifikator'. Vi antar videre to typer morfologiske trekk: leksikalske trekk og kongruenstrekk. Kongruenstrekk spiller en spesiell rolle i forhold til identifikasjon. Nærmere bestemt skal vi anta at i en situasjon hvor det er flere potensielle identifikatorer, vil den konstituenten som har flest kongruenstrekk

[9] 'Tilføye' er min oversettelse av det minimalistiske begrepet 'merge'.

velges. For øvrig vil den konstituenten som ellers har flest trekk velges. På bakgrunn av dette kan vi formulere følgende *preferanseprinsipp*.

(16) Foretrukket identifikator$_{def}$:
Når flere konstituenter kan identifisere en funksjonell kategori F i P, vil den foretrukne identifikatoren være:
(i) den konstituenten som inneholder flest kongruenstrekk relevant for F;
eller, dersom det ikke finnes noen slik konstituent,
(ii) den konstituenten som inneholder flest leksikalske trekk relevant for F;
eller, dersom det ikke finnes noen slik konstituent,
(iii) den konstituenten som har færrest irrelevante leksikalske trekk;
eller dersom det ikke finnes noen slik konstituent,
(iv) en X^0.

Dette betyr at selv om en konstituent kun inneholder ett kongruenstrekk som er relevant for identifaksjonen av F, vil den "vinne" over en annen konstituent som inneholder flere leksikalske trekk uten kongruenstrekk. Antakelsen om at hoder er foretrukket framfor fraser (pkt. iv), er i tråd med Nunes (1998) og Alexiadou og Anagnostopoulou (1998:519f).[10]

Videre antar vi den følgende unikhetsrestriksjonen på kongruenstrekk i forhold til identifikasjon:

(17) Unikhetsrestriksjonen på kongruenstrekk (UKT):
Et kongruenstrekk som er relevant for identifikasjonen av en funksjonell kategori F, kan ikke forekomme på mer enn en av konstituentene i Spec-F og F^0.

Legg merke til at dette prinsippet ikke forhindrer konstituenter som bærer det samme kongruenstrekket, fra å forekomme sammen i ethvert domene. Prinsippet utelukker kun at to konstituenter med ett og samme kongruenstrekk forekommer samtidig i projeksjonen fra den funksjonelle kategorien som kongruenstrekket er relevant for å identifisere.

---

[10] Alexiadou og Anagnostopoulou tilskriver valg av hoder framfor fraser til et prinsipp de kaller 'projeksjonsøkonomi' ('Economy of Projection'), og den grunnleggende innsikten er at når et hode flytter og føyes til et annet hode, behøver ikke projiseringen av spesifikatoren, dvs. utvidelsen av frasemarkøren, å finne sted.

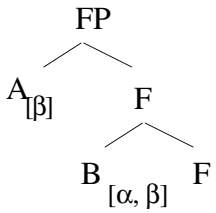
La oss se på hvordan systemet fungerer prinsipielt sett. Vi lar F være en funksjonell kategori som c-kommanderer konstituentene A og B innenfor den samme utvidede projeksjonen.

(18) [F ... [A B ...

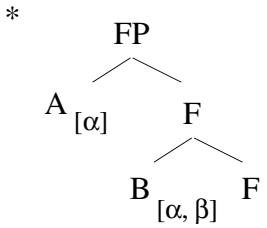
Vi antar så at α og β , der α er et konguenstrekk og β et leksikalsk trekk, utgjør mengeden av morfologiske trekk som er relevant for identifikasjonen av F. Videre sier vi at A er en frasekategori (en XP) og B et hode (en X^0) og at A inneholder kun α mens B inneholder både α og β (altså $A_{[\alpha]}$ and $B_{[\alpha, \beta]}$).

Det skulle bety at B er den foretrukne identifikatoren for F. Videre kan ikke A og B begge forekomme innenfor Fs projeksjon siden det ville bryte mot *Unikhetsrestriksjonen på kongruenstrekk* (heretter 'UKT'). Hvis A derimot inneholdt β istedenfor α, ville A i prinsippet kunne flytte til Spec-F samtidig som B flytter til F^0: Det ville ikke skape noe brudd mot UKT. Med andre ord, gitt de verdiene av α og β vi har diskutert, er strukturen i (19) legitim mens den i (20) ikke er det.

(19)

(20)

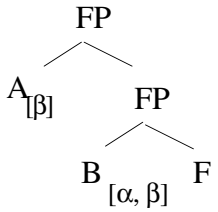

I del 4 skal jeg hevde at den grammatiske frasen *mine hestn* i skelleftemål (jf. 2a) har en struktur som essensielt sett tilsvarer den i (19)(på et visst abstraksjonsnivå), mens den ugrammatiske frasen **men hestn* i samme dialekt (jf. 1a) ikke er mulig av samme grunn som (20) ikke er det. Den funksjonelle projeksjonen det er snakk om, er DP med den abstrakte kategorien δ som hode, og kongruenstrekket relevant for identifikasjonen av det abstrakte funksjonelle hodet er 'genus' – som vi husker, mangler possessiven *mine* genus.

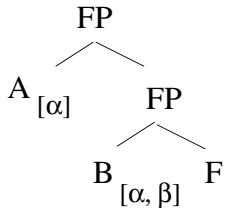
Dersom multiple spesifikatorer er mulige, kan ellers bare en av dem bære et kongruenstrekk relevant for identifikasjonen av en abstrakt F^0. Det vil da si at dersom både A og B er XPer og dersom, som før, α og β er henholdsvis et kongruenstrekk og et leksikalsk trekk relevant for identifikasjonen

av hodet i FP, da vil konfigurasjonen i (21) være mulig, mens den i (22) ikke er det.

(21)

(22) *

Vi kommer til å møte tilfeller der dette blir et relevant poeng. I diskusjonen av possessivkonstruksjoner i del 4 skal vi se at det finnes svenske dialekter der både en possessiv og en preadjektivisk artikkel kan være spesifikatorer til D^0. Dette er ikke mulig i andre nordiske dialekter, og som i skelleftemål, er det tydelig at den avvikende syntaktiske strukturen kan knyttes til fraværet av genusmarkering (i disse tilfellene på den preadjektiviske artikkelen).

Et spørsmål som naturlig nok melder seg, er hvorfor det skulle finnes et prinsipp som UKT. Dette kommer vi tilbake til mot slutten av undersøkelsen, i avsnitt 4.6.

2.2. Kongruens

Et annet forhold som henger sammen med UKT, og som kommer tydelig til uttrykk i forbindelse med eksempler som dem i (13), er det klassiske spørsmålet om hvordan kongruens sprer seg fra en kilde til ulike konstituenter. Innenfor prinsipp- og parameterteori og de tidligste formuleringene av minimalistprogrammet forsøkte man å gripe kongruens ved hjelp av én unik syntaktisk relasjon, nemlig den vi finner mellom et hode og dets spesifikator (Chomsky 1995:149, etter Koopman 1996). Videre ble de enkelte tilfellene av kongruens lokalisert til gitte funksjonelle projeksjoner, såkalte AgrPer, og flytting av en kongruerende konstituent til en slik projeksjon var nødvendig for at kongruensen skulle kunne 'sjekkes'.

I den siste utviklingen av teorien har man riktignok gått bort fra dette prosjektet (se særlig Chomsky 1998, 2000 og Frampton og Gutmann 2000), og jeg anser det å være fornuftig. I dette arbeidet skal jeg anta at kongruenstrekk kan spres ikke-lokalt mellom hoder i en utvidet projeksjon, og lokalt fra et hode til en konstituent som er basegenerert i hodets spesifikator. Med andre ord kan to hoder dele kongruenstrekk dersom de er hoder i den samme utvidete projeksjonen, og et element i en spesifikator-posisjon (Spec-XP) kan

dele kongruenstrekk med hodet i den projeksjonen (X^0). En slik spesifikator/hode-relasjon kan være enten basegenerert eller ha oppstått ved flytting.

Legg merke til at det siste ikke er i strid med UKT siden dette prinsippet utelukkende gjelder funksjonelle projeksjoner hvor de aktuelle kongruenstrekkene, er relevante for identifikasjonen av de abstrakte hodene. Konstituentene som bærer disse trekkene, vil typisk ha flyttet dit fra et annet domene.

Hvorvidt synlige korrelat for kongruens, dvs. reelle morfologiske trekk, finnes eller ikke, antar jeg er leksikalsk definert. En konstituent vil kongruere dersom den tilhører en klasse som er sensitiv til morfologiske egenskaper ved andre konstituenter – ellers vil den ikke kongruere. Videre skal jeg anta at samsvaret mellom trekk på ulike konstituenter må kontrolleres gjennom gitte syntaktiske konfigurasjoner, og jeg definerer denne 'sjekkingsrelasjonen' som følger:

(23) Sjekking av kongruenstrekk$_{def}$:
Konstituenter deler mofologiske trekk dersom de er leksikalsk definert til å gjøre det og dersom én av de følgende to relasjonene holder mellom dem:

(i) De er synlige hoder i den samme utvidete projeksjonen (ikke-lokal sjekking).
(ii) De er spesifikatorer til et hode som enten er spesifisert for kongruenstrekkene det gjelder, eller som deler disse trekkene med et annet hode (lokal sjekking).

Såvidt jeg kan forstå er denne tilnærmingen til kongruens forenlig med den syntaktiske operasjonen 'AGREE' som Chomsky (1998, 2000) foreslår.

En viktig effekt ved den foreslåtte definisjonen av kongruens er at en XP ikke kan sjekke sine kongruenstrekk mot et ikke-kongruerende hode.

La oss igjen se hvordan systemet prinsipielt sett virker. Anta at A og B er XPer i spesifikator-posisjonene til henholdsvis α og β. α er et ikke-kongruerende hode som c-kommanderer β, og β bærer trekk som A er kongruens-sensitiv for.

(24) [A α [B β …

Denne konfigurasjonen er ikke velformet siden A ikke kan sjekke sine kongruenstrekk – den kan ikke "se" β, om man vil.

Men hva dersom β flytter og adjungerer til det ikke-kongruerende hodet α? Det ville gi oss følgende konfigurasjon.

(25) [A β–α [B t …

I denne konfigurasjonen kan A sjekke sine kongruenstrekk lokalt mot β, og hvis trekkene samsvarer med dem β bærer, er As tilstedeværelse i numerasjonen velformet. Med andre ord kan den ikke-velformete konfigurasjonen i (24) reddes derivasjonelt dersom operasjonen 'flytt' (dvs. 'move') resulterer i en konfigurasjon som faktisk er velformet.

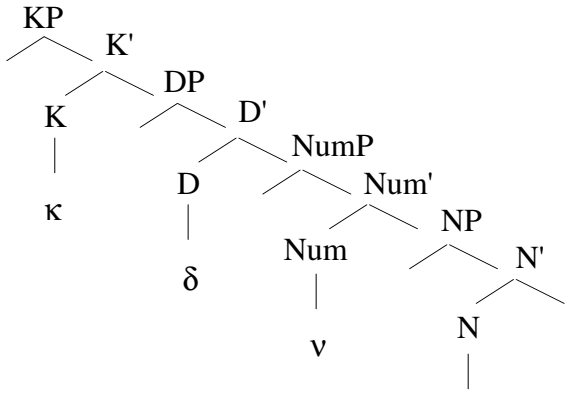
La oss nå gå tilbake til begrepet identifikasjon og se på hvilke morfologiske trekk som er relevante innenfor nominalfrasen.

2.3 *Relevante trekk i det nominale systemet*

Den overgripende teorien om nominalfraser jeg skal anta, er presentert i Vangsnes (1999: del I, 2001), og den sentrale tanken der er at nominalfrasers referensielle egenskaper gjenspeiles i deres interne syntaktiske struktur. De sidene ved teorien som er mest relevant for problemene vi er opptatt av her, blir presentert etter hvert.

Jeg antar tre funksjonelle projeksjoner i det nominale systemet: KP, DP og NumP. Hodene i de tre projeksjonene er henholdsvis κ, δ og ν, og disse tre abstrakte funksjonelle kategoriene er ordnet slik at κ c-kommanderer δ som c-kommanderer ν, og alle tre c-kommanderer NP. Det gir oss følgende grunnleggende struktur for nominalfraser.

(26)

κ er en kategoriell funksjonell kategori som signaliserer at det frasestrukturelle objektet er nominalt, og KP utgjør dermed en klar parallell til CP på setningsnivået. Jeg antar i denne forbindelse at om Kasus skal kunne tilordnes en nominalfrase, må κ være til stede i den. Dermed må alle argumentelle

nominalfraser inneholde κ, og dette representerer dermed en parallell til den 'argumentregelen' (Argument Rule) som vi finner hos Delsing (1993a: 65).

For øvrig skal jeg anta at det finnes to varianter av κ, $\kappa_{[+unik]}$ og $\kappa_{[-unik]}$. Hvorvidt den ene eller den andre blir valgt, avgjør om nominalfrasen blir unikt eller ikke-unikt refererende. (Med en unikt refererende nominalfrase forstår jeg at nominalfrasen har en referent som kan identifiseres av både taler og mottaker. Se ellers Vangsnes 1999, 2001.)

Hode i DP og NumP er de ekstensjonelle funksjonelle kategoriene δ og ν. Den ekstensjonelle egenskapen til δ er å forankre nominalfrasen til en viss referent (eller en mengde med referenter). Tilstedeværelsen av DP i frasestrukturen innebærer med det at nominalfrasen skal ha en spesifikk tolkning, nærmere bestemt at taleren ved å ytre nominalfrasen har en gitt referent i tankene. Hvorvidt tilhøreren kan identifisere denne referenten, er irrelevant.

Legg i denne sammenhengen merke til distinksjonen mellom 'spesifikk' og 'unik' referanse: En nominalfrase som *alle de gale hundene* vil være både unikt og spesifikt referende mens en nominalfrase som *alle gale hunder* vil være unikt men ikke spesifikt refererende. (Jeg viser igjen til Vangsnes 1999, 2001 for ytterligere diskusjon. Den forståelsen av 'spesifisitet' som vi antar her, ligger nær det Fodor og Sag (1982) kaller 'referential reading'.)

Den ekstensjonelle egenskapen til ν er å definere en nominalfrase som tellelig, og tilstedeværelsen av denne funksjonelle kategorien i frasestrukturen tilsier dermed at nominalfrasen denoterer en mengde, dvs. en entitet individualisert på en slik måte at dets bestanddeler kan telles.

En nominalfrase som er både tellelig og spesifikk vil etter dette være et frasestrukturelt objekt som består av alle projeksjonene i (26). Hvis den ikke er tellelig, vil NumP ikke gjenfinnes i strukturen, og hvis den ikke er spesifikt refererende, er DP fraværende. Og som vi skal se, er det tilfeller der både DP og NumP ikke er med i frasestrukturen – en slik nominalfrase er dermed verken spesifikk eller tellelig. Dette gir oss da følgende typologi hva gjelder nominalfraser.[11]

(27)	a.	[KP	[DP	[NumP	[NP	]]]]	(spesifikk, tellelig)
	b.	[KP	[DP		[NP	]]]	(spesifikk, ikke-tellelig)
	c.	[KP		[NumP	[NP	]]]	(tellelig)
	d.	[KP			[NP	]]	(ikke-tellelig)

[11] Typologien omfatter strengt tatt 8 forskjellige nominalfrasetyper i og med at det finnes to forskjellige hoder for KP: Valget av κ[+unique] eller κ[-unique] avgjør hvorvidt nominalfrasen refererer til en unikt identifiserbar referent eller ikke. For vår diskusjon spiller dette riktignok ikke noen avgjørende rolle og vi kan derfor forenkle som i (27).

Følgende engelske eksempler kan tjene som illustrasjon på de ulike nominalfrasetypene.

(28)	a.	the (three) cars	(spesifikk, tellelig)
	b.	the beer	(spesifikk ikke-tellelig)
(29)	a.	a beer/three cars	(tellelig)
	b.	beer	(ikke-tellelig)

En fyldigere redegjørelse for bakgrunnen for å modellere nominalfraser på denne måten finnes i Vangsnes (1999: del I, 2001).

De morfologiske trekkene som er relevante for identifikasjonen av henholdsvis κ (i sine to varianter), δ, og ν, er som følger.

Relevante trekk for nominalfraseinterne funksjonelle kategorier
Trekk som er relevante for identifikasjonen av:
(i) $\kappa_{[+unik]}$ er: [masse], [kasus], [nominal] .
(ii) $\kappa_{[-unik]}$ er: [∀], [kasus], [nominal].
(iii) δ er: [genus], [deiksis], [nominal].
(iv) ν er: [numerus], [nominal].

Hvis vi ser på trekkene som attributt/verdi-par, er det bare attributt-delen som er relevant for identifikasjon. Med andre ord er det ikke viktig om for eksempel kasustrekket er 'nominativ' eller 'akkusativ' eller om genus-trekket er 'maskulinum' eller 'femininum'.

Når det gjelder distinksjonen mellom leksikalske trekk og bøyningstrekk, er [genus] og [kasus] kongruenstrekk mens [nominal], [deiksis], [∀] og [masse] er leksikalske trekk. Trekket [numerus] er enten et kongruenstrekk eller et leksikalsk trekk.

Identifikasjonen av κ skal vi ikke gå nøye inn på her, men et viktig poeng er at KP er det domenet der vi finner såvel universelt kvantifiserende determinativ (f.eks. *alle*, *hver*, etc.) som masse-determinativ (f.eks. *mye*), og antakelsen om at trekkene [∀] og [masse] er relevant for identifikasjonen av dette domenet har naturlig nok sammenheng med dette.

Det leksikalske trekket [nominal] antas å finnes på alle nominale og adnominale konstitutenter som ikke i seg selv konstituerer en utvidet projeksjon.

Det vil da si at substantiv, adjektiv og determinativ, men ikke f.eks. PPer og relativsetninger, kan utgjøre den eneste konstituenten i en nominalfrase.[12]

Det leksikalske trekket [deiksis] er alltid til stede i bestemte artikler. Intuitivt sett "peker" en bestemt artikkel til en referent, og dersom et element ikke inneholder trekket [deiksis], kan det ikke være en bestemt artikkel. Videre antar jeg at dette trekket er til stede i determinativ som gjerne karakteriseres som "bestemte", da særlig demonstrativer og possessiver. Jeg skal likevel anta at spesifikasjonen for [deiksis]-trekket følger av den kategorielle spesifikasjonen på slike element, dvs. henholdsvis [demonstrativ] og [possessiv]: Disse to sistnevnte trekkene *impliserer* altså trekket [deiksis].

En annen antakelse når det gjelder bestemte artikler og determinativ er at de kan bære trekket [$\forall$], noe som gjør dem mer høvelige enn andre adnominale konstituenter til å identifisere $\kappa_{[+unik]}$.

Trekket [masse] kommer ikke til å spille noen viktig rolle i diskusjonen av de problemene vi tar for oss i dette arbeidet, og jeg kommer derfor ikke til å gå nærmere inn på det i denne sammenhengen.[13]

Som nevnt ovenfor, antar jeg at [numerus] kan være enten et leksikalsk trekk eller et kongruenstrekk: På determinativ som tallord og *mange*, *få*, ubestemt artikkel etc. er det leksikalsk, men på andre adnominale konstituenter så som demonstrativer og possessiver kan det være et kongruenstrekk.

La oss da kort gå gjennom hovedtrekkene i hvordan teorien fungerer. Vi kan ta utgangspunkt i den norske setningen i (30).

(30) Skipet knuste *(en) båt ...
(da kapteinen styrte det gjennom det svært trafikkerte sundet).

Subjektsfrasen i dette eksempelet er både unikt og spesifikt refererende – det denoterer et bestemt skip som taleren har i tankene, og denne referenten er identifiserbar for tilhøreren. Den er dessuten tellelig i og med at den denoterte mengden består av ett medlem.

---

[12] Legg for øvrig merke til at trekket [nominal] er relevant for identifikasjonen av alle de nominale funksjonelle projeksjonene. Selv om vi ikke kommer til å gå inn på det her, utgjør dette et viktig poeng i et komparativt perspektiv siden det setter oss i stand til å forklare hvordan språk for eksempel totalt mangler artikler. Enn mer inngående diskusjon finnes i Vangsnes (1999: del I).

[13] Nok en gang henviser jeg leseren til Vangsnes (1999: del I, 2001) for ytterligere diskusjon. Der demonstreres det bl.a. hvilken betydning trekket [masse] spiller i det franske artikkelsystemet, og dessuten hvordan dette trekket kan brukes til å forstå den bruken av den etterhengte artikkelen vi finner i masse-denoterende nominalfraser i nord- og nordøstsvenske dialekter (jf. note 3).

Når det gjelder objektsfrasen, kan vi argumentere for at den tillater to tolkninger, én hvor taleren har en referent i tankene, og hvor den altså er spesifikt refererende, og én hvor setningen kun utsier eksistensen av en båt. Tilhøreren er likevel ikke i stand til å identifisere referenten i noen av de to tolkningene, og derfor kan objektsfrasen ikke være unikt refererende. Nominalfrasen er derimot tellelig uansett tolkning: Den refererer til en mengde (med ett medlem) i begge tilfeller.

I henhold til hva vi har sagt ovenfor er derfor subjektsfrasen et frasestrukturelt objekt som inneholder de funksjonelle kategoriene $\kappa_{[+unik]}$, δ og ν, mens objekstfrasen inneholder $\kappa_{[-unik]}$ og ν samt, ved den spesifikke lesningen, δ. Ved den ikke-spesifikke lesningen mangler δ.

La oss nå se på visse morfologiske forhold ved den etterhengte artikkelen i norsk. Substantivet *skip* er nøytrum og substantivet *båt* maskulinum, og som vi ser av eksemplene i (31) og (32), er den etterhengte artikkelen bøyd i henhold til substantivets genus. Videre har artikkelen en flertallsform som er distinkt fra entallsformen(e).

(31) a. skip-et
b. *skip-en
c. skip-ene

(32) a. båt-en
b. *båt-et
c. båt-ene

Vi kan derfor anta at den etterhengte bestemte artikkelen bærer kongruenstrekkene [genus] og [numerus] i norsk. Dessuten bærer den det leksikalske trekket [deiksis] (jf. ovenfor).

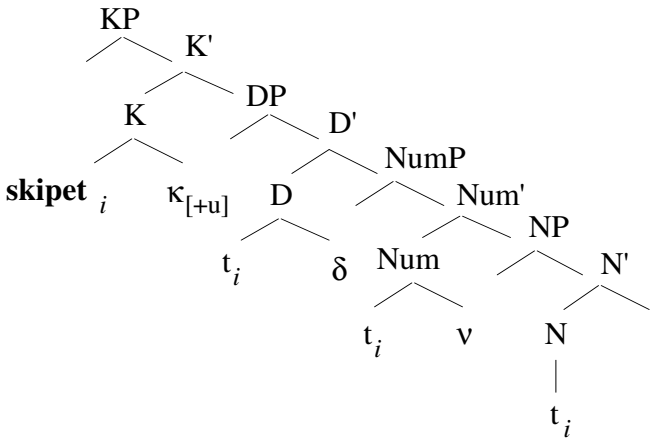
Med det som utgangspunkt kan vi undersøke derivasjonen av subjektsfrasen i (30), *skipet*. Foreløpig antar vi at substantivet og den etterhengte artikkelen starter derivasjonen som en og samme konstituent, altså at sammenføyningen av de to har skjedd i leksikon. N+DEF blir da tilføyd under N og flytter siden og adjungerer til ν i Num^0. Siden den etterhengte artikkelen inneholder trekket [numerus], vil denne flyttingen imøtekomme identifikasjonen av ν (hodet i NumP).

Videre flytting av N+DEF til D^0 imøtekommer dessuten identifikasjonen av δ i og med at den etterhengte artikkelen inneholder trekk som er relevante i den sammenhengen, nemlig [genus] og [deiksis].

Til slutt vil dessuten $\kappa_{[+unik]}$ bli identifisert i det N+DEF flytter til K^0 siden vi antar at artikkelen inneholder trekket [∀], dvs. trekket assosiert med 'unikhet'.

Alt i alt gir dette oss følgende derivasjon for nominalfrasen *skipet*.

(33)

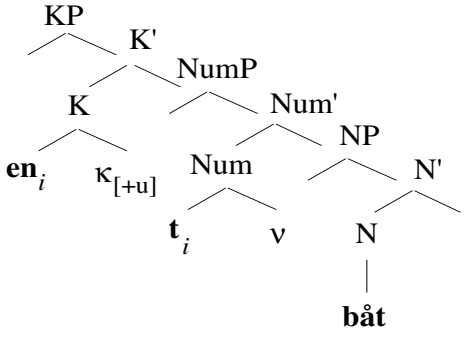
La oss så se på derivasjonen av den ubestemte objektsfrasen i (30) *en båt*. For ordens skyld holder vi oss til den ikke-spesifikke lesningen hvor altså de funksjonelle kategoriene ν og $\kappa_{[-unik]}$ er med i frasestrukturen, men ikke δ.

Vi kan anta at den ubestemte artikkelen bærer et leksikalsk [numerus]-trekk. Dette trekket er relevant for identifikasjonen av ν, og ν kan dermed identifiseres av den ubestemte artikkelen, la oss si gjennom at den er føyd til ν i Num^0.

Siden den ubestemte artikkelen er en adnominal konstituent som ikke i seg selv konstituerer en utvidet projeksjon, inneholder den det leksikalske trekket [nominal], og dermed kan den også identifisere $\kappa_{[-unik]}$, og dette skjer ved at den flytter fra Num^0 til K^0 og der adjungerer til $\kappa_{[-unik]}$.

Strukturen for objektsfrasen (gitt den ikke-spesifikke lesningen) kan da representeres som i (34).

(34)

En detalj ved setningen i (30) som vi ikke har kommentert, er at den ubestemte artikkelen er obligatorisk. Den tentative forklaringen på det kan vi si er at substantivet i seg selv ikke bærer noe trekk som er relevant for identifiseringen av det abstrakte hodet ν, og derfor vil ikke hodeflytting av substantivet til Num^0 kunne imøtekomme identifikasjonen av ν.

Studér da den neste setningen som inneholder en ubestemt objektsfrase i flertall.

(35) Skipet knuste båter. *norsk*

I dette tilfellet inneholder ikke objektet noe determinativ. Nominalfrasens denotatum er likevel i prinsippet tellelig – når vi hører setningen, kan vi spørre "Hvor mange?" – og vi ønsker derfor å anta at ν er til stede. I så måte kan vi hevde at det ikke er nødvendig med noe determinativ i og med at substantivet bærer et affiks som i sin tur inneholder trekket [numerus]. Numerus-affikset tjener da til å identifisere ν når substantivet har hodeflyttet til Num^0.

La oss til slutt ta for oss et tilfelle hvor det ikke er nødvendig med et determinativ selv når substantivet står i entall, nærmere bestemt tilfeller med masse-denoterende substantiv.

(36) Skipet knuste is. *norsk*

I dette eksempelet er objektsfrasens denotatum ikke tellelig. Det er heller ikke spesifikt, og gitt våre antakelser er da verken ν eller δ til stede i frasestrukturen. Fraværet av både determinativ og numerus-affiks er da uproblematisk.[14] $\kappa_{[-unik]}$ kan i sin tur identifiseres av trekket [+nominal] på substantivet, og identifikasjonen av denne funksjonelle kategorien krever derfor heller ikke at et determinativ genereres. I resten av denne studien skal vi ikke gå mer inn på identifikasjonen av $\kappa_{[-unik]}$ siden det verken er problematisk eller avgjørende for de fenomenene vi tar for oss.

---

[14] Man kan i forlengelsen av dette spørre seg hvorvidt fraværet av ubestemt artikkel i (30) egentlig gjør setningen ugrammatisk, eller om den kun er merkelig av pragmatiske årsaker. Det kan være en triviell sannhet når det gjelder båter, at de eksisterer som individualiserte entiteter og ikke som masser, men det synes likevel ikke utenkelig at vi kunne tvinge fram en masse-lesning selv ved tellelige substantiv som 'båt'. Versjonen av (30) uten den ubestemte artikkelen ville da bety noe slikt som "Skipet holdt på med båtknusing". Ytterligere diskusjon finnes i Vangsnes (1999).

Videre kan nakne substantiv i entall i noen tilfeller være de eneste konstituentene i en nominalfrase hvor de synes å denotere abstrakte begrep snarere enn en fysisk manifestasjon av den type objekt de denoterer. Et eksempel på et slikt nakent nominal i norsk er gitt i (i). Se for øvrig Borthen (1999) for ytterligere diskusjon.

(i) Jon kjøpte seg båt i fjor.

Etter disse innledende bemerkningene når det gjelder hvordan nominalfraseteorien fungerer, skal vi fortsette med å ta for oss noen andre sider ved nominalfrasesyntaks som er viktige for studien vår, nærmere bestemt følgende tre forhold: (i) adjektivs syntaktiske status, (ii) demonstrativers syntaktiske status og spørsmålet om 'enkel' versus 'dobbel' bestemthet, og (iii) den syntaktiske statusen til possessiver.

2.4. *Adjektivbøyning og den syntaktiske statusen til adjektiv*

I dette arbeidet skal jeg følge Abney (1987) og Barbiers (1992) i å hevde at adjektiv er hoder i den utvidete projeksjonen fra N^0, og dermed at de har en syntaktisk status som likner den hjelpeverb har på setningsnivå. Denne antakelsen kommer til å være avgjørende for visse aspekter ved analysen min av artikkelsystemet i nordisk, først og fremst siden det gjør oss i stand til å hevde at N-flytting til Num^0, D^0 og K^0 kan blokkeres av adjektiv som en følge av 'the Head Movement Constraint' (HMC, jf. Travis 1984) (eller 'Vilkåret for hodeflytting', jf. Nordgård og Åfarli 1990).[15]

Dette synet på adjektivs syntaktiske status er langt fra ukontroversielt, og flere forfattere følger Cinque (1994) som argumenterer for at adjektiv er generert i spesifikator-posisjonen til funksjonelle projeksjoner mellom N og D. Det vil føre for langt her å gå gjennom gjennom argumentene for og imot de to synene, og jeg viser til Delsing (1993a, 1993b) og Kester (1996) for grundig diskusjon.

Det avgjørende for teorien vi utvikler her, er at det er vanskelig å opprettholde Cinques syn av rent konseptuelle årsaker. Gitt det restriktive synet på funksjonelle kategorier som vi anlegger, hvor altså funksjonelle kategorier direkte knytter an til det refererende uttrykkets ekstensjon, er det vanskelig å motivere eksistensen av funksjonelle kategorier som har som sin grunnleggende funksjon å projisere en struktur for at APer i sin tur skal kunne genereres i deres spesifikatorposisjoner. Disse projeksjonene måtte vi da anse som 'intensjonelle' funksjonelle kategorier, og det ville ikke være i tråd med den semantisk baserte distinksjonen mellom funksjonelle og substansielle kategorier som jeg har forslått ovenfor (jf. avsnitt 2.1).

Tilsvarende konseptuelle innvendinger rammer også en A-som-hode-analyse som er det vi finner hos Abney (1987) og Barbiers (1992). De anser

---

[15] Den grunnleggende tanken bak HMC er at et hode ikke kan flytte over et annet hode, og det finnes ulike formuleringer av dette vilkåret i ulike teorier avhengig av hvordan teorien for øvrig er bygd opp. Den klassiske GB-formuleringen er at vilkåret følger av 'the Empty Category Principle' hvor det hodet som det flyttes over vil bli en nærmere styrer for sporet etter det flyttede hodet enn det flyttede hodet selv.

APer å være funksjonelle projeksjoner *per se*, men jeg skal hevde at dette problemet kun er av overflatisk og terminologisk karakter. Det viktige poenget for denne studien er at jeg betrakter adjektiv som *substansielle* kategorier på linje med substantiv, og projeksjonene projisert fra adjektiv avgjør i kombinasjon med NP nominalfrasens intensjonelle egenskaper.

Før vi fortsetter skal vi legge merke til at det i nordiske dialekter eksisterer to typer adjektivbøyning. De to typene kalles tradisjonelt henholdsvis 'svak' og 'sterk', og de har en komplementær syntaktisk distribusjon. Svake adjektiv forekommer attributivt i nominalfraser som inneholder bestemte artikler, demonstrativer eller possessorer, dvs. det vi kan kalle 'definitte determinativ/element'. Sterke adjektiv forekommer på sin side i nominalfraser som ikke inneholder slike determinativ/element, samt i predikativer (uavhengig av subjektets bestemthet). Distribusjonen til de to typene er illustrert med de færøyske eksemplene i (37)–(39). I (37) forekommer adjektivene attributivt med definitte determinativ, i (38) med indefinitte determinativ, mens de i (39) står i predikativ stilling. Når jeg har valgt færøyske eksempler, er det for å få fram distinksjonen mellom sterk og svak adjektivbøyning også i flertall – som de norske oversettelsene viser, er det ingen distinksjon mellom sterk og svak bøyning i flertall i norsk, og det samme gjelder for svensk og dansk.[16]

(37) a. tann/hesi fíni/*fínur bilurin *færøysk*
'den/denne fine/*fin bilen'
b. mín/Jogvansa fíni/*fínur bilur
'min/Johans fine/*fin bil'
c. teir/hesir fínu/*fínir bilarnir
'de/disse fine/(*)fine bilene'

(38) a. ein fínur/*fíni bilur
'en fin/*fine bil'
b. nakkrir/fimm fínir/*fínu bilar
'noen/fem fine biler'

[16] Det systemet vi har i dialekter med 'adjektivinkorporering' (jf. avsnitt 3.3 og ellers Sandström og Holmberg 1994) er selvsagt forskjellig fra det allmenne skandinaviske systemet. Det er ellers dialekter i Södra Österbotten hvor det ikke er noen forskjell mellom sterk og svak adjektivbøyning. Ivars (1988:157) beskriver forandringer i Närpes-dialekten som i praksis betyr at den (historisk sett) sterke adjektivbøyningen nå også gjenfinnes i definitte nominalfraser, og det samme synes å være tilfelle med den nærliggende Malax-dialekten. Disse forholdene blir nærmere belyst i avsnitt 3.4.

(39) a. Bilurin er sera fínur/*fíni.
'Bilen er svært fin/*fine.'
b. Bilarnir eru sera fínir/*fínu.
'Bilene er svært fine/(*)fine.'

Det faktum at predikative adjektiv har sterk bøyning uavhengig av om subjektet er bestemt eller ikke, forteller oss at *svak* adjektivbøyning er et nominalfraseinternt fenomen, og i dette arbeidet skal jeg anta at svak adjektivbøyning er påkrevd i tilfeller der det leksikalske trekket [deiksis] er til stede i hodekjeden og/eller det abstrakte hodet δ er identifisert av et element som inneholder dette trekket. Svak adjektivbøyning er med andre ord å regne som *kongruens* med trekket [deiksis].

I tråd med dette skal jeg for øvrig heretter benytte termparet 'bestemt/ubestemt' istedenfor 'svak/sterk'.

2.5. *DxP og den syntaktiske statusen til demonstrativer og etterhengt artikkel*
Siden Abney (1987) har det vært vanlig å betrakte demonstrativer som hoder i Ns utvidete projeksjon, generert i den samme posisjonen som bestemte artikler, dvs. i D^0. Giusti (1997) har et annet syn. Hun påpeker at det finnes språk hvor demonstrativer og bestemt artikkel forekommer samtidig, og dette tilsier at de to ikke nødvendigvis konkurrerer om den samme syntaktiske posisjonen. Giustis løsning er å si at bestemte artikler er hoder i Ns utvidete projeksjon mens demonstrativer er genererte i spesifikatorposisjoner.

Brugè (1996) utvikler Giustis forslag videre, og på grunnlag av bl.a. spanske data argumenterer hun for at den basegenererte posisjonen til demonstrativer er en spesifikatorposisjon mellom adjektiv og substantivet. Spanske demonstrativer forekommer enten prenominalt i komplementær distribusjon med bestemt artikkel, eller postnominalt *sammen* med bestemt artikkel. Videre vil postnominale demonstrativer stå etter postnominale adjektiv, men foran PP-komplement. Disse forholdene er illustrert i (40).

(40) a.	ese	(*el)	libro			*spansk*
	den-der	den	bok			
b.	*(el)	libro	ese			
	den	bok	den-der			
c.	el	libro	viejo	ese	de matemáticas	
	den bok	gammel		den-der	om matematikk	

Brugès hovedtanke er at dersom demonstrativer er basegenerert i en posisjon mellom adjektiv og substantiv, vil N-flytting til en preadjektivisk posisjon føre

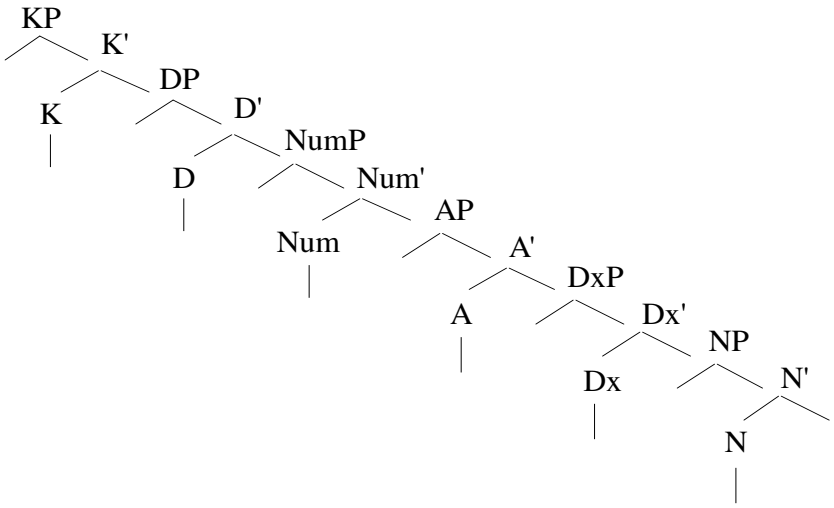
til at demonstrativen blir uttalt postnominalt med mindre den også flytter mot venstre. Og dersom demonstrativen faktisk flytter, vil det være til en posisjon der den kommer til å konkurrere med den bestemte artikkelen, hvilket i sin tur forklarer komplementariteten mellom de to.

Roca (1996) viser at det er visse problemer med de dataene Brugè baserer seg på, men jeg skal likevel utnytte den idéen Brugè lanserer. (Se for øvrig Vangsnes 1996 for ytterligere diskusjon av Giusti og Brugès argumenter, og dessuten Bernstein 1997 for liknende tanker om demonstrativer.)

Videre skal jeg også trekke en parallell mellom Brugès behandling av demonstrativer og Kesters (1996) forslag om at den nordiske etterhengte artikkelen er hode i en projeksjon som umiddelbart c-kommanderer NP. Denne projeksjonen er distinkt fra DP (som i min teori altså tilsvares av KP, DP og NumP), og i henhold til Kesters analyse kan den ha adjektiv i sin spesifikatorposisjon. Det tilsier at den etterhengte artikkelen er basegenerert i en posisjon mellom adjektiv og substantiv, altså ganske parallelt med hva Brugè foreslår for demonstrativer universelt.

Jeg skal derfor foreslå at den nordiske etterhengte artikkelen *kan* være basegenerert som hodet i den projeksjonen der demonstrativer er basegenerert i spesifikatorposisjonen. Denne projeksjonen skal jeg kalle "DxP" (jf. "deixis-frase"). Den fullstendige, maksimale strukturen jeg skal anta for nominalfraser, er da som følger.

(41)

Når den etterhengte bestemte artikkelen er generert i Dx^0, vil den, siden den er et klitisk element, få substantivet til å flytte og adjungere til Dx^0, og derigjen-

nom får vi den fonologiske sammenføyningen av substantivet og artikkelen. (Nedenfor skal jeg like fullt hevde at den etterhengte artikkelen ikke har en slik syntaktisk status i *alle* nordiske dialekter.)

Denne eksplisitte syntaktiske korrelasjonen mellom demonstrativer og den etterhengte bestemte artikkelen understøttes av diakrone forhold i og med at artikkelen har utviklet seg fra en demonstrativ (dvs. den norrøne demonstrativen *(h)inn* som betyr 'den andre'). Jeg skal likevel hevde at den etterhengte artikkelen har forskjellig status i de ulike nordiske dialektene. Nærmere bestemt skal jeg hevde at den enten er et klitisk element (som er hode i Dx^0) eller en del av substantivets bøyning (altså et pre-syntaktisk element). Med andre ord skal jeg anta at substantivmorfologien i de to dialekttypene følger følgende mønstre: (i) [N+SUFF]+DEF og (ii) [N+SUFF]. Forskjellen mellom disse to mønstrene er at i (i) uttrykkes bestemthet ved et eget suffiks som hekter seg utenpå et annet suffiks som uttrykker deklinasjonsklasse og numerus (og evt. kasus), mens bestemthet i (ii) uttrykkes gjennom det samme suffikset som også viser substantivets deklinasjonsklasse og numerus (og evt. kasus).

Dansk og islandsk er av dialekttype (i), mens de andre nordiske dialektene følger mønsteret i (ii), og som en illustrasjon på forskjellen mellom de to typene, kan vi sammenlikne islandsk og norsk. I (42)–(47) ser vi (de nominative) formene av de kognate substantivene *magi*/*mage*, *hús*/*hus* og *epli*/*eple*. I de islandske eksemplene står *V* for en underliggende vokal som strykes dersom den følger en annen vokal og som i andre tilfeller uttales som /ɪ/.[17]

(42) a. *mag+i* —> *magi*
b. *mag+i+Vnn* —> *maginn*
c. *mag+ar* —> *magar*
d. *mag+ar+nir* —> *magarnir*

(43) a. *mag+e* —> *mage*
b. *mag+en* —> *magen*
c. *mag+er* —> *mager*
d. *mag+ene* —> *magene*

[17] Denne representasjonen er strengt tatt ikke nødvendig i disse eksemplene, men den er det når vi tar for oss andre substantiv. Sammenlikn f.eks. følgende akkusativformer av 'hest' og 'mage' der overflateformen er gitt til høyre.

(i) a. hest+Vnn —> hestinn b. mag+a+Vnn —> magann

(44)	a.	*hús+0*	—> *hús*	(45)	a.	*hus+0*	—> *hus*
	b.	*hús+0+Vð*	—> *húsið*		b.	*hus+e*	—> *huse*[18]
	c.	*hús+0*	—> *hús*		c.	*hus+0*	—> *hus*
	d.	*hús+0+Vn*	—> *húsin*		d.	*hus+ene*	—> *husene*
(46)	a.	*epl+i*	—> *epli*	(47)	a.	*epl+e*	—> *eple*
	b.	*epl+i+Vð*	—> *eplið*		b.	*epl+e*	—> *eple*[18]
	c.	*epl+i*	—> *epli*		c.	*epl+er*	—> *epler*
	d.	*epl+i+Vn*	—> *eplin*		d.	*epl+a*	—> *epla*

Eksemplene i (42)–(47) illustrerer noen generelle poeng når det gjelder forskjellen mellom de to dialekttypene. For det første er bestemthetsmarkeringen klart mer agglutinerende i type (i) enn i type (ii). Dette er tydelig når vi ser på et norsk eksempel som *epla* (47a). Dersom denne formen skulle følge mønsteret N+SUFF+DEF (altså type (i)), skulle vi forvente at hele numerusaffikset ble strøket (altså at den underliggende formen skulle være *epl+er+a*).[19] Når vi i stedet antar at bestemthet er en av verdiene på SUFF i et N+SUFF-mønster, er vi bedre i stand til å gjøre greie for slike eksempel.

Et poeng som kommer til å bli viktig nedenfor, er videre at det er lettere å behandle homonymi mellom ubestemte og bestemte former når bestemthet er representert på SUFF snarere enn som et separat element (DEF). Dette samsvarer ganske godt med de empiriske forholdene. I islandsk eksisterer det former som er homonyme med hensyn til numerus (jf. (44) og (46)) og/eller kasus, men ikke med hensyn til distinksjonen bestemt/ubestemt. I færøysk, norsk og svensk finnes det på den andre siden tilfeller av substantiv hvor det ikke er noen forskjell mellom bestemt og ubestemt form (sammen med tilfeller av homofone entalls- og flertallsformer), jf. f.eks. paradigmet i (47) og fotnote 18. (Vi skal for øvrig komme tilbake til dette spørsmålet i forbindelse med diskusjonen av færøysk i del 6.3.2.) Vi kan faktisk anta at en forutsetning for å utvikle homofone bestemte og ubestemte former av et substantiv, er at den etterhengte artikkelen må være et bøyningsaffiks og ikke et syntaktisk klitikon.

---

[18] I skriftlig norsk er det bestemte nøytrumssuffikset *-et*, men den finale t-en blir aldri uttalt (bortsett fra i de sørligste delene av Østfold fylke, jf. Sandøy 1987:205), og dermed vil en fonologisk form som /'eple/ være både bestemt og ubestemt. Det samme gjelder for en god del svenske dialekter. Faktisk er det slik at en form som *eple* i mange norske dialekter også kan være ubestemt flertall, og vi har da en tredelt homonymi i paradigmet for det substantivet og flere andre som følger samme mønster.

[19] Dette er faktisk akkurat det synet som kommer til uttrykk i *Norsk Referansegrammatikk* (Faarlund et al. 1997:173ff).

Den etterhengte bestemte artikkelens status i nordisk kan etter dette oppsummeres av tabell 1, og vi kan betrakte dette som et parameter dersom vi sier at det å ikke være et syntaktisk hode innebærer at den etterhengte bestemte artikkelen er et bøyningselement.[20]

	færøysk	norsk	svensk	dansk	islandsk
DEF_{suff} = syntaktisk hode	–	–	–	+	+

Tabell 1: Den syntaktiske statusen til den etterhengte artikkelen i nordiske dialekter

Antakelsen om at den etterhengte bestemte artikkelen er et syntaktisk hode i islandsk og dansk, men en del av et bøyningsaffiks i de andre nordiske dialektene, kan videre utnyttes når vi tar for oss de syntaktiske egenskapene til demonstrativer i dialektene. I islandsk og dansk kan demonstrativer ikke forekomme sammen med den etterhengte bestemte artikkelen, mens de kan det i færøysk, norsk og svensk. Dette er illustrert i (48).

(48)	a.	þessi	bók/*bókin	*islandsk*
	b.	denne	bog/*bogen	*dansk*
	c.	henda	bókin	*færøysk*
	d.	denne	boka	*norsk*
	e.	denna[21]	boken	*svensk*

Som vi husker fra innledningen er dette helt parallelt med det vi finner når det gjelder den preadjektiviske artikkelen i færøysk og skandinavisk: I færøysk, norsk og svensk vil den preadjektiviske bestemte artikkelen stå sammen med den etterhengte, mens den i dansk ikke vil det. Det finnes tilfeller der demonstrativer ikke forekommer sammen med den etterhengte artikkelen også i dialekter av type (ii), men samtidig forekomst representerer helt klart den umarkerte strukturen.[22]

---

[20] Dette synet på den etterhengte artikkelens varierende status i nordisk er bare delvis forenlig med synet til Delsing (1993:kap.4). Konsekvensen av hans analyse, som er gitt innenfor rammen av en teori uten noen projeksjon mellom adjektiv og substantiv, er at artikkelen er et bøyningselement i færøysk, norsk, svensk og *islandsk*, men ikke i dansk.

[21] I skriftlig/formell svensk vil den enkle proksimale demonstrativen *denna* ikke forekomme sammen med den etterhengte artikkelen, og (48e) har derfor et klart muntlig preg. For ytterligere detaljer viser jeg til Delsing (1993:137f) og referanser gitt der.

[22] Det kan gis i alle fall ett godt argument til støtte for at demonstrativ pluss etterhengt artikkel er den umarkerte strukturen. Dersom vi tar for oss de komplekse demonstrativene *den her*/*den der*, vil vi se at disse ikke kan stå sammen med den etterhengte artikkelen i dansk mens de *må* stå sammen med den i norsk og svensk. Dette kan illustreres med følgende eksempler.

For å gjøre rede for denne variasjonen skal jeg rett og slett anta at DxP ikke kan ha både en demonstrativ i spesifikatorposisjonen og en enklitisk artikkel i Dx^0. Snarere skal jeg anta at når en demonstrativ skal genereres, vil DxP projiseres fra et tomt deiktisk hode. Dette tomme hodet kongruerer ikke med N^0, og derfor kan ikke demonstrativen i Spec-DxP sjekke sine kongruenstrekk mot det (jf. 2.2 ovenfor). Derimot vil en gyldig lokal sjekkerelasjon oppstå dersom N^0 flytter og adjungerer til det tomme hodet i Dx^0. Forskjellen mellom de to dialekttypene blir nå viktig.

I færøysk, norsk og svensk eksisterer det i prinsippet et valg mellom to forskjellige former av substantivet (når vi ser bort fra numerus som strengt tatt tilsier et valg mellom fire former): N+SUFF kan være enten *ubestemt* eller *bestemt*. I islandsk og dansk finnes det derimot bare ubestemt former av substantivet. å velge: Den etterhengte artikkelen er aldri morfologisk sett en del av substantivet, men legges til ved syntaktisk kombinasjon.

Dette gjør da greie for hvorfor demonstrativer ikke kan forekomme sammen med den etterhengte artikkelen i dialekttype (i) mens den kan både forekomme sammen og ikke sammen med artikkelen i dialekttype (ii). Jeg skal videre anta at bestemte former av substantivet er de best *egnede* til å stå sammen med demonstrativer i den siste dialekttypen, la oss si fordi begge elementene bærer trekket [deiksis] og dermed samsvarer bedre enn demonstrativ pluss ubestemt form.

Det siste er faktisk et interessant poeng, for mens sekvensen *demonstrativ–N+DEF* er fullstendig ugrammatisk i islandsk og dansk, så er den atypiske sekvensen (*demonstrativ–N*) ikke ugrammatisk i færøysk, norsk og svensk: I de fleste tilfeller virker den nærmest bare arkaisk eller formell (se for øvrig note 21 og 22). Jeg tror den analysen jeg har presentert ovenfor, reflekterer denne forskjellen mellom dialektene når det gjelder grammatikalitetsvurderinger.

Det er viktig å merke seg at demonstrativer typisk flytter mot venstre fra DxP til NumP og DP. Årsaken er at de er ideelle identifikatorer for hodene i disse projeksjonene – i de fleste nordiske dialektene viser de kongruens i både genus og numerus (samt kasus), og i tillegg bærer de trekket [deiksis]. Det at demonstrativer står til venstre for både adjektiv og tallord i nordisk viser videre

---

(i)	a.	den	her/der	bog/*bogen	*dansk*
	b.	den	her(re)/der(re)	boka/*bok	*norsk*
	c.	den	här(a)/där(a)	boken/*bok	*svensk*

Gitt at disse komplekse demonstrativene har et klart muntlig preg, er det grunn til å tro at de ligger nærmere "kjernegrammatikken" for språkene, og dermed det mer typiske syntaktiske mønsteret.

at de må ha flyttet mot venstre. Følgende norske data gir i så måte et representativt bilde av demonstrativers overflateposisjon generelt i (de fleste) nordiske dialekter.

(49)	a.	**disse**	tre	store	bøkene
	b.	*tre	**disse**	store	bøkene
	c.	*tre	store	**disse**	bøkene
	d.	*tre	store	bøkene	**disse**

Det at N+DEF står igjen i en postadjektivisk posisjon, dvs. Dx^0, er uproblematisk. Det følger av at adjektivet er et hode som dermed, gitt HMC, blokkerer videre hodeflytting av substantivet (jf. avsnitt 2.4). Både dette siste forholdet og spørsmål knyttet til demonstrativer som identifikatorer kommer vi tilbake til senere. Først skal vi kort ta for oss den syntaktiske statusen til possessorer.

2.6. *Den syntaktiske statusen til possessorer*

Jeg skal anta at den basegenererte posisjonen til possessorer, både possessive pronomen (dvs. *possessiver*) og ikke-pronominelle possessorer, er Spec-NP. I denne posisjonen blir de tilordnet en θ-rolle av substantivet i en lokal relasjon (hode-spesifikator), og dette tilsvarer den måten et verb tilordner en θ-rolle til subjektet i en setning (i hevdvunne analyser).

De nordiske dialektene sett under ett gir oss et stort antall ulike possessivkonstruksjoner. (Delsing 1993a:149-160, 1998, dette volumet: 25ff, gir gode oversikter, og se for øvrig innledningen til dette arbeidet.) I denne sammenhengen skal jeg konsentrere meg om muligheten for å kombinere en possessor med bestemte artikler. En relativt robust empirisk generalisering i så måte er følgende, jf. innledningen: En possessor kan ikke følges av bestemt artikkel på det samme nominalfraseinterne nivået (jf. Vangsnes 1996, 1998b, 2000).

Denne generaliseringen dekker dansk, færøysk og standard svensk der possessorer vanligvis forekommer prenominalt, og den holder dessuten også for norsk og mange svenske dialekter der possessiver kan forekomme både pre- og postnominalt og der det siste kan sies å være det umarkerte. Videre er generaliseringen dekkende for islandsk i den grad islandsk tillater prenominale possessorer (jf. Delsing 1993a:157). Postnominale possessorer står som regel sammen med bestemte artikler (dvs. i norsk, i mange svenske dialekter og i islandsk).

Men vi vet jo allerede at generaliseringen ikke dekker skelleftemål, jf. innledningen, og som vi skal se i del 5, holder den ikke i flere andre svenske

dialekter heller. La oss likevel diskutere den nevnte generaliseringen i lys av den teorien som er utviklet så langt.

Norsk er i så måte en passende dialekt å ta utgangspunkt i siden den tillater både prenominale og postnominale possessorer. Når en possessor står prenominalt, kan den ikke etterfølges av den etterhengte bestemte artikkelen. På den andre siden vil postnominale possessorer typisk kreve tilstedeværelsen av bestemt artikkel. Dette kan illustreres med eksemplene i (50).

(50)	a.	mi	bok/*boka	*norsk*
	b.	Pers	bok/*boka	
	c.	boka/*bok	mi	
	d.	boka/*bok	til Per	

Det at bestemt artikkel normalt opptrer sammen med postnominale possessiver, kan gjøres rede for ut fra det vi har foreslått tidligere sammen med antakelsen om at possessorer er basegenerert i Spec-NP: Et bestemt substantiv (N+DEF), men ikke et ubestemt (N), vil flytte til D^0 og identifisere δ, og dette vil medføre at possessoren ender i en postnominal posisjon på overflaten.

Et viktig poeng når det gjelder prenominale possessorer er at deres posisjon må være Spec-DP. Dette kan vi hevde på bakgrunn av antakelsen om at universelle kvantorer er hoder adjungert til den funksjonelle kategorien κ i K^0 (jf. avsnitt 2.3 og for øvrig Vangsnes 1999 og referanser gitt der) – som eksemplene i (51) viser, står en universell kvantor til venstre for en prenominal possessor i norsk (og tilsvarende eksempler kan gis også for andre dialekter[23]). Med andre ord må den syntaktiske posisjonen til prenominale possessorer være til høyre for KP-domenet.

---

[23] I svensk kan den universelle kvantoren etterfølge en ikke-pronominell possessor, men i slike tilfeller mister den sin "kvantifikasjonelle styrke" og bibringer i stedet nærmest en emfatisk totalitetslesning: Mens nominalfrasen med fet skrift i (ia) kan ta logisk rekkevidde over det indefinitte objektet, er dette umulig i (ib).

(i) a. Militären har en plan för **alla Sveriges herrgårdsvagnar**.
b. Militären har en plan för **Sveriges alla herrgårdsvagnar**.

Forskjellen ligger altså i hvordan possessoren og kvantoren er ordnet i forhold til hverandre, og en analyse som kan gripe dette, vil være å si at den universelle kvantoren i (ib) står i Num^0 snarere enn i K^0. Dette passer for øvrig godt med det forholdet at en universell kvantor er i komplementær distribusjon med svake determinativ som f.eks. tallord når den står i posisjonen etter possessoren, men ikke når den står foran possessoren. Dette er illustrert i (ii).

(ii)	a.	alla	Sveriges	tjuge tusen	herrgårdsvagnar
	b.	*Sveriges	alla	tjuge tusen	herrgårdsvagnar

(51)	a.	alle	mine	uangripelige	teorier	*norsk*
	b.	*mine	alle	uangripelige	teorier	
	c.	alle	Peters	uangripelige	teorier	
	d.	*Peters	alle	uangripelige	teorier	

De fleste possessiver kongruerer i genus og numerus i de fleste nordiske dialekter.[24] Eksemplene i (52) illustrerer kongruensmønsteret for den norske possessiven for 1. person entall.

(52)	a.	hesten	**min**	*norsk*
	b.	boka	**mi**	
	c.	huset	**mitt**	
	d.	hestene	**mine**	

Vi kan da anta at possessiver er spesifisert for trekkene [gen] og [num], og dermed at de er egnede identifikatorer for δ og ν. Videre bærer de det leksikalske trekket [deiksis] siden de er pronomener (jf. antakelsen i avsnitt 2.3 om at [deiksis] er implisert av de kategorielle trekkene [pronominell] og [demonstrativ]).

La oss nå anta at prenominale possessorer har flyttet via Spec-NumP til Spec-DP. Når det gjelder eksempelet i (50a) betyr det at possessiven der tjener til å identifisere ν og δ, og videre at N+DEF ikke kan hodeflytte til Num^0 og D^0 siden det vil bryte med UKT (jf. avsnitt 2.1). Årsaken til at N+DEF ikke kan stå igjen i N^0 (evt. Dx^0), er at en X^0-identifikator foretrekkes framfor en XP-identifikator. så lenge andre forhold ikke spiller inn (dvs. trekk-spesifikasjonen), jf. definisjonen av *foretrukket identifikator* i avsnitt 2.1. Med andre ord er en forutsetning for flytting av en possessiv til Spec-DP i dialekter som norsk at N+DEF ikke samtidig er generert.

I norsk er valget mellom prenominal og postnominal possessor vanskelig å gripe på prinsipielt grunnlag – det synes å være styrt av dels stilistiske og dels pragmatiske faktorer samt til en viss grad idiolektisk variasjon. Jeg skal heller ikke gi noen prinsipiell forklaring på hvorfor noen dialekter bare tillater prenominale possessorer (dvs., innenfor den forståelsen jeg legger til grunn i dette arbeidet, hvorfor possessiver obligatorisk flytter til Spec-DP i visse dialekter). Uansett kommer jeg til å fastholde antakelsen om at prenominale possessiver alltid har flyttet til Spec-DP, og diskutere empirien ut fra det.

---

[24] Se avsnitt 6.2 for en oversikt over hvilke possessiver som kongruerer og hvilke som ikke gjør det i norsk.

Selv om jeg først og fremst skal konsentrere meg om possessiver nedenfor, skal jeg nevne at når det gjelder prenominale *ikke-pronominelle* possessorer i norsk (og dansk og svensk), skal jeg anta at den såkalte genitivs-s'en bærer trekk som egner seg til å identifisere ν og δ og at dette elementet kan genereres i Num^0 før det siden flytter til D^0.[25] Possessoren som sådan flytter fra sin basegenererte posisjon i Spec-NP til Spec-DP slik at genitiv Kasus kan tilordnes. Komplementariteten mellom possessor og bestemt artikkel følger av denne analysen.

Andre og viktige spørsmål vil oppstå når vi tar for oss possessivkonstruksjoner med adjektiv, men jeg skal utsette diskusjonen av det til avsnitt 5.1 etter at vi har sett på det nordiske artikkelsystemet i mer detalj.

2.7. *Oppsummering*

Før vi går i gang med en mer detaljert undersøkelse av det nordiske artikkelsystemet, kan vi kort oppsummere noen av de viktigste poengene i presentasjonen så langt. La oss ta utgangspunkt i eksempel (13a) fra sognamál og gi denne nominalfrasen en fullstendig analyse.

(13) a. alt detta góa øle mitt *sognamál*

Denne nominalfrasen er både spesifikk og tellelig. Selv om substantivet som sådan er en masseterm, og dermed ikke-tellelig, stenger determinativene (dvs. demonstrativen og etterhengt bestemt artikkel) av (den materielle) ekstensjonen til referenten og gir et uttrykk som denoterer et individualisert objekt. I henhold til hypotesen er derfor de funksjonelle projeksjonene KP, DP og NumP alle projisert, og det samme er de leksikalske projeksjonene AP, DxP og NP. Den fullstendige representasjonen av nominalfrasen er dermed som

---

[25] Den skandinaviske genitivs-s'en er helt klart et klitisk element som hekter seg på en frase (dvs. selve possessorfrasen), jf. Johannessen (1989) og Delsing (1993a:150) samt referansene de gir.

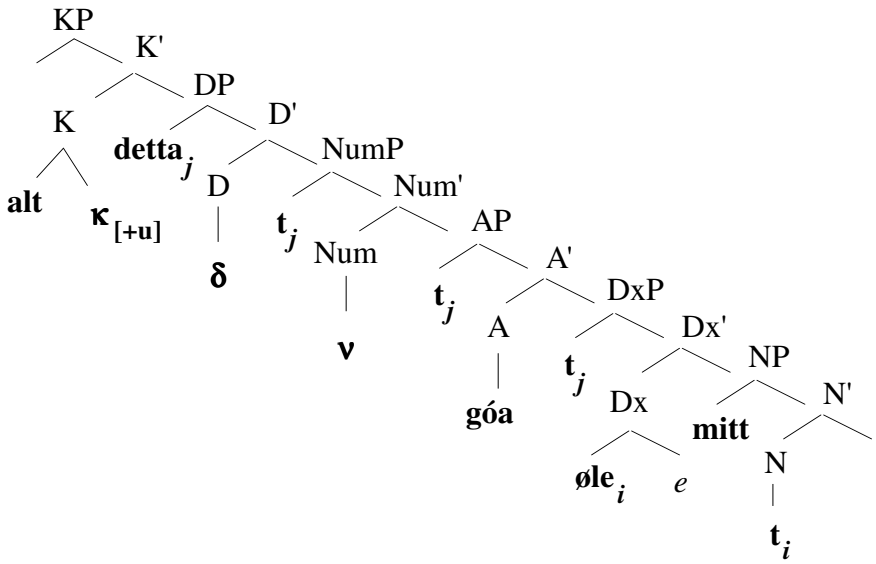
Et mulig problem for analysen jeg har skissert er like fullt at genitivs-s'en ikke viser noen kongruenstrekk. Det kan riktignok tillegges dens status som klitikon. Klitiske element har ofte redusert morfologi, og dersom vi tar for oss den fullordsvarianten av genitivs-s'en som finnes i de fleste norske dialekter, vil vi dessuten finne både genus- og numeruskongruens, jf. eksemplene i (i).

(i) a. Pål **sin** hest m. *norsk*
b. Pål **si** høne f.
c. Pål **sitt** egg n.
d. Pål **sine** høner pl.

Videre virker det rimelig å anta at klitikonet er spesifisert for trekkene [deiksis] og [kasus] siden det har en pronominell opprinnelse og siden det sannsynligvis tilordner (eller sjekker) kasus på possessoren.

vist i (53) der de flyttede elementene er gjengitt med fete typer. (Frasemarkørene for demonstrativen og possessiven er utelatt av plasshensyn.)

(53)

Det er verdt å merke seg at kun to konstituenter har flyttet. Substantivet med etterhengt artikkel har flyttet til Dx^0. Demonstrativen har i sin tur flyttet mot venstre til Spec-NumP og Spec-DP og identifisert de funksjonelle kategoriene ν and δ, den første gjennom sitt [num]-trekk og den andre gjennom sine trekk [gen] og [deiksis].

Når det gjelder sjekking av kongruenstrekk i denne konfigurasjonen, har adjektivet og den universelle kvantoren sjekket dem ikke-lokalt gjennom hodekjeden, possessiven lokalt mot substantivet i N^0, og demonstrativen lokalt mot substantivet etter at dette har flyttet til Dx^0.

3. Det nordiske artikkelsystemet

I del 1 stilte vi følgende spørsmål med hensyn til det nordiske artikkelsysemet og den dialektale variasjonen vi finner der.

(i) Hvorfor finnes det en obligatorisk ubestemt artikkel i (fastlands)skandinavisk og færøysk, men ikke i islandsk?
(ii) Hvorfor er det ingen obligatorisk preadjektivisk bestemt artikkel i islandsk all den tid det er det i (fastlands)skandinavisk og færøysk?

(iii) Hvorfor er den danske preadjektiviske, bestemte artikkelen i komplementær distribusjon med den etterhengte artikkelen all den tid de to artiklene forekommer samtidig i færøysk, norsk og svensk?
(iv) Hvorfor har nordsvenske dialekter adjektivinkorporering i bestemte nominalfraser?

La oss nå se på disse spørsmålene i lys av den teorien som er lagt fram i del 2. Vi starter med spørsmålet om hvorfor islandsk ikke har noen obligatorisk ubestemt artikkel.

3.1. *Den ubestemte artikkelen*
I del 2 foreslo jeg at den ubestemte artikkelen i norsk (og engelsk) tjener til å identifisere v gjennom å bære trekket [num]. Studér i så måte den islandske setningen som tilsvarer den norske setningen i (30).

(54)	Skipið	braut	bát.	*islandsk*
(30)	Skipet	knuste	*(en) båt.	*norsk*

Teorien predikerer at NumP blir projisert også i den islandske objektsfrasen i og med at den refererer på samme måte som den norske. Spørsmålet er da hvorfor det ikke er noe krav om ubestemt artikkel i islandsk.

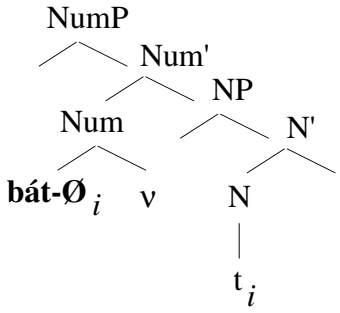
Svaret ligger i de morfologiske egenskapene til substantiv i de to dialektene. I islandsk, men ikke i norsk, bøyes substantiv i kasus. Tabell 2 gir paradigmet for det islandske substantivet *bátur*, 'båt'.

	NOM	AKK	DAT	GEN
SG	*bát-ur*	*bát-Ø*	*bát-i*	*bát-s*
PL	*bát-ar*	*bát-a*	*bát-um*	*bát-a*

Tabell 2: Kasusbøynining av det islandske substantivet *bátur* 'båt'

Kasusendelsen inneholder informasjon om numerus på substantivet, og dermed kan vi si at det er kasusendelsen som gjør det islandske substantivet i stand til å identifisere v. I henhold til dette kan vi gjengi den relevante delen av strukturen og derivasjonen av objektsfrasen i (54) som i (55).

(55)

Dette betyr at en forskjell i bøyningssystemet i islandsk og skandinavisk kan relateres direkte til en syntaktisk forskjell mellom de to nordiske variantene.

Men det å relatere fraværet av ubestemt artikkel i islandsk til tilstedeværelsen av kasusbøyning er ikke uproblematisk: Færøyske substantiv har også kasusendelser som viser substantivets numerus, men en ubestemt artikkel er likevel påkrevd i en setning tilsvarende (30) og (54). Tabell 3 gir oss paradigmet for det færøyske sybstantivet *bátur*, og eksemplet i (56) illustrerer det faktum at ubestemt artikkel er obligatorisk. (For ordens skyld skal det nevnes at færøysk ikke har kasuskategorien genitiv.)

(56) Skipið knústi *(ein) bát. *færøysk*

	NOM	AKK	DAT
SG	*bát-ur*	*bát-Ø*	*bát-i*
PL	*bát-ar*	*bát-ar*	*bát-um*

Tabell 3: Kasusbøyningen for det færøyske substantivet *bátur* 'båt'

Etter hvert skal vi bli konfrontert med ytterligere eksempler på at færøysk representerer et problem for analyser som gjøre rede for syntaktiske forskjeller mellom islandsk og skandinavisk/færøysk ved å vise til morfologiske forskjeller – som en grov generalisering kan vi si at færøysk oppfører seg som islandsk med hensyn til morfologi, men som (fastlands-)skandinavisk når det gjelder syntaks (jf. Holmberg 1994). En diskusjon av "det færøyske problem" skal derfor utsettes til del 6 der det vil bli tatt opp sammen med andre forhold i andre dialekter som også er problematiske for teorien. I mellomtiden skal vi nøye oss med å konstatere at færøysk ikke passer med teorien slik den er formulert så langt.

La oss nå gå videre med spørsmål knyttet til den preadjektiviske bestemte artikkelen.

3.2. *Den preadjektiviske bestemte artikkelen og adjektivbøyning*
Som vi så i del 1, krever attributive adjektiv i definitte nominalfraser tilstedeværelsen av en preadjektivisk bestemt artikkel med mindre de følger en possessor eller en demonstrativ. I islandsk er det ikke noe slikt krav.[26] De relevante eksemplene er gjentatt her.

(4)	a.	húsið	(5)	a. langa húsið	*islandsk*
	b.	húsið		b. *(tað) langa húsið	*færøysk*
	c.	huset		c. *(det) lange huset	*norsk*
	d.	huset		d. *(det) långa huset	*svensk*

Det finnes tilfeller hvor en preadjektivisk artikkel ikke er nødvendig også i færøysk, norsk og svensk (jf. Lundeby 1965:315ff, 1981; Delsing 1993a: 117ff, Vangsnes 1998a:263ff), men det er ganske klart at strukturen *med* preadjektivisk artikkel er den kanoniske for argumentelle (regulært) definitte nominalfraser med adjektiv i disse dialektene.

Et annet poeng det er verdt å merke seg, er at den preadjektiviske artikkelen ikke kan forekomme dersom den foregås av en demonstrativ. Dette er vist i (57).

(57)	a.	hetta	(*tað)	langa	húsið	*færøysk*
	b.	dette	(*det)	lange	huset	*norsk*
	c.	det här	(*det)	långa	huset	*svensk*
	d.	dette	(*det)	lange	hus	*dansk*

Siden den forskjellen mellom islandsk og de andre dialektene som kommer til uttrykk i (4)–(8), klart synes å være relatert til tilstedeværelsen av et attributivt adjektiv, er det naturlig å spørre seg om attributive adjektiv har forskjellige egenskaper i dialektene. Og svaret er "ja".

Som vi så i avsnitt 2.4, er nordiske adjektiv enten bestemte eller ubestemte alt etter hva slags nominalfrase de forekommer i, og dersom vi sam-

---

[26] Islandsk har faktisk også en konstruksjon med preadjektivisk artikkel, men denne er stilistisk sett markert og bærer et formelt/arkaisk preg. Indriðason (1990:21) påpeker dessuten at adjektiv som forekommer i denne konstruksjonen, utelukkende kan ha en ikke-restriktiv lesning. Et eksempel er gitt i (i), og legg merke til at den preadjektiviske artikkelen ikke kan forekomme sammen med den etterhengte.

(i) hið stora skip/*skipið

menlikner paradigmene for bestemte adjektiv i islandsk og skandinavisk, vil vi finne at adjektivets form er konstant i skandinavisk, men ikke i islandsk. Sammenlikn de islandske nominalfrasene i (58) med de norske i (59).

(58)	a.		**svarti**	hesturinn	*m., sg.*
	b.		**svarta**	mýrin	*f., sg.*
	c.		**svarta**	húsið	*n., sg.*
	d.		**svörtu**	hestarnir	*m., pl.*
	e.		**svörtu**	mýrarnar	*f., pl.*
	f.		**svörtu**	húsin	*n.,pl.*
(59)	a.	*den*	**svarte**	hesten	*m., sg.*
	b.	*den*	**svarte**	myra	*f., sg.*
	c.	*det*	**svarte**	huset	*n., sg.*
	d.	*de*	**svarte**	hestene	*m., pl.*
	e.	*de*	**svarte**	myrene	*f., pl.*
	f.	*de*	**svarte**	husa	*n.,pl.*

Disse eksemplene viser at det eksisterer genus- og numerusopposisjoner på islandske adjektiv, men ikke på norske. Det er dessuten også kasusopposisjoner på islandske adjektiv, og det fullstendige paradigmet for den bestemte bøyningen av det islandske adjektivet *svartur* er vist i tabell 4.

	SG			PL
	M	F	N	M/F/N
NOM	*svarti*	*svarta*	*svarta*	*svörtu*
AKK	*svarta*	*svörtu*	*svarta*	*svörtu*
DAT	*svarta*	*svörtu*	*svarta*	*svörtu*
GEN	*svarta*	*svörtu*	*svarta*	*svörtu*

Tabell 4: Bestemt bøyning av adjektivet *svartur* 'svart' i islandsk

Vi kan altså konkludere med at det er morfologisk evidens for å anta at islandske bestemte adjektiv bærer kongruenstrekkene [gen] og [num] (og [kasus]) mens skandinaviske bestemte adjektiv ikke gjør det. Når det videre gjelder det leksikalske trekket [deiksis], er det ingen grunn til å anta at adjektiv som sådan, dvs. som klasse, bærer dette trekket.

Mot denne bakgrunnen kan vi utvikle følgende forklaring for de syntaktiske forskjellene mellom islandsk og skandinavisk. Adjektivet blokkerer N+DEF fra å flytte til D^0 (dvs. pga. HMC), og identifikasjonen av ν og δ må

derfor utføres på annen måte. Siden vi har fastslått at islandske bestemte adjektiv bærer trekkene [gen] og [num], vil flytting av adjektivet til Num^0 og D^0 imøtekomme identifikasjonskravet på ν og δ.

I skandinavisk forholder det seg derimot annerledes. Flytting av adjektivet kan ikke tjene til å identifisere ν og δ siden bestemte adjektiv verken bærer kongruenstrekkene [gen] og [num] eller det leksikalske trekket [deiksis]. Isteden benyttes en annen strategi, nemlig den å sette inn en leksikalsk, preadjektivisk artikkel. I innledningen (del 1) så vi at den preadjektiviske artikkelen er homofon med den distale demonstrativen, og jeg konkluderte med at de to er ett og samme element, og som vi ser av eksemplene i (59), viser dette elementet genus- og numerusopposisjoner. Det siste gir oss holdepunkter for å hevde at elementet er spesifisert for [gen] og [num]. Dersom det videre er en "ekte" bestemt artikkel, bør vi anta (jf. avsnitt 2.3) at det bærer det leksikalske trekket [deiksis] også.

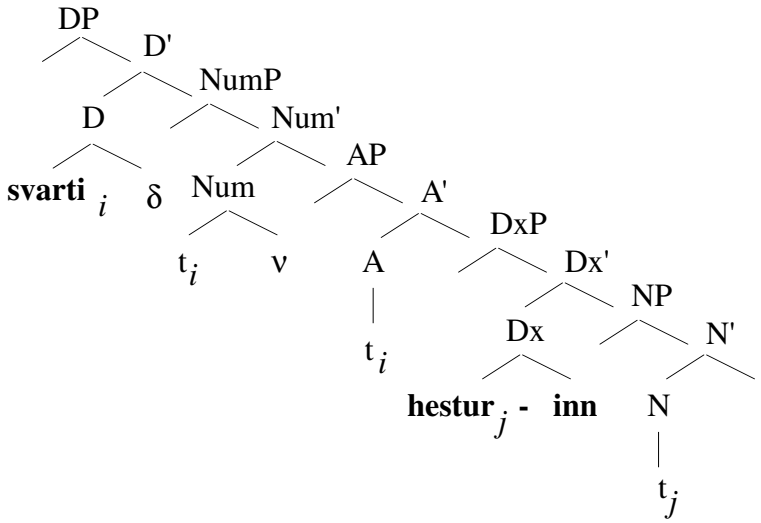
Gitt at den preadjektiviske artikkelen har status av å være en demonstrativ, skal jeg anta at den er basegenerert i Spec-DxP (jf. avsnitt 2.5), og at den flytter til Spec-NumP og Spec-DP hvor den da identifiserer henholdsvis ν og δ gjennom å bære trekk relevante for identifikasjonen. Strukturer og derivasjoner som griper disse forholdene, er den i (60) for den islandske nominalfrasen *svarti hesturinn* og (61) for den tilsvarende norske nominalfrasen *den svarte hesten*.[27]

Ut fra denne tankegangen følger det uten videre at den preadjektiviske artikkelen ikke forekommer sammen med en (annen) demonstrativ. Siden en demonstrativ vil bære trekk som er relevante for å identifisere ν and δ, vil den, ved å flytte til Spec-NumP og Spec-DP, fylle den funksjonen som den preadjektiviske artikkelen ellers ville ha hatt. Av den grunn er generering av den leksikalske artikkelen unødvendig. Videre ville det bryte med UKT dersom begge elementene ble generert (som multiple spesifikatorer) i Spec-NumP og/eller Spec-DP.

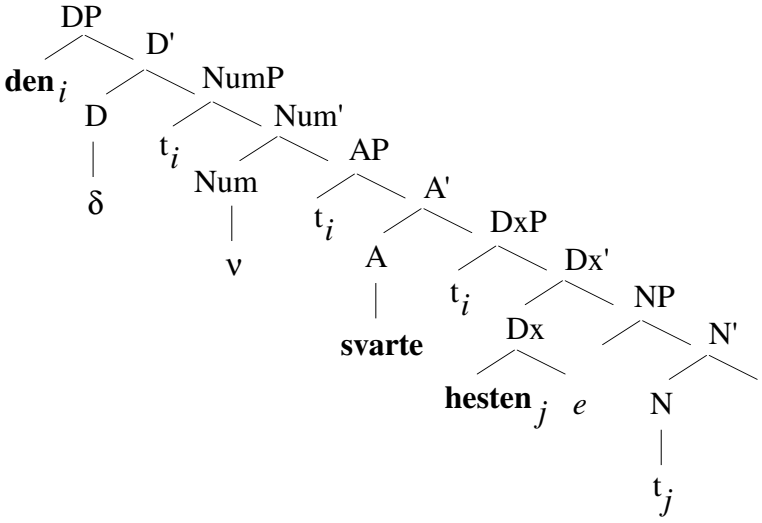
---

[27] Holmberg (1994:44) gjør også greie for forskjellen mellom islandsk og andre nordiske dialekter ved å hevde at adjektivet flytter i islandsk mens innsetting av en leksikalsk artikkel er nødvendig i de andre dialektene. I hans teori er det derimot den "sterke" kasusmorfologien i islandske adjektiv som gjør dem i stand til å flytte til D^0 der de sjekker kasus og bestemthetstrekk.

(60)

(61)

Et annet forhold er at også den komplementære distribusjonen mellom preadjektivisk og etterhengt artikkel i dansk følger av analysen: Siden den preadjektiviske artikkelen har den samme syntaktiske statusen som demonstrativer, er den komplementær med den etterhengte artikkelen av samme årsak som demonstrativer er det. Tilsvarende må den forekomme sammen med den etterhengte artikkelen i færøysk, norsk og svensk siden dette er det demonstrativer typisk gjør i disse dialektene. (Se avsnitt 2.5.)

Men færøysk skaper igjen problemer. Preadjektivisk artikkel er, som vi har sett, obligatorisk i færøysk, og det er den selv om bestemte adjektiv bøyes i

færøysk mer eller mindre akkurat som på islandsk, dvs. med genus-, numerus- og kasusopposisjoner (bortsett fra at genitiv kasus ikke finnes i dialekten). Eksempelet i (62) tilsvarer de islandske og norske eksemplene i (60) og (61), og paradigmet for de bestemte formene av adjektivet *svartur* i færøysk er gitt i tabell 5. (For ordens skyld skal det nevnes at substantivet *hestur* i færøysk betyr 'hingst, mannlig hest'.)

(62) *(tann) svarti hesturin *færøysk*

	SG			PL
	M	F	N	M/F/N
NOM	*svarti*	*svarta*	*svarta*	*svørtu*
AKK	*svarta*	*svørtu*	*svarta*	*svørtu*
DAT	*svarta*	*svørtu*	*svarta*	*svørtu*

Tabell 5: Bestemt bøyning av adjektivet *svartur* i færøysk

Sørvestnorske dialekter representerer et tilsvarende problem for den analysen vi har utviklet ovenfor. Bestemte adjektiv i disse dialektene viser en opposisjon mellom på den ene siden maskulinum (entall) og flertall og på den andre femininum og nøytrum (entall), men tilstedeværelsen av preadjektivisk artikkel er likevel påkrevet på samme måte som i standard norsk.[28] Eksemplene i (63) fra sognamål illustrerer dette.

(63) a. da **stóra** húse *n.* *sognamål*
b. dan **stóra** ferjá *f.*
c. dan **stóre** hestn *m.*
d. dai **stóre** hestadn/ferjedn/húsi *pl.*

Jeg skal utsette videre diskusjon av disse tilsynelatende moteksemplene til avsnitt 6.3.

Et motsatt problem gjelder de tilfellene i færøysk, norsk og svensk der man faktisk ikke trenger noen preadjektivisk artikkel. Følgende avisutklipp fra de tre dialektene gir en delvis illustrasjon av fenomenet.

[28] Et annet potensielt problem gjelder de standardsvenske formene av adjektiv som forekommer sammen med et substantiv som denoterer en mannlig, menneskelig entitet (jf. Delsing 1993a:78, 230).

Færøysk: Hann vísti eisini á, at meðan **stóra skuldin hjá føroyingum** hevur givið **dønsku stjornuna** góð kort á hondina undir samráðingum ...
'Han viste dessuten til at mens *den store gjelden til færingene* hadde gitt *den danske regjeringen* gode kort på hendene under samtalene ...'

Norsk: ... vi fekk kvart vårt gevær for å konkurrere om kven som skaut **største rotta**.

Svensk: **Norska flygbolaget Braathens** köper Malmö Aviation, skriver nyhetsbrevet Flygrevyn Express.

Slike tilfeller uten preadjektivisk artikkel i færøysk, norsk og svensk kan knyttes enten til klassen av adjektiv (typisk superlativer, ordenstall og nasjonalitetstermer) eller til spesielle kontekstuelle forhold (jf. Delsing 1993a: 118f, Lundeby 1981, Vangsnes 1998a: 262ff), og når det gjelder den siste typen av tilfeller, kan nominalfrasen utelukkende være i entall. I vår sammenheng skal jeg anta at adjektivene det gjelder, er idiosynkratisk spesifisert for [deiksis] og [num] og at de derfor kan flytte mot venstre og identifisere ν and δ, noe som i så fall gjør generering av preadjektivisk artikkel overflødig.

La oss nå ta for oss nordsvensk adjektivinkorporering og hvordan dette fenomenet kan relateres til den forskjellen mellom islandsk og skandinavisk som vi nettopp har diskutert.

3.3. *Preadjektivisk artikkel versus adjektivinkorporering*

Sandström og Holmberg (1994, dette volumet) påpeker at den adjektivinkorporeringen vi finner i nordsvenske definitte nominalfraser, utgjør en produktiv lingvistisk prosess og at det ikke dreier seg om leksikaliserte sammensetninger av A+N-typen. I det som tilsvarer de definitte inkorporeringsproduktenes ubestemte uttrykk vil adjektivet utgjøre et eget fonologisk ord som (potensielt sett) bærer sitt eget bøyningsaffiks, og det vil stå foran substantivet. I leksikaliserte sammensetninger vil derimot adjektivet og substantivet utgjøre ett og samme fonologiske ord både når uttrykket er definitt (A+N+DEF) og indefinitt (A+N).

Selv om leksikaliserte sammensetninger av A+N-typen faktisk synes å være mer vanlige i nordsvensk enn i andre nordiske dialekter (jf. Eaker 2000), finnes de i alle nordiske dialekter. Det er for øvrig en viktig semantisk forskjell mellom en A+N-sammensetning og et A+N(+DEF)-inkorporerings-

produkt: Mens adjektivet i en A+N-sammensetning bare kan ha en ikke-restriktiv lesning, kan adjektivet i en A+N-inkorporering gjerne ha en restriktiv lesning. Så selv om adjektivdelen av uttrykkene i (64) kan fortolkes enten restriktivt eller ikke-restriktivt, så vil de indefinitte korrelatene deres nødvendigvis være de i (65) under den restriktive fortolkningen. Fortolkes adjektivdelen derimot ikke-restriktivt, kan korrelatene være enten de i (65) eller de i (66).

(64)	a.	lang-hus-e	b.	storkniva	*nordsvensk*
(65)	a.	et langt (et) hus	b.	nager stor (a) kniva	
(66)	a.	et langhus	b.	nager storkniva	

I det foregående avsnittet argumenterte vi for at den preadjektiviske artikkelen blir satt inn i skandinavisk i tilfeller der et attributivt adjektiv blokkerer flytting av N+DEF til Num^0 og D^0, og der flytting av adjektivet til de samme posisjonene ikke ville imøtekomme identifikasjonskravet på ν og δ. Spørsmålet er hvorfor nordsvensk ikke tyr til den samme strategien.

Jeg skal hevde at årsaken ligger i hvilke egenskaper demonstrativer har i denne dialekten (eller dialekttypen). Sammenlikn de nordsvenske eksemplene i (67) med de norske i (68).

(67)	a.	grannhestn	derna	*nordsvensk*
	b.	grannhestn	jerna	

(68)	a.	den	flotte	hesten	*norsk*
	b.	denne	flotte	hesten	

For det første kan vi legge merke til at de elementene som uttrykker de romlige forholdene i nordsvensk, dvs. *derna* og *herna*, står postnominalt i denne dialekten. I norsk (og i andre nordiske dialekter) står de tilsvarende elementene derimot foran substantivet. Videre er det et viktig poeng at de demonstrative elementene i nordsvensk er homofone med de lokative adverbene *her* og *der* i nordsvensk. At dette faktisk er tilfelle, ser vi av eksempelet i (69) – oversettelsen viser at det samme ikke er tilfelle i norsk.

(69) **Derna/herna** jer hestn i tjöft dera marknen.
'Der/her er hesten jeg kjøpte på markedet.'

Dette tilsier at de adnominale konstituentene som uttrykker referentens lokasjonelle orientering i forhold til taleren, faktisk er adverb i nordsvensk.

Et annet argument for dette er at de nordsvenske demonstrative elementene ikke kongruerer i genus og numerus med substantivet. Dette er vist i (70), og vi kan dermed konkludere at de nordsvenske "demonstrativene" ikke bærer trekkene [gen] og [num].

(70)	a.	hestn	derna/jerna	*m.*	*nordsvensk*
	b.	boka	derna/jerna	*f.*	
	c.	huse	derna/jerna	*n.*	
	d.	hesta	derna/jerna	*pl.*	

Det betyr da at det nordsvenske demonstrative elementet som svarer til den distale demonstrativen i andre skandinaviske dialekter, ikke har trekk som kan identifisere ν og δ. Nordsvensk har derimot utviklet en annen strategi, nærmere bestemt en som annullerer adjektivets blokkering av N+DEF-flytting til Num^0 og D^0: Adjektivet inkorporeres i det samme prosodiske ordet som N+DEF, noe som gir et flyttbart A+N+DEF-kompleks.

I motsetning til Sandström og Holmberg (1994) antar jeg at denne inkorporeringsprosessen er presyntaktisk, dvs. at sammenføyningen skjer i leksikon, og som en konsekvens av det, antar jeg at A+N er basegenerert under N^0. Dette komplekse hodet løftes så til Dx^0 og adjungeres der til artikkelsuffikset. Siden flytter A+N+DEF-komplekset via hodet i A-projeksjonen(e) til Num^0 og D^0 der ν og δ blir identifisert av henholdsvis numerus- og genustrekkene til artikkelsuffikset på samme måte som i tilfeller der det ikke er noe attributivt adjektiv.

Gitt denne tilnærmingen kan man undre seg hvorvidt AP blir projisert i det hele tatt i definitte nominalfraser med et inkorporert adjektiv. Jeg skal hevde at det er nettopp projisering av AP som utgjør forskjellen mellom adjektivinkorporeringsprodukt og leksikaliserte sammensetninger av A+N-typen: For adjektivet i et adjektivinkorporeringsprodukt finnes det et syntaktisk korrelat, men det gjør det ikke for adjektivet i leksikaliserte sammensetninger. Dette gir oss en mulighet til å gripe det forholdet at adjektivet i et inkorporeringsprodukt må ha restriktiv lesning: A^0 c-kommanderer NP, og tar dermed logisk rekkevidde over substantivet og dets projeksjon.

Nordsvensk adjektivinkorporering tjener dermed det samme formålet som innsetting av preadjektivisk artikkel i andre skandinaviske dialekter –

begge strategier imøtekommer formelle krav knyttet til de funksjonelle kategoriene ν og δ.[29]

Når vi tar for oss hvordan tallord interagerer med adjektivinkorporering, oppstår det riktignok noen interessante spørsmål. For det første vil vi se at tallord ikke lar seg inkorporere, noe som støtter en tanke om at tallord ikke tilhører den samme klassen som adjektiv. Videre kan A+N+DEF-komplekset ikke stå til venstre for tallordet. Disse forholdene er vist i (71).

(71) a. trei graann hesta
'tre flotte hester'
b. *trei-grann-hesta
c. *grann-hesta trei

Som nevnt i avsnitt 2.3 antar jeg at tallord genereres som hoder i Num^0 (dvs. adjungert til ν). Gitt denne antakelsen er det ikke overraskende at tallordet ikke lar seg inkorporere siden det ikke tilhører samme kategori som adjektiv. Det er heller ikke overraskende at eksempelet i (71c) er ugrammatisk siden tallord *qua* hode i Num^0 skulle forventes å blokkere flytting av det komplekse A+N+DEF-hodet til D^0.

Hvordan ser så en definitt nominalfrase med tallord og inkorporert adjektiv ut i nordsvensk? Eksempelet i (72) gir svaret.

(72) demderna trei grannhesta
de-der tre flott-hest-ene

Dette er den eneste måten å uttrykke det som tilsvarer den norske nominalfrasen *de tre flotte hestene*, og det vi ser, er at vi har en spesiell demonstrativ bestående av en pronominell del (*dem-*) og en adverbiell del (*-derna*).

Den adverbielle delen er den samme som det adnominale demonstrative elementet vi ellers finner i nordsvenske demonstrative nominalfraser, og i motsetning til disse kan denne mer komplekse demonstrativen stå pronominelt, dvs. alene danne en nominalfrase (jf. Holmberg og Sandström, her). Dette er illustrert i (73), og som de norske oversettelsene viser, er dette en egenskap disse "pronominelle demonstrativene" deler med (kongruerende) demonstrativer i norsk, og det samme gjelder også for andre skandinaviske dialekter.

---

[29] Dette er i tråd med det generelle poenget til Sandström and Holmberg (1994). De argumenterer også for at adjektivinkorporering og innsetting av preadjektivisk artikkel representerer to måter å stette formelle krav ved funksjonelle kategorier som dominerer AP og NP. Detaljene i analysen deres er riktignok forskjellige fra den jeg har skissert.

(73)	a.	Handerna/*derna	__ jer	stor.	*m.*	*nordsvensk*
		'Den er stor.'				
	b.	Honderna/*derna	__ jer	stor.	*f.*	
		'Den er stor.'				
	c.	Hederna/*derna	__ jer	stort.	*n.*	
		'Det er stort.'				
	d.	Demderna/*derna	__ jer	stor	*pl.*	
		'De er store.'				

Eksemplene i (73) tilsier at den komplekse demonstrativen har morfologiske trekk som er relevante for å identifisere ν og δ, og det synes videre som om nordsvensk tyr til en strategi som likner innsetting av preadjektivisk artikkel i tilfeller der flytting av inkorporeringsproduktet til D^0 blokkeres.

Spørsmålet er likevel hvorfor nordsvensk ikke benytter seg av denne strategien mer generelt, det vil si: Hvorfor benyttes ikke innsetting av den komplekse demonstrativen istedenfor adjektivinkorporering også i tilfeller der det ikke er noe blokkerende tallord i strukturen?

Dette spørsmålet skal vi komme tilbake til i avsnitt 3.5 der vi etablerer begrepet 'generalisert strategi'. Vender vi på spørsmålet, skal vi altså gi et svar på hvorfor ikke innsetting av den komplekse demonstrativen ikke er en *generalisert strategi* i nordsvensk.

Interessant nok synes nettopp innsetting av en pronominell demonstrativ å være en generalisert strategi i et dialektområde som grenser til det nordsvenske, nemlig i dialektene i Österbotten i Finland. La oss se nærmere på denne dialekttypen.

3.4. *Pronominelle demonstrativer, adjektivinkorporering og apokope*

I likhet med de fleste skandinaviske dialekter har de svenske dialektene i Österbotten på vestkysten av Finland en obligatorisk preadjektivisk bestemt artikkel. Dette er illustrert i (75) med eksempler fra dialekten i Malax.[30]

[30] Jeg er Åsa Mitts takk skyldig for eksempler, bedømmelser og innsikt i malaxmålet. Aksenter markerer her at vokalen er diftongisert, og dermed lang.

(75)	a.	*(ande) grann hesti 'den flotte hesten'		*m.*	*malaxmål*
	b.	*(onde) grann bókje 'den flotte boka'		*f.*	
	c.	*(ide) grannt húse 'det flotte huset'		*n.*	
	d.	*(teide) grann hesta/bøkre/húse 'de flotte hestene/bøkene/husa'		*pl.*	

Videre er den preadjektiviske artikkelen som i andre dialekter homofon med den distale demonstrativen. Determinativene i (75) er dermed tvetydige og kan enten tolkes som "rene" artikler (som er påkrevd pga. tilstedeværelsen av et adjektiv) eller som distale demonstrativer. I eksemplene i (76), hvor det ikke er noe adjektiv tilstede, kan determinative bare tolkes som en distal demonstrativ.

(76)	a.	an-**de** hesti 'den hesten'		*m.*	*malaxmål*
	b.	on-**de** bókje 'den boka'		*f.*	
	c.	i-**de** húse 'det huset'		*n.*	
	d.	tei-**de** hesta/bøkre/húse 'de hestene/bøkene/husa'		*pl.*	

Etymologisk sett er denne österbottniske distale demonstrativen av samme type som den nordsvenske pronominelle demonstrativen vi så på i forrige avsnitt: Den består av en pronominell del pluss en del som uttrykker avstand/nærhet (distalitet/proksimalitet). I eksemplene i (76) har jeg utskilt de to delene og markert det deiktiske elementet med fet skrift. Sammenhengen mellom den første delen av demonstrativene og pronomen er tydelig: De relevante personlige pronomene er *ha/a* 'han', *ho/o* 'hun', *he/e* 'det' og *tei/di* 'de', der den første formen er en (trykk)sterk og den andre en (trykk)svak form. (Se for øvrig Ivars 1988:166f når det gjelder nabodialekten i Närpes).

At demonstrativene i denne dialekttypen er morfologisk sammensatt på den måten jeg nettopp har beskrevet, blir enda mer tydelig når vi sammenlikner den distale demonstrativen i (76) med den proksimale i (77).

(77)	a.	an-**je** hesti 'denne hesten'	*m.*	*malaxmål*
	b.	on-**je** bókje 'denne boka'	*f.*	
	c.	i-**je** húse 'dette huset'	*n.*	
	d.	tei-**je** hesta/bøkre/húse 'disse hestene/bøkene/husa'	*pl.*	

Pronominelle demonstrativer av denne typen finner vi i hele det österbottniske dialektområdet, og den distale pronominelle demonstrativen brukes i dialektene som preadjektivisk bestemt artikkel slik som i eksemplene fra malaxmål i (75). Det er videre interessant å merke seg at adjektivinkorporering til en viss grad synes å eksistere side om side med innsetting av preadjektivisk bestemt artikkel. Ann-Marie Ivars (samtale) har gjort meg oppmerksom på dette, og Sandström og Holmberg (1994) påpeker at Hagfors (1891:93) beskriver forholdet i sin avhandling om karlebymålet. Ivars gir følgende par fra närpesmål.

(78)	a.	honde gamälbókjen 'den gamle boka'	*f.*	*närpesmål*
	b.	honde gambäl bókjen 'den gamle boka'		
(79)	a.	hede storhúse 'det store huset'	*n.*	*närpesmål*
	b.	hede stórt húse 'det store huset'		

Dette kan synes problematisk for analysen min. Dersom adjektivinkorporering lik den vi finner i nordsvensk, også eksisterer i österbottniske dialekter, da burde flytting av A+N+DEF-komplekset til Num^0 og D^0 ikke være blokkert og følgelig innsetting av preadjektivisk artikkel ikke nødvendig.

Men å si at flytting av A+N+DEF er mulig er likevel ikke det samme som å si at det nødvendigvis må finne sted. Innsetting av preadjektivisk artikkel (dvs. den distale demonstrativen) i Spec-DxP og senere flytting av den til Spec-NumP og Spec-DP vil uansett imøtekomme identifikasjonskravene på ν and δ. Det er nettopp det jeg skal anta er tilfelle med eksempler som dem i (78a) og (79a): Selv om adjektivet er inkorporert, flytter ikke A+N+DEF.

Spørsmålet blir da hvorfor det er adjektivinkorporering hvis ikke det nettopp er noe som skjer for å annullere den blokkerende effekten til adjektivet. Fenomenet er besynderlig, og jeg tror forklaringen delvis har å gjøre med fonologiske forhold. Historisk sett har både nordsvenske og österbottniske dialekter gjennomgått en apokoperingsprosess der trykklette vokaler i utlyd har falt bort. Dette ser vi både i verbalmorfologien (f.eks. infinitivsformene) og i substantivmorfologien (f.eks. svake substantiv, både maskulinum og femininum), og ikke minst i adjektivmorfologien: Den endelsesvokalen vi ellers finner på bestemte adjektiv i de fleste andre skandinaviske dialekter samt i islandsk og færøysk, har falt bort i nordsvensk og i österbottniske dialekter. Resultatet av dette bortfallet ble at de sistnevnte dialektene fikk bestemte adjektiv som var identiske med adjektivets stamme.

På bakgrunn av dette kan vi anta at bortfallet av (synlig) bøyning av bestemte adjektiv i nordsvenske og österbottniske dialekter la grunnlaget for at de kunne bli reanalyserte som inkorporerte: Siden et adjektiv i strenger av typen A–N+DEF var identisk med adjektivets stamme, var det ingenting (foruten kanskje prosodi) som markerte det som en egen syntaktisk konstituent, og følgelig kunne det reanalyseres som en del av den samme morfologiske enheten som substantivet (på linje med hva tilfellet er for leksikaliserte sammensetninger av A+N-typen). Vi kan faktisk anta at apokope har vært en forutsetning for utviklingen av adjektivinkorporering i skandinaviske dialekter.[31]

Når adjektivinkorporering senere ble etablert som en produktiv prosess, gjorde det flytting av A+N+DEF for å identifisere ν og δ mulig. Denne muligheten ble derimot bare utnyttet av de nordsvenske dialektene – de österbottniske dialektene valgte isteden innsetting av den distale pronominelle demonstrativen.

Som en mulig forklaring på hvorfor de österbottniske dialektene valgte den strategien, kan vi tenke oss at adjektivinkorporering ikke hadde blitt generalisert til å alltid skulle finne sted. Det kan i sin tur forklare hvorfor en historisk sett ubestemt adjektivisk endelse nå er å finne i enkelte österbottniske dialekter. Som vi ser av eksemplene i (75) (gjentatt her) og (80) har adjektivene i malaxmål samme form i definitte og indefinitte nominalfraser.

[31] Jeg takker Görel Sandström for å ha påpekt den rollen apokope kan ha spilt når det gjelder utviklingen av adjektivinkorporering.

(75)	a.	*(ande) grann hesti 'den flotte hesten'	*m.*	*malaxmål*
	b.	*(onde) grann bókje 'den flotte boka'	*f.*	
	c.	*(ide) grann-**t** húse 'det flotte huset'	*n.*	
	d.	*(teide) grann hesta/bøkre/húse 'de flotte hestene/bøkene/husa'	*pl.*	
(80)	a.	i grann hest 'en flott hest'	*m.*	*malaxmål*
	b.	i grann bók 'ei flott bok'	*f.*	
	c.	i grann-**t** hús 'et flott hus'	*n.*	
	d.	grann hestar/bøkär/hús 'flotte hester/bøker/hus'	*pl.*	

Legg spesielt merke til formen til nøytrumsadjektivet (75c and 80c). Jeg vil foreslå at det som har gjort det mulig å "overføre" den (historisk) ubestemte bøyningen til definitte kontekster, er at bestemte adjektiv har beholdt sin status som separate syntaktiske enheter i österbottniske dialekter, da i motsetning til hva tilfellet har vært i nordsvenske dialekter.[32]

En rekke forhold når det gjelder adjektivinkorporering i nordsvenske og andre dialekter, fortjener videre studier. Faktisk er ikke de österbottniske dialektene de eneste utenfor det nordsvenske dialektområdet som oppviser adjektivinkorporering: Også trøndske dialekter (i Norge) har adjektivinkorporering i definitte nominalfraser, og det faktum at disse dialektene også har gjennomgått en apokoperingsprosess, gir oss ytterligere argumenter for påstanden om at apokope var en forutsetning for at adjektivinkorporering kunne utvikles.

3.5. *Generalisert strategi*

En tanke som har ligget latent i diskusjonen i det foregående avsnittet, er at det eksisterer et prinsipp for organiseringen av grammatikker som grovt sett tilsier at man bestemmer seg for en og bare en måte å gjøre ting på når det i utgangs-

[32] Legg merke til at i nominalfrasen med nøytrumssubstantiv fra närpesmål i (79) bærer det inkorporerte adjektivet i a.-eksempelet ikke noe nøytrumssuffiks (*-t*), hvilket det ellers gjør når det ikke er inkorporert som i b.-eksempelet.

punktet eksisterer to eller flere alternativ. Det alternativet som velges, har jeg referert til som en 'generalisert strategi'.

Sett under ett deler nordsvenske og österbottniske dialekter mange egenskaper, og det er all grunn til å tro at de to dialektgruppene i stor grad har utviklet seg parallelt. Ved det punktet i historien der den gamle måten å imøtekomme identifikasjonskravet på ν og ð gikk tapt (dvs. når bestemte adjektiv ikke lenger bar trekket [gen]) fantes det i prinsippet to alternativ: Enten adjektivinkorporering eller innsetting av preadjektivisk bestemt artikkel. De to dialektgruppene valgte hver sin strategi, og vi kan bare spekulere når det gjelder hvilke faktorer som var avgjørende for valgene. Valgene kan ha vært fullstendig vilkårlige, de kan ha blitt påvirket av lingvistiske forskjeller som vår diskusjon ikke har klarlagt, eller de kan ha blitt utløst av sosiolingvistiske forhold, la oss si dialektkontakt: Standardsvensk, som har en preadjektivisk bestemt artikkel, hadde muligens større innflytelse på österbottniske dialekter enn på nordsvenske.[33]

Uansett virker det som om at det at en gitt strategi ikke er mulig i alle situasjoner, ikke er avgjørende for valget. Når det gjelder nordsvensk så vi at flytting av adjektivinkorporeringsproduktet ikke er mulig når den definitte nominalfrasen inneholder et tallord, og vi kunne ønske oss en bedre forståelse av hvorfor dette ikke har spilt inn på valget av generalisert strategi i nordsvensk.

Årsaken, kan vi anta, er at definitte nominalfraser med tallord sannsynligvis vil være relativt uvanlige når vi teller opp det totale antallet definitte nominalfraser. At det derfor skal kunne eksistere en 'spesialisert strategi' for akkurat slike tilfeller, synes derfor plausibelt.[34]

Begrepet 'generalisert strategi' kan synes problematisk innenfor et generativt rammeverk der man søker å forklare grammatikkers struktur som koherente system, definert av universelle grammatiske prinsipper. Likevel tror jeg at det er vanskelig å klare seg uten et eller annet begrep av typen 'generalisert strategi', særlig når man tar i betraktning variasjon mellom nært beslektede dialekter og språk. I de følgende avsnittene skal vi se at begrepet kan sies å spille en viktig rolle for forhold som gjelder den nordiske nominalfrasen.

---

[33] I så måte kan det ha vært relevant at Österbotten har en sterkere maritim tilknytning enn det nordsvenske området (sett under ett). Dette kan ha bidratt til større mobilitet og dermed kontakt med dialekter med preadjektivisk artikkel.

[34] Se for øvrig Vangsnes (1999:143ff) når det gjelder en annen nordisk dialekt (islandsk) hvor definitte nominalfraser med tallord syntaktisk sett skiller seg fra "vanlige" definitte nominalfraser.

4. Possessivkonstruksjoner

4.1. *Possessiver og tilstedeværelse/fravær av bestemt artikkel*

I avsnitt 2.6 så vi som snarest på norske possessivkonstruksjoner. Vi skisserte en analyse av hvorfor prenominale possessiver, i motsetning til postnominale, ikke kan forekomme sammen med bestemt artikkel. I korthet gikk analysen ut på at den prenominale possessiven har flyttet til Spec-NumP og Spec-DP og derigjennom identifisert ν og δ. Hodeflytting av N+DEF, som ellers ville ha vært det foretrukne alternativet, kan dermed ikke finne sted siden det vil bryte med unikhetsrestriksjonen på kongruenstrekk (UKT) i og med at possessiven og artikkelsuffikset begge inneholder trekk som er relevante for identifikasjonen av ν og δ.

La oss nå se på nominalfraser som inneholder både en possessiv og et adjektiv. Dersom possessiven er prenominal kan verken den preadjektiviske eller den etterhengte artikkelen forekomme. Er possessiven derimot postnominal, kan begge artiklene forekomme. Dette er vist i (81).

(81)	a.	min		gamle	hest	*norsk*
	b.	*min	den	gamle	hesten	
	c.	*min		gamle	hesten	
	d.	*min	den	gamle	hest/hesten	
	e.	*den	min	gamle	hest/hesten	
	f.	den	gamle	hesten	min	
	g.	*	gamle	hest	min	

Disse forholdene samstemmer med det vi finner i nominalfraser uten adjektiv. I begge tilfeller er interaksjonen mellom possessiv og bestemt artikkel i tråd med en generalisering som sier at en possessor ikke kan stå foran bestemte artikler på det samme nominalfraseinterne nivået.

Det at possessiven ikke kan stå foran den preadjektiviske artikkelen, kan vi enkelt gjøre greie for ut fra antakelsen om at de begge i så fall flytter til Spec-NumP og Spec-DP. Det ville da føre til et brudd på UKT-prinsippet siden begge bærer kongruenstrekk relevant for identifikasjonen av ν og δ. UKT-prinsippet er gjentatt her.

(17) Unikhetsrestriksjonen på kongruenstrekk (UKT):
Et kongruenstrekk som er relevant for identifikasjonen av en funksjonell kategori F, kan ikke forekomme på mer enn en av konstituentene i Spec-F og F^0.

Videre følger analysen av nominalfrasen i (81f), dvs. den med attributivt adjektiv og postnominal possessiv, uten videre av den teorien som er presentert her. Siden possessiven ikke har flyttet til Spec-NumP og Spec-DP, må en konstituent sørge for at ν og δ blir identifisert. N+DEF-komplekset er ikke en mulig kandidat siden adjektivet blokkerer det fra å hodeflytte til Num^0 og D^0. Isteden benyttes strategien med å føye til en semantisk tom, formell demonstrativ, dvs. den preadjektiviske bestemte artikkelen. Artikkelen blir basegenerert i Spec-DxP, og siden den må sjekke sine kongruenstrekk i en lokal relasjon, må N+DEF (som i norsk deriveres presyntaktisk, jf. avsnitt 2.5) flytte til Dx^0 og adjungere til det tomme hodet i DxP. Denne flyttingen fører til at possessiven i Spec-NP ender opp i en postnominal posisjon i den synlige syntaksen. Med andre ord blir analysen av (81f) som vist i (82).

(82) $[_{DP}$ **den**$_i$ $[_D$ **δ** $[_{NumP}$ t_i $[_{Num}$ **ν** $[_{AP}$ t_i $[_A$ **gamle** $[_{DxP}$ t_i $[_{Dx}$ **hesten**$_j$ e $[_{NP}$ **min** $[_N$ $t_j]]]]]]]]]]$

Denne skissen skulle nå, sammen med det som ble lagt fram i avsnitt 2.6, ha gitt oss en forholdsvis god forståelse av hvilke mekanismer som spiller inn i possessivkonstruksjoner.

Generaliseringen som sier at en possessor ikke kan stå foran bestemte artikler på samme nominalfraseinterne nivå, stemmer likevel ikke for alle nordiske dialekter. Det er relativt velkjent at prenominale *ikke-pronominelle* possessorer (dvs. "genitivsfraser") forekommer sammen med bestemt artikkel i nord- og østsvenske dialekter (jf. Delsing 1993a:153, dette volumet: 35-37; Holmberg og Sandström 1996a, 1996b:76; Ivars 1988:151-152; Lundström 1939:28).[35]

Et forhold som er mindre kjent, er at også *possessive pronomen* (dvs. 'possessiver') bryter med generaliseringen i enkelte dialekter, nærmere bestemt i en undergruppe av nord- og østsvenske dialekter. I resten av denne delen skal vi se nærmere på fire slike dialekter, og etter hvert skal vi se at det i alle dialektene synes å være en tydelig sammenheng mellom bruddene på generaliseringen og fravær av genusbøyning.

La meg starte med en oppsummering: (i) I skelleftemål (talt i Norra Västerbotten) har vi brudd på generaliseringen i tilfeller der possessiven ikke

[35] Det skal nevnes at det er grunn til å anta at *s*-endelsen på prenominale ikke-pronominelle possessorer (genitivsfraser) ikke er et fraseklitisk element i de nord- og østsvenske dialektene det dreier seg om. En forklaring på hvorfor den, i motsetning til sitt motstykke i andre skandinaviske dialekter (jf. avsnitt 2.6), kan forekomme sammen med bestemte artikler kan trolig relateres til dette (jf. Vangsnes 1998b:437f). Delsing (1993:175ff) og Holmberg og Sandström (dette volumet) har andre forslag.

bøyes i genus (jf. avsnitt 1); (ii) Karlebymål (talt i Norra Österbotten) mangler den morfologiske kategorien genus helt, og i denne dialekten kan prenominale possessiver følges av både den preadjektiviske og den etterhengte artikkelen; (iii) I lappträskmål (talt i Östra Nyland i Finland) kan en prenominal possessiv stå umiddelbart foran den preadjektiviske artikkelen, men ikke umiddelbart foran N+DEF, og i denne dialekten genusbøyes possessiver og den etterhengte artikkelen, men ikke den preadjektiviske; (iv) Malaxmål (talt i Södra Österbotten) oppfører seg syntaktisk sett som lappträskmål, dvs. tillater POSS–DEF–A–N+DEF, men ikke *POSS–N+DEF, men denne dialekten har en preadjektivisk artikkel som varierer i henhold til genus og numerus på substantivet (dvs. den pronominelle distale demonstrativen, jf. avsnitt 3.4). Det at denne dialekten oppfører seg som lappträskmål og ikke som standard svensk eller norsk, skal jeg vise at vi kan relatere nettopp til den komplekse sammensetningen av den preadjektiviske artikkelen (og demonstrativer generelt). Kort fortalt blir forklaringen at [gen]-trekket strukturelt sett befinner seg i en frasestrukturell posisjon som ikke tillater det å c-kommandere det funksjonelle hodet som skal identifiseres.

Konklusjonen kommer med andre ord til å bli at alle tilfellene hvor possessiver står foran bestemt artikkel, kan relateres til fravær av genus i en eller annen forstand, og den generaliseringen som jeg har referert til, kan dermed revideres i tråd med dette.

La oss nå se nærmere på skelleftemål.

4.2. *Skelleftemål*[36]

Som vi så innledningsvis av eksemplene i (1) og (2), har skelleftemål to typer possessiver: en type som bøyes i genus og numerus og en annen type hvor det ikke er noen bøyning i det hele tatt. Eksemplene er gjentatt her.

(1)	a.	**men**	hest/*hestn	(2)	a.	**mine**	hestn/*hest	*m.*
	b.	**mín**	bok/*boka		b.	**mine**	boka/*bok	*f.*
	c.	**mett**	hus/*huse		c.	**mine**	huse/*hus	*n.*
	d.	**mín**	hesta/bökker/hus		d.	**mine**	hesta/bökkren/husa	*pl.*

Faktisk er det slik at den ikke-kongruerende possessiven *må* stå sammen med den etterhengte artikkelen både når den står prenominalt og når den står postnominalt. Dersom den kongruerende possessiven er postnominal, står for

[36] For bedømmelser og eksempler fra skelleftemål takker jeg Erik Bergstén, Anders Hedlund, Ingemar Stenmark og, i særdeleshet, Jarl Svensson.

øvrig også den sammen med den etterhengte artikkelen (i likhet med hva vi ser i f.eks. norsk). Disse forholdene er vist i (83).

(83) a. hestn/*hest mine *skelleftemål*
b. hestn/*hest men

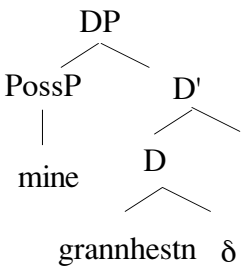
Skelleftemål hører til de nordsvenske dialektene som har adjektivinkorporering i definitte nominalfraser, og eksempelet i (84) illustrerer at bare den ikke-kongruerende possessiven (*mine*) kan stå foran et A+N+DEF-kompleks.

(84) a. mine grannhestn *skelleftemål*
b. *men grannhestn

Når det gjelder den kongruerende possessiven, kan vi gjøre rede for det at den ikke kan etterfølges av bestemt artikkel, på samme måte som vi gjorde det for norsk: Både possessiven og artikkelsuffikset bærer kongruenstrekk som er relevante for identifikasjonen av δ, og det ville derfor bryte med UKT dersom begge fantes i DP-domenet (possessiven i Spec-DP og artikkelen adjungert, sammen med substantivet, til D^0).

Dersom derimot den ikke-kongruerende possessiven og et (A+)N+DEF-hodekompleks begge flytter til DP-domenet, vil det ikke resultere i noe brudd på UKT siden utelukkende ett av elementene, artikkelsuffikset, bærer et kongruenstrekk ([gen]) som er relevant for identifikasjonen av δ. Med andre ord er strukturen i (85) en mulig DP-konfigurasjon for nominalfrasen i (84a).

(85)

Det at de to possessivtypene eksisterer side om side i skelleftemål er i grunnen bemerkelsesverdig. Såvidt jeg har kunnet bringe på det rene gjennom informantundersøkelser, er det verken semantiske eller stilistiske forskjeller mellom de to typene. Det jeg mistenker, er at vi her har å gjøre med to konkurrerende systemer i en dialekt som vi med rette kan karakterisere som "døende", og som en effekt av det er noe ustabil. Så å si ingen i de yngre generasjonene taler dialekten slik jeg har beskrevet den her, og de som taler den, behersker dessuten en regional variant av standard svensk der posses-

sivene kongruerer. Det paradigmet for den kongruerende possessiven vi ser i (1), er ellers det vi finner i nabodialekter, for eksempel i Södra Västerbotten, og kan derfor være "tilgjengelig" for intuisjonene til talere av skelleftemål.[37]

Inntil videre har jeg ikke tilstrekkelig empirisk evidens for å konkludere med at sameksistensen av de to possessivtypene kan relateres til diglossi eller dialektkontakt, men nedenfor i avsnitt 6.2 skal vil se at teoretiske spekulasjoner i seg selv tvinger meg til å anta de to typene må tilhøre distinkte grammatikker.

4.3. *Karlebymål*[38]

På den andre siden av Bottniska Viken fra Skellefteå finner vi karlebymål, og i likhet med skelleftemål bryter denne dialekten med generaliseringen som sier at en prenominal possessiv ikke kan følges av bestemt artikkel. Possessiver kan stå både prenominalt og postnominalt (hvor det siste representerer det umarkerte), og i begge tilfeller står de sammen med bestemt artikkel. Dette er illustrert i (86).

(86) a. heste/*hest mín
'hesten min'

b. mín heste/*hest
'min hest'

c. he grann heste mín
'den flotte hesten min'

d. mín he grann heste
'min flotte hest'

e. *mín grann hest
'min flotte hest'

karlebymål

I motsetning til skelleftemål har karlebymål en preadjektivisk artikkel, og som vi ser av eksempelet i (86d) følges possessiven av hele sekvensen DEF–A–N+DEF, noe som ikke er mulig f.eks. i norsk (jf. (81b) ovenfor).

Et svært interessant trekk ved karlebymål er at dialekten helt og holdent mangler den morfologiske kategorien genus.[39] For å bevise dette må vi strengt tatt liste alle substantiv i dialekten og sammenstille dem med adnominale

---

[37] Det er interessant at Marklund (1976:40f) utelukkende angir de kongruerende possessivformene i sin grammatikk over skelleftemål. Hedlund (1956:16) nevner på sin side at vi i tillegg til "det rena böjningsschemat" finner de ikke-kongruerende formene. Dessverre gir han ikke noen eksempler som understøtter mine observasjoner av at de ikke-kongruerende formene følges av bestemt artikkel, men han gir ikke eksempler på det motsatte heller.

[38] For eksempler fra og diskusjoner omkring karlebymål takker jeg Peter Slotte. Aksenter markerer vokaler som lange (men ikke diftongiserte som i malaxmål, jf. avsnitt 3.4 og nedenfor).

[39] Den preadjektiviske bestemte artikkelen er riktignok sensitiv for det biologiske kjønnet til menneskelige referenter, jf. Huldén (1972:48). Det er likevel ikke genuskongruens i den forstand som er relevant for oss.

konstituenter og vise at vi ikke finner noen variasjon som kan tilskrives substantivets kjønn, på de adnominale konstituentene . En slik opplisting kan vi naturlig nok ikke foreta her, men mangelen på genus kan illustreres med to substantiv som i så godt som alle andre nordiske dialekter er henholdsvis maskulinum/felleskjønn og nøytrum, *hest* og *hus*. Mangelen på genus i karlebymål er ellers beskrevet i Hagfors (1891) og Huldén (1972).[40]

På bakgrunn av dette kan vi da studere følgende eksempler hvor de to substantivene forekommer sammen med forskjellige adnominale konstituenter som kongruerer i andre skandinaviske dialekter.

(87) a. ein grannan hús *karlebymål*
'et flott hus'
b. ein grannan hest
'en flott hest'

(88) a. he grann hús-e
'det fine huset'
b. he grann hest-e
'den flotte hesten'
c. ti grann hús-a/hest-a
'de flotte husa/hestene'

(89) a. hedi/hitt hús-e
'det/dette huset'
b. hedi/hitt hest-e
'den/denne hesten'
c. tömti/hiss hús-a/hest-a
'de/disse husa/hestene'

Som eksemplene viser, er det ikke genusvariasjon på den ubestemte artikkelen (eksempel 87), den preadjektiviske bestemte artikkelen (eksempel 88), og heller ikke på den distale og proksimale demonstrativen (eksempel 89). Eksemplene indikerer videre at den preadjektiviske artikkelen ikke er homofon med den distale demonstrativen i karlebymål (slik den er det i malaxmål, jf.

[40] Mangelen på geuns i karlebymål kan historisk sett være et resultat av dets kontaktsituasjon med finsk. Dialekten er den nordligste av de svenske dialektene på Finlands vestkyst, og det kan ha eksistert mer omfattende tospråklighet her enn i andre svenskspråklige samfunn i Österbotten. Huldén (1972) argumenterer likevel for at flere grammatikkinterne faktorer, slik som bortfall av bøyningsendelser, har bidratt til at genussystemet har blitt "svakere" og til slutt borte i dialekten.

avsnitt 3.4. og nedenfor). Den morfologiske likheten mellom de to er likevel åpenbar, noe som tilsier en klar etymologisk sammenheng mellom dem, og jeg skal ikke vektlegge denne forskjellen mellom karlebymål og andre skandinaviske dialekter. Et viktigere forhold for oss er det at både den preadjektiviske artikkelen og demonstrativer forekommer sammen med den etterhengte artikkelen i denne dialekten. Den oppviser altså dobbelt bestemthet slik som andre svenske dialekter.

Selv om demonstrativer og den preadjektiviske artikkelen ikke viser genuskongruens, ser vi at de bøyes i numerus. Eksemplene viser ellers at karlebymål har en distinksjon mellom ubestemte og bestemte adjektiv (*grannan* vs. *grann*)(noe som altså skiller dialekten fra sydligere österbottniske mål som malaxmål og närpesmål, jf. avsnitt 3.4), men de bestemte adjektivene kongruerer ikke i numerus.

Artikkelsuffikset har videre den samme formen uavhengig av hvilket av de to substantivene det suffigeres til: Ved begge substantiv har det formen *-e* i entall og *-a* i flertall. Det er ytterligere noen forhold det er verdt å merke seg når det gjelder den etterhengte artikkelen. For det første finnes det visse substantiv der det ikke er noen distinksjon mellom ubestemte og bestemte former i entall. Videre er det aldri noen distinksjon mellom ubestemt og bestemt form i flertall. Dette er illustrert i (90)–(92) der jeg har skilt endelsene fra stammen.

(90)	a.	ein spad-**a**	(91)	a.	ein hús	(92)	a.	ein hest
		'en spade'			'et hus'			'en hest'
	b.	hedi spad-**a**		b.	hedi hús-**e**		b.	hedi hest-**e**
		'den spaden'			'det huset'			'den hesten'
	c.	spad-**ona**		c.	hús-**a**		c.	hest-**a**
		'spader/-ene'			'hus/-a'			'hester/-ene'
	d.	tömti spad-**ona**	d.	d.	tömti hús-**a**		d.	tömti hest-**a**
		'de spadene'			'de husa'			'de hestene'

Dersom vi et øyeblikk ser bort fra den behandlingen jeg tidligere har argumentert for når det gjelder artikkelsuffikset, og anser N og N+DEF som henholdsvis ubestemt og bestemt "form" av substantivet, ser vi at det ikke er noen forskjell mellom den ubestemte og bestemte formen av substantivet *spada* 'spade' i entall: Den ubestemte artikkelen som krever den ubestemte formen av substantivene *hús* og *hest* (jf. (91a) og (92a)) står sammen med formen *spada* og det samme gjør den distale demonstrativen som ellers krever den bestemte formen av de to andre substantivene (henholdsvis *húse* og *heste*, jf. (91b) og (92b)). Videre tilsvarer flertallsformene i c.-eksemplene både

norsk *spader/hus/hester* og *spadene/husa/hestene*, og dette er da også den formen som den distale demonstrativen står sammen med.[41]

La oss så se på possessiver. Som vi kunne forvente, er det ikke noe genussamsvar, og som eksemplene i (93) og (94) viser, er det ikke noen numeruskongruens heller.

(93) a. heste mín
'hesten min'
b. hesta mín
'hestene mine'
c. he grann heste mín
'den flotte hesten min'

(94) a. húse mín
'huset mitt'
b. húsa mín
'husa mine'
c. he grann húse mín
'det flotte huset mitt'

På grunnlag av dette kan vi anta at possessiver ikke er spesifisert for trekkene [gen] og [num], og vi har da en mulighet til å gjøre rede for hvorfor karlebymål tillater (og faktisk krever) at prenominale possessiver forekommer sammen med bestemt artikkel.

Når det gjelder possessiver som umiddelbart følges av N+DEF (dvs. 86b), har possessiven flyttet til Spec-DP og N+DEF til D^0. Den konfigurasjonen vi da får, er tillatt fordi ingen av konstituentene bærer noe kongruenstrekk som er relevant for identifikasjonen av δ. Den funksjonelle kategorien δ blir for øvrig identifisert av [deiksis]-trekket på artikkelsuffikset.

Når det gjelder possessiver som følges av sekvensen DEF–A–N+DEF, vil den preadjektiviske artikkelen være identifikatoren til ν og δ. Flytting av N+DEF er blokkert av adjektivet, og den preadjektiviske artikkelen som er spesifisert for kongruenstrekket [num] og det leksikalske trekket [deiksis] blir

---

[41] Nok en gang måtte vi strengt tatt liste alle substantiv for å vise at det faktisk ikke er noen forskjell mellom bestemt og ubestemt flertall i dialekten. Et annet forhold som for øvrig kompliserer bevisføringen, er at tallord og determinativene *mang* 'mange' og *noga* 'noen' står sammen med ubestemte *entallsformer* av tellelige substantiv i dialekten. Determinativene *mytji* 'mye' og *somt* 'visse' krever på sin side flertallsformen av tellelige substantiv, og *mytji* ellers den bestemte entallsformer av ikke-tellelige substantiv. Disse forholdene er eksemplifisert i (i).

(i) a. tri/mang/noga hest/*hesta/*heste *karlebymål*
'tre/mange/noen hester'
b. mytji/somt hesta/*hest/*heste
'mye/visse hester'
c. mytji öle/*öl
'mye øl'

Karlebymålet er så vidt jeg vet, den eneste nordiske dialekten som har dette systemet, og igjen er dette forhold det er naturlig å sette i sammenheng med kontaktsituasjonen med finsk der tallord og enkelte determinativ krever at substantiv (og adjektiv) står i entall.

satt inn i Spec-DxP hvorfra den flytter til Spec-NumP og Spec-DP. Possessiven kan likevel også flytte til Spec-DP. Siden verken possessiven eller den preadjektiviske artikkelen bærer noe kongruenstrekk som er relevant for identifikasjonen av δ, får vi ikke noe brudd mot UKT.

La oss i neste omgang se på lappträskmålet som snakkes i Östra Nyland i Finland.

4.4. *Lappträskmål*[42]

I lappträskmål kan possessiver ikke umiddelbart følges av N+DEF, jf. (95b), men de kan følges av sekvensen DEF–A–N+DEF, jf. (95d).

(95) *lappträskmål*

a. hús-e mett
b. *mett hús-e
c. te stór hús-e mett
d. mett te stór hús-e
e. *te mett stór hús-e

I denne dialekten kongruerer possessiver i genus og numerus med substantivet, og det samme gjelder artikkelsuffikset. Den preadjektiviske artikkelen kongruerer derimot bare i numerus. Dette ser vi av følgende eksempler.

(96)	a.	**men**	**te**	stór	hest-**n**	*m.*
	b.	**mín**	**te**	stór	stuvu-**n**	*f.*
	c.	**mett**	**te**	stór	hús-**e**	*n.*
	d.	**mín**	**tom**	stór	hús-**en**/stuvu-**na**/hesta-**n**	*pl.*

På bakgrunn av dette kan vi konkludere med at possessiver og artikkelsuffikset begge er spesifisert [gen] og [num] mens den preadjektiviske artikkelen bare er spesifisert [num].

Dette setter oss i stand til å gjøre rede for hvorfor possessiven kan stå foran sekvensen DEF–A–N+DEF men ikke bare N+DEF i lappträskmål. Dersom vi har en prenominal possessiv pluss N+DEF, vil begge ha flyttet til DP-domenet, possessiven til Spec-DP og N+DEF til D^0. Den strukturen vi da får, vil ikke være tillatt siden den bryter med UKT: Begge konstituenter er spesifisert [gen].

---

[42] Jeg er Nisse Husberg stor takk skyldig for data fra og omfattende diskusjoner om lappträskmål. Jeg takker også Edit Henriksson og Holger Hollmén for bedømmelser av data. Aksenter markerer vokaler som lange (men ikke diftongerte).

I tilfeller som (96) der possessiven umiddelbart følges av den preadjektiviske artikkelen, kan derimot begge konstituenter befinne seg i Spec-DP siden bare en av dem, possessiven, er spesifisert [gen].

Før vi går videre til å diskutere en fjerde dialekt, malaxmålet, kan vi ta for oss interaksjonen mellom possessiver og proksimale demonstrativer i lappträskmål. I motsetning til den preadjektiviske artikkelen, som har sitt etymologiske opphav i den distale demonstrativen, kongruerer den proksimale demonstrativen i både genus og numerus. Dette er vist i (97).

(97)	a.	**tessn**	hestn	*m.*
	b.	**tessån**	stuvun	*f.*
	c.	**tetta**	húse	*n.*
	d.	**tess**	hestan/stuvuna/húsen	*pl.*

I motsetning til den preadjektiviske artikkelen kan den proksimale demonstrativen ikke umiddelbart følge en possessiv. En possessiv kan bare forekomme samtidig med demonstrativen dersom possessiven er postnominal. Dette ser vi av eksemplene i (98) der demonstrativen har fet skrift og possessiven kursiv.

(98)	a.	**tetta** húse *mett*	*lappträskmål*
	b.	**mett* **tetta** húse	
	c.	**tetta** (te) stór húse *mett*	
	d.	**mett* **tetta** (te) stór húse	
	e.	***tetta** *mett* (te) stór húse	

Det at den proksimale demonstrativen og possessiven ikke begge kan være prenominale, følger av teorien: Dersom begge var generert i Spec-DP, ville det bryte med UKT siden begge bærer trekket [gen].[43]

La oss nå se på malaxmålet som vi også tok for oss i avsnitt 3.4.

[43] Et noe pussig datum er det i (98c). Som vi ser, kan den proksimale demonstrativen opsjonelt følges av den preadjektiviske artikkelen. Teorien predikerer at utelukkende en av dem er nødvendig for å identifisere δ, og jeg har ikke noen innlysende forklaring på hvorfor de kan genereres samtidig. Legg likevel merke til at teorien tillater at begge er generert i Spec-DP siden utelukkende den proksimale demonstrativen er spesifisert for trekket [gen].

4.5. *Malaxmål*[44]

I malaxmål oppfører possessiver seg mer eller mindre på samme måte som i lappträskmål. De kan ikke umiddelbart følges av N+DEF, men de kan følges av sekvensen DEF–A–N+DEF. Dette er vist i (99).

(99) *malaxmål*

a. mett hús
b. *mett húse
c. húse mett
d. mett ide stórt húse
e. ide stórt húse mett

I denne dialekten kongruerer possessiver og artikkelsuffikset i både genus og numerus, og det ugrammatiske ved eksempler som det i (99b) kan redegjøres for på samme måte som for de tilsvarende tilfellene i norsk og lappträskmål. Kongruensen på de to elementene (markert med fet skrift) er illustrert i (100).

(100)	a.	hest-**i**	**men**	*m.*
	b.	bokj-**e**	**mín**	*f.*
	c.	hús-**e**	**mett**	*n.*
	d.	hús-**e**/hest-**a**/bøkr-**e**	**mín**	*pl.*

Som vi så i avsnitt 3.4 er den preadjektiviske artikkelen i malaxmål av den typen som består av en pronominell del og en adverbiell del, og vi husker videre at dette elementet viser variasjon i forhold til substantivets numerus og genus. De relevante eksemplene er gjentatt her.

(75)	a.	*(ande)	grann	hesti	*m.*
	b.	*(onde)	grann	bókje	*f.*
	c.	*(ide)	grannt	húse	*n.*
	d.	*(teide)	grann	hesta/bøkre/húse	*pl.*

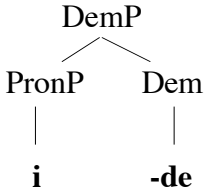
Det at possessiven kan stå foran strengen DEF-A-N+DEF som i (99d) synes å være et alvorlig problem for oss dersom det ikke skal være mulig med mindre enten possessiven eller den (preadjektiviske) artikkelen, eller begge, mangler genus.

En løsning på problemet kan etter min mening søkes i den preadjektiviske artikkelens komplekse sammensetning. La oss anta at konstituenten ikke

[44] Også når det gjelder dette avsnittet, takker jeg Åsa Mitts for eksempler, bedømmelser og informasjon om malaxmålet.

er morfologisk kompleks, men snarere *syntaktisk* kompleks, nærmere bestemt i den forstand at den pronominelle delen faktisk er en frase i spesifikatorposisjonen til en projeksjon der det adverbielle elementet er hode. En slik antakelse vil med andre ord tilsi at den preadjektiviske artikkelen synkront sett har en struktur som reflekterer dens historiske opphav. Den preadjektiviske artikkelen *ide* i (75c) vil i tråd med denne tilnærmingen ha strukturen i (101) – hele frasen som sådan har jeg kalt 'DemP' siden vi antar at den skandinaviske leksikalske preadjektiviske artikkelen tilhører den samme klassen som demonstrativer.

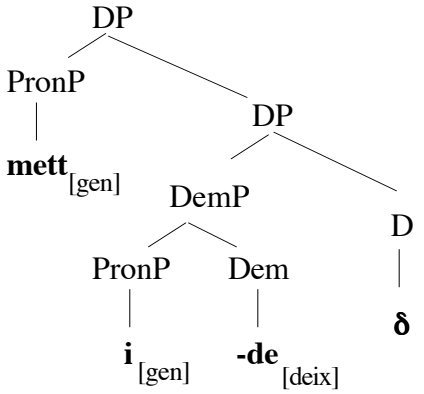
(101)

Trekket [gen] befinner seg naturligvis i den pronominelle delen av artikkelen, og trekket [deiksis] vil vi anta befinner seg i den adverbielle delen, dvs. på hodet i DemP. Dersom vi nå antar at en konstituent bare kan identifisere en funksjonell kategori så sant den c-kommanderer den funksjonelle kategorien, kan δ ikke identifiseres av [gen]-trekket til den preadjektiviske artikkelen i malaxmål siden PronP-delen, som bærer dette trekket, ikke c-kommanderer δ (etter at artikkelen har flyttet fra sin basegenererte posisjon i Spec-DxP til Spec-DP). Identifikasjonen gjennomføres isteden med trekket [deiksis] som perkolerer fra hodet til Dem-projeksjonens maksimale nivå.

Dette betyr i sin tur at possessiven også kan flytte til Spec-DP selv om det allerede er en preadjektivisk artikkel der. Strukturen vi får, utelukkes ikke av UKT siden possessiven er den eneste av de to konstituentene med relevante kongruenstrekk som c-kommanderer δ. Når det gjelder nominalfrasen i (99d), *mett ide stort húse*, vil den delen av nominalfrasens struktur vi er interessert i, være som vist i (102).

(102)

Dersom denne analysen er riktig, predikerer den at possessiver skal kunne følges av ikke bare den preadjektiviske artikkelen, men demonstrativer generelt. Som vist i avsnitt 3.4 er den preadjektiviske artikkelen homofon med den distale demonstrativen. Videre så vi at den proksimale demonstrativen har en kompleks sammensetning som tilsvarer den vi finner i den distale demonstrativen: distalitet/proksimalitet uttrykkes gjennom formen til den adverbielle delen som er *-de* i distale demonstrativer og *-je* i proksimale.

Og denne prediksjonen synes å holde, for i motsetning til hva vi så i lappträskmål, kan en possessiv følges av en proksimal demonstrativ i malaxmål. De viktige eksemplene her er de i (103a) og (103c).

(103)	a.	men	anje	hesti		*malaxmål*
		min	denne	hesten		
	b.	anje	hesti	men		
		denne	hesten	min		
	c.	men	anje	grann	hesti	
		min	denne	flotte	hesten	
	d.	anje	grann	hesti	men	
		denne	flotte	hesten	min	

Jeg konkluderer derfor med at den analysen jeg har gitt for den indre strukturen til demonstrativer i malaxmål (og anslagsvis også for andre dialekter i Österbotten), essensielt sett er korrekt.

Et spørsmål er likevel hvordan den pronominelle delen av demonstrativen sjekker sin form. Med andre ord: Hvorfor varierer den i henhold til substantivets genus?

Svaret jeg skal gi, er at formen på den pronominelle delen blir avgjort (og dermed sjekket) anaforisk på samme måte som (personlige) pronomeners form blir fastlagt i dialekten, dvs. essensielt sett i tråd med Prinsipp B i bindingsteorien (jf. Chomsky 1981): Den pronominelle delen plukker opp genustrekkene til substantivet i en ikke-lokal relasjon (dvs. på samme måte som den innføyde possessiven i *Hans mor liker Jon* kan være koreferent med *Jon*).

4.6. *Konklusjon*

Den konklusjonen vi kan trekke, er at i alle de fire svenske dialektene spiller fravær av genus en rolle med hensyn til hvorvidt en possessiv kan følges av bestemt artikkel, om det så er på possessiven selv som i skelleftemål, eller på den preadjektiviske artikkelen som i lappträskmål og malaxmål, eller på alle konstituenter slik som i karlebymål der genuskategorien er totalt fraværende i grammatikken. Vi kan dermed revidere den generaliseringen som ble gitt i innledningen (del 1) som følger.

> II I nordisk kan en possessiv umiddelbart følges av en bestemt artikkel utelukkende dersom bare en av de to, eller ingen av dem, bærer trekket [gen] i en strukturell posisjon som c-kommanderer δ.

Den teoretiske fortolkningen av generalisering II er at den følger av et prinsipp som sier at utelukkende en instansiering av et kongruenstrekk kan finnes i domenet til den funksjonelle kategorien som trekket tjener til å identifisere: Unikhetsprinsippet på kongruenstrekk (UKT). I vårt tilfelle er kongruenstrekket det gjelder [gen] og den funksjonelle kategorien δ hvis tilstedeværelse i frasestrukturen gjør at nominalfrasen skal fortolkes med spesifikk referanse.

Hvorfor skulle det så finnes et prinsipp som UKT? Et mulig svar er at kongruenstrekk på sett og vis er overflødige. I den grad de bærer semantisk informasjon, gjør de det indirekte ved å vise til en annen konstituent med den relevante semantikken. Et genustrekk på en adnominal konstituent viser f.eks. til en kategoriell tilhørighet ved substantivet, og denne kategorielle tilhørigheten har om mulig en semantisk eller konseptuell forankring, men ikke genustrekket som sådan. Annerledes er det med leksikalske trekk. De kan bibringe semantisk informasjon direkte – [deiksis]-trekket på en demonstrativ utsier f.eks. at nominalfrasen den forekommer i, har en viss semantikk som ikke har noe med substantivet som sådan å gjøre.

Slik sett kan vi tenke oss at syntaksen nyttiggjør seg kongruenstrekk på en annen måte enn leksikalske trekk. Kongruenstrekk er bare relevante for

identifikasjonen, og dermed fortolkningen, av frasestrukturen, mens leksikalske trekk i seg selv skal fortolkes. I så måte er det nok med ett kongruenstrekk for en gitt funksjonell kategori – mer enn ett trekk av samme type blir for mye.

5. Morfologiens indirekte rolle

5.1. *Possessivkonstruksjoner i gutamål*

Ovenfor så vi på fire dialekter hvor det er en tydelig sammenheng mellom fravær av genuskongruens og muligheten for possessiver til å stå foran bestemt artikkel. Vi skal nå se på en femte svensk dialekt der sammenhengen ikke er like åpenbar: gutamål, dvs. dialekten på Gotland.[45]

Possessiver er alltid prenominale i gutamål med mindre de står sammen med slektskapstermer, og de følgende eksemplene viser at de kan følges av bestemte artikler, både artikkelsuffikset og den preadjektiviske artikkelen.

(104) a. **Mitt hårä** gar mair u mair av. *gutamål*
'Mitt hår går mer og mer av.'
b. ... förr n ja kummar ti **min skogän**.
'...før jeg kommer til skogen min.'
c. ... um **mitt de säist brevä**
'... om det siste brevet mitt'
d. **Däiras de yngst päiku**
'deres yngste pike'
e. me **min läil tåskbåtn**
'med min lille torskbåt'
f. ... i **oä gam stäuu** ...
'...i vår gamle stue'

Det inntrykket studier av materialet i Gustavson (1972-1986) gir, er i det hele tatt at (prenominale) possessiver synes å følges av bestemte artikler i gutamål.

Som det følgende paradigmet viser, har possessiver distinkte former i alle tre genera i dialekten, og det samme kan synes å være tilfellet for artikkelsuffikset også. I paradigmet har jeg gitt eksempler med både 'sterke' og

[45] Jeg takker Gunnar Nyström for å ha gjort meg oppmerksom på relevansen av gutamål. De dataene som blir presentert her, er ekserpert fra Gustavsson (1972-1986) som er en ordbok for dialekten som snakkes i soknet Lau. Jeg har ikke undersøkt i hvilken grad de syntaktiske forholdene i denne dialekten er representative for gotlandske dialekter generelt, men for forenklingens skyld skal jeg anta at de er det.

'svake' feminine substantiv,[46] og de ubestemte formene av substantivene er ellers angitt i parentes.

(105) a.	**min** skog-**än**	*m.*	*(ubestemt: skog)*	*gutamål*
	'min skog'			
b.	**mäin** dotr-**i**	*f., sterk*	*(ubestemt: dåuter)*	
	'min datter'			
c.	**mäin** kåll-**u**	*f., svak*	*(ubestemt: kollå)*	
	'min kjole'			
d.	**mitt** hår-**ä**	*n.*	*(ubestemt: hår)*	
	'mitt hår'			
e.	**mäin** tankar	*pl.*	*(ubestemt: tankar NB!)*	
	'mine tanker'			

Legg merke til at det ikke er noen forskjell mellom ubestemt og bestemt form i flertall av substantivet *tankä* 'tanke', et forhold jeg skal komme tilbake til nedenfor.

Det at både possessiven og artikkelsuffikset viser en veksling som kan tilskrives substantivets genus, er et problem for den reviderte generaliseringen (Generalisering II) som vi etablerte i forrige del på grunnlag av fire nord- og østsvenske dialekter.

En mulig måte å gjøre rede for forholdene i gutamål, foreslått av Trond Trosterud (korrespondanse), er å si at den varierende formen på artikkelsuffikset ikke egentlig reflekterer *genuskongruens*, men snarere substantivets deklinasjon. Et problem for en slik tilnærming, er at det så vidt jeg vet, ikke finnes noen tilfeller der formen på artikkelsuffikset er den samme på to substantiv med forskjellig genus, og antar vi da at artikkelsuffikset varierer i henhold til deklinasjonsklasser, blir et relevant spørsmål hvorfor ikke det er tilfelle i andre nordiske dialekter, og da særlig dialekter der prenominale possessiver ikke kan følges av et substantiv som bærer artikkelsuffikset.

Det er likevel fullt mulig å tenke seg at variasjonen på artikkelsuffikset i gutamål har blitt (re)analysert som kongruens med deklinasjon snarere enn genus, og at tilsvarende (re)analyse av en eller annen grunn ikke har funnet sted i andre nordiske dialekter. Dette synes å være en gyldig tilnærmingsmåte

[46] Denne terminologien, som stammer fra indoeuropeisten Jakob Grimm, er veletablert i den germanske grammatiske tradisjonen: i norrønt, og for det meste også i moderne nordiske dialekter (bortsett fra en del apokopedialekter), ender sterke substantiv på konsonant i ubestemt entall mens svake substantiv ender på vokal, og et viktig poeng er at det er nevneverdige bøyningsmessige forskjeller mellom de to typene substantiv.

dersom artikkelsuffikset er en bøyningsendelse i gutamål på samme måte som den er det ellers i svensk: Dersom artikkelen var et syntaktisk klitikon, ville vi ikke forvente at den skulle kongruere med deklinasjonsklassen på substantivet (all den tid andre adnominale konstituenter kongruerer i *genus*).

Og forutsetningen for å si at artikkelsuffikset er en bøyningsendelse og ikke et klitikon, er til stede. I avsnitt 2.5 argumenterte vi for at dersom demonstrativer (inklusive den preadjektiviske bestemte artikkelen) forekommer sammen med den etterhengte artikkelen, da er sistnevnte nødvendigvis et bøyningsaffiks, og i gutamål forekommer den etterhengte artikkelen sammen med den preadjektiviske bestemte artikkelen så vel som demonstrativer generelt. Dette ser vi av følgende eksempler.

(106)	a.	**dän**	väit	snåiän	*m.*	*gutamål*
		den	hvite	snøen		
	b.	**de**	bräun	märi	*f.*	
		den	brune	merra		
	c.	**de**	säist	brevä	*n.*	
		det	siste	brevet		
	d.	**de**	sma	batar	*pl.*	
		de	små	båtene		

Interessant nok viser disse eksemplene også at kongruensen på den preadjektiviske bestemte artikkelen er langt "fattigere" i gutamål enn hva tilfellet er ellers i skandinavisk. Som vi ser, er det bare maskulinum entall som har en distinkt form – feminin- og nøytrumsformene er homofone med flertallsendelsen.

Dersom vi videre sammenlikner den preadjektiviske og etterhengte artikkelen i entall, kan vi legge merke til at maskulinformen ender på *-n* i begge tilfeller mens feminin- og nøytrumsendelsene er vokaliske. En mulighet kunne da være å si at den preadjektiviske og den etterhengte artikkelen viser det samme kongruensmønsteret: Maskulinum er markert med endelsen *-n* og det er ikke noen distinksjon mellom femininum og nøytrum – begge ender de på vokal og vokalkvaliteten bestemmes av deklinasjonsklassen til substantivet. Vi kan uansett konkludere med at begge artikler viser et relativt fattig bøyningsmønster.[47]

---

[47] Ytterligere argumenter for dette synet kan vi finne i bøyningsmønsteret for den ubestemte artikkelen: Den maskuline formen er enten *än* eller *n* mens den feminine formen er *a*, og selv om det finnes en distinkt form *ätt* i nøytrum, er *a* også en mulig nøytrumsform. Studér følgende eksempler:

Når det gjelder flertallsformen av artikkelsuffikset, er det også relativt lite bøyning. For det første er det ikke noen distinksjon mellom ubestemt og bestemt form i de største deklinasjonsklassene (jf. Gustavson op.cit: 1832-35 og (105e) ovenfor – substantivet i (106d) har ikke noen distinkt bestemt flertallsform heller). Substantiv av de såkalte konsonantstammene har riktignok egne bestemte flertallsformer, men disse substantivene utgjør en relativt liten del av vokabularet. Videre synes endelsen *-ar* å ha blitt generalisert til så godt som alle deklinasjonsklasser uavhengig av genus.

Summerer vi opp disse ulike forholdene, kan vi derfor konkludere med at det nominale bøyningssystemet, især genusbøyningen, er ganske fattig i gutamål sammenliknet med det vi finner i andre dialekter.

Denne konklusjonen kan vi utnytte til å gjøre rede for hvorfor possessiver i gutamål kan stå foran bestemt artikkel: Vi kan hevde at genusbøyningen på artiklene ikke er *rik nok* til at disse elementene blir spesifisert for trekket [gen]. I så fall vil det å ha både en possessiv og en bestemt artikkel i DP-domenet ikke medføre noe brudd på UKT i gutamål, og Generalisering II vil være reddet.

Med denne tilnærmingen til hvilken rolle morfologisk "rikdom" spiller, kan vi ta for oss et forhold som på sett og vis representerer et motsatt problem av hva vi har sett i gutamål. I flertallet av nordiske dialekter er det nemlig slik at det finnes noen possessiver som ikke kongruerer i genus, men som likevel ikke kan stå foran bestemte artikler.

5.2. *Ikke-kongruerende possessiver i andre nordiske dialekter*

Tabellen nedenfor viser frie og bundne possessive pronomen i nynorsk, og paradigmet reflekterer det systemet vi finner i mange norske dialekter. Med *frie* possessiver forstår vi her possessiver som er underlagt prinsipp B i bindingsteorien til Chomsky (1981)(dvs. som ikke bindes i sitt lokale domene) og med *bundne* possessiver forstår vi possessiver som er underlagt prinsipp A (dvs. *anaforer* som må bindes i sitt lokale domene av en c-kommanderende antesedent).

(i)	a.	än akar en åker	n käpp en kjepp	m.	*Gotland*
	b.	a nat ei natt		f.	
	c.	a däik et dike	ätt älländ en elendighet	n.	

	Frie				Bundne (refleksive)			
	SG			PL	SG			PL
	M	F	N		M	F	N	
1 SG	*min*	*mi*	*mitt*	*mine*	*min*	*mi*	*mitt*	*mine*
2 SG	*din*	*di*	*ditt*	*dine*	*din*	*di*	*ditt*	*dine*
3 SG	*hans/hennar/(dess)*				*sin*	*si*	*sitt*	*sine*
1 PL	*vår*	*vårt*		*våre*	*vår*		*vårt*	*våre*
2 PL	*dykkar*				*dykkar*			
3 PL	*deira*				*sin*	*si*	*sitt*	*sine*

Tabell 6: Possessiver i (ny)norsk

Som dette paradigmet viser, finnes det possessiver som ikke kongruerer i genus og numerus. Nærmere bestemt gjelder det 3. persons frie possessiver og possessiver i 2. person flertall (både frie og bundne). Gitt UKT-prinsippet skulle vi forvente at disse ikke-kongruerende possessivene burde kunne følges av bestemte artikler.

Så er ikke tilfelle. Eksemplene i (107) illustrerer det forholdet at de ikke-kongruerende possessivene ikke kan stå rett foran et substantiv med etterhengt artikkel, og eksempelet i (108b) viser videre at en ikke-kongruerende possessiv ikke kan følges av den preadjektiviske artikkelen heller.

(107) a. hans hest/*hesten *norsk*
b. hennar hest/*hesten
c. dykkar hest/*hesten
d. deira hest/*hesten

(108) a. hans store hest *norsk*
b. *hans den store hesten
c. den store hesten hans

Disse forholdene synes å totalt underminere den teorien vi har utviklet så langt.

Spørsmålet er likevel hvordan vi skal forstå morfologiens, og mer spesifikt *bøyningsmorfologiens*, syntaktiske rolle. La oss vurdere to muligheter:

> Morfologiens syntaktiske rolle – alternativ I:
> *Bøyningsmorfologi spiller en direkte rolle for syntaktiske forhold*. Når en konstituent entrer en syntaktisk konfigurasjon, må dens synlige morfologiske trekk tas i betraktning.
>
> Morfologiens syntaktiske rolle – alternativ II:
> *Bøyningsmorfologi spiller en indirekte rolle for syntaktiske forhold*. Den totale morfologiske rikdommen avgjør de syntaktiske relevante egenskapene til *klasser* av konstituenter ved å tjene som en av flere faktorer i forhold til parametersetting og generaliserte strategier.

Gitt alternativ I kan de forholdene vi har sett på når det gjelder ikke-kongruerende possessiver, ikke forstås i forhold til den teorien vi har utviklet her.

Dersom vi derimot tar utgangspunkt i alternativ II, har vi muligheten til å utvikle en redegjørelse. Hvis vi går tilbake til paradigmet i tabell 6, ser vi at det er flere kongruerende possessiver enn ikke-kongruerende. Dersom *klassen* 'possessiver' skal defineres som enten kongruerende eller ikke, kan vi anta at det for et barn som tilegner seg norsk (eller en liknende dialekt), vil være atskillig evidens for å konkludere med at klassen er kongruerende. Derfor vil alle possessiver bli markert med trekket [gen] selv om noen medlemmer av klassen ikke har noe synlig korrelat for dette trekket.

For at vi skal kunne gripe dette misforholdet mellom hvordan en klasse oppfører seg syntaktisk uniformt men ikke morfologisk uniformt, kan vi anta at alle medlemmene er spesifisert f.eks. [+G] mens kun et subsett er spesifisert [gen], og videre at det er klassetrekket [+G] som er det som er relevant for syntaktiske egenskaper.

Hvis vi i neste omgang overfører denne måten å tenke på til gutamål, vil vi si at den fattige kongruensen og bøyningen vi der ser på den preadjektiviske og etterhengte artikkelen, tilsier at disse klassene *ikke* er spesifisert [+G]: Deres medlemmer bærer (muligens) trekket [gen], men genusopposisjonene er så få at klassen som helhet er spesifisert [–G].

I sin tur betyr dette at den eneste måten vi kan forstå det faktum at skelleftemål synes å ha to sett med possessiver, ett med kongruerende medlemmer og ett med ett ikke-kongruerende medlem, er å si at vi har å gjøre med to konkurrerende systemer (jf. avsnitt 4.2 ovenfor).

Nå er vi kommet til et punkt hvor vi kan vende tilbake til de problemene vi så når det gjaldt det færøyske artikkelsystemet.

5.3. *Det 1. færøyske problem: adjektivbøyning vs. preadjektivisk artikkel*
Som vi husker fra avsnitt 3.2, kongruerer færøyske bestemte adjektiv i genus, numerus og kasus med substantivet, omtrent på linje med hva vi ser i islandsk. Likevel er en preadjektivisk artikkel (som regel) påkrevd i færøysk, men ikke i islandsk. Paradigmet for bestemte adjektiv i færøysk er gjentatt her.

	SG			PL
	M	F	N	M/F/N
NOM	*svarti*	*svarta*	*svarta*	*svørtu*
AKK	*svarta*	*svørtu*	*svarta*	*svørtu*
DAT	*svarta*	*svørtu*	*svarta*	*svørtu*

Tabell 5: Bestemt bøyning av adjektivet *svartur* i færøysk

Men dette paradigmet viser først og fremst den situasjonen vi har i skriftlig færøysk. Som Weyhe (1996) påpeker, har distinksjonen mellom endelsene *-i* og *-u* blitt borte i de fleste færøyske dialekter (og blir nå uttalt enten [e] eller [u] alt etter hvilken dialekt der er snakk om). Det reduserer i så fall antallet opposisjoner i paradigmet betraktelig, og med kun to ulike former av bestemte adjektiv i de fleste færøyske dialekter, har vi faktisk en situasjon som er temmelig lik den vi finner i sørvestnorske dialekter. I disse dialektene finner vi også en opposisjon mellom to former, men like fullt finner vi et krav om tilstedeværelse av preadjektivisk bestemt artikkel (jf. avsnitt 3.2).

Vi kan derfor argumentere for at det er for lite morfologisk evidens for å spesifisere bestemte adjektiv [+G] i færøysk, og at strategien med innsetting av preadjektivisk artikkel derfor har blitt utviklet som en alternativ måte å møte identifikasjonskravet på ð på.

Noe som kan ha bidratt til bruken av preadjektivisk artikkel som generalisert strategi for identifikasjon av ν og ð i færøysk, er det forholdet at den færøyske befolkningen er så godt som tospråklig og snakker en færøysk variant av dansk ved siden av færøysk. Dette er helt klart tilfelle med det færøyske samfunnet i dag, og det har sannsynligvis vært slik i flere generasjoner tilbake, og selv om dansk kan sies å bli tilegnet som et andrespråk, kan den innflytelsen dansk har hatt på det færøyske språket, ikke regnes som ubetydelig. I denne klare språkkontaktsituasjonen virker det ganske plausibelt at det at dansk har en preadjektivisk artikkel, kan ha bidratt til at dette har blitt den generaliserte strategien også i færøysk.

Med andre ord foreslår jeg at den fattige adjektivbøyningen pluss dansk påvirkning har "konspirert" til å påvirke færøysk i retning av å bruke pre-

adjektivisk artikkel som generalisert strategi for identifisering av den funksjonelle kategorien δ.

En viktig og interessant observasjon er likevel at den færøyske preadjektiviske artikkelen ikke er i komplementær distribusjon med den etterhengte slik den er i dansk. De to artiklene forekommer sammen på samme måte som demonstrativer og artikkelsuffikset gjør det ellers i dialekten (jf. avsnitt 1 og 2.5), altså tilsvarende det vi finner i norsk og svensk. Det er med andre ord bare strategien som sådan som kan tilbakeføres til dansk, ikke den syntaktiske oppførselen til den preadjektiviske artikkelen.[48]

5.4. *Det 2. færøyske problem: Ubestemt artikkel og nominal bøyning*

Det andre problemet knyttet til det færøyske artikkelsystemet gjelder det forholdet at en ubestemt artikkel er påkrevd i ubestemte nominalfraser i entall på samme måte som det er det i skandinavisk. I del 3.1 argumenterte jeg for at årsaken til at islandsk ikke har noen ubestemt artikkel, er at kasusendelsene på substantivet er spesifisert for numerus og at substantivet derfor er en egnet identifikator for ν. I skandinavisk er det ikke noen kasusendelser, og substantivet er derfor ikke noen egnet identifikator.

Problemet med færøysk i denne forbindelsen, er at denne dialekten også har et rikt morfologisk kasussystem i den nominale bøyningen, langt på veg tilsvarende det vi ser i islandsk, og i mange tilfeller bærer kasusendelsen informasjon om substantivets numerus. Holmberg (1994) forsøker å gripe forskjellen mellom de to dialektene ved å anta at et kasusrelatert parameter er 'sterkt' i islandsk men 'svakt' i færøysk. Det er likevel lite støtte å finne for denne distinksjonen i de faktiske kasusmorfologiske forskjellene mellom dialektene (selv om bortfallet av genitiv kan sies å ha bidratt til et mindre rikt kasussystem i færøysk).

Derimot er det en rekke tilfeller av homonymi i den færøyske nominalbøyningen, og da homonymi som ikke har å gjøre med kasus. Tilsvarende finner vi ikke i islandsk. (Det er ellers en god del homonymi innenfor kasusparadigmene i både færøysk og islandsk.) På den ene siden har vi homonymi

[48] Det er også interessant at man i skriftlig færøysk finner overraskende mange eksempler på bestemte nominalfraser med adjektiv uten noen preadjektivisk artikkel selv i tilfeller der dette ikke kan relateres til adjektivtypen eller spesielle kontekstuelle forhold. Dette inntrykket sitter jeg igjen med etter å ha samlet eksempler fra ulike færøyske aviser. En mulig forklaring på at vi finner slike nominalfraser i skrift, kan være at islandsk fungerer som modell for nåtidige, utdannede skribenter. En annen kan være at flytting av adjektivet faktisk eksisterer som et mulig alternativ for identifikasjon av δ ved siden av innsetting av en preadjektivisk artikkel.

mellom entalls- og flertallsformer, og på den andre homonymi mellom ubestemte og bestemte former.

Den første typen homonymi blir påpekt av Weyhe (1996:81), og den er igjen et resultat av det historiske fonologiske sammenfallet av *-i-* og *-u-* (jf. ovenfor), denne gang i ikke-final posisjon. I de fleste færøyske dialekter blir endelsene *-ur* og *-ir* uttalt likt, og når det gjelder maskuline substantiv som historisk sett har *-ur* som nominativendelse og *-ir* som flertallsendelse (en situasjon som fremdeles avspeiles i skriftlig færøysk), er det dermed ikke noen distinksjon mellom nominativ entall og nominativ flertall. Et aktuelt eksempel er substantivet *gestur* 'gjest': I skriftlig færøysk er flertallsformen *gestir*, men i de dialektene det gjelder, har entalls- og flertallsform samme uttale (som regel /'gester/).

Den andre typen homonymi som finnes i færøysk men ikke i islandsk, gjelder manglende distinksjon mellom bestemte og ubestemte former av visse nøytrumssubstantiv, nærmere bestemt de såkalte *ija-* og *an*-stammene ("vokal-stammene"). Disse substantivene ender på en trykklett vokal, og selv om bestemte former blir markert i skrift med endelsen *-ð*, reflekterer dette ikke uttalen.[49] Ta eksemplene i (109) i betraktning. De angir de skrevne nominativsformene (og akkusativformene[50]) til henholdsvis en *ija-*, en *an-* og en *a-*stamme.

(109)	a.	dømi	–	dømið	(*ija*-stamme)
		'eksempel'		'eksempelet'	
	b.	eyga	–	eygað	(*an*-stamme)
		'øye'		'øyet'	
	c.	hús	–	húsið	(*a*-stamme)
		'hus'		'huset'	

Som vi ser, har det siste substantivet, *hús*, en ubestemt entallsform som ender på konsonant, og det er dermed en hørbar forskjell mellom ubestemt og bestemt form. Det er det ikke for *dømi* og *eyga*. Deres bestemte former har samme uttale som de ubestemte formene.

---

[49] I motsetning til hva tilfellet er i islandsk, tilsvarer ikke grafemet <ð> noe fonem i færøysk – segmentet blir enten ikke uttalt i det hele tatt (i utlyd), eller så svarer det til en konsonantisk posisjon som uttales enten [g] eller [v] alt etter den fonologiske konteksten (grovt sett [g] foran andre konsonanter og [v] foran vokaler).

[50] Det er aldri noen distinksjon mellom nominativ og akkusativ i nøytrumssubstantiv, verken i færøysk eller islandsk, og dette skal ha et mer allment opphav i indoeuropeisk hvor det kan sees som en rest av et gammelt ergativ-absolutiv system idet klassen av nøytrumssubstantiv opprinnelig bestod av termer for inanimate objekter.

De kognate islandske eksemplene er essensielt sett de samme (vokalene og diftongene er skrevet og uttalt noe forskjellig), men i den varianten av nordisk har alle de tre typene nøytrumssubstantiv hørbare forskjeller mellom bestemt og ubestemt form. Situasjonen i færøysk er i så måte lik den vi har i norsk, jf. avsnitt 2.5 og fotnote 18. Der hevdet jeg at en forutsetning for at en dialekt skal kunne utvikle homofone ubestemte og bestemte former, er at artikkelsuffikset er en bøyningsendelse og ikke et klitikon. Færøysk og islandsk er forskjellige i så henseende: På teoretisk grunnlag kom vi fram til at artikkelsuffikset er en bøyningsendelse i færøysk, men et klitikon i islandsk, siden demonstrativer bare kan forekomme sammen med artikkelsuffikset dersom suffikset er en bøyningsendelse. (I færøysk kan demonstrativer stå sammen med artikkelsuffikset, mens islandske demonstrativer utelukker det.)[51]

I tillegg nevner Weyhe (1996:79) tilfeller der det er homonymi på tvers av både entall/flertall og bestemt/ubestemt (og gjerne på tvers av kasus). I noen dialekter er skriftspråksformer som *bátin* (bestemt form, akkusativ entall) og *bátum* (ubestemt form, dativ flertall) homofone i og med at en skriftspråklig final *-m* i bøyningsendelser alltid blir uttalt [n] (uansett dialekt). Selv om man må ha en relativt god fantasi for å finne en kontekst der denne homonymien leder til misforståelse, er det verdt å merke seg dette. Noe tilsvarende finner vi aldri i islandsk.

Den homonymien mellom former som vi finner i færøysk, er ikke svært omfattende. Videre kunne man påpeke at det er homonymi mellom entall og flertall også i visse islandske substantiv, nærmere bestemt i de fleste nøytrumssubstantiv. Studér eksemplene i (110) der vi finner entalls- og flertallsformene til fire forskjellige nominative nøytrumssubstantiv.

(110)	a.	barn	–	börn	*islandsk*
		‘barn’		‘barn’	
	b.	auga	–	augu	
		‘øye’		‘øyne’	
	c.	orð	–	orð	
		‘ord’		‘ord’	
	d.	dæmi	–	dæmi	
		‘eksempel’		‘eksempler’	

[51] Det finnes også (mulig) morfologisk støtte for å behandle artikkelsuffikset som ikke-agglutinerende i færøysk: Den finale *-r* som vi ser i ubestemte flertallsformer, blir ikke uttalt etter at en bestemt artikkel (ortografisk sett) har blitt føyd til. Med andre ord blir en form som *gest-ir-nir* ‘gjestene’ (i ubestemt form *gest-ir*) uttalt /'djestene/. Dette er med andre ord den samme situasjonen som vi finner i norsk, jf. avsnitt 2.5.

I visse av de tilsvarende færøyske substantivklassene, nærmere bestemt de som har en endelsesvokal i ubestemt form (dvs. de i (110b) og (110d)), har denne dialekten faktisk utviklet en distinksjon mellom entall og flertall (ubestemt) form som ikke fantes i tidligere stadier av dialekten. Eksempler på slike ubestemte flertallsformer i færøyske nøytrumssubstantiv er gitt i (111), og de tilsvarende islandske formene er gitt i (112).

(111)	a.	dømir	*færøysk*	(112)	a.	dæmi	*islandsk*
		'eksempler'				'eksempler'	
	b.	eygur			b.	augu	
		'øyne				'øyne'	
	c.	hús			c.	hús	
		'hus'				'hus'	

Selv om *r*-endelsen i (111a) og (111b) er valgfri i skrift, blir den alltid uttalt i talt færøysk (jf. Petersen et.al 1998:47). Den "nye" flertallsmarkøren er aldri til stede på nøytrumssubstantiv som ikke har en vokalendelse (i ubestemt form entall, dvs. *a*-stammer), jf. c.-eksempelet.

Dersom vi nå sammenfatter de forskjellene på færøysk og islandsk substantivmorfologi vi har avdekket, kan vi konkludere med at: (i) Det er en viss grad av homonymi innenfor både det færøyske og det islandske nominale kasussystemet; (ii) det er større grad av homonymi mellom entalls- og flertallsformer i færøysk (både nøytrum og maskulinum) enn det er i islandsk (bare nøytrum); og (iii) færøysk oppviser tilfeller der det ikke er noen distinksjon mellom bestemt og ubestemt form av substantiv, noe islandsk aldri gjør.

Jeg skal foreslå at alle disse faktorene, og særlig den siste, har bidratt til at færøysk har utviklet innsetting av ubestemt artikkel som den generaliserte strategien for å identifisere ν i (vanlige) indefinitte nominalfraser i entall: Artikkelen er nødvendig for å unngå tvetydighet mellom entalls- og flertallsformer såvel som mellom bestemte og ubestemte former. I tråd med tankegangen i avsnitt 6.2 når det gjelder trekket [gen], ville vi i så fall si at entallsendelsene til færøyske substantiv (dvs. kasusendelsene) blir klassifisert som [–NUM] i løpet av språktilegnelsen. De har altså ikke noe syntaktisk korrelat for [num]-trekket.

Nok en gang er det fristende å antyde at kontaktsituasjonen med dansk har vært viktig. Dansk har, i likhet med andre skandinaviske dialekter, en ubestemt artikkel, og dette kan ha vært en medvirkende faktor til utviklingen av ubestemt artikkel i færøysk. I så henseende kan vi også legge merke til at selv om den "nye" flertallsendelsen i færøyske nøytrumssubstantiv kan sies å være

modellert etter mønster av maskuline og feminine substantiv, så gjør den det totale systemet for substantivbøyning i færøysk slående likt det danske (og forskjellig fra islandsk), og dette kan underbygge tanken om at dansk har hatt påvirkning på færøysk. Dette forholdet kan illustreres med følgende paradigmer fra henholdsvis færøysk, dansk og islandsk som viser ubestemt og bestemt form flertall av et nøytrumssubstantiv som ender på vokal ('eple') og ett som ender på konsonant ('barn').[52]

(113)	a.	eplir – eplini 'epler – eplene'	b.	børn – børnini 'barn – barna'	*færøysk*
(114)	a.	æbler – æblerne 'epler -eplene'	b.	børn – børnene 'barn – barna'	*dansk*
(115)	a.	epli – eplin 'epler – eplene'	b.	börn – börnin 'barn – barna'	*islandsk*

5.5 *Er "de færøyske problem" løst?*

Alt i alt ser vi at det er grunn til å tro at utviklingen av både preadjektivisk bestemt artikkel og ubestemt artikkel i færøysk kan tilskrives en kombinasjon av sosiolingvistiske og grammatikkinterne faktorer, hvor det siste er knyttet til spesifikke forandringer innenfor de fonologiske og morfologiske systemene. Faktisk kunne man tenke seg at det er en sammenheng mellom de to artiklene i den forstand at de er varianter av den samme generaliserte strategien, la oss si et krav om "å bruke artikler for identifikasjon". Den teorien som er utviklet her har riktignok ikke noen forslag til hvorfor det skulle være tilfelle, og jeg skal la det være usagt hvorvidt en slik tilnærming er ønskelig eller ikke.

Situasjonen i sørvestnorske dialekter er naturligvis bare et svakt speilbilde av den færøyske situasjonen. Som vi husker fra avsnitt 3.2, har disse dialektene to bestemte adjektivformer, men det er likevel for svak morfologisk evidens for å klassifisere disse adjektivene som [+G], og det forholdet at alle andre norske dialekter har utviklet innsetting av preadjektivisk artikkel som

[52] En ytterligere grammatikkekstern faktor som kan ha bidratt til utviklingen av den færøyske ubestemte artikkelen, er det forholdet at den fonetiske realiseringen av morfologiske endelser varierer i omfattende grad på tvers av de ulike dialektene (se Hagström 1967, Weyhe 1996). Innføringen av ubestemt artikkel vil i den situasjonen ha underlettet kommunikasjonen mellom ulike dialekter. Man kan spørre seg hvorvidt dette er et legitimt argument, men det er i denne sammenhengen verdt å påpeke at det er forholdsvis lite dialektal variasjon på Island mens det er omfattende variasjon på Færøyene.

generalisert strategi, har sannsynligvis bidratt til at de sørvestnorske dialektene også gjorde det.[53]

6. Konklusjon

I Chomsky (1995) ligger den viktigste kilden til syntaktisk flytting i begrepet 'sjekking'. Grovt sagt sier *sjekketeorien* at funksjonelle kategorier er utstyrt med ikke-tolkbare trekk som må elimineres før Logisk Form (LF), dvs. det nivået som utgjør forbindelsen mellom hjernens språkmodul og dens fortolkende moduler. Eliminasjonen av ikke-tolkbare trekk i funksjonelle kategorier gjennomføres ved at en konstituent som bærer et korrelerende morfologisk trekk blir tiltrukket til projeksjonen fra den funksjonelle kategorien. Det skjer altså en flytting.

Hvorvidt denne tiltrekningen er observerbar eller ikke i den uttalte syntaktiske strengen, gripes gjennom distinksjonen mellom *sterke* og *svake* trekk. Hvis trekket i den funksjonelle kategorien er sterkt, må flyttingen av den tiltrukne konstituenten og den påfølgende eliminasjonen av trekket skje før derivasjonen mater grensesnittet mot det artikulatorisk-perseptuelle systemet, dvs. Fonetisk Form (PF). Da er altså flyttingen observerbar i den uttalte strengen. Dersom det tiltrekkende trekket derimot er svakt, blir flyttingen utsatt til etter at derivasjonen har nådd det punktet hvor PF-nivået blir matet, og i så fall kan flyttingen ikke observeres i den uttalte strengen.

Hvorvidt det attraherende trekket til funksjonelle kategorier er sterkt eller svakt, varierer fra språk til språk. Distinksjonen mellom sterke og svake trekk trenger likevel ikke å være korrelert med observerbare forskjeller mellom synlig morfologi og ingen morfologi, dvs. på den måten at tilstedeværelse av en viss type bøyning tilsier at trekket til en gitt funksjonell kategori er sterkt og at fravær av den typen bøyning tilsier at trekket er svakt.

En slik korrelasjon mellom bøyning og distinksjonen mellom sterke og svake trekk utgjorde helt klart grunnlaget for utviklingen av sjekketeori, men man ga opp å operere med en slik korrelasjon siden man kom over språk der det er synlig flytting men likevel fravær av den type morfologi som man kunne forvente å være knyttet til den aktuelle flyttingstypen (la oss si språk med verbflytting til AgrS° men ingen subjekt/verb-kongruens). Tilsvarende

---

[53] På samme vis er det at svenske bestemte adjektiv viser kongruens med substantiv som denoterer noe som er [+mann, + menneske] (jf. fotnote 28) åpenbart ikke nok til å ha noen effekt på de syntaktiske egenskapene til bestemte adjektiv som klasse, og derfor er dette forholdet uproblematisk for teorien.

finnes det språk som ikke viser noen flytting til tross for at de har synlig morfologi, noe man kunne forvente skulle utløse synlig flytting.

Den studien vi har gjennomført her tilsier at det *minimalistiske* synet på morfologi i hovedsak er riktig, dvs. at det ikke er noen direkte korrelasjon mellom tilstedeværelsen av synlig morfologi og synlig flytting og/eller føying av elementer til funksjonelle kategorier. Med andre ord styrker studien det synet at den distinksjonen mellom sterke og svake trekk vi finner i sjekketeori, ikke skal korreleres med morfologisk rikdom.

Men når det gjelder komparative tverrspråklige undersøkelser, betyr det i så fall at sjekketeori ikke har mer å tilby enn et deskriptivt verktøy uten forklaringskraft. Lingvistens oppgave blir redusert til å klassifisere styrken til trekk i funksjonelle kategorier i ulike språk på grunnlag av hvorvidt man finner synlig flytting eller ikke, en i høyeste grad triviell oppgave.

I så måte representerer den teorien vi har utviklet her, la oss kalle den *identifikasjonsteori*, et alternativ som setter oss bedre i stand til å vurdere hvilken rolle observerbar morfologi spiller for syntaks. Begrepet 'identifikasjon' likner utvilsomt begrepet 'sjekking', men i motsetning til sjekketeori forutsetter ikke identifikasjonsteori noen en til en-relasjon mellom en gitt funksjonell kategori og et visst morfologisk trekk. Snarere utsier den at det for hver funksjonell kategori kan finnes flere relevante morfologiske trekk, og disse trekkene kan gjenfinnes på flere konstituenter i numerasjonen.

På grunnlag av dette kan vi utvikle en trekktypologi basert på hvilke funksjonelle kategorier de ulike trekkene er relevante for, og det synes velbegrunnet å anta et prinsipp som definerer hva som er foretrukne identifikatorer ut fra hvilke trekk de bærer.

Det finnes en tiltrekkingsmekanisme i identifikasjonsteori på samme måte som det gjør det i sjekketeori, men denne ansees å utgjøre et krav om at funksjonelle kategorier i en viss forstand må være *synlige*. Siden de funksjonelle kategoriene antas å være abstrakte, må noe "konkret" vise at de finnes, og det oppnås gjennom å føye en konstituent til domenet deres, dvs. til den projeksjonen der de er hode. I sin tur kan vi relatere kravet om at de funksjonelle kategoriene må være synlige, til semantiske forhold: De funksjonelle kategoriene har betydning for semantikken til uttrykket i den forstand at deres tilstedeværelse i frasestrukturen impliserer at uttrykket har visse semantiske egenskaper. Et slikt underliggende semantisk prinsipp for den syntaktiske organiseringen må vi anta har sitt opphav i *universell grammatikk* (UG).

Den forståelsen av funksjonelle kategorier som identifikasjonsteori gir oss, gjør det overflødig å operere med sterke og svake trekk – identifikasjonskravet er *totalt* og må alltid stettes i synlig syntaks.

Siden vi har en rik trekktypologi, finnes det likevel en rekke måter å imøtekomme identifikasjonskravet på. I den forbindelse spiller distinksjonen mellom leksikalske trekk og bøyningstrekk en viktig rolle siden den setter oss i stand til å betrakte kongruensens rolle separat fra andre faktorer som måtte spille inn ved identifikasjon.

Ved å undersøke en rekke dialektale forskjeller i den nordiske nominalfrasen har vi sett hvordan identifikasjonskravet imøtekommes innenfor nominalfraser. Funnene våre tilsier at kongruenstrekk spiller en viktig og langt fra tilfeldig rolle for syntaktiske forhold.

Mye av debatten omkring sjekketeori har kretset rundt forhold som har å gjøre med setningsnivået, og det hadde derfor vært ønskelig å undersøke hvorvidt en teori som antar 'identifikasjon' kan erstatte begrepet 'sjekking' også på setningsnivå. Et bidrag til det finnes i Vangsnes (2002) der forhold knyttet til ekspletivkonstruksjoner sees i lys av identifikasjonsteori, og der det foreslås at The Extended Projection Principle (EPP) kan omtolkes som et identifikasjonskrav på den funksjonelle kategorien AgrS. Forslaget er til en viss grad i tråd med et annet forslag fremmet av Alexiadou og Anagnastopoulou (1998) som argumenterer for at EPP kan imøtekommes på ulike måter, og at strategiene (i vår terminologi) er parametrisert på tvers av språk. Denne parametriseringen synes i sin tur å ha en viktig basis i morfologiske forhold.

En videre evaluering av identifikasjonsteori forutsetter selvsagt ytterligere studier. Det samme gjør enkelte av de fenomenene vi har belyst i denne undersøkelsen, ikke minst begrepet 'generalisert strategi' som synes å fordre en mer nøyaktig forståelse av hvordan grammatikkinterne og -eksterne faktorer sammen bidrar til organiseringen av gitte grammatikker. Uansett synes vi å ha oppnådd nye innsikter når det gjelder strukturen til den nordiske nominalfrasen, og disse innsiktene turde være verdifulle uansett hvilken skjebne den teoretiske tilnærmingen som sådan måtte lide.

Litteratur

Abney, Steven P.: 1987, *The English noun phrase in its sentential aspect*, upublisert doktoravhandling, Massachusettes Institute of Technology.

Alexiadou, Artemis og Elena Anagnostopoulou: 1998, 'Parametrizing Agr: V-movement, word order, and EPP-checking', *Natural Language & Linguistic Theory* 16, 491–539.

Bernstein, Judy: 1997, 'Demonstratives and reinforcers in Romance and Germanic languages', *Lingua* 102, 87–113.

Borthen, Kaja: 1999, *Bare singulars in Norwegian*, hovedoppgave publisert som *University of Trondheim Working Papers in Linguistics* 32.

Brugè, Laura: 1996, 'Demonstrative movement in Spanish: a comparative approach', *University of Venice Working Papers in Linguistics*, 6:1, 1–53.

Chomsky, Noam: 1995, *The Minimalist Program*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

Chomsky, Noam: 1998, 'Minimalist inquiries: the framework', *MIT Occasional Papers in Linguistics* 15.

Delsing, Lars-Olof: 1993a, *The internal structure of noun phrases in the Scandinavian languages*, doktoravhandling, Lunds universitet

Delsing, Lars-Olof: 1993b, 'On attributive adjectives in Scandinavian and other languages', *Studia Linguistica* 47, 105–125.

Delsing, Lars-Olof: 1998, 'Possession in Germanic', i Artemis Alexiadou og Chris Wilder (red.), *Possessors, Predicates and Movement in the Determiner Phrase*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 87–108.

Delsing, Lars-Olof: dette volumet, 'Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser'.

Eaker, Birgit: 2000, '*Malenkaffe* och *stickadtröja*: Om en norrländsk sammansättningstyp', i *Folkmålsstudier* 39, 55-69.

Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo: 1997, *Norsk referansegrammatikk*, Universitetsforlaget, Oslo.

Fodor, Jerry og Ivan A. Sag: 1982, 'Referential and quantificational indefinites', *Linguistics and Philosophy* 5, 335–398.

Giusti, Giuliana: 1997, 'The categorial status of determiners', i Liliane Haegeman (red.), *The New Comparative Syntax*, Blackwell, Oxford UK/Cambridge USA, 95–123.

Grimshaw, Jane: 1991, 'Extended Projections', manuskript, Brandeis University.

Gustavson, Herbert: 1972-1986, *Ordbok över Laumålet på Gotland: på grundval av Mathias Klintbergs samlingar*, Lundequistska bokhandeln, Uppsala.

Hagfors, K.J.: 1891, *Gamlakarlebymålet: Ljud- ock formlära samt språkprov*, P.A. Nordstedt & Söner, Stockholm.

Hagström, Björn: 1967, *Ändelsevokalerna i färöiskan: En fonetisk-fonologisk studie,* Almqvist & Wiksell, Stockholm.

Hedlund, Erland: 1956, 'Pronomina i Skelleftemålet', uppsats i nordiska språk, University of Uppsala, ULMA 23740, DAUM 2880.

Holmberg, Anders: 1994, 'Morphological parameters in syntax: the case of Faroese', i *Reports from the Department of General Linguistics, University of Umeå* 35, 21–62.

Holmberg, Anders og Görel Sandström: 1996a, 'Scandinavian possessive constructions from a Northern Swedish viewpoint', i James R. Black og Virginia Motapanyane (red.), *Microparametric Syntax and Dialect Variation*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 95–120.

Holmberg, Anders og Görel Sandström: dette volumet, 'Vad är det för särskilt med nordsvenska nominalfraser?'.

Huldén, Lars: 1972, 'Genussystemet i Karleby och Nedervetil', i *Folkmålsstudier: Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi* 22, 47–82.

Indriðason, Þorsteinn G.: 1990, 'Ákveðni', manuskript, Háskóli Íslands.

Ivars, Ann-Marie: 1988, *Närpesdialekten på 1980-talet*, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr. 552.

Johannessen, Janne Bondi: 1989, 'Klitika – en avgrensning', i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 7, 117–147.

Kester, Ellen-Petra: 1996, *The nature of adjectival inflection*, doktoravhandling, Utrecht University.

Koopman. Hilda: 1996, 'On the absence of Case chains in Bambara', i *Natural Language and Linguistic Theory*10, :555-594.

Lundeby, Einar: 1981, 'Syntagmetypen «yngste sønnen», «svarte natta»', *Maal og minne* 1981, 61–71.

Lundström, Gudrun: 1939, *Studier i nyländsk syntax*, P.A. Nordstedt & Söner, Stockholm.

Lødrup, Helge: 1989, *Norske hypotagmer: En LFG-beskrivelse av ikkeverbale hypotagmer*, Novus, Oslo.

Marklund, Thorsten: 1976, *Skelleftemålet: Grammatik och ordlista*, privat publikasjon, Boliden.

Nunes, Jairo: 1998, 'Bare X-bar theory and structures formed by movement', *Linguistic Inquiry* 29, 160–168.

Petersen, Hjalmar P., Jógvan í Lon Jacobsen, Zakaris S. Hansen, and Höskuldur Thráinsson: 1998, 'Faroese: An overview for students and researchers', manuskript, Tórshavn og Reykjavík.

Roca, Francesc: 1996: 'La determinación y la modificación nominal en español', upublisert doktoravhandling, Universitat Autònoma de Barcelona.

Sandøy, Helge: 1987, *Norsk dialektkunnskap*, Novus, Oslo.

Sandström, Görel og Anders Holmberg: 1994, 'Adjective Incorporation and the Syntax of the Scandinavian Noun Phrase', *Reports from the Department of General Linguistics, University of Umeå* 35, 81–97.

Sandström, Görel og Anders Holmberg: dette volumet, 'Ett polysyntetiskt drag i nordsvenska'.

Vangsnes, Øystein A.: 1996, 'The role of gender in (Mainland) Scandinavian possessive constructions', *Working Papers in Scandinavian Syntax* 58, 1–28.

Vangsnes, Øystein A.: 1998a, 'Omkring strukturen til definitte nominalfrasar i nordisk', i Jan Terje Faarlund et.al. (red.), *MONS 7: Utvalde artiklar frå det 7. Møtet Om Norsk Språk i Trondheim 1997*, Novus, Oslo, 252–269.

Vangsnes, Øystein A.: 1998b, 'Double definiteness and possessive constructions in an Eastern Swedish dialect', i Timo Haukioja (red.), *Papers from the 16th Scandinavian Conference of Linguistics*, Publications of the Department of Finnish and General Linguistics, University of Turku, No. 60, Turku, 425–439.

Vangsnes, Øystein A.: 1999, 'The Identification of Functional Architecture', upublisert doktoravhandling, Universitetet i Bergen.

Vangsnes, Øystein A.: 2000, 'Genusbøyningens syntaktiske rolle i nordisk: En studie av possessivkonstruksjoner i et knippe svenske dialekter', i *Folkmålsstudier* 39, 429-455.

Vangsnes, Øystein A.: 2001, 'On noun phrase architecture, referentiality, and article systems, i *Studia Linguistica* 55:3, 249-299.

Vangsnes, Øystein A.: 2002, 'Icelandic expletive constructions and the distribution of subject types', i Peter Svenonius (red.) *Subjects, expletives, and the Extended Projection Principle*, 43-70. Oxford University Press.

Weyhe, Eivind: 1996, 'Bendingarmunur í føroyskum málførum', i *Íslenskt mál og almenn málfræði* 18, 71–118.

Sakregister

Sakregistret tar upp grammatiska termer och begrepp. Uppslagsorden är på svenska, men i några få fall där den norska termer avviker betydligt finns den norska termen upptagen (inom parentes) med hänvisning till motsvarande svenska term.

absoluta positiver 49
absoluta substantiv 44; jfr *relationella substantiv*
ackusativ 12, 38, 41,42, 46, 80
adjektivattribut 12, 15, 19, 26, 44-52, 86, 92,101, 103, 104, 107
adjektiv-nomen-sammansättningar, se *adjektiv-inkorporering*
adjektivböjning 48, 53, 54, 134, 135, se även *kongruens*
svag 25, 49, 92, 106, 107, 109-111, 119, 134, 135
stark 25, 45, 92, 134, 135
adjektivinkorporering (adjektiv-nomen-sammansättningar) *48-50*, 86, 91, 92, 93, 94, 99-103, *104-111*
adjungering 89, 100, 125, 130, 131, 136, 140, 142, 155, 156, 164, 166
A'-flyttning 79, 119
agglutinerende språk 138, 186
AGREE 125
AgrGP, se *PossP*
AgrSP, 189, 191
AN-sammansättningar, se *adjektivinkorporering*
apokope 35, 157, 160, 161, 178,
appellativisk possessor 11, 25, 26, 27, 35, 37, 38-42, 68, 73
argument 21, 43, 65, 69-70, 92, 105, 115, 118, 126, 127, 148,
argumentregeln 69, 105, 106, 110, 111, 127
argumenposition 80, 85, 87, 94,
artiklar 12, 14-25, 49, 51, 52, 69, 70, 74, 75, 94, 115, 116, 129, 158, 180, 188
bestämd (definit) 14, 19-20, 25, 26, 27, 88, 94, 96, 107, 114, 129, 134, 135, 136, 141, 144, 157, 163-165, 166, 170, 176, 177, 180, 181,
- suffigerad (etterhengt) på substantiv 7, 16, 19, 37, 73, 88, 93-94, 106, 114-117, 119, 129f, 135-140, 142, 144ff, 148, 151, 163, 165, 169, 179, 181f, 184
- suffigerad på adjektiv 51-52, 86,
- framförställd (preadjektivisk el prenominal) 12, 19, 25, 26, 33, 49, 51, 88, 105, 107, 109, 111, 115, 116, 117, 139, 145-146, 148-153, 159, 162, 164, 168, 179, 183
enklitisk, *se bestämd - suffigerad, jfr klitisk*
klitisk 88ff, 93f, 97
obestämd (indefinit) 14, 15, 21, 45, 46, 115, 129, 131-132, 145, 146-148, 168, 169, 179, 184, 188
partitiv 15-19, 87, 96, 117,

postadjektivisk 11, 45-48, 53-54,
propriell 11, 14, 20-25, 37, 42, 52, 53,
- prepropriell 20-23, 34, 53, 65-74, 80, 82, 85, 96
- postpropriell (suffigerad) 20, 23-25, 53
bestämd form 15, 16, 19, 26, 27, 35, 86, 90, 94, 96, 100, 103-104, 106, 138, 140, 169, 180, 185-188
bestämda (definita) nominalfraser 19, 25, 26, 44, 48, 49, 86, 91-92, 97, 99, 103, 104, 105, 110, 115, 116, 117, 134, 146, 148, 153, 155, 156, 160, 161, 162, 166, 184,
bestämdhet (definithet) 23, 25, 92, 113, 119, 134, 135, 137, 138, 150
enkel 26, 48-51, 116, 133,
dubbel 26, 44, 48-51, 86, 116, 133, 169,
bestämdhetskongruens 119
bestämdhetssuffixet 7, 138-140, 155, 163, 166, 169, 170, 171, 173, 177, 178, 179, 180, 184, 186,
bindningsprinciper 79, 176, 180
biologiskt genus (sexus) 167
c-kommendering 79, 89, 104, 121, 123, 125, 126, 136, 155, 165, 174, 176, 180
CP (Complementiser Phrase) 7, 76, 80, 126
checkning (sjekking) 76ff, 124ff, 140, 144f, 150, 164, 175f, 189ff
D, se *determinerarposition*
dativ 12, 21, 34, 35, 38, 41ff, 51ff, 66, 68, 72, 73, 80, 82, 186
definita särdrag, se *särdrag*
deixissärdrag, se *särdrag*
deiktisk referens 19f
deiktiska element 158, jfr *demonstrativt pronomen*
DxP (Deixis Phrase) 135ff, 140f, 143ff, 150, 155, 159, 164, 171, 174
deklination 92f, 137, 178ff
demonstrativt pronomen 26, 49, 52, 86, 88, 90f, 110, 116f, 120, 129, 133-137, 139ff, 143ff, 148, 150f, 154-160, 165, 168ff, 172, 175f, 179, 184, 186; jfr *deiktiska element*
distalt 116, 150, 155, 158ff, 165, 168ff, 172, 175
komplext 139f, 156f,
proximalt 139, 158, 168, 172, 175
determinerare 7, 74, 100f, 106
determinerarfras (DP) 7f, 76-81, 88-97, 100f, 105, 123, 126ff, 131, 136, 140, 143ff, 150f, 163f, 166, 170ff, 174f, 180
determinerarposition (D, D^0, D-position) 8, 69, 76-79, 81, 87-97, 104-107, 109f, 124, 130, 133, 135, 142ff, 149-157, 159, 164, 166, 170, 171
dialektkontakt 162, 167
distalitet 158, 175, jfr *demonstrativt pronomen, distalt*
DP, se *determinerarfras*
DP-analys (DP-hypotesen) 7f, 74, 103

efternamn 21, 23
egennamn 11, 14, 21, 25ff, 33ff, 37ff, 42, 53, 65-70, 72, 74, 78, 80, 82, 85, 95, 96, se även *förnamn, efternamn*
egennamnsfras 21, 68-71, 80f
egentligt subjekt 17
EPP, se *Extended Projection Principle*
expletivt pronomen 44f, 51
expletiva konstruktioner 191
extention 120f, 127, 133, 144,
existentialkonstruktion 16, 19
existentiell kvantifiering 95
existentiell tolkning 86
Extended Projection Principle (EPP) 191
extended projection, se *utvidgad projektion*
femininum 21, 45f, 48, 80f, 119, 128, 152, 160, 178f, 188
flyttning 8, 70, 76-80, 89f, 92f, 95ff, 100, 104-109, 118f, 122-126, 130, 133, 136, 140, 143ff, 150, 153-157, 159f, 162ff, 170f, 174, 184, 189f; se även *A'-flyttning, huvud-flyttning, hv-flyttning, N-till-D-flyttning, topikalisering, särdragsdriven flyttning, verbflyttning*
frasstruktur 5
frasstrukturellt objekt 120f, 126f, jämför *komplement*
funktionella huvuden 74, 90, 105, 165
funktionella kategorier 5ff, 87, 106, 114, 120-123, 126ff, 130f, 132f, 145, 156, 163, 170, 174, 176f, 184, 189ff; jfr *lexikala kategorier*
funktionella projektioner 100, 123-126, 129, 133f, 142, 144,
föredragen identifikator, se under *identifikator*
förnamn 20, 23, 68,
garpegenitiv 12, 33, 38, 41, 69ff, 77-82
generalisert strategi 157, 161f, 182ff, 187ff, 191
generativ grammatik 1, 4, 6, 14, 67, 74, 82, 94, 119, 162
generisk tolkning 19, 86, 94-97
generiska pluraler 96
generiskt subjekt 17
genitiv 12, 27f, 33f, 38f, 41f, 44, 53, 66, 72f, 95, 144, 147, 152, 184 ; jämför *garpegenitiv, gruppgenitiv, h-genitiv, perifrastisk genitiv, prepositionell possessiv, s-genitiv, sa-genitiv*
genitiv-s 27, 33, 35, 41, 53, 71, 78, 144
genitivattribut 37
gentivfraser 164
genitivomskrivning, se *perifrastisk genitiv*
genitivsammansättning 37f
genus 38, 92, 113f, 119, 123, 130, 165, 167f, 173, 176, 178, 180, se även *maskulinum, femininum, neutrum*; jfr *biologiskt genus*
genusböjning 27, 114, 149f, 152, 164f, 180
genuskongruens 21, 113, 124, 130, 140, 143, 147, 155,164f, 167, 169-171, 173, 177-183

genussystem 12, 168
genussärdrag, se *särdrag*
grammatikexterna faktorer 188, 191
grammatikinterna faktorer 168, 188, 191
grundform 12, 38, 41, 43, 66, 72f
gruppgenitiv 27f, 37f, 42, 72, 78
h-genitiv 65-82
Head Movement Constraint (HMC)(Vilkåret for hodeflytting) 133, 141, 149
(hode), se *huvuden*
(hodeflytting), se *huvudflyttning*
huvuden 5, 7, 75, 89 se även *funktionella huvuden*
huvudflyttning (hodeflytting) 89f, 100, 109, 122, 132f, 141, 143, 163f
hv-flyttning 119
I-grammatik, se inre grammatik
identifikation (identifiering) 114, 120-123, 125-133, 135, 142-146, 149f, 153ff, 157, 159f, 162-166, 170ff, 174, 176f, 183, 187f, 190f
identifikationsteori 190f
identifikator 121f, 140f, 143, 170, 184, 190
  föredragen 122f, 143,
Identifieringsprincipen 121
ikke-restriktiv tolkning 148, 154
indefinithet, se *obestämdhet*
infinitiv 160
infinitivfraser 80
inkorporering 100-104; jfr *adjektivinkorporering*
inkongruens 68f
inre grammatik (I-grammatik) 4
kasus 2, 21, 41, 66, 72, 81, 90, 110, 119, 126, 137f, 140, 144, 149, 182ff, 186f; se även *ackusativ, dativ, genitiv, grundform, nominativ, objektsform, oblik form, subjektsform*
kasusböjning 21, 41, 90, 92, 147, 150
kasussärdrag, se särdrag
kasustilldelning 82, 144,
kasusändelser, 24, 42, 144f
(kjønn), se genus
klitiska element 88, 136f, 144, 164; jfr *artikel, klitisk*
kognitiv förmåga 3f
komplement 6f, 28, 74, 76, 78f, 87, 100-107
kongruens 4, 19, 21, 38, 53f, 73, 92f, 106, 110, 118f, 124f, 135, 140, 143f, 167, 169f, 173, 177ff, 182, 189, 19; jfr *inkongruens*, *särdrag - kongruens-*
konstituent 66f, 104, 106, 118f, 121-125, 128-132, 145, 155, 160, 163, 167f, 170-174, 176, 179, 182, 189f
koordination 30, 35, 46, 76,
kvantifierande pronomen (kvantorer) 17, 19, 128
  universellt 119, 128, 142, 145
lexikala kategorier 5f, 120, se även *substantiella kategorier*
lexikala projektioner 87, 100, 144
lexikala särdrag 93, 121ff, 125, 128-131, 135, 149f, 170, 176f, 191
lexikaliserade fraser 15, 17,

lexikaliserade sammansättningar 153, 155, 160,
lexikon, 1f, 5, 91
licensiering 92f
maskulinum 21, 45f, 48, 81, 119, 128, 130, 152, 160, 168, 179, 185, 187f,
massbetecknande substantiv 117, 132, 194, se även *ämnesnamn*
mass-determinativ 128
maximala projektioner 5, 174
merge 121
mikroparametrar 5
mikrokomparativism 12, 52
minimalism 119, 121, 124, 190
morfologi 2, 12ff, 28, 46f, 87, 113, 118, 120, 144, 147, 149, 189f
move 126; jfr *flyttning*
nakna substantiv 17, 19, 132
neutrum (nøytrum) 12, 45f, 48, 51, 93, 130, 138, 152, 161, 168, 179, 185-188
N-flytting, se *N-till-D-flyttning*
nominativ 66, 128, 137, 186f
NP (Noun Phrase) 7f, 77ff, 87-91, 95f, 100ff, 104ff, 108, 121, 126, 134, 136, 141, 144f, 147, 151, 155f, 164
N-till-D-flyttning 94, 97, 135, 140, 142, 145, 149
numerus 38, 69, 92, 113f, 118f, 132, 137f, 140, 143, 146f, 152, 155, 165, 169, 171ff, 18, 183f
numerussärdrag, se särdrag
NumP (Number Phrase) 126f, 130f, 136, 140, 143-147, 150f, 159, 163f, 171
(nøytrum), se *neutrum*
obestämd form 21, 28, 39, 94, 104, 106, 138, 140, 169, 178, 180, 185-188
obestämd (indefinit) nominalfras 25, 44, 47, 92, 99, 104, 115, 131-132, 160, 184, 187
objekt 2, 4, 6, 17, 21, 30, 33, 65, 69f, 86, 92, 103, 130ff, 142, 144, 146, 185
objektsform 73
oblik form 80
opersonlig konstruktion 16
(overbestemthet), se *bestämdhet - dubbel*
parametrar, 4, 87f, 93f, 96f, 100, 109, 139, 182, 184, 191
partitiva pluraler 89
perifrastisk genitiv 12, 34, 41, 65-82; se även *garpegenitiv, h-genitiv, prepositionsgenitiv, s-genitiv, sa-genitiv*
personliga pronomen 21, 27f, 41, 65, 75, 81, 85f, 158, 176
trycksvaga 21, 158
personnamn 20-23, 61, se även *förnamn, efternamn*
polysyntetiska språk 92, 102f
Possessiva särdrag, se särdrag
possessivt pronomen 26, 28, 33, 36, 41, 65, 67, 71f, 74-79,82, 95, 114, 123, 129, 141-146, 163ff, 170, 173, 180
placering 11, 26ff, 30-33, 70f, 74, 85f, 106, 114, 141, 163ff, 167, 170-175, 177f
kongruens 27f, 114, 143, 165ff, 170-175, 178, 180ff
possessor 25-44, 85f, 118, se vidare *possessivt pronomen,*

genitiv, pronominell possessor
PossP (Possessor Phrase) 76-81, 166
predikativa nominalfraser 15-19, 21, 23, 33, 45, 65, 69, 105
predikativa adjektiv 53f, 92, 134f
prepositionell possessiv 28, 43f, 81f
Princip- och parameterteorin 4-7, 87, 97, 124
pro 93
pronomen, se *demonstrativa pronomen, determinerare, kvantifierande pronomen personliga pronomen, possessiva pronomen, pronominell possessor*
pronominell possessor 27-33, 81f, se även *possessivt pronomen*
proximalitet 158, 175, jfr *demonstrativt pronomen, proximalt*
reflexiv possessiv 41, 65, 79, 181
rektion 6, 17, 21, 33, 65, 69, 82, satsformad 81
relationella substantiv 43f; jfr *absoluta substantiv*
relativsatser 129
restriktiv tolkning 154f
räkneord (tallord) 17, 113, 129, 140, 142, 156f, 162, 170
räkningsbara (tellelige) nominal 12, 17, 45, 117, 127f, 129f, 132, 144, 170
sammansättning 11, 37f, 91; se även *AN-sammansättningar, lexikaliserade sammansättningar*
sammansättningsaccent 94
s-genitiv 26, 33, 37ff, 41, 43, 53, 74, 77, 79f,
sa-genitiv 37f, 53
sexus, se biologiskt genus
(sjekking), se *checkning*
självständiga adjektiv 11, 30, 44f, 51f, 86, 93
självständig possessor 33
släktskapsord 21, 28, 30-34, 37, 42f, 65, 68, 71f, 74, 80, 95, 118, 177
sosiolingvistik 162, 188
specificerare 6, 76, 81, 101, 107, 121-125, 133, 135f, 140f, 174
multipla 123, 150
specificerar-huvud-relation (Spec-head) 125, 141
specifik tolkning 127f, 130, 146
Språkförändring 3, 97
språkinlärning, se *språktillägnande*
språktillägnande 3, 187
starka substantiv 178
subjekt 6, 21, 33, 65, 69, 70, 78, 80, 103, 118, 129f, 134f, 141,
subjekt-verb-kongruens 4, 118, 189
subjektsform 23, 73
subjektsposition 80f
subjektstvång 2, 105
substansiella kategorier 120f, 133f
substantiverade adjektiv, se *självständiga adjektiv*
svaga substantiv 160, 178
särdrag (trekk), morfologiska 120, 123
definita (bestämdhets-, [+DEF]) 76f, 105-108, 150
deixis- 128ff, 135, 140, 143ff, 149f, 153, 170, 174, 176

genus- 128, 143, 145, 149f, 155, 162, 164, 166, 170, 172, 174, 176, 180, 182, 187
kasus- 144, 149, 150
kongruens- 121-126, 128ff, 140, 144f, 149, 163f, 166, 170, 171, 174, 176f, 191*; se även särdrag, genus-, numerus- och kasus-*
lexikala ; se även *särdrag, deiktiska*
mass- 128f, 132
numerus- 93, 128, 131f, 143, 145f, 149f, 155, 170, 187
possessiva 77f
starka 78, 94, 96, 189f
svaga 94, 189f
särdragsdriven flyttning 79
(tallord), se *räkneord*
(tellelige nominal), se *räkningsbara nominal*
tempus 118
theta-roll (θ-rolle) 141
topikalisering 78f, 119
(trekk) se särdrag
UG, se *Universell grammatik*
unik referens 127
Unikhetsrestriksjonen på kongruenstrekk (UKT) 122-125, 143, 150, 163, 166, 171f, 174, 176, 180f
Universell Grammatik (UG) 3ff, 190
utvidgad (utvidet) projektion 121, 123ff, 128, 131, 133, 135; jämför *determinerarfras*
verbflyttning 189
verbfras 92
verbfrastopikalisering 78
(Vilkåret for hodeflytting), se *Head Movement Constraint*
vokativ 65, 69, 105
X'-teori 6
ämnesnamn 86f, se även *massbetecknande substantiv*

Ort- och dialektregister

Registret omfattar ortnamn och dialekter/språk. Socknar följs av förkortningen 'sn', och härader av förkortningen 'hd', medan landskap, fylken, folkland o dyl står utan markering. Namn på språk/dialekter har svensk stavning, medan ortnamn har 'inhemsk' stavning. Socknar och härader följs av landskapsförkortning (se lista i slutet av registret).

Förkortningar i registret

Dal	Dalarna
Fin	Finnmark
Fär	Färöarna
Gt	Gotland
Hal	Halland
Hls	Hälsingland
Hrj	Härjedalen
Jmt	Jämtland
Lap	Lappland
Mdp	Medelpad
Nb	Norrbotten
Nm	Nordmøre
Nrk	Närke
NTr	Nord-Trøndelag
Ny	Nyland
Rog	Rogaland
Sdm	Södermanland
SHo	Sunnhordaland
Sk	Skåne
Sm	Småland
STr	Sør-Trøndelag
Up	Uppland
Vb	Västerbotten
Vg	Västergötland
Vm	Västmanland
Vrm	Värmland
Ång	Ångermanland
Öb	Österbotten

Agder 22, 38, 68
se även *Aust-* och *Vest-Agder*
Alsens sn, Jmt 16, 22, 30, 39, 42, 46, 49, 51, 73
Alunda sn, Up 31, 37
Anundsjö, sn, Ång 17
Arnäs sn, Ång 35, 39, 52
Aspås sn, Jmt 46
Aurland sn, Sogn 22
Aust-Agder 22, 34, 41, 44
Bara hd, Sk 26
Bergen (stad), SHo 23, 33, 34, 66, 67
Bergsjö sn, Hls 36, 37, 38, 39, 44, 48, 49, 52
Blekinge 30, 31
Bohuslän 30, 44
Bornholm 48
Bottniska viken 167
Bremö sn, Mdp 44
Brunskog sn, Vrm 37, 39
Burträsk sn, Vb 34, 35, 72
Buskerud 22
By sn, Vrm 16
Bygdeå sn, Vb 39, 41
Byske sn, Vb 17

dalabergslagsmål 22
se även xxx
Dalarna 16, 22, 30, 31, 34, 35, 39, 41, 42, 48, 49, 51,52, 66
se även *Västerdalarna*, *Österdalarna*; *dalmål*
Dalby sn, Vrm 34, 39, 44, 48
dalmål 15, 23, 31, 41, 52, 80
se även *Nedan-* och *Ovansiljan* samt *Västerdalarna*
danska 1,12, 14, 15, 20, 23, 26, 31, 43, 48, 53, 67, 115
Degerfors sn (Vindeln), Vb 17, 22, 30, 34, 35, 43, 46, 49, 51
Delsbo sn, Hls 35, 37, 38, 39, 44, 48, 49
Ekkerøy sn, Fin 21
Emmådalen 31
engelska 6, 7, 44, 51, 81, 100, 104, 115, 117, 128, 146,
Envikens sn, Dal 30
Estland 14, 17, 27, 30, 31, 48, 53
Falsterbo sn, Sk 26
fastlandsskandinaviska 1, 2, 7, 15, 25, 37, 38, 42, 44, 66, 90, 92, 113, 115, 117, 118, 145, 147,
se även *danska*, *norska*, *svenska*
Femsjö sn, Sm 31
Finland 1, 13, 22, 31, 33, 38, 46, 53, 115, 157, 165,168, 171
finlandssvenska 14, 27, 114
Finnmark 22, 46
Fjädrundraland 31
fornisländska (norrönt) 72, 137
fornnordiska 2, 39
fornsvenska 38, 39, 75
Fosen 16, 33, 46, 48
franska 15, 74, 96
Frykdals hd, Vrm 22, 31, 39, 48
Fryksändes sn, Vrm 22, 34, 39
Färila sn, Hls 49
Färnebo hd, Vrm 22, 31, 37, 38, 48
färöiska 2, 7, 14, 15, 25, 28, 32, 33, 37, 38, 42, 43, 46, 48, 53, 67, 74, 80, 82, 115, 116, 118, 119, 134, 138, 139, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 151, 152, 153, 160, 182-188,
Gamlakarleby, se *Karleby*
Genarp sn, Sk 26
germanska språk 76, 82, 85, 93, 94, 95, 96
Gloppen sn, Nordfjord 22
gotländska, se *gutamål*
Graninge sn, Ång 35
Gräsmark sn, Vrm 39
gutamål 26, 27, 30, 31, 177-180, 182
Gästrikland 14, 19, 22, 30, 31, 48, 49, 52
Göteborg (stad), Vg 31
Halland 14, 30, 31
Hallingdal 22, 35, 38, 43, 118
Hardanger 22
Hede sn, Hrj 19
Hjälmseryd sn, Sm 31
holländska, se *nederländska*
Hordaland 22, se även *Nord-* och *Sunnhordaland*
Hälsingland 19, 22, 30, 35, 37, 38, 39, 44, 48, 49, 52
Härads sn, Sdm 39
Härjedalen 19, 30, 34, 41, 52
Irsta sn, Vm 39
isländska 2, 7, 11, 12, 14, 15, 21 , 25, 28, 32, 34, 35, 38, 42, 46,

48, 53, 65-72, 110, 113, 115-119, 137, 138, 139, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 160, 162, 183, 184, 185, 186, 187, 188; se även *nordisländska*
italienska 94, 96
Jylland, se *jylländska*
jylländska 12, 19, 41, 51, 76; se även *västjylländska*, *sydjylländska*
jyska, se *jylländska*
Jämtland 16, 17, 19, 22, 30, 34, 35, 39, 41, 42, 44, 46, 49, 51, 52, 66, 73; se även *lidmål*
Jönköping län 31
Kalmar län 31
Karleby sn, Öb 16, 17, 27, 30, 39, 47, 49, 57, 110, 159, 164, 167, 168, 169, 170, 176,
Kiby sn, Fin 21
Kvevlax sn, Öb 49
Köla sn, Vrm 39
Lappfjärds sn, Öb 17, 27, 39
Lappland 13, 17, 34, 41, 53, 67, 71
Lappträsk, Ny 165, 171, 172, 173, 175, 176
Lau sn, Gt 26, 177
lidmål 34, 35, 41
Lits sn, Jmt 17, 18, 34, 45, 52
Ljustorps sn, Mdp 35
Lohärads sn, Up 39
Luleå sn, Nb 17, 46,
Lund (stad), Sk 31
Lycksele sn, Lap 16, 22, 44
Lövångers sn, Vb 16, 30, 43, 49,
Malax sn, Öb 1, 8, 30, 134, 157-161, 165, 167, 168, 169, 172, 173, 174, 175, 176
Malungs sn, Dal 22, 34
Malå sn, Lap 17, 37
Medelpad 16, 19, 22, 30, 34, 35, 39, 41, 44, 46, 49, 51, 52, 53
mellansvenska 30, 31, 33, 38, 39, 53
Mora sn, Dal 16, 41,
Mälardalen 31
Nedansiljan 22, 42, 48, 51
Nederkalix sn, Nb 17, 22, 30, 34, 35, 39, 42, 49, 51
nederländska (holländska) 74, 76, 80, 117
Njurunda sn, Mdp 22, 30, 35, 39, 46, 49, 51, 52
Norbergs sn, Vstm 39
Nordfjord 22
Nordhordaland 22
nordisländska 42, 71
Nordmalings sn, Ång 16, 22, 23
Nordmarks sn, Vrm 37, 38
Nordmøre 22, 33, 51,
nordnorska 21, 41, 45, 53f, 81
Nordreisa sn, Troms 21
Nordskandinavien 11, 12, 20, 28, 44, 45, 51, 65, se även *isländska, nordnorska*, *nordsvenska*, *Österbotten*
nordsvenska (norrländska) 2, 11, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 23, 27, 31, 33, 35, 43, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 65, 67, 81, 85-97, 99-111, 115, 117, 118, 146, 153-162, 166,
Nord-Trøndelag 16, 46,
nordöstsvenska, se Österbotten
Norra Ny sn, Vrm 22, 34
Norrbotten 16, 17, 19, 22, 30, 34, 35, 39, 41, 42, 46, 49, 51, 66, 85, 99,

Norrfjärdens sn, Nb 34
norrländska, se *nordsvenska*
norrönt, se fornisländska
Norsjö sn, Vb 17, 35
norska (Norge) 1, 2, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 28, 31, 33, 34, 35, 38, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 51, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 76, 78, 81, 82, 115, 116, 118, 119, 129, 130, 132, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 148-154, 156, 161, 163-167, 170, 173, 180, 181, 182, 184, 186; se även *nynorska*, *nordnorska*, *sydvästnorska*, *sydnorska*, *västnorska*, *östnorska*
Numedal 22
Ny sn, Vrm 22, 34
Nyland 13, 17, 26, 27, 30, 165, 171
nynorska 180, 181
Närke 30, 39
Närpes sn, Öb 16, 17, 39, 134, 158, 159, 161, 169
Offerdals sn, Jmt 17, 34, 44
Oravais sn, Öb 27
Ovansiljan 22, 42, 48, 51
Ovikens sn, Jmt 49
Pedersöre sn, Öb 30, 47
Piteå sn, Nb 16, 46
Purmo sn, Öb 30, 47
Ragaunda sn, Jmt 16, 17, 18, 22, 30, 34, 44, 46, 49
Resele sn, Ång 35
Rogaland 22
romanska språk 76, 85, 92, 94, 95, 96
Roslagen 30, 31
Runö sn, Estland 30
ryska 74, 76, 90
Røros sn, STr 22, 51
Råneå sn, Nb 17
Sandoy, Fär 25
Selångers sn, Mdp 34
Sidensjö sn, Ång 35
Själevads sn, Ång 46
Skellefteå sn, Vb 16, 22, 30, 34, 35, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 49, 51, 52, 68, 72, 73, 113, 114, 118, 120, 123, 124, 141, 164, 165, 166, 167, 176, 182
Skibotn sn, Troms 21
Skúgvoy, Fär 25
Skytts hd, Sk 26
Skåne 26, 30, 31
Småland 30, 31, se även Jönköpings län och Kalmar län
Sogn 22, 119, 144, 152
Sorunda sn, Sdm 39
Stavanger (stad), Rog 22, 34,
Stensele sn, Vb 13, 19, 23, 34, 37, 41, 45, 67
Stigsjö sn, Ång 17, 52
Stóra Dímun, Fär 25
Stora Tuna sn, Dal 39
Storsjön, Jmt 19
Stöde sn, Mdp 39
Su□uroy, Fär 25
Sunndal, Nm 16, 22, 33, 38, 42, 43, 51
Sunnhordaland 23
svenska 1, 2, 4, 8, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 37, 38, 39, 43, 45, 48, 49, 51, 80, 85, 87-91, 92, 93, 94, 96, 99, 103-106, 108, 109, 110, 113, 115-118, 120, 134, 138-142, 144, 146,

148, 151, 152, 153, 162, 165, 166, 169, 177, 189; se även *mellansvenska*, *nordsvenska*, *sydsvenska*, *östsvenska*
Svärdsjö sn, Dal 30
sydjylländska 12, 19
sydnorska (Sørlandet) 28, 38, 43, 53, 67,
sydsvenska 15, 31, 53
sydvästnorska 92, 183
Synnerby sn, Vgl 37
Säbrå sn, Ång 17
Södermanland 31
Södertörn 30
Sør-Trøndelag 16, 33, 46,
Telemark 22, 68
Torps sn, Mdp 16, 44, 51
Torstuna sn, Up 38f
Transtrands sn, Dal 39
Troms 22
Tromsø (stad), Troms 16
Trøndelag 16, 19, 22, 23, 33, 48, 49, 51, 161, se även *Nord-* och *Sør-Trøndelag*
tyska 74, 76, 117
Tåsjö sn, Ång 17, 35
Umeå sn, Vb 52
Uppland 30f
Vadsø sn, Fin 21
Valdres 35, 43
Vallda sn, Hal 31
Valö sn, Up 39
Vest-Agder 22, 34, 41, 44
Vester Hanherred 19
Vestfold 22
västnorska (Vestlandet) 33
Vikna, se Ytre Vikna
Vilhelmina sn, Lap 17
Vindelns sn, Vb, se *Degerfors sn*
Vinöns sn, Nrk 39
Värmland 16, 53, 66
Västerbotten 11, 16, 17, 19, 22, 23, 30, 34, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 49, 51, 52, 53, 68, 71ff, 80, 167
Västerdalarna 22
Västergötland 30
västjylländska 11, 12, 19, 38, 41, 51, 117
Västmanland 30
västnordiska 2
västnorska (Vestlandet) 33, 41, 119
Vörå sn, Öb 27
Ytre Vikna, N-Tr 16
Ålen 22
Ångermanland 16f, 19, 52f, 71
Åsele sn, Lap 16, 17, 51
Älvdalens sn, Dal 13, 15f, 30, 51, 118
Älvdals härad, Vrm 39
Östra Vemmenhögs hd, Sk 26
Öland 30
Örträsks sn, Lap 16, 17, 51
östskandinaviska 2
Österbotten 1, 16, 17, 110, 134, 157ff, 164f
Österdalarna
Östergötland 30
Østfold 138
Östmarks sn, Vrm 16, 22, 30
östnorska (Østlandet) 41, 66, 81
Östsvenska, se finlandsvenska; se även Estland
Överkalix sn, Nb 16, 66

Presentation av författarna

Lars-Olof Delsing, fil.dr., f. 1959, är docent/forskarassistent vid Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet. Delsing avlade sin doktorsexamen i 1993 med avhandlingen *The internal structure of noun phrases in the Scandinavian languages: a comparative approach*. För närvarande arbetar Delsing med en undersökning om kasussystemets försvinnande i svenskan. Han är också ledare för projektet ”Internordisk språkförståelse i en tid av ökad internationalisering”.

Anders Holmberg, fil.dr., f. 1951, är professor i allmän språkvetenskap vid University of Durham och professor II vid Center for Advanced Study in Theoretical Linguistics (CASTL) vid Universitetet i Tromsø. Hans forskning har handlat om syntaktiska frågor främst bland de nordiska språken och finska, bl.a. om böjningens roll i syntaxen. Holmberg har arbetat tillsammans med Görel Sandström på projektet ”Nordsvensk Syntax”.

Görel Sandström, fil.dr., f. 1958, är universitetslektor vid Institutionen för filosofi och lingvistik, Umeå universitet. Sandström avlade sin doktorsexamen 1993 med avhandlingen When-*clauses and the temporal interpretation of the narrative discourse*. I början på nittiotalet arbetade hon tillsammans med Anders Holmberg på det HSFR-finansierade projektet ”Nordsvensk Syntax”, som deras artiklar i denna volym är ett resultat av.

Øystein Alexander Vangsnes, dr.art., f. 1968, er postdoktorstipendiat (NFR) ved Institutt for språkvitenskap, Universitetet i Tromsø og tilknyttet Center for Advanced Study in Theoretical Linguistics (CASTL) samme sted. Vangsnes disputerte i 2000 på en avhandling om frasestruktur der det empiriske fokuset bl.a. ligger på komparative aspekt ved den nordiske nominalfrasen. Vangsnes’ nåværende postdoktorprosjekt tar for seg manglende subjekt/verb-inversjon i vestnorske *hv*-spørsmål, sett både i forhold til dialektgeografi og språkendring.